

Hovedøya Maria kloster – langt fra menneskers ferdsel?

En analyse av klosterets økonomiske forhold.

Klosterruinene, maleri av Mary Bowitz, 2004

Bernt Christian Bowitz

Masteroppgave i historie
Institutt for arkeologi, konservering og historie
Universitetet i Oslo
Høst 2009

Forord

Takk til min tidligere veileder Arnved Nedkvitne som har veiledet meg gjennom vanskelige år. Takk til Erik Opsahl som overtok veiledningen på kort varsel.

Takk også til Elisabeth, Øystein og Inger Marie for gjennomlesning og gode råd på veien og til min mor som har malt maleriet av klosterruinen jeg benytter på forsiden.

Klosterlivet har fascinert mange i Norge i vår tid, det er en for mange en fremmed og annerledes verden. Det var tidlig på 1100 tallet at klostervesenet kom til Norge.

Når man kommer fra Oslo er det ikke rart at middelalderhistorie fenger en. Jeg har i hele mitt liv hørt om klosteret på Hovedøya, og ville gjerne undersøke det. Jeg likte allerede på mellomfaget klosterhistorie, og leste da at på 1100 tallet ble Cistercienserne sett som den beste munkeordenen en giver kunne invitere til å opprette et kloster. Cistercienserne hadde ”*Ora et labora*” som devis, bønn og arbeid. Med sin Carta caritatis, en streng sedvane i tillegg til St. Benedikts regel, sin enkle utsmykking av klostrene, samt strenge livsførsel som skulle føres helt etter St. Benedikts regel, ble de sett som ekstra gode. Munkene skulle leve av sitt eget arbeide med jorden, dyrke sin egen føde, de tok inn lekbrødre til hjelp i dette arbeidet da tiden mellom bønnene ble for knapp. På denne måten oppfylte klosteret både den religiøse delen og arbeidsdelen som var nedfelt i klosterregelen deres.

I dag ser vi kanskje klostervesenet som romantisk og forbinder munkes med broder Tuck i Robin Hood, men det var nok mer hardt arbeid og forsakelse, samt en religiøs glød som drev dem.

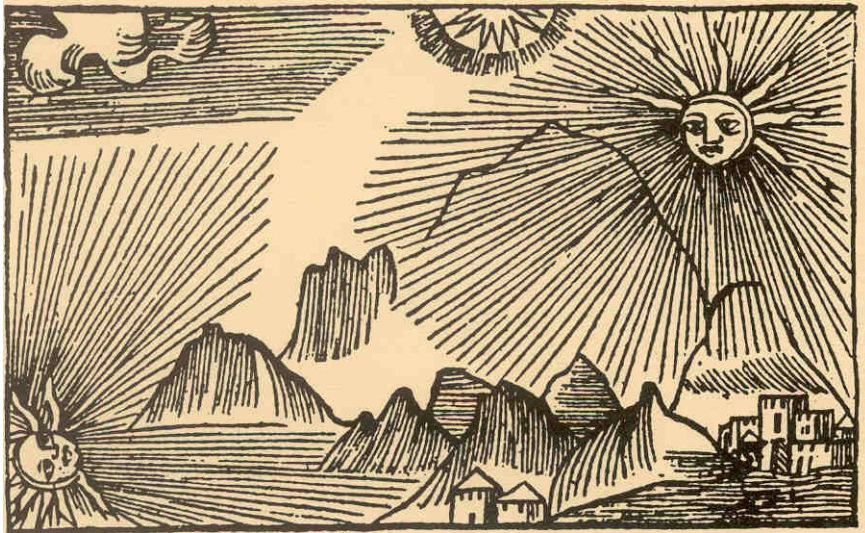
Her er mitt bidrag til en del av klosterhistorien i Norge.

Innledning.....	4
<i>"Det ytterste nord", Illustrasjon fra Olaus Magnus, De nordiska folkens beskrivelse, 1555, Kungliga biblioteket, Stockholm.</i>	4
Begrepsavklaring.....	5
Introduksjon, Mariaklosteret på Hovedøya.....	7
Cisterciensernes opprinnelse i Frankrike.	10
Ordensdrakt.....	11
Tidligere forskning - Historiografi.....	11
Gavesamfunnet i middelalderens Europa.....	11
Norsk klosterhistorie.....	12
Arkeologiske funn.....	15
Utenlandsk forskning.....	17
Problemstilling.....	19
Kilder.....	20
Samtidige kilder.....	20
Akershusregisteret.....	21
Regnskap og øvrige kilder.....	22
Metode.....	22
Disposisjon.....	23
Kapittel 1. Hvorfor og når ble Hovedøya kloster opprettet?.....	24
<i>Abbeden i Mariaklosteret på Hovedøyas segl i 1428</i>	24
1. Innledning.....	24
1.1.1 Opprettelsen.....	24
1.1.2. Hva en opprettelse innebærer.....	25
1.2. Hva kan vi lese av grunnleggesdatoen for Hovedøya kloster?.....	27
1.3. Hvem bygde St. Edmundskirken på Hovedøya?.....	29
1.3.1 Hva fikk Cistercienserne i grunnleggesdonasjon?.....	31
1.4. Hvem stod bak opprettelsen av et kloster på Hovedøya?.....	34
1.4.1 Kongen.....	34
1.4.2 Biskop Viljalm av Oslo.....	36
1.4.3 Kongens kappelan, den senere erkebiskop Øystein.....	37
1.4.4. Hvorfor kom konventet fra Kirkstead?.....	39
1.5. Konklusjon.....	40
Kapittel 2.....	42
2 Lekbrødreordningen.....	42
<i>En lekbror kledd i brunt skjærer korn.</i>	42
2.1 Klosterets utforming.....	42
2.1.1 Hvorfor tok Cistercienserne inn lekbrødre?.....	43
2.1.2. Hvorfor ble lekbrødrene borte fra de fleste klostrene i Vesteuropa etter 1300?....	46
2.1.3 Forsvant grangiene omtrent samtidig med lekbrødrene?.....	48
2.2 Konklusjon.....	49
Kapittel 3. Klosterets gods og grangier.....	51
<i>Cisterciensere som høster.</i>	51
3.1. Innledning.....	51
3.1.1. Grangienes betydning.....	52
3.1.2 Hvordan bygde cistercienserklostrene ut sitt jordegods?.....	53
3.1.3 Den første grangien, hjemmegrangien på Bygdøy.....	54
3.2. Opprettet klosteret flere grangier enn Bygdøy?.....	56
3.2.1. Frogn.....	58
3.2.2 Smedstad/Borgen.....	60

3.2.3 Hov på Hurum.....	60
3.2.4 Hov på Romerike.....	61
3.2.5. Godset på Eidsvoll, øvre Romerike.....	62
3.2.6. Åros i Røyken.....	62
3.3 Klosterets ekspansive jordpolitikk.....	63
3.3.1 Hvordan bygde klosteret ut sitt jordegods?.....	63
3.4 Økte klosterets gods fra grunnleggelsen frem til nedleggelsen?.....	64
3.5 Klosterets godsdrift etter 1350.....	65
3.5.1 Ekspansjon av jordegodset ved kjøp, salg og makeskifte i senmiddelalderen.....	66
3.6 Konklusjon.....	68
Kapittel 4. Hva betydde fiske økonomisk for Hovedøya kloster?.....	70
<i>Illustrasjon fra Olaus Magnus, De nordiska folkens beskrivelse, 1555, Kungliga biblioteket, Stockholm.</i>	70
4. Innledning.....	70
4.1 Hva var munkene vant med?.....	70
4.2 Hva kan vi lese av lovgivningen?	71
4.3 Avgift til konge, kirke og grunneiere.....	71
4.4 Hvilke fiskeredskap ble benyttet i Norge i middelalderen?	72
4.5 Hvor hadde klosteret fiskerettigheter?	73
4.5.1 Klosterets fiske ved Døvik	73
4.5.2 Klosterets fiske ved Hurumstrømmen.....	75
4.5.3 Klosterets fiske i Øyern.....	75
4.5.4 Klosterets fiske i Bunnefjorden.....	76
4.5.5 Klosterets fiske i Løkså, Sandvikselven.....	78
4.5.6 Klosterets fiske i Åroselven	79
4.6 Fikk HK fisk som landskyld?.....	79
4.6.1 Hadde klosteret gårder med fiskerettigheter?.....	80
4.7 Fiskets betydning for Hovedøya kloster.....	81
4.8 Hva brukte Hovedøy Maria kloster fisken til?.....	82
4.8.1 Fisket klosteret i åpen sjø?	83
4.8.2 Hvem utførte klosterets fiske?.....	83
4.9 Kan toponymer hjelpe oss til å finne Hovedøyas gamle fiskeplasser?	84
4.10 Konklusjon	85
Kapittel 5.....	87
Saltkoking, salt som landskyld og bruk av salt.....	87
<i>"Saltkoking i Norge", Illustrasjon fra Olaus Magnus, De nordiska folkens beskrivelse, 1555, Kungliga biblioteket, Stockholm.</i>	87
5.1. Innledning.....	87
5.2 Kildebruk.....	87
5.3 Hva gjorde andre klostre i ordenen for å få inn salt?	88
5.4 Hvorledes foregikk klosterets saltutvinning?.....	88
5.4.1 Ulike fremstillingsmetoder.....	89
5.4.2 Hvordan fikk Hovedøya kloster inn salt?.....	90
5.4.3 Hvor eide klosteret saltkjeler?.....	91
5.4.4 Salt som landskyld.....	94
5.5 Hva ble saltet brukt til?	96
5.6 Konklusjon	97
Kapittel 6. Malt og andre varer i landskyld til Hovedøy kloster.....	98
6.1 Innledning.....	98
6.2 Øl til eget forbruk.....	98

6.2.1 Hvor hadde HK malt i landskyld?.....	100
6.2.2 Hva kunne malt brukes til?.....	102
6.2.3 Metoder for malting og ølbrygging	103
6.3 Malt og andre landskyldvarer.....	104
6.4. Konklusjon	104
Kapittel 7. Klosterets andre inntekter.....	105
7.1 Innledning.....	106
7.2 Landbruksvarer betalt i landskyld.	106
7.3 Eiendommer i Oslo by.....	108
7.4. Tømmerhandel	112
7.5 Provent.	113
7.6 Sjelesorg.	114
7.7 Inntekt av avlat.	115
7.8 Mølle drift.	115
7.9 Handel med utlandet, klosterets skip, en busse.....	116
7.10 Konklusjon	118
Kapittel 8. Konklusjon.	120
I. Sammendrag	120
II. Cistercienserne i Norge og Europa.....	124

Innledning.

"Det ytterste nord", Illustrasjon fra Olaus Magnus, *De nordiska folkens beskrivelse*, 1555, Kungliga biblioteket, Stockholm. Kanskje var det slik de hadde sett for seg *ultima Thule*, det ytterste nord, de engelske Cisterciensermunkene som seilte inn Oslofjorden for å ta sitt nye kloster i besittelse.

En tidlig vårdag i slutten av 1140 årene stevnet et skip med mange spente Cisterciensermunker og lekbrødre innover fjorden med kurs for Oslo for å møte biskop Viljalm og få forevist sitt nye kloster og stedet de skulle ta i besittelse.¹ Dette så da ikke så ille ut, de hadde ventet det verre, de hadde fått vite at de skulle befolke et kloster blant barbarene ved verdens ende. Flere av munkene hadde også i likhet med abbeden trolig vært med på å befolke Kirkstead kloster i Lincolnshire 7 år tidligere. En 18. mai i slutten av 1140 årene (sannsynligvis i 1146) opprant.² Ved St. Edmundkirken som allerede lå på Hovedøya var det bygget et midlertidige klosteret for dem i tre, dette hadde munkene trolig tatt i bruk. Nå ventet de på biskop Viljalm som skulle vie og velsigne klosteret og abbeden deres. Biskopen, abbeden og munkene gikk i prosesjon en konge verdig, slik sto det i statuttene, og klosteret ble velsignet og viet den hellige kong Edmund (norrønt Jatmund) og jomfru Maria.³ Etter dette kunne de feire velsignelsen og innvielsen av klosteret ved kveldsmessen.

¹ I *Monasticon Anglicanum* fremgår det at det var abbed og 12 munkers samt 10 lekbrødre som befolket Kirkstall, dette antallet er det også trolig som befolket Hovedøya.

² Den julianske 18. mai 1146 var etter vår og den gregorianske kalender den 28. mai 1146.

³ St. Edmund var en engelsk konge og var kongenes skytshelgen blant annet.

<http://www.fordham.edu/halsall/sbook3.html> Alle Cistercienserklostre skulle vies til Sta. Maria, statuta I, 17, (1134/XVIII)

Abbed Philippus og brødrene hadde hele den lyse nordiske sommeren til å innrette seg i det midlertidige klosteret på, slik at de var godt i gang med sine klosterfunksjoner når høsten og vinteren satte inn. Samtidig tok de sammen med sine lekbrødre fatt på å bygge ut og så til sine første åkre på Bygdøy for å skaffe klosteret mat, slik Benedikts regel foreskrev. Bygdøy lå bare en kort rotur fra klosteret, så det var ingen fare for at de måtte gå glipp av noen av de 8 messene de skulle holde i løpet av døgnet. Kristi fattige, *pauperes Christi* på latin, som Cistercienserne ble kalt i denne tiden trengte ikke store arealet for å brødfø seg, og siden lekbrødrene ikke skulle være med på mer enn morgen og kveldsbønnen, *prim* og *komplett*, hadde de bedre tid enn korsmunkene til å arbeide på jorden. De kunne derfor arbeide hele dagen, kun med hjelp av korsmunkene noen timer etter middagsbønnen, *non*. Korsmunkene hadde ansvaret for å synge folks sjeler til frelse under tidebønnene og Cistercienserne hadde tidlig forstått at hvis de skulle få tid til alle bønnene måtte de ha hjelp til arbeidet på marken. Cistercienserne ville ikke leie inn arbeidere, så de utvidet og omformet i stedet lekbrødreordningen de hadde overtatt fra benediktinerne.

Lite visste munkene at nesten 400 år senere, en kald januarkveld i 1532, 5 år før reformasjonen, skulle deres og deres etterfølgeres anstrengelser gå opp i lys lue, deres kostbarheter og bøker føres bort og abbeden bli dratt ”naken og skrikende” ut av sin seng for å føres til forvaring på Akershus. Dette pga. hans støtte til Christian II i striden om Norge. Etter å ha blitt avsatt forsøkte Christian å overta Norge fra Frederik I.

Oppgaven vil ta for seg klosterets grunnleggelse og innvielsesår, deretter vil den hovedsaklig dreie seg om klosterets økonomi. Jeg vil belyse dets grangiebygging og godsdrift, overgang til landskyld i senmiddelalderen og den økonomiske samhandlingen med samfunnet rundt i de ca 400 årene klosteret var i drift.

Begrepsavklaring.

I oppgaven er det benyttet en del spesialuttrykk og begrep som trenger en nærmere forklaring, dels fordi disse er ordensrelatert og dels fordi de er gått ut av det norske språk som dagligtale. Disse begrepene og uttrykkene er omtalt her.

Apside er koravslutningen bak hovedalteret i en kirke.

Arrondering fra latin, betyr avrunding på norsk og brukes i sammenheng med jord når man samler jordegods.

Bryte betyr i dagens språk formann eller lignende.

Clausur betyr lukket, i klostert sammenheng er det klosterhaven, klosterfirkanten som menes.

Diocese betyr bispedømme på norsk, biskopen styrte over alle geistlige i sin diocese unntatt de eksempte. For eksempel var Cistercienserne eksempte, de lå rett under sitt eget Generalkapittel og paven.

Eksempet betyr unntatt, og det cistercienserne ble helt unntatt fra var tiende og andre kirkeskatter etter 1184. De var også unntatt overherredømme fra diocesanbiskopen i sin kirkekrets. Deres jord og bruk av denne slapp de å betale skatt til kirken eller den verdslige makt av, jorden ble heller ikke oppført i biskopens jordebøker.

Generalkapitlet i Citeaux, Cisterciensernes øverste myndighet, lå direkte under paven uten å ha en biskop som mellomledd. Dette var alle ordenens abbeder som skulle samle seg i Citeaux hver høst i september. De abbeder som bodde langt unna (som de norske) trengte etter hvert bare å møte hvert 5. år.

Grangie latinisering av det franske grange benyttes for ladegård, avlsgård. En teknisk term som beskriver Cisterciensernes måte å drive jordbruk på.

Interdikt betegner at et geografisk område eller et helt land blir pålagt som romersk katolsk kirkestraff å ikke utføre kirkelige handlinger som dåp, begravelse og gudstjeneste.

Konvent er munkene som befolker et kloster, det må minst være 12 kormunker og en abbed (for å speile Jesus og hans 12 disipler), det kan også være lekbrødre med.

Kurie er den katolske kirkes sentrale forvaltning.

Lectie er en gjennomlesning av bibelteksten for den aktuelle dagen, store festdager hadde fra 7 til 12 *lectier*.

Malt - i Norge grovmalt spiret og brent bygg, men også andre kornslag kan brukes til malting.

Pittanser var ekstrarasjoner gitt til klosteret som gaver, ofte mot immaterielle motgaver som bønner i forbindelse med årtier etc. munkene kunne derved få mer variert føde.

Regest er et sammendrag av et lengre brev hvor de viktigste opplysningene kommer frem, skrevet i for oss et forståelig språk.

Sedvane er et sett av regler i tillegg til en ordensregel som ordnene lever etter, Cisterciensernes regel kalles *Carta caritatis*.

Saltbrenning er den vanlige betegnelsen i Norge på å koke ut salt.

Saltkjele brukes om de store kjelene som ble benyttet til å koke eller syde vann i for å utvinne salt.

Saltritt benyttes om den retten en gård (ofte i innlandet) hadde til å brenne ut salt i en saltkjele ved kysten. Gårdbygsleren eller eieren hadde ofte vært med på å kjøpe kjelen som ble benyttet. Det kunne brennes ut en viss mengde salt hvert år i kjelene.⁴

Sperre er en 5 fot, ca. 1,5 meter lang stokk som er flathugget på fire sider, en bjelke.

Synode er en samling av alle bisper, provinsialsynode er det samme i en kirkeprovins.

Toponym fra gresk *topos*=sted og *onoma*=navn, et stedsnavn som er beskrivende for et steds plassering ved naturnavn, et steds bruk eller hvem som eide det.

Transept er tverrdelen i en korsformet kirke mellom høykoret og kirkeskipet.

Introduksjon, Mariaklosteret på Hovedøya.

På Hovedøya ble klosteret anlagt i en senkning på en av de største slettene, der sto det allerede en kirke konventet kunne ta i bruk.⁵ Klostrene var i Norge et særtrekk som forsvant i løpet av de første årtier etter reformasjonen. Da de norske klostrene ble opprettet hadde det gått en religiøs vind gjennom Europa, og nye klostre ble grunnlagt overalt etter de nye idealer. De gamle ble reformert etter den pavelige reform, også kalt den gregorianske reform. Den ordenen som hadde størst medgang i denne tiden var Cistercienserne. De nye Cistercienserklostre i Norge ble opprettet fra England og ikke som datterklostre rett under de franske moderklostre slik det skjedde ellers i Skandinavia. I de andre skandinaviske land var opprettelsene delvis tilskyndet av erkebiskop Eskil av Lund og hans vennskap med Bernhard av Clairveaux.

De første to norske Cistercienserklostre, Lyse ved Bergen og Hovedøya ved Oslo, ble opprettet fra England og var de eneste to grunnleggelser fra engelske Cistercienserklostre der konventer ble sendt utenfor de britiske øyer. Munkene på Lyse kloster ved Bergen var i følge grunnleggingsberetningen blitt invitert av biskopen i Bergen. Han ga klosteret av arven sin for at konventet skulle ha nok å leve av.⁶ Kongsmakten kan også ha bidratt med en grunnleggelsesgave.⁷ Konventet som befolket Lyse kom fra Fountains i Yorkshire. Det er sannsynlig at biskopen i Oslo derfor rettet sin forespørsel om et konvent til å befolke nok et

⁴ *Saltrétt*, DN 6, nr. 167

⁵ *Hofuð* = *Hofði* i nynorske og mellomnorske navn, det er herfra forstavelsen i navnet Hovedøya kommer. I denne sammenheng betydde det fremstikkende knaus eller høy odde. I det første bevarte diplommet hvor navnet forekommer, DN1, nr.3, blir øynavnet skrevet *Hauwðeyiar*. Navnet kommer av den høyden på øya som ligger nærmest gamle Oslo, sammen med høyden i nord gjør den også at det dyrkbare arealet på øya blir lite. Kirken, viet til St. Edmund, var bygget noen tiår før på en slette mellom høydene i sør og nord.

⁶ *Fundatio Lysensis Monasterii* – Lyse klostres grunnleggelse, trykket i G. Storms ”Monumenta historica Norvegiæ. Latinske kildekrifter til Norges historie i middelalderen.”, Kristiania 1880

⁷ Inge Krokrygg hadde kongsmakten på Vestlandet og Østlandet [i allianse med broren Øystein].

kloster dit. Kong Inge Krokrygg og hans kappelan og fehirde, den senere erkebiskop Øystein kan ha medvirket til denne invitasjonen. Fountains kloster hadde sendt ut mange munkere for å opprette klostre i årene før forespørselen kom, dessuten var Fountains vinteren 1146 blitt angrepet av kong Stephens menn og brent ned slik at bare halve oratoriet (kirken) sto tilbake. Sannsynligvis hadde de derfor ikke noe overskudd av munkere å sende ut, og forespørselen ble sendt videre til datterklosteret Kirkstead i Lincolnshire. Derfra ble det sendt et konvent munkere for å befolke klosteret på Hovedøya.

Klostre, også Cisterciensernes i tiden før ordenen fikk full eksemplering, ble opprettet i en biskops stift og i samarbeide med denne. Mange ganger ga biskopene også jorden klostrene ble anlagt på som gave. Biskopene visste de ville få klostrene underlagt sin dioceses jurisdiksjon og kunne derfor forvente avkastning av gaven. Kongene ga ofte også en grunnleggesdonasjon i forvissning om at de ville motta en immateriell gjengave bestående av messer lest for sin egen og sin families sjelers frelse. Det lå også prestisje i å ha et kloster knyttet til sitt navn. Kong Inge Krokrygg, som hadde makten på Østlandet, ga trolig klosteret en stor gård på øya Bygdøy, eller hele øya med gården Bygdøy som grunnleggesdonasjon. Hovedøya hadde ikke nok dyrkbar jord til å fø et konvent, og Bygdøy ble brukt som avlsgård/hjemmegrangie av Cistercienserne på Hovedøya. Munkene kunne da fø seg ved egen hjelp fra de kom til Viken, noe Benedikts regel og Cisterciensernes statutter krevde. Klosteret sto etter noen tiår ikke lenger under biskopens jurisdiksjon, paven hadde løst Cistercienserne fra diocesanbiskopens styre. Alle Cistercienserklostre lå nå direkte under generalkapitlet, ordenens sentrale styringsorgan som sto rett under pavestolen, dette ga ordenen et internasjonalt preg.

Abbed Philippus kom med sitt konvent fra klosteret Kirkstead i Lincolnshire i England. Klosteret ble viet av ham og biskop Viljalm av Oslo på Hovedøya en 18. mai på slutten av 1140 tallet. Hvis innvielsen foregikk kvelden før en festdag med mange lektier, kunne munkene begynne innvielsen denne kvelden. Klosteret ble viet til St. Edmund på grunn av at den toskippede steinkirken som allerede sto i dalsøkket var viet til ham. Det ble nå i tillegg viet til jomfru Maria fordi alle Cistercienserklostre ble viet til henne. Det antas at abbeden hadde både munkere og lekbrødre i sitt følge da de kom til Norge. Cistercienserne skulle legge sine klostre på øde steder, langt fra menneskers ferdsel eller tilholdssteder som det ble uttrykt i deres sedvane, og de skulle selv dyrke sin mat. Blant lekbrødrene som skulle skjømte gårdsdriften kan det ha vært noen som var flinke til å hugge og bygge i stein, til hjelp ved

byggingen av det permanente klosteret. Klosterets bygninger ble de samme som ellers i ordenens anlegg i Europa, de hadde alle den samme grunnplan. Etter at grunnleggesdonasjonen var mottatt og utbygd, skulle konventet ekspandere for å kunne ta imot flere ordensbrødre, og om mulig sende ut konventer for å grunnlegge datterklostre. Det er ikke belagt at noen datterklostre ble grunnlagt fra Hovedøya, selv om en senere engelsk kilde hevder dette.⁸

Klosteret kjøpte, byttet og fikk som gaver mange gårder og gårdsparter i sin virketid. Det fulgte utviklingen i samfunnet rundt seg og gikk fra å ha en lekbrødrebasert økonomi til en ren landskyldbaseret økonomi etter å ha hatt en blandet overgangsøkonomi i siste halvdel av det 13. århundre. Klosteret hadde også en livlig samhandel med England, konventet skulle i følge Cisterciensernes statutter besøke sitt morkloster en gang i året. Dette besøket kan vi se ble kombinert med handel, spredte anførsler i de engelske toll og anløpsjournaler som vi finner i de engelske piperolls belegger dette.⁹ I det 14. århundre fikk Mariaklosteret på Hovedøya innvilget avlatsprivilegier av paven og frem mot den store mandedøden hadde det god økonomi. I de første tiår av det 14. århundre hører vi om lekbrødre for siste gang. I det 15. århundre var det ikke lenger lekbrødre ved klosteret og lekbrødrefløyen, den vestlige, ble bygget om og skilleveggen i klosterfirkanten fjernet. Birgittinerne som hadde hatt tilhold i Bergen, byttet kloster med Cistercienserne i noen år. De holdt til på Hovedøya mellom 1461 og 1479 etter at Munkeliv kloster i Bergen hadde blitt brent ned av hanseatiske kjøpmenn.¹⁰ Kjøpmennene måtte bygge Munkeliv opp igjen, kanskje med hjelp av Cistercienserne fra Hovedøya mens disse hadde tilhold der. I 1480, etter at konventene hadde byttet tilbake til sine opprinnelige klostre igjen, mottok Hovedøya kloster igjen et kongelig beskjemelsesbrev.¹¹ Konger og høye prelater brukte abbedene som sendemenn og dommere, og abbedene satt flere ganger i riksrådet. Klosteret var ved tiden før reformasjonen Norges nest rikeste kloster.¹²

Klosteret ble angrepet og brent ned og dets skatter ført til Akershus i 1532 av Herr Mogens Gyldenstjerne, høvedsmannen på Akershus. Dette skjedde som en følge av striden mellom Christian 2. og Frederik 1., og det ble ikke bygget opp igjen. Dets gods ble beslaglagt av

⁸ Hearn, Thomas, 1774: *Joannis Lelandi, Antiquarii De Rebus Britannicis Collectanea*, s. 106, Editio Altera, Londini,

⁹ Utskrifter fra de engelske piperolls. DN 19, nr. 436, RN 3, nr. 405

¹⁰ Ak.reg 892

¹¹ Ak.reg 891

¹² Bjørkvik, Halvard: *Klostergods og klosterdrift i Noreg i mellomalderen*. Collegium Medievale 1995/2

kronen og klosteret ble avviklet som egen økonomisk enhet. Dette var ikke som følge av nedgangstider for klosteret eller på grunn av reformasjonen, men som følge av den siste abbedens uheldige valg av side i striden om Norge, han tok av nødvendighet den vankelmodige Christian 2.s parti.

Men selv etter at klosteret var kommet på kronens hender og klosterets brevkister flyttet til Akershus, var disse i bruk. Det finns en regest av et domsbrev fra 1553 der laksefisket utenfor Huseby i Frogn blir tatt opp. Christen Munck, senere lensherre på Akershus i årene 1556 – 1570, satt i dômen, dateringen av diplommet er etter klosterets virketid så denne regesten er sannsynligvis lagt ned i en av klosterets brevkister på Akershus fordi Huseby lå til klosterlenet.¹³

Cisterciensernes opprinnelse i Frankrike.

Cistercienserordenen hadde sitt opphav i de siste årene av det 11. århundre. En munk (abbeden) gikk ut fra klosteret han hadde grunnlagt ved Molesme sammen med over 20 av sine klosterbrødre for å danne et nytt kloster. Dette skulle holde seg mer bokstavelig til St. Benedikts regel enn de fleste andre klostre gjorde på denne tiden. Munken, Robert av Molesme, var allerede en gammel mann, men han hadde vært en forkjemper for eremittliv og enkelhet i klostrene i hele sitt voksne liv. Det nye klosteret ble anlagt i ødemarken (sic) ved Cistercium, eller Citeaux på fransk, på denne siden av den tredje romerske milestenen (*cis tertium lapidem miliarium*) på en romersk vei mellom Langres og Chalon-sur-Saône. En reformvind gikk på denne tiden over Europas geistlighet, de pavelige reformer lå til grunn for mye av dette. Året etter oppstarten av "Det nye kloster" som det ble hetende til å begynne med, ble Robert som da var over 70 år kalt tilbake til Molesme, munkene som var igjen der hadde fått biskopen til å befale dette. De munkene som ikke ville følge med tilbake fikk lov til å bli igjen, de ble værende i "Det nye kloster" (*Novum monasterium*) sammen med en annen av grunnleggerne av Molesme, prioren Alberic som nå ble valgt til abbed. Engelskmannen Stephen Harding ble valgt som den tredje abbed (1109-1133) da Alberic døde, han la grunnlaget for den nye ordenens ekspansjon. Cistercienserne ble den første virkelige munkeorden ved sine felles skrifter og liturgi, disse gjaldt for alle Cistersienserklostre. I 1112 eller 1113 kom en ung aristokrat med et følge av slektninger og banket på klosterporten for å få inntrede i klosteret som noviser. Dette var Bernhard, den senere St. Bernhard av

¹³ Ak.reg 1393. I regesten blir gården kalt Husseby, det lå fire Husebygårder til klosterlenet. To i Aker i Osloherad, eid i 1557 av Knut og Tord Huseby, og to i Frogn. Det er sannsynlig at det er en av Husebygårdene i Frogn siden det er snakk om fiskerettigheter.

Clairveaux, den lyse dalen (*Clara vallis*) der han opprettet et kloster i 1115. Med St. Bernhards talegaver ekspanderte ordenen raskt, og i løpet av årene frem mot 1150 hadde cistercienserne fått opp mot 350 datterklostre over hele Europa.¹⁴

Ordensdrakt.

Cisterciensernes bekledding var en lys ufarget tunika, munkekjortel, en mørk *scapular*, skuldervarmer som også tjente som forkle for ikke å skitne til kjortelen og en mørk *caputium*, hodevarmer eller hette, alt i naturfarget ull i den første tiden. Benedikts regel sa at munkene skulle bruke det billigste stoff produsert i sin egn til sine drakter. I tillegg til ordensdrakten som ble båret hele døgnet hadde de helt hvite *cuculla*, overtrekksdrakter, som de brukte i kirken når de sto stille og sang i koret, muligens for å holde kulden ute. Den ufargede kjortelen var valgt for å vise fattigdom, det kostet penger å farge tøy. Sort var den kirkelige farge for bot og skyld, sort var fargen på ordensdrakten alle benediktinere bar, også de som fulgte Clunys sedvane. Benediktinerne gikk til verbale angrep på Cistercienserne for deres fargevalg på drakten, de ble beskyldt for å bruke den hvite fargen på tunikaen for å vise at de var renere i herrens øyne enn andre munkes.

Alle deler av lekbrødrenes drakt var brun ufarget ull, og det hørte ikke *caputium* til drakten deres. De hadde også ofte skjegg og dette ved siden av draktfargen skilte dem fra korsbrødrene.¹⁵

Tidligere forskning - Historiografi.

Gavesamfunnet i middelalderens Europa.

Gaven og gavmildheten som uttrykk for en sosial relasjon var dypt forankret og utgjorde en av byggestenene i det middelalderske samfunnet. George Duby, kaller dette fenomenet for "les *générosités nécessaires*", den nødvendige sjenerøsiteten.¹⁶ I gavesamfunnet som fantes i Europa, og var utbredd i Norden, fordret stort sett en gave en motgave eller gjengave. En jordgave hadde to forskjellige sameksisterende meninger, på den ene side overførte den rettigheten til jorden, på den andre siden innga den et forhold mellom giver og mottager. "Gifts of land had two different, yet coexisting meanings; on the one hand they signified the transfer of property and rights over it; on the other hand it signified a relationship between the

¹⁴ Lekai, Lovis J.: *The Cistercians: Ideals and reality*, Kent State University press, s. 25 og 44, Ohio 1977.

¹⁵ Williams, David H.: *The Cistercians in the early middle Ages*, s. 78 og 83, Throwbridge 1998.

¹⁶ Duby, Georges: *Guerriers et Paysans*, s. 56, Gallimard 1974

donor and the donee.”¹⁷ Jordegaver gitt til et kloster betydde derfor et forhold mellom giveren og klosterets skytshelgner, på Hovedøya St. Edmund og St. Maria, senere kun St. Maria, som førte til et mentalt naboskap med disse. Helgnene var da forventet å gå i forbønn for sin nabo og dennes medspillere overfor Gud. De stadige bekreftelsene på gavene fra konge og aristokrati er et uttrykk for at de nye generasjoner er med i gaven, og normene i samfunnet var med som rasjonelle motiv for å styre handlingen. Kongene ga normalt privilegier kun for sin levetid, og privilegiene måtte fornyes av hver ny konge hvis de fortsatt skulle ha gyldighet.¹⁸

Jordegaver til geistlige institusjoner betegnes av Duby som en av tidens bredeste og mest regelmessige økonomiske strømninger.¹⁹ En jordegave var forventet å skulle gjengjeldes med lojalitet, administrative tjenester, forbønn, gravplass eller almisser til de fattige. Jordegaver var et sosialt lim mellom de ulike bestanddeler i samfunnet, giverne, deres medspillere og mottagerne av gaven.

Norsk klosterhistorie.

Hovedverket i norsk klosterforskning, ”De norske klostres historie i middelalderen” ble utgitt av Christian C. A. Lange i 1847, en revidert utgave kom i 1856. Jeg benytter førsteutgaven i min oppgave.²⁰ Preget som verket er av hans lutherske bakgrunn er i dag hans negative syn på klostervesenet foreldet. Hans hovedsyn er at klostervesenet bidro til innføringen av kristendommen i Norge, men han skriver at etter den store mannedøden kom idealene mer i bakgrunnen. Cistercienserne gikk bort fra sitt fattigdomsideal og idealet om å leve tilbaketrukket fra det sekulære liv, deres klostre ble rike. I første del av boken omtales klostervesenet generelt, hvilke ordener som etablerte seg i Norge, hvordan klostrene ble plassert, forholdet til landskapet rundt samt en kronologisk utvikling av klostrene. I andre del får hvert kloster et eget kapittel. Han beskriver Hovedøyas beliggenhet i forhold til Oslo, dens topografi og hvor og når klosteret ble anlagt.²¹ Han navngir den første abbed som Andverus, en nordmann utdannet i Kirkstead.

Lange trekker inn de første privilegier og vernebrev pavene ga klosteret, Kong Magnus Erlingssons og andre givers gaver som bidro til utvidelse av klostergodset og derav ga det

¹⁷ Rosenwein, Barbara H.: To be the neighbor of Saint Peter, s.202, Cornell University Press 1989

¹⁸ HT nummer 87, bind 2, 1987: Salvo semper regio iure, s. 212, Sverre Bagge.

¹⁹ Duby, 1974, s.56

²⁰ Lange, Christian C. A.: *De norske klostres historie i middelalderen*, Christiania 1847.

²¹ Lange, 1847 s 622

større inntekter. I sin bok skriver Lange deskriptivt om klosteret, dets beboere og dets skjebne med liten grad av kildekritikk. Hans verk er den første overordnede klosterhistorie skrevet i Norge og dagens historieforskning på klostre tar fremdeles utgangspunkt i denne. Det er først og fremst de økonomiske sidene ved klosterets virke han trekker frem. Han opplyser oss også om navn på abbeder og priorer opp gjennom tidene, samt gir en summarisk gjennomgang av deres gjøremål utenfor klosteret der dette er kjent. Verket er nyttig, men preges av at det er lang tid siden det ble skrevet. Det gir en helhetlig oversikt over klostervesenet i Norge og tar med mange kilder.

Arne Odd Johnsen har skrevet flere artikler om de norske Cistercienserklostrene. En av artiklene retter seg mot de norske Cistercienseres kontakt med Europa.²² Disse tilhørte Clairvaux grenen. Lyse og Hovedøya var grunnlagt fra England og Tautra fra Lyse. Han hevder at de norske Cistercienserklostre hadde meget livligere forbindelser med generalkapitlet i Citeaux og sine moderklostre i England enn man tidligere har trodd. Dette hadde stor betydning for de kulturelle impulser det norske samfunnet mottok utenfra og dette påvirket også økonomien.

Grunnleggelsen av Lyse kloster kan være et eksempel på at biskopene var aktivt med i grunnleggingsprosessen. Cistercienserne hadde fått godkjent sin grunnleggende ordensstatutt, *Carta caritatis*, av paven i 1119.²³ Denne skulle sikre ensretting innen ordenen og samle dem om generalkapitlet i Citeaux for å hindre verdsliggjøring av klostrene. Ordenen var ennå ikke eksempt, unndratt fra biskopenes jurisdiksjon, og på denne måten hadde både Bergens og Oslo biskopen innflytelse på klostrenes utvikling i den første tiden. *Carta caritatis* sees som begynnelsen til full eksempsjon. Cistercienserne slapp å delta i stiftssynoder fra 1132 og Cistercienserklostrene kunne fra 1152 holde gudstjeneste selv under alminnelig interdikt. Full eksempsjon ble ikke fullbyrdet før etter 1159.²⁴ Ved sin lekbrødreinstitusjon ytte Cistercienserne en betydelig innsats for den økonomiske utviklingen i mange land.

I 1152/53 ble den norske kirkes forbindelser til Europa og pavestolen videre styrket ved kardinal Breakspears, den senere pave Hadrian IV, opprettelse av den norske erkestolen i Nidaros som dermed knyttet Norge som et selvstendig ledd til universalkirken. Johnsen

²² Johnsen, Arne Odd: *De norske Cistercienserklostre 1146 – 1264: sett i europeisk sammenheng*, Artikkel utgitt i Det norske vitenskapsakademi: Hist-filos. klasse, avhandlinger, ny serie nr. 15 s 37, Oslo 1977.

²³ Johnsen, s 14

²⁴ Johnsen, s 18

hevder at abbedene ved Lyse og Hovedøya var med i bispens følge.²⁵ Cisterciensernes reformistiske kirkepolitikk på 1100 tallet gjorde at de lot seg innsette som paver, kardinaler og biskoper for å fremme en universalkirke.²⁶ Også deres støtte til Alexander III under paveskismet virket til at de ble frigjort fra diocesanbiskopens jurisdiksjon.²⁷

Johnsen er enig med Lange i at munkene kom i moralsk forfall på 1200 tallet da fattigdomsidealet og den strenge disiplinen ikke lenger ble opprettholdt. Klosteret tilbød et trygt liv, og lysten og trangen til å gå i kloster for å leve et asketisk liv samt å virkeliggjøre sin trang til et dypere åndelig liv var mindre i samfunnet. Hans artikkel er interessant som bakgrunn for undersøkelser om Mariaklosteret på Hovedøyas deltakelse i samfunnet rundt. Den strekker seg kun over de første 120 årene av Hovedøyas virke som kloster og er til liten hjelp for min undersøkelse i klosterets siste 270 år.

Erik Gunnes, en av de fremste klosterhistorikere etter Lange, var selv Dominikanermunk i mange år og har gitt ut flere artikler om de norske klostrene.²⁸ I sin oversiktsartikkel ”Klosterlivet i Norge, tilblivelse – økonomi - avvikling” skriver han i hovedtrekk om alle klosterordenene. Han viser til den dårlige dokumentasjonen av de norske klostrenes religiøse funksjon. Det som finnes av kilder er for det meste av økonomisk natur. Åndslivet og om de lyktes med sin misjon vet vi lite om og det blir ikke behandlet spesielt i denne artikkelen. I en annen artikkel hevder han at Cistercienserklostrene i grunnleggingsperioden og frem til 1300 hadde en overvekt av utlendinger i det ledende sjikt.²⁹ Deretter kom det noen år med norske abbeder for så i den siste generasjonen før reformasjonen å ende opp med danske abbeder.

Gunnes hevder at nedgangstidene kom etter den store mannedøden. Dette gjaldt både åndelig og økonomisk, og klostre ble nedlagt etter denne tiden. Gunnes ser en sammenheng mellom avviklingen av de norske klostre og pestepidemiene etter 1350. Omkring år 1400 var klostrene i krise, og snart var de fleste små augustinerklostrene nedlagt. Gunnes skriver i sine artikler om klostervesenet i Norge fra begynnelse til slutt. Han forteller om klostrenes økonomi som hvilte på eiet gods og gaver samt at kirkelige institusjoner tok inn lekfolk som losjerende og lot dem bo hos seg livet ut mot en gave, kalt proveny, ressurser som ble utnyttet

²⁵ Johnsen, s 23

²⁶ Johnsen, s 25

²⁷ Johnsen, s 29

²⁸ Gunnes, Erik: *Klosterlivet i Norge, tilblivelse – økonomi – avvikling*, Foreningen til norske fortidsminnemerkeres bevaring, årbok 1987, Oslo 1987.

²⁹ Gunnes, Erik: *Ordre og klostre i norsk samfunnsliv*, Collegium Mediaevale 1995/2

til klostrenes drift. Han belyser klostrenes nedgangstider, og viser at klostrene knapt kunne fø seg selv på 1400-tallets begynnelse. Hans artikler er interessante for å belyse klostrenes forhold til storsamfunnet. De gir samtidig en pekepinn om oppfatninger av de norske klostrene gjennom middelalderen og deres økonomi.

Halvard Bjørkvik er agrarhistoriker og hans forskning på det økonomiske grunnlaget ved klostrene er sentral.³⁰ Han viser ved retrospektiv metode at kirkegodset utgjorde 48 % av jorden i Norge ved reformasjonen. Av dette kirkegodset var klostrenes andel 25 %, dvs. 12 % av all jord i Norge. Han har funnet godsmengden til hvert kloster i Norge, og analyserte noe av dette materialet. Mariaklosteret på Hovedøya ble med sine 600 laupsverdier smør i årlig inntekt ved reformasjonen kun slått av Halsnøy kloster i Sunnhordland, og kom på andreplass blant klostrene.³¹

Dette gir et inntrykk av klostrenes rikdom og økonomiske betydning. Bjørkvik har forsket på hvem som eide jorden i Norge i middelalderen og hvilken avkastning den ga. Han har ikke vært opptatt av å belyse andre sider enn den økonomiske ved klostrene i Norge.

Flere hovedfagsstudenter har skrevet om de norske klostrene i Arnved Nedkvitnes klosterprosjekt. Disse har tatt for seg forskjellige aspekter ved klostrenes oppgaver i samfunnet. Jeg har spesielt sett på oppgavene til H. Inntjore, C. Thorbjørnsen og D. S. Henriksen, hvor Henriksen tar opp de norske Cisterciensernes forhold til sine sedvaner.

Arkeologiske funn.

Det foregikk lite forskning utenom arkeologiske undersøkelser av klostrene i Norge etter Langes utgivelse. Først på 1960 tallet begynte enkelte å interessere seg for klostrene igjen, Halvard Bjørkvik så på deres økonomiske side, mens A. O. Johnsen skrev artikler om enkelte ordener. Etter dette er det skrevet flere hovedoppgaver om klostrene som økonomiske enheter på 1980 og 1990 tallet. Det er også skrevet hovedoppgaver om klostrenes religiøse og samfunnsmessige oppgave på 1990 tallet, en forskning Erik Gunnes tok opp.

Samtidig med og etter Lange er det utført flere arkeologiske undersøkelser på Hovedøya. I 1840 årene av J.H. Nebelong, i 1877 og 1890 av N. Nicolaysen og J. Meyer, i 1930 årene av

³⁰ Bjørkvik, Halvard: Collegium Medievale 1995/2

³¹ Bjørkvik s 148

G. Fischer og i 1975 O.E. Eide.³² Hovedvekten av arbeidene er lagt på klosterruinene, der delvis gjenoppbygning av murer o. a. gjør at enkelte partier fremstår med et lite opprinnelig preg.

Den største arkeologiske undersøkelsen ble gjennomført av Gerhard Fischer i årene 1935 / 1936.³³ Fischer skrev ”Klosteret på Hovedøya, et Cistercienseranlegg” og var opptatt av Cistercienserordenens arkitektoniske planløsning av klostrene, dens utvikling arkitektonisk og religiøst som skulle bli mer eller mindre fulgt i alle Cistercienserklostre senere i middelalderen.. Han hevder at arbeidet med jorden ble lidende under kortjenestens omfang og at Cistercienserne som den første munkeorden systematisk tok inn lekbrødre for å utføre mesteparten av det manuelle arbeidet. Det var bestemt at det skulle være minimum 50 kilometer mellom klostrene og at de skulle ligge fjernt fra byer, helst i ødemark. I Sverige og Danmark kom opprettelsen av de første Cistercienserklostre henholdsvis i 1143 og i 1144 direkte fra Frankrike.

Det eldste Cistercienseranlegget i Norge ble anlagt på Lyse ved Bergen. Stilpreget er overveiende engelsk, med anglonormannisk ornamentasjon. Fischer brukte lærdommen han hadde tilegnet seg om Cistercienseranlegg til å belyse hvordan klosteret på Hovedøya har vært innrettet mot samfunnet og brukt i sin virketid. En plan utarbeidet etter Fischers utgravninger på Hovedøya med hans konklusjoner om bygningene blir brukt for å beskrive opprettelsen og bruken av klosteret. Basert på sine funn tilbakeviser han eldre oppfatninger om kronologien på utbyggingen, og trekker inn Sverres saga som kan forklare en bruk av nisjene i kirkeveggen. Han belyser klosterets daglige liv, bygningenes bruk og utforming og forutsetningen for klosterdrift på øya.

Fischer utdyper ikke forandringene i bygningene som kanskje skyldes Birgittinernes ca. 20 årige opphold på øya. Hans undersøkelse og utgravninger gir et bilde av klosterets virksomhet, dets sosiale virke som ble administrert herfra, almisser, matutdeling i uår og syke som ble tatt hånd om. Skip kunne legge til ved bryggen i bukten mot Nesodden usett fra Oslo. Klosteret lå usjenert til på denne øya, men allikevel nær byen, og kunne på denne måten ta del i det religiøse og verdslige liv på Østlandet. Han ser på hvordan Hovedøya Maria kloster

³² Lunde, Øivind: Fortidsminneforeningens årbok 1987, Oslo 1987, s 89.

³³ Fischer, Gerhard, 1974: *Klosteret på Hovedøya, et Cistercienseranlegg*, Foreningen til norske fortidsminnemerkeres bevaring, årbok 1974, Oslo.

korresponderer med oppbygningen av Cistercienserklostre ellers i Europa, og tidspunktene de forskjellige bygninger ble oppført eller ombygget på. Han er ikke opptatt av klosterets forhold til omverdenen, for ham er klosteret, bygningene og munkenes religiøse liv det vesentlige.

Utenlandsk forskning.

Klosterhistorie er et omfattende forskningsfelt, mange har skrevet om emnet. For min oppgave vil det være naturlig å begynne med oversiktsverk over klosterordenene for deretter å se nærmere på verk om Cistercienserne. Det er skrevet mange oversiktsverk om Cistercienserne utenfor Norge hvor denne ordenen drøftes fra ulike synsvinkler.

C. H. Lawrence, "Medieval Monasticism", behandler klostervesenet generelt³⁴. Det kom til en ny reformasjon av klostervesenet med Cistercienserne. Disse ville i følge Lawrence holde seg bokstavtro til Benedicts regel for å leve opp til fattigdomsidealet og være religiøst rene slik at de kunne gå i forbønn for befolkningen. Denne boken er nyttig for å forstå utviklingen og de forskjellige reformasjoner som kom innen klostervesenet og de nye ordener med nye oppgaver som kom i forbindelse med disse.

Giles Constable, "The reformation of the Twelfth century", behandler i hovedsak de pavelige reformene fra 1040 til 1160.³⁵ De som ble innført i klostervesenet i den første fasen av den pavelige reformbevegelse vil være interessante for min oppgave. For Cistercienserne viser han til paradokset mellom å ville ha tilbaketrakkethet og renhet samtidig som flere av deres abbeder skrev avhandlinger og ble involvert i retoriske brevvekslinger. Han tar også opp kritikken over Cisterciensernes griskhet som ble fremmet av andre ordener.

Colin Morris i "The papal Monarchy" tar også opp de pavelige reformene og viser den respekt Cistercienserne nøt hos pavestolen i sine første hundre år.³⁶ Blant annet skriver han at Innocent III ville ha Cisterciensere til å motarbeide det Katharske kjetteriet i Languedoc, og under det fjerde Laterankonsil var det deres organisasjon som skulle kopieres i de andre klosterordenene som ikke hadde noen sentral struktur.

Louis J. Lekais "The Cistercians, ideals and reality" er boken som frem til utgivelsen av Immo Eberls bok, se under, ble regnet som hovedverket om Cistercienserne, og fremdeles

³⁴ Lawrence, C.H.: *Medieval Monasticism*, Singapore 1989.

³⁵ Constable, Giles: *The reformation of the Twelfth century*, Cambridge, 1996

³⁶ Morris, Colin: *The papal Monarchy*, Oxford, 1989

regnes den som et av hovedverkene.³⁷ Boken omhandler Cistercienserne fra starten i ”det nye klosteret” under Robert av Molesme frem til deres tilstedeværelse i samfunnet i dag, og beskriver deres utvikling religiøst så vel som økonomisk. Den tar også for seg forholdet til pavestolen og forholdene til samfunnet rundt, som var med på å forme ordenen. Den tar for seg forfallet og splittelsen under 100 års krigen, og den vanskelige balansegangen under de pavelige skismaer som var med på å svekke ordenens internasjonale enhet og gjøre den regional i det 14. århundre. Det ble da vanskelig å gjennomføre generalkapitler hvor alle regioner deltok. Det samme gjentok seg under den franske revolusjon da de fleste franske klostre ble avvirket og lagt ut som steinbrudd. Jeg vil bruke bokens kapitler som omhandler Hovedøy klostres virketid for å få en forståelse av ordenens motiver for deres virke. Boken viser Cisterciensernes internasjonale utvikling religiøst og sekulært, og kan brukes for å belyse denne også i Norge.

Immo Eberl har skrevet ”Die Zisterzienser, Geschichte eines Europäischen Ordens”. Denne regnes i dag som det nye hovedverket i forskningen rundt Cistercienserordenen.³⁸ Den omhandler ordenen i hele Europa, og er en meget grundig bok som går dypt inn på Cisterciensernes religiøse og verdslige funksjoner, og forklarer hvorfor de i mange tilfeller handlet slik de gjorde. Boken er bl.a. delt inn i høy og senmiddelalder, verdslige og religiøse funksjoner. Den gir bl.a. gode opplysninger om ordenens handelsvirksomhet, hva som til enhver tid var tillatt fra generalkapitlets side, og hvilke pavelige bestemmelser som lå til grunn for disse og hvilke eksempler som gjaldt. Dette kan igjen overføres til norske forhold for å vise hvorfor ordenen solgte, kjøpte og makeskiftet jord, og når de hadde lov til dette, samt deres øvrige økonomiske strategier.

David H. Williams har skrevet en bok om Cistercienserne frem til den store mannedøden.³⁹ Dette mener han er Cisterciensernes gyllne periode, de kom seg aldri helt på fote etter pesten. Han tar opp både manns og kvinneklostre, og deler boken opp i kapitler som tar for seg de forskjellige gjøremål og bygninger som var viktig for ordenen. Hans bok er velbalansert og et av de nyeste verkene om Cistercienserne, den ble utgitt til ordenens 900 års jubileum. Han tar for seg hele Europa. For min del gir den meg verdifulle opplysninger om Cistercienserne i England og deres vaner og skikker som ble overført fra England til det lokale nivå i Norge.

³⁷ Lekai, Lovis J.: *The Cistercians: Ideals and reality*, Kent State University press, Ohio 1977.

³⁸ Eberl, Immo: *Die Zisterzienser – Geschichte eines Europäischen Ordens*, Stuttgart 2002.

³⁹ Williams, David H.: *The Cistercians in the early middle ages*, Throwbridge 1998.

James France har skrevet ”The Cistercians in Scandinavia”, og har med noe om Norge og norske forhold selv om boken hans for det meste dreier seg om klostrene i Danmark og Sverige.⁴⁰ Boken beskriver forholdene i hvert land fra de første grunnleggelser av Cistercienserklostre i Skandinavia og frem til nedleggelsen ved reformasjonen og etter denne. Den beskriver ordenens vanskeligheter i Norden, og deres bygging av grangier ved hjelp av arrondering av sin godsmasse slik at de fikk store godsansamlinger som var lettere å drive. Vi får også høre om handel med England som var viktig for de norske Cistercienserne. Hans bok er interessant for å belyse Cisterciensernes forhold mot storsamfunnet i Norge og den belyser også deler av ordenens økonomiske utvikling i dens virketid i Norden.

Brian McGuire har bl.a. skrevet ”The Cistercians in Denmark”, så vel som bøker om enkelte Cistercienserklostre der.⁴¹ Enkelte steder i boken blir norske forhold direkte omtalt, men bare når disse har medvirkning fra danske klostre. For min oppgave vil denne boken om Cistercienserklostrene i Danmark fra deres grunnleggelse og frem til deres avvikling være relevant, ved å se på Danmark kan den overført si noe om norske forhold.

Problemstilling.

I denne oppgaven ønsker jeg å undersøke Mariaklosteret på Hovedøyas grunnleggelse og velsignelsesdato, dets økonomi, oppbygging av jordegods først i form av grangier, senere overgangen fra en grangie og lekbrødrebasert økonomi til jordskyldsøkonomi. Deres andre økonomiske forhold og samhandling med samfunnet rundt dem vil også bli undersøkt. Gjennomgangen av tidligere forskning viser at en undersøkelse om Mariaklosteret på Hovedøyas økonomiske disposisjoner, dets grangiebygging og senere landskyldbaserete økonomi og handel ikke tidligere er foretatt.

Klosterets grangier kan ha virket sentraliserende i de områder der disse lå. Det vil være verdifullt å se på hvordan en aktiv godspolitikk korresponderte med Cisterciensernes regler, og om de kan ha ført en slik politikk. Hvilke relasjoner var det mellom klosteret og samfunnet på Østlandet, spesielt i Oslo? Det vil ha verdi å belyse slike sider ved klosterets virke for å se om klosteret hadde innvirkning på økonomi og varehandel på Østlandet. Det var en sentralisering av den religiøse makt ved biskopen av Oslo. Samtidig ville paven ha en sterk og

⁴⁰ France, James: *The Cistercians in Scandinavia*, Kalamazoo, Michigan, 1992.

⁴¹ McGuire, Brian Patrick: *The Cistercians in Denmark*, Kalamazoo, Michigan, 1982.

sentral styring av den katolske kirken. Gjennom de årene vi hadde virksomme klostre i Norge, forandret religionen og kirkens internasjonale rolle seg vesentlig.

Jeg vil se på samspillet mellom klosteret og samfunnet rundt for så å spørre om resultatet av de forskjellige delundersøkelsene kan vise hvilke økonomiske prioriteringer som ble foretatt ved klosteret.

Kilder

Det er ikke bevart jordebøker over klostergodset før etter 1536, klosteret var eksempt fra Oslobiskopens overoppsyn. Hovedøya klostres arkiv er bevart gjennom Akershusregisteret, et register over klosterets brev nedtegnet i 1622. I tillegg til direkte kunnskap om økonomiske og rettslige spørsmål gir dette registeret også en del tillegginformasjon. Dette samt den bevarte korrespondanse med øvrige geistlige institusjoner både innenfor klosterordenen og pavestolen vil muliggjøre et mer helhetlig bilde av klosteret. Det er på grunn av Akershusregisteret vi vet såpass meget om klosteret i dets virketid som vi gjør. Omfanget av materialet gjør dette til en verdifull kilde, den kan gi oss et mer dynamisk bilde av virksomheten ved klosteret.

Samtidige kilder

Av samtidige kilder vil jeg benytte meg av diplomer, vidt definert som middelalderbrev. Det er hovedsaklig bevart diplomer av økonomisk og rettslig art. Det vil si brev som vitner om eiendomstransaksjoner og rettstvister. De fleste av disse er utstedt i Norge og er gitt ut i *Diplomatarium Norvegicum* (DN).⁴² Tilknyttet DN er det to gode hjelpemidler, *Regesta Norvegica* (RN) og en database.⁴³ Sammendrag av brevene er gitt i RN, referater som inneholder opplysninger om hvor og når brevet er utstedt, personer, steder og saker som er omtalt i brevet samt et forsøk på tidfesting i de tilfeller et diplom er uten dato. Databasen er utarbeidet innen "Dokumentasjonsprosjektet" ved Universitetet i Oslo.⁴⁴ Denne databasen er lett tilgjengelig over Internett, og kan brukes til raskt å slå opp i brev og finne personer som skal brukes i oppgaven. Diplomene kan også gi indirekte kunnskap om forhold i samfunnet i perioden jeg behandler. Det er også bevart noe korrespondanse med andre geistlige institusjoner. Diplomene er verdifulle fordi de gir fyldig informasjon, og bruken av disse er mindre problematisk enn noe av det andre materialet. Jeg har funnet ca 25 diplomer som omhandler eller er skrevet ved klosteret.

⁴² *Diplomatarium Norvegicum*, bind I - XXII

⁴³ *Regesta Norvegica*, bind 1 – 8, og http://www.dokpro.uio.no/dipl_norv/regesta_felt.html

⁴⁴ Dokumentprosjektet, *Diplomatarium Norvegicum*: http://www.dokpro.uio.no/dipl_norv/diplom_felt.html

Akershusregisteret

Klosteret hadde et eget arkiv i noen kister som ble ført til Akershus i 1532. Kistene sto der fremdeles i 1622 da diplomene i dem ble nedskrevet som register for å bevise kronens krav på klosterets eiendommer. Kistene ble senere flyttet til København hvor de antagelig ble ødelagt under brannen i riksarkivet i 1728. Akershusregisteret av 1622 er imidlertid bevart i 2 eksemplarer som ble sammenholdt og utgitt i 1916 av G. Tank, det er register over de dokumentene som ble oppbevart på Akershus.⁴⁵ Dette er en unik kilde til norske middelalderinstitusjoner og har en samtidig karakter. Dette registeret inneholder ved siden av Mariaklosteret på Hovedøyas arkiv, register av arkivene fra Nonneseter kloster i Oslo, Verne kloster og Olavsklosteret i Tønsberg, disse arkiver ble trolig ført til Akershus ved disse klostrenes opphør.

Selv om Akershusregisteret ble skrevet i 1622, fremstår det allikevel med en samtidig karakter. Det består av korte resymeer av diplomene fra klostrenes brevkister, hentet frem og skrevet ned på Akershus, overvåket av to kongelige sekretærer ved navn Gregers Krabbe og Mogens Høg, utsendt fra Bergenshus. Det er brev fra hele klosterets virketid som refereres, men referatene er ført i pennen inntil flere hundre år etter utstedelsene. Det er derfor en del problemer ved direkte bruk av dette materialet, datering, stedsnavn og språkproblemer kan ha gjort det vanskelig å gjengi originaldokumentene korrekt. Arbeidet med registeret byr på kildekritiske problemer. Det kan stilles spørsmål ved regestens pålitelighet, de er skrevet av inntil 450 år etter at originaldokumentene ble skrevet, og de to danske kongelige sekretærene og deres skrivere som virket på Akershus kan ha hatt problemer med å forstå språket i dem. Det kan også være et spørsmål om opptegnelsene representerer alle forhold som angikk klosteret mens det var i virksomhet.

Registeret er en dynamisk kilde, men informasjonen er knapp og kan være flertydig. Knipper med dokumenter om samme sak er ofte referert kun med henvisning til saken det gjaldt. Blant annet volder dateringen av enkelte innføringer problemer. Dels går dette på at flere register behandler året diplomene ble skrevet som et år i en konges regjeringstid. Flere konger hadde samme navn og det er derfor vanskelig å fastslå når diplomene regesten omhandler virkelig ble skrevet, dels kan diplomene være feil skrevet av, og dels kan registene være udaterte. Det er også flere steder vi kan se at årstallene er feil skrevet av der året diplomene er skrevet er

⁴⁵ *Akershusregisteret af 1622* Utgitt ved G. Tank, Kristiania 1916.

angitt. Jeg vil vanligvis bruke den siste datering som er aktuell, men det er ikke alltid sikkert at dette er den riktige. Regestenes innhold og en eventuell sammenligning med *Diplomatarium Norvegicum* og *Regesta Norvegica* kan gi et klarere svar.

Regnskap og øvrige kilder

For tiden mellom 1547 og 1631/32 er ”Norske Riksregistranter” en kilde med samling av brev fra den dansk-norske administrasjonen.⁴⁶ Eiendom fra Hovedøya klostres eiendomsmasse vil kunne spores her, kronen eide jorden og sto for kontroll av lenet. Også andre kilder kan brukes, som Skattematrikkelen fra 1647 og Nils Stubs Optegnelsesbøker fra Oslo Lagthing 1572-1580.⁴⁷ Fra 1557/8 er et regnskap bevart, og fra 1577/8 og 1578/9 er jordebøker bevart som kan brukes til å finne igjen eiendom som har ligget til klosteret. Ved forsiktig bruk av retrospektiv metode og ved å sammenholde opplysningene i de forskjellige lensregnskapene kan vi komme frem til en ganske riktig godsmasse og landskylden fra denne i klosterets siste virketid.⁴⁸ Sverres Saga og Håkon Håkonssens saga kan kaste lys over om klosteret hadde noen rolle i, og i så fall hvilken det kan ha spilt i rikspolitikken.⁴⁹ Jeg har brukt O. Ryghs optegnelser over norske gårder/gårdsnavn for å stedfeste gårdene som lå under Hovedøya kloster.

Metode.

Det er få bevarte kilder om klosterets spesialisering på landskyldvarer i Akershusregisteret. Siden først klosteret og siden kronen var mest opptatt av hvem som eide jorden, kommer landskylden lite frem i dette registeret. Jeg finner et par tilfeller av landskyldfastsetting i Akershusregisteret og diplomatariet, men ellers gjør kildesituasjonen at jeg må bruke retrospektiv metode.⁵⁰ For å få et bedre grep om hvilke gårder som lå til klosteret ved nedleggelsen, bruker jeg lensregnskapene av 1557/58, 1577/78 og 1578/79 retrospektivt, og noen gårder jeg ikke finner i Akershusregisteret må legges til. Retrospektiv metode betinger at man undersøker om det var forandringer i samfunnet rundt som kunne ha innvirkning på variabelen, i mitt tilfelle landskyld i salt og malt. Rammebetingelsene for innbetaling av landskyld var stort sett uforandret og påvirket ikke innbetalingene i senmiddelalderen. Jeg bruker retrospektiv metode for å undersøke klosterets spesialisering av landskyld.

⁴⁶ *Norske rigsregistranter* Utgitt ved Otto Gr. Lundh og I. E. Sars. Christiania 1865

⁴⁷ *Nils Stubs optegnelsesbøker fra Oslo Lagthing 1572 – 1580*. Utgitt ved H.J. Huitfeldt –Kaas. Kristiania 1895

⁴⁸ *Norske lensregnskap*. Utgitt ved Riksarkivet, Oslo 1937

⁴⁹ A.Holtmark (utg.): *Sverres saga, en tale mot biskopene*. Oslo 1986 og Kr. Audne, K. Helle (utg): *Saga om Håkon Håkonsson*. Oslo 1963

⁵⁰ Ak.reg nr. 1564, DN 3, nr 592

Enkelte deler av virksomheten ved klosteret er det ikke mulig å si noe om på grunnlag av kildematerialet, siden det er kilder til de økonomiske sidene ved klosterets liv som er bevart. For å belyse disse sidene vil jeg benytte meg av utenlandsk litteratur som jeg samholder med de få norske kildene jeg har funnet.

Spesialiseringen på animalske produkter begynte etter den store mannedøden, sannsynligvis ble fiske viktigere for klosteret. Klosteret kjøpte opp alle gårdene på Nesoddens nordside for å eie fiskerettighetene der. Overgang til fiskeskyld på Vestlandet og i Nordnorge begynte på 1400 tallet og kan sees som en parallell. Den grunnleggende økonomiske utviklingen som gjorde at landskylden ble spesialisert på animalske produkter, er verdiøkningen på animalske produkter etter 1350. Verdien i forhold til korn ble inntil den tredobbelte. Alle typer konservering av disse produktene krevde salt, så dette ville klosteret ha inn. Også økning av landskyld i malt og derved brygging av øl viser at levestandarden hadde gått opp. Når det gjelder landskyld er det første regnskapet et virkelig regnskap over hva klosterlenet fikk inn i landskyld. Jeg finner det sannsynlig at slottsherren på Akershus ikke har gjort mye med landskylden i løpet av de mellomliggende 24 år. Regnskapet speiler sannsynligvis hva som kom inn i landskyld mens klosteret var i drift. Regnskapene av 1577/78 og 1578/79 for klosterlenet er jordebøker tatt inn i lensregnskapet, her er landskylden nominell og må brukes retrospektivt med forsiktighet. Dette åpner for at lensregnskapet av 1557/58 kan brukes i retrospektiv sammenheng.

Disposisjon.

Tidsmessig avgrensning oppgaven seg til klosterets virketid, de nesten 400 årene mellom opprettelse og nedleggelse. Med et slikt spenn i tid er en tematisk gjennomgang av klosterets økonomi og samhandling med samfunnet rundt en fruktbar vei, dette avspeiler seg i oppgavens oppbygning.

Jeg vil legge an på å få til en kronologisk orden innenfor temaet i hvert kapittel, og det vil være en fordel ved denne inndelingen at jeg belyser klosterets virke kronologisk gjennom hele dets virketid. De forskjellige faktorene som kan ha bidratt til klosterets oppbygging av en solid økonomisk base og religiøs og politisk betydning er lettere å få frem slik enn ved en rent kronologisk oppdeling.

Kapittel 1. Hvorfor og når ble Hovedøya kloster opprettet?

Abbeden i Mariaklosteret på Hovedøyas segl i 1428

1. Innledning

Jeg vil i dette kapitlet se på opprettelsen av Hovedøy Kloster. Det fremstår som uklart i den foreliggende litteratur når opprettelsen fant sted og hvem som tok initiativet til den. Med opprettelse menes som et avgrenset begrep det som refererer til etableringen av et Cistercienser kloster. Det innebærer at et sett forutsetninger er innfridd og visse handlinger foretas, hvorav noen er spesielle for Cisterciensernes etableringer. Riktig datering er grunnleggende i dette arbeidet. Selv om C. C. A. Lange blir sitert når opprettelsesdatoen omtales, vil jeg tilbakevise denne og ved hjelp av kildene komme frem til den sannsynlige opprettelsesdatoen. Jeg vil videre se på hva en slik klosteropprettelse hadde å si politisk og religiøst for landet, for kongemakt og geistlighet og hvilken nytte kongemakt og kirke hadde av at de spilte på lag med hverandre, samt hvilke aktører som var med på opprettelsen. Det er ingen samtidige kilder som sier noe om hvilke menn som sto bak opprettelsen av Hovedøy kloster og ga det en grunnleggingsdonasjon. Hvis en grunnleggingsberetning fantes på klosteret er den tapt.

1.1.1 Opprettelsen

Hvor sterkt opprettelsen henger sammen med større utviklingstrekk i perioden vil komme frem ved å gjennomgå opprettelsen og dens kontekst. Videre vil det gi et perspektiv på klosterets utvikling i den perioden det var i drift. For å stå for opprettelsen av et kloster er de sannsynlige kandidater i området derfor også de betydeligste aktørene i Viken - kongemakten og kirken. Kong Inge (født 1135) og hans rådgivere i samarbeid med biskopen har sannsynligvis stått for donasjonen og opprettelsen av klosteret.

Norge lå ved grunnleggelsen av Hovedøy Kloster kirkeadministrativt under erkebispestolen i Lund, erkebiskop Eskil var en ivrig forkjemper for å anlegge klostre i sitt embetsområde. Han var en venn av Bernhard av Clairvaux, og det kan hende Bernhards ønske om klostergrunnleggelser nådde opp til Norden. Biskop Sigurd av Bergen var med ved erkebiskop Eskils provinsialsynode i 1139. Han kan ha fått ideen til opprettelsen av Lyse kloster under drøftingene der som en motvekt mot det kongelige kloster, Munkeliv.⁵¹ Både han, biskop Gisle av Linkjøping og erkebiskop Eskil selv anla Cistercienserklostre noen år etter denne synoden. I Viken har noen invitert munkene til å komme, og har valgt å hente dem fra England. Det kan ha vært motsatt, at de hentes derfra er belegg for aktørenes sterke innvirkning på grunnleggelsen på grunn av nettverket deres. I Oslo het biskopen i det aktuelle tidsrommet Viljalm eller William, kanskje var også han engelsk i likhet med munkene som ble invitert.

Det var ingen tilfeldighet at det ble opprettet et mannskloster i Viken på slutten av 1140 tallet. Det manglet et mannskloster i denne regionen som kunne gi biskopen støtte og kongen religiøs ære. Tidligere hadde det ikke vært mulig å opprette et kloster her med støtte i det norske kongehus. På grunn av de politiske forhold mellom Danmark og Norge var landet rundt Viken omstridt grunn, nå kunne den norske kongen vise sitt herredømme over dette området gjennom å opprette et kloster.

1.1.2. Hva en opprettelse innebærer.

Det var flere instanser som var innblandet i opprettelsen av et Cistercienserkloster. For det første var det på midten av det 12. århundre en biskop, en fyrste eller som i Viken kretsen rundt kongen, som måtte ha vilje til å opprette et kloster i sin region, eller i en region de så som fordelaktig. De måtte så få biskopen i denne regionen, bispedømmet (diocesen) klosteret skulle opprettes i til å gå med på ideen, og få ham til å invitere et konvent som kunne komme og befolke et kloster. En donasjon av jord som gjorde det mulig for konventet å overleve på stedet var også nødvendig. Et konvent konstituerte klosteret, bygningene var bare rammen rundt. Det var viktig at både fyrsten og biskopen så fordeler ved å opprette et kloster. Det at fyrsten fikk opprettet en institusjon han kunne bruke sammen med andre slike på sine ferder rundt i riket, og biskopen kunne få et geistlig miljø i sin nærhet var et insentiv. Domkapitler ble først innført i 1153, og ble ikke brukt av biskopene før flere år senere. Oppsummert forutsatte en opprettelse at det gas:

1: støtte fra de verdslige i form av donasjon og løyver (dvs. økonomisk og politisk støtte)

⁵¹ Johnsen, Arne Odd: *De norske cistercienserklostre 1146 – 1264*, s. 14, universitetsforlaget, Oslo 1977

2: støtte fra geistlige, innbydelse av konventet og eventuelt en donasjon.

Ved siden av disse to ufravikelige forutsetningene hadde klosteret også behov for:

3: klostereiendom og annet jordegods for å kunne produsere sin mat selv (et krav i Benedikts regel og derved et Cistercienserbehov).

4: Midlertidige bygninger der vigslingen skulle finne sted, disse måtte minst ha følgende rom ferdig bygget når konventet kom: et oratorium, et refektorium, et dormitorium, et gjestehus og en portnercelle.⁵² Dette sto i Cisterciensernes statutter, men disse krevde ikke at rommene nødvendigvis måtte ligge rundt en klosterhave eller clausur.

5: godkjennelse av generalkapitlet i Citeaux.

Et Cistercienserkloster kunne så stiftes etter at disse og de etterfølgende forutsetningene var oppfylt.⁵³ Det skulle for det første være gitt et stykke jord som det nye klosteret kunne bygges på. Så skulle abbeden fra moderhuset inspisere jorden for å finne ut om det var nok jord til å brødfø et konvent. Likeledes skulle han forsikre seg om at den lokale biskopen var enig i opprettelsen innen hans diocese, og at det ikke var noen lokale stormenn eller klostre som ville gi dem problemer. Abbeden skulle også se til at de nødvendige midlertidige tømmerbygninger ble reist og stilt til disposisjon for konventet. Jeg tror ikke at abbedene i moderklosterene var på inspeksjon i Skandinavia ved de første opprettelsene, til det lå landene for langt unna de klostre som sendte ut konventer. En donasjon var derfor helt nødvendig for å kunne opprette et nytt kloster, konventet måtte få tilstrekkelig jord til å kunne være selvberget. Biskopen i diocesen kunne antagelig gå god for at dette kravet var oppfylt, samt å se til at de nødvendige bygningene var satt opp slik at konventet kunne starte sitt eget klosterliv med en gang og tilbe Gud slik det sømmet seg for Cisterciensermunker.

Vi vet at innbydelsen til å befolke klosteret gikk til Cistercienserne i England.⁵⁴ Norge hadde på dette tidspunktet svært nære kirkelige og handelsmessige bånd til England. Noen, sannsynligvis biskop Viljalm i Oslo, har innbudt Cistercienserne i England til å sende et konvent for å grunnlegge et kloster på Hovedøya i Viken, et sted de nok syntes lå i ødemarken, slik vi også kan se av Lyses grunnleggingsberetning.

⁵² "The mark of Eternity; The Cistercians as Builders", s. 38, Nicola Coldstream, *The Cistercian abbeys of Britain*, ved David Robinson, B T Batsford, London 2002.

⁵³ France, James: *The Cistercians in Scandinavia*, s. 13, Cistercian publications inc. Michigan 1992

⁵⁴ I likhet med biskop Sigurds bønn til abbed Henry Murdac i Fountains under et opphold i England i 1145 om å få et konvent med til Lyse, gikk også innbydelsen til å sende et konvent til Vikenregionen til Fountains kloster i England.

1.2. Hva kan vi lese av grunnleggingsdatoen for Hovedøya kloster?

Angelo Manrique (1577 – 1648) var en historiker og Cisterciensermunk fra Spania som skrev flere bind kronologisk om Cisterciensernes historie.⁵⁵ Han fikk skildret Cisterciensernes historie frem til året 1236 (1235 dagens datering). Han har blant annet tatt med henvisning til året og noen ganger dagen Cistercienserklostre ble opprettet.

Hans notater om opprettelser er skrevet i kronologisk orden. Manrique har kopiert tidlige Cisterciensiske manuskripter og annaler fra forskjellige klostre og samlet disse i sine verk. Den romerske datering XV Cal.Jun.1147 gir oss den 18. mai 1147.⁵⁶ Cistercienserne ”opprettet”/vigslet ofte sine klostre i forbindelse med en kirkelig festdag av høy grad, eller en av sine egne festdager.⁵⁷ Hvis dette også var tilfellet på Hovedøya, vil året 1146 (etter moderne datering) være mer sannsynlig enn 1147 som året Mariaklosteret på Hovedøya ble vigslet.⁵⁸ Manrique har satt inn to årsangivelser øverst på sidene i sine bøker om Cistercienserordenen. Det er ann. Christi og ann. Cistercii, tidsregningen i hans bøker. Ann. Christi M.C.XLVII., 1147 står som ann. Cistercii L., 50. Han må derfor ha gått ut fra at ”Det nye klosteret” (Citeaux) ble anlagt i 1097, ett år før vår datering av hendelsen, og hans andre dateringer må sees i sammenheng med dette. Dette betyr at hans år 1147 blir år 1146 etter moderne tidsregning, og at klosteret derfor ble velsignet på pinseaften i 1146. Dette betyr at opprettelsesdatoene for de andre Cistercienserklostrene som bygger på Manriques tidsangivelser, tidlige Cisterciensiske skrifter og andre skrifter med det samme begynnelsesår, må tilbakedateres med et år. For Lyses del gir dette bedre mening, 10 juli, Knutsok 1145, passer bedre enn den samme datoen i 1146. Når man ser på forbudsbullen fra Paven skrevet i januar 1146 til Munkelivs benediktinere om ikke å gå over til en annen orden gir den bedre mening hvis Lyse alt var opprettet.⁵⁹ På det tidspunkt bullen ble utstedt var i følge C. C. A. Lange benediktinerne de eneste mannlige munkene i Norge. Riktignok skrev kurien allmenne buller og sendte dem ut til alle Benediktinerklostre uten at det var undersøkt om den var relevant for de enkelte klostre. Men denne bullen har Munkeliv og Orm abbed som mottagere og var sannsynligvis kun sendt til Munkeliv. Det å utstede en bulle som nektet munkene i Munkeliv å gå over til en annen orden, ville et halvt år før selv grunnleggeren av Lyse, biskop

⁵⁵ Angelo Manrique, *Cisterciensium seu verius ecclesiasticorum annalium a condito Cistercio tomus IV (Lugduni 1642 – 59)*, Tome II, s. 90.

⁵⁶ 15 Calendas juni 1147.

⁵⁷ En festdag av høy grad hadde mellom 6 og 12 lectier, dvs gjennomlesninger av dagens tekst.

⁵⁸ Tautra ble offisielt stiftet den 25. mars, Maria bebudelsesdag. Lyse ble velsignet på Knutsok 10. juli. Også Citeaux ble offisielt stiftet en høytidsdag, den 21. mars, palmesøndag i 1098 og St. Benedicts festdag, selv om konventet hadde vært der en tid. Datoene ble valgt av symbolske grunner.

⁵⁹ DN 12, nr. 1

Sigurd av Bergen i følge grunnleggingsberetningen, visste om han kunne få et konvent med Cisterciensere til å befolke et kloster, gi liten mening. Biskopen ga konventet sin slektsgård Lyse i Os ved Bergen som grunnleggingsdonasjon. Fountains kloster ble angrepet av erkebiskopen av Yorks menn i januar 1146, de mente den daværende abbeden hadde fått erkebiskopen avsatt. Kun halve oratoriet ble stående igjen etter angrepet som endte med at erkebiskopens menn stakk klosteret i brann siden de ikke fant abbeden. Det synes merkelig at denne hendelsen ikke er kommentert av biskop Sigurd som skulle ha befunnet seg i klosteret under denne hendelsen.⁶⁰

Andre kilder viser at Cistercienserne ofte ventet med formelt å opprette sine klostre til en festdag i sin kalender, det samme gjaldt vigslingen av deres kirker. I 1147 var 18. mai fjerde søndag etter påske, kalt Cantate, ingen spesiell festdag for Cistercienserne. Ettersom både 1146 og 1147 er angitt som opprettelsesår i mine kilder, dog ikke i de svenske og danske annaler, tror jeg man bør velge det året som er logisk sett i forbindelse med festdager. Hva datoen angir vet vi ikke, det står ”*venit*” = kom til og ”*missus*” = ble sendt om hverandre, kun året er skrevet ned i de fleste kildene. Trolig er det året for vigslingen av klosteret som angis. Den 18. mai 1146 var pinseaften, Cistercienserne kunne begynne feiringen av 1. pinsedag om ettermiddagen denne dagen, pinseaften var i middelalderen helligdag fra kl. 15.00. 1146 fremstår derfor som mer trolig som opprettelsesår hvis vi legger klostervigslingen til grunn.

Det er imidlertid en opplysning i Colbazannalen som kan tidfestes og gi oss riktig år, opplysningen om at den danske kong Erik Lam gikk inn i St. Knuts kloster i Odense og døde der i 1146. I Rydannalen samt dens to danske oversettelser er opprettelsen av Hovedøya kloster notert i det samme år Erik Lam døde. Dette er konsistent i alle annalene som har med begge opplysninger, disse to hendelser skjedde det samme år. St. Knuts kloster i Odense som Erik Lam gikk inn i kort tid før sin død var et benediktinerkloster og de kan ha datert kong Eriks død og Hovedøyas opprettelse til 1147 slik A. Manrique har gjort. Aschehougs og Gyldendals Store norske leksikon oppgir Erik Lams død til august 1146.⁶¹ På bakgrunn av dette trekker jeg den konklusjon at dagens vanlige oppfattelse av hendelsen er feildatert, den sier at opprettelsen fant sted i 1147. Hovedøya Mariakloster ble ikke opprettet i 1147 men året før.

⁶⁰ Dugdale, W: *Monasticon Anglicanum* bd.5, s. 286, 288,

⁶¹ Aschehougs og Gyldendals ”Store norske leksikon ” 4. bind, s. 446, 2. utgave, Oslo 1987.

1.3. Hvem bygde St. Edmundskirken på Hovedøya?

Det lå allerede en kirke på Hovedøya da Cistercienserne kom dit i slutten av 1140-årene. Denne var bygget bare noen tiår før av det samme byggemiljøet som hadde reist Hallvardskirken, Mariakirken og Clemenskirken i det gamle Oslo.⁶² Ved skriftlige og arkeologiske kilder er denne kirkegruppen datert til 1080 – 1120.⁶³ Dette kan tyde på at det var kongemakten som hadde stått som byggherre for disse kirkene. Det var kongemakten som var kirkens overhode på denne tiden. Den kunne innsette biskoper og prester og hadde inntekter og interesse av å bygge kirker før 1153 og opprettelsen av det norske erkebispesetet. Da kirken på Hovedøya ble overtatt av Cistercienserne var den allerede viet til St. Edmund. Den var en toskipet kirke med et tårn i det nordvestre hjørnet, kor og en halvsirkulær apside. Det ble stukket ut og lagt grunnlag for et nytt kor ganske snart etter opprettelsen av klosteret. Det gamle koret ble allikevel ikke erstattet før på slutten av 1200 tallet av det nye koret og et transept etter cisterciensisk byggeskikk. Det nye koret med transept som ble bygget av Cistercienserne var lavere enn skipet og har muligens hatt et lavt firkantet tårn, et lanernetårn, over midten av korset. Det er vinduer rundt det hele i et slikt tårn for å slippe lys inn i transept og kor. Utformingen av dette bygget ville da ha fulgt det bernhardinske mønster i cisterciensernes byggeskikk.⁶⁴

Da Cistercienserne overtok kirken ble den viet til St. Maria i tillegg til St. Edmund. Sannsynligvis har det også ligget noe gods til kirken, donert av tidligere konger for å sikre dens drift. Dette ble da overtatt av Cistercienserne som en del av grunnleggesdonasjonen i likhet med klosteropprettelsene i Trøndelag under erkebiskop Øystein Erlendsson.⁶⁵

G. Fischer skriver i sin artikkel at kirkebygget på Hovedøya pga sin form ikke er bygget av Cisterciensere. Han gjetter på at det kunne ha vært Benediktinere som bygget kirken. Han hevder at det var vanlig at slike ble overtatt av Cistercienserne.⁶⁶ En kirkes grunnplan kan vanskelig tas som belegg for aktivitet eller etablering av et Benediktinerpriori på Hovedøya. Et slikt priori som eier av kirken på Hovedøya synes lite fundert. Det kan ha vært kirken ved biskopen av Oslo som eide den senere klosterkirken. Det er enklere å forholde seg til at det

⁶² O. E. Eide, 1973.

⁶³ Hovedøya kloster, bidrag til bygningshistorien, innberetning til riksantikvaren 1975.

⁶⁴ The mark of Eternity; The Cistercians as Builders”, s. 41, Nicola Coldstream, *The Cistercian abbeys of Britain*, ved David Robinson, B T Batsford, London 2002.

⁶⁵ Gunnes, Erik: *Erkebiskop Øystein : statsmann og kirkebygger*, Aschehoug, Oslo, 1996

⁶⁶ Fischer, Gerhard: *Klosteret på Hovedøya, et Cistercienseranlegg*, s.38, Oslo 1974. Denne gjetningen er oppført flere steder senere som historisk visshet.

fantes andre samtidige steinkirker i nærheten med klare likhetstrekk, særlig St. Clemenskirken, som er toskipet uten å være bygget som en benediktinerkirke, og at det ikke er helt usannsynlig at samtidige kirker i samme egn er bygget av samme byggehytte. O. E. Eide fremholder at også St. Halvardskirken i Oslo var bygget av den samme byggehytten som bygget St. Mariakirken og St. Clemenskirken i Oslo, og St. Edmundskirken på Hovedøya. Det som er mer interessant for meg, er spørsmålet om hvem som eide kirken, dette er ikke besvart ved å avskrive Benediktinerne. Ved siden av egenkirkene som ble bygget, eid og utstyrt med prest av høvdinge på store gårder, var det kongemakten som bygget og eide kirker før 1153.

Erik Gunnes hevder også at kirkebygget på Hovedøya kunne vært kirken i et Benediktinerpriori som var anlagt der før Cisterciensernes komme og så overtatt av dem.⁶⁷ Videre finner han det merkelig at vi ikke kjenner noe Benediktinerkloster for menn på Østlandet, og postulerer at det kan ha eksistert et på Hovedøya fordi det allerede fantes en kirke der viet til St. Edmund. Det at St. Edmunds patronat ble opprettholdt, selv om Cistercienserne hadde en statutt som gjorde at de alltid valgte Maria som vernehelgen for sine klostre, ser han som en ytterligere indisie. Han nevner at de mulige Benediktinerne kunne ha kommet fra Norfolk, Suffolk eller fra kong Edmunds gravkloster, Bury St. Edmunds. Gunnes skriver videre at det kan tenkes at Hovedøya Cistercienserkloster ble opprettet av biskop Viljalm i Oslo på samme måte som Lyse kloster ved Bergen ble opprettet av biskop Sigurd i Bergen. Arne Odd Johnsen derimot, mener at det ikke finnes belegg i de bevarte kildene for gjetningen om at kirken har tilhørt et Benediktinerpriori, noe jeg slutter meg til.

Klosteret på Hovedøya var som det eneste av de tre mannsklostrene for Cisterciensere i Norge viet til en annen helgen ved siden av jomfru Maria. St. Edmund var skytshelgen for konger, torturofre, ulver og pestofre.⁶⁸ St. Edmundskirken er en av to norske toskipede middelalderkirker vi vet om. Den andre er den samtidige St. Clemenskirken i Oslo. Disse kan begge ha hatt et flatt tak over kirkerommet. Taket skulle så hvile på midtpillarene og man kunne da få tilgang til dette gjennom tårntrappen. Enkelte historikere har da tenkt seg at kjøpmenn kunne oppbevare varene sine der samt skipenes rigg. Dette er en lite sannsynlig

⁶⁷ Gunnes, Erik: *Klosteranlegg i Norge, en oversikt*, særtrykk av Fortidsminner 1987, s.54, nr. 68.

Benediktinerne anla som kjent priorier og ikke som Cistercienserne egne klostre når de sendte ut et konvent fra sine allerede opprettede klostre.

⁶⁸ <http://www.catholic-forum.com/saints>, 31/7 2006 St. Edmund var konge av Østanglia, og ble torturert og drept av Ivar, sønn av Ragnar Lodbrok, 20. november 870. Datoen ble siden St. Edmunds festdag.

teori siden det er funnet fundamenter for sidepillarer som stemmer overens med at kirken har hatt et krysshvelvet murtak innvendig.

Det har også vært hevdet at St. Edmund skulle være skytshelgen for sjøfolk og handelsreisende og at kirken i så fall skulle vært reist av engelske sjøfolk som kunne oppbevart varene sine på taket over kirkerommet.⁶⁹ Det er ikke belegg i kildene for dette, men dette kan ha avstedkommet en sammenblanding med hensyn til St. Edmunds og St. Clemens helgenroller. Bl. a. ser vi dette hos Askild Nilsen og Leif Gjerland. Disse har skrevet om øyene i Oslofjorden.⁷⁰ Både St. Clemenskirken og St. Nikolaikirken i Oslo var viet til helgener som var skytshelgener for sjøfolk.

Det er sannsynlig at St. Edmundskirken ble bygget som en uthavnskirke av kongemakten. At kirken på Hovedøya var viet til St. Edmund, kongenes skytshelgen, er en indisie på at en norsk konge eide øya og bygget kirke der som del av en uthavn for Oslo.⁷¹ Denne teorien er nok svakt fundert, men en uthavn på Hovedøya med kirke synes for meg allikevel mer sannsynlig enn et Benediktinerpiori. Kirkene ble bygget på steder utenfor byene og ladeplassene slik at kongen og hans følge skulle kunne legge seg til der og gå til messe i nærheten av havnen på sine reiser rundt i landet. Byggingen av en kirke ble også gjort for at hele besetningen av kristne på båtene som la til der skulle kunne gå til messe når de kom til havn, i stedet for å måtte dra langt av gårde til nærmeste kirkested eller by. Uansett hvem som eide St. Edmundskirken ser vi at den ble gitt til Cistercienserne og derved var disponibel.

1.3.1 Hva fikk Cistercienserne i grunnleggingsdonasjon?

Grunnleggingsdonasjon er helt sentralt i opprettelsen av et kloster. Ordenen kjøpte ikke land og begynte å bygge et kloster, de fikk en invitasjon til å opprette et kloster (dvs befolke det med et konvent) på et stykke land donert og bebygget med et midlertidig kloster av donator. Det fins en bestemmelse i en av de tidligste Cisterciensiske statutter, datert til 1113:

⁶⁹ Nilsen, Askild H.: *Hovedøya før reformasjonen*, s.6, St. Halvard nr 3, 2003

⁷⁰ Nilsen, Askild H.: *Hovedøya før reformasjonen*, s.6, St. Halvard nr 3, 2003, Gjerland, Leif: *Oslos øyrike : før og nå*, Oslo 2006.

⁷¹ Steen, Sverre: *Ferd og fest*, s. 292, Oslo, 1942

”Ingen abbed skal sendes til et nytt sted uten minst tolv munker ... og uten at det allerede er bygget slike steder som et oratorium, et refektorium, et dormitorium, et gjestehus, og en celle til portneren slik at munkene kan begynne å tjene Gud med en gang og leve under religiøs disiplin.”⁷²

Bygningene behøvde ikke å være satt opp i stein eller etter Cisterciensernes mønster rundt en klausur, det viktigste var at bygningene var ferdige slik at de kunne tas i bruk av munkene omgående. På denne måten kunne konventet gå i gang med å tilbe Gud fra første stund slik statuttene foreskrev. Denne bestemmelsen var sannsynligvis skrevet i forbindelse med det første konvent som forlot Citeaux eller ”Det nye kloster” som det var kjent som. La Ferté, Citeaux’ første datterkloster ble opprettet i 1113. Ved siden av disse bestemmelsene skulle munkene leve av sitt eget arbeid, som foreskrevet i St. Benedicts regel, de trengte derfor også jordbruksland. Hovedøya var et passende sted å anlegge et kloster, der fantes det allerede en kirke, og de resterende nødvendige bygninger kunne ha blitt satt opp i treverk før Cistercienserne overtok og bosatte seg der. Bygdøy egnet seg som klosterets jordbruksland, der kunne munkene produsere mat til eget bruk. Klosteret og abbeden skulle velsignes av biskopen i diosecen klosteret lå i, noe som tilsier at biskopen var med på innbydelsen. Hovedøya er et av de få stedene Cistercienserne opprettet sitt kloster på en øy. Dette var mer vanlig i Norden enn ellers i Europa. I Danmark ved Gullholm, i Sverige på en øy i Väneren, i Norge også på Tautra.

Bygdøy, den bebygde øya, var ikke mer enn en kort rotur fra klosterøya og kunne taes i bruk som klosterets nære jordbruksland/hjemmegrangi. Her krevdes intet kapell eller oratorium, munk og lekbrødre kunne vende tilbake til klosteret for å ta del i messene der.⁷³ Arealet de hadde fått på Bygdøy ville være nok til å holde klosterets innbyggere med mat og gjøre det selvforsynt. Det stod i en av Benedikts regler at munkene bare skulle spise det de selv hadde dyrket. Kjøtt fra firefotede dyr var forbudt kost for munkene, og egg og fjærfe samt fisk ble i den tidlige tiden bare tidvis spist som pittanser.⁷⁴

Grønnsaker, bønner og korn var de viktigste ingrediensene i Cisterciensernes måltider i den første tiden. De skulle bare spise en gang om dagen i vintermånedene, mens de om sommeren

⁷² “The mark of Eternity; The Cistercians as Builders”, s. 37, Nicola Coldstream, *The Cistercian abbeys of Britain*, ved David Robinson, B T Batsford, London 2002.

⁷³ Benedikts regel kapittel 50, oversatt av Erik Gunnes, Thorleif Dahls Kulturbibliotek, Oslo 1986

⁷⁴ Benedikts regel kapittel 39. Pittanser var ekstrarasjoner gitt til klosteret som gaver, ofte mot immaterielle motgaver som bønner i forbindelse med årtier etc. munkene kunne derved få mer variert føde.

fikk mat to ganger om dagen, de hadde mer kroppslig arbeid da.⁷⁵ Ved siden av å være selvforsynte, skulle konventet også tiltrekke seg nye gaver for å støtte opp under eksistensgrunnlaget og for å kunne ekspandere videre. Det at de ikke flyttet klosteret fra Hovedøya, betyr at de var fornøyd med plasseringen av klosteret selv med de mangler lokaliseringen hadde i form av mangel på rennende vann og åkerjord. Klosteret lå nede i et søkk mellom to høyder slik Cistercienserne gjerne la sine klostre. Grunnvannet på øya ble presset opp mellom berglagene ved klosteret slik at brønnen alltid hadde vann.⁷⁶ Det gikk en renne under kjøkkenet i klosteret, denne kan også ha hatt rennende vann for å føre bort skyllene men blir beskrevet som tørr av Fischer. Hovedøyas midtparti hadde vært tørt land i bare ca 400 år, og det var derfor ikke dyp humus eller mye vegetasjon på det.⁷⁷ Munkene kunne samle sammen kratt og busker til kjøkkenved der, de få åkerlappene som var dyrkbare var ikke store nok til å drive åkerbruk i stor stil, en kjøkkenhage ville egnet seg bedre. Jeg tror at øyas vegetasjon utenfor murene klosteret satte opp kun ble brukt til beiteland i de første årene, slik at all korndyrkning og engslått foregikk på Bygdøy.

Grunnleggingsdonasjonen besto av Hovedøya med St. Edmundskirken og tilhørende jordeiendommer og en gård på Bygdøy. Vi kan se at donasjonen blir bekreftet i Akershusregisteret:⁷⁸ ”Kong Inga hans breff om *hegnadt paa stadenom*, giffuet till Huodøe closter, [c. 1150-61]. Derhoes Magni konges stadfestelse på samme gaffue, begge wden aar och dag [c. 1162]”.⁷⁹ *Hegna* betyr i følge norrøn ordbok ”verne eller straffe”, *stadrsetning* betyr ifølge den samme ordboken ”grunnlegging av kloster” og en av de betydninger *stadr* kan ha er ”kyrkjeleg stiftelse”.⁸⁰ Også regestens utsagn om Magnus Erlingssons stadfestelse på samme gave viser at kong Inge har gitt klosteret en gave og et vernebrev på denne. At kirken på Hovedøya var viet St. Edmund sannsynliggjør at en tidligere konge hadde bygget denne, kong Inge Krokrygg ga den til det nye klosteret som skulle bygges der og ga det et vernebrev like etter. Klosteret ble som sagt viet til både St. Edmund og St. Maria pga. kirkens tidligere vigsling til St. Edmund og Cisterciensernes regel om at alle deres klostre skulle vigsles til St. Maria. I de første hundre årene etter klosterets opprettelse ser vi av Akershusregisteret at St. Edmunds navn blir brukt som del av beskyttelsen for klosteret mens

⁷⁵ Benedikts regel kapittel 39 og 41, Oslo 1986

⁷⁶ Nilsen, Askild H.: *Hovedøya før reformasjonen*, s.6, St. Halvard nr 3, 2003

⁷⁷ Nilsen, Askild H.: s.6, St. Halvard nr 3, 2003

⁷⁸ *Akershusregisteret af 1622* Utgitt ved G. Tank, Kristiania 1916, nr. 1347-8, s.90

⁷⁹ *Hegnadt paa stadenom betyr på moderne norsk vern av klosteret og dets jord, dvs. donasjonen.*

⁸⁰ DN 1, nr. 7 bruker også *stadenom* om klosteret.

St. Maria ikke blir brukt før senere.⁸¹ Denne regesten i Akershusregisteret er det nærmeste vi kan komme en kilde som sier at kongen ga Hovedøya til klosteret.

På grunn av Håkon 5.s krav om å få Bygdøy tilbake i kongemaktens eie i 1292, han hevdet at Bygdøy var urettmessig kommet fra kronen, må vi gå ut fra at øya var i kongelig eie før det nyopprettede klosteret fikk den. Munkene kunne bevise at Bygdøy hadde ligget under klosteret i minst de siste hundre år, hertugen mislyktes og dommen om eiendomsretten til Bygdøy falt i klosterets favør. I regesten står det at Bygdøy formenes å være kommet fra kronen, trolig er dette et bevis for at både Hovedøy og Bygdøy var donert av kong Inge eller kretsen rundt ham.⁸²

1.4. Hvem stod bak opprettelsen av et kloster på Hovedøya?

For opprettelsen av klosteret på Hovedøya er det et klart definert sett med aktører:

(i) Kongen, (ii) biskop Viljalm av Oslo, (iii) kongens kappelan og senere erkebiskop Eystein, og (iv) munkene fra Kirkstead.

1.4.1 Kongen.

På slutten av 1140 tallet, ved klosterets opprettelse, var det samkongedømme i Norge, Det var en fredelig periode under formynderne før samkongene ble myndige. Kong Inge og hans bror Sigurd Munn ble tatt til konger i 1136 da deres far, Harald Gille, ble drept. Etter flere år med ufred satt Kong Inge Krokrygg og kretsen rundt ham med makten i Viken fra 1142, kong Inge var da åtte år. Kongsverdigheten i hele Norge delte han med begge sine brødre, Sigurd Munn var tatt til konge i Trøndelag og Øystein Haraldsson var tatt til konge på Vestlandet etter at han var hentet fra Skottland i 1142. De to siste ble ikke sett som fullverdige kongsemner av kirkens menn siden de var kong Harald Gilles frillesønner. Inge ble ikke sett som fullverdig konge av trønderne på grunn av vanhelsen.

På det tidspunktet klosteret ble opprettet var kong Inge Krokrygg rundt 11 år gammel, og kretsen rundt ham hadde den egentlige makt. Kongemakten hadde myndighet over alt kirkegods kronen hadde gitt i landet. Den hadde rett til å innsette prester og biskoper, og den hadde inntekter av kirkene den eide. Erkebiskopen satt i Danmark, i Lund, og var langt borte.

⁸¹ Johnsen, A. O.: *Omkring grunnleggingen av klosteret på Hovedøya*, s.39, Oslo bispedømme 900 år, historiske studier. Universitetsforlaget 1974

⁸² Akershusregisteret nr. 1345, s.90

Dette betydde at kongen og kretsen rundt ham hadde den reelle makt i kirkesaker i Norge. Betydningen av opprettelsen blir derfor ikke forandret hvis Hovedøya ikke var i kongens eie og donasjonen av Edmundskirken og Hovedøya i stedet kom fra kirken.

Kongen hadde myndighet over kirkegods, og i kretsen rundt ham var det mange klerker. Kongen ville ved en jorrdonasjon få et kloster knyttet til sitt navn. Det ville vært merkelig om ikke kretsen rundt kong Inge la vekt på at det var kongelig vilje som lå bak opprettelsen av klosteret. Kretsen rundt kongen hadde sjansen til å bli den første som opprettet et mannskloster i Viken, og derved uttrykke kongemaktens vilje til kristne handlinger ved å få et konvent til Viken. Det avgjørende var sannsynligvis ikke hvilken orden som ble valgt, men at kongsmakten viste vilje til å opprette et kloster. Det lå derfor både religiøse og sekulære motiv bak en klosteropprettelse. Kongen kunne utnytte tilgjengelig jord og samtidig få et kloster knyttet til seg og sin familie. Han fikk på denne måten prestisje og religiøse motgaver, det vil si bønner om frelse for seg og sin families sjeler ved å gi en grunnleggelsesgave.⁸³

En mulig motivasjon for opprettelsen var at kretsen rundt kongen så opprettelsen av et kloster i Viken befolket av et konvent munkar fra Cistercienserne i England som en mulighet til å drive handel med engelskmennene. Konventet skulle årlig avlegge sitt morkloster et besøk, dette kan ha spilt med i vurderingen. Samtidig ga en klosteropprettelse prestisje både verdslig og religiøst. Vikens østside, Vingulmork, var fremdeles en mark, et grenseområde mot Sverige. En konsolidering av makten i Viken ved å lage et kirkelig og økonomisk tyngdepunkt ved Oslo var en god anvendelse av Hovedøya.

De fleste Cistercienserklostre anlagt ved midten av 1100 tallet ble anlagt ved en kongelig grunnleggelsesdonasjon.⁸⁴ Det var på moten blant kongelige og fyrster å anlegge klostre med "rene" reformerte munkar. Etter en forholdsvis fredelig periode i det hellige land begynte Bernhard av Clairvaux å preke for et nytt korstog i påsken 1146 etter at Edessa hadde blitt erobret av tyrkerne. For dem som ikke kunne delta på korstogene var en klostergrunnleggelse like verdifull sett fra kirkens side.⁸⁵ Det er imidlertid ikke sikkert at fromhet var den viktigste motivasjon for kretsen rundt den norske kongen. Også muligheten for å få opprettet en norsk erkestol kan ha spilt inn. Ved å vise til at Norge nå var godt forsett med klostre kunne denne

⁸³ Nyberg, Tore: *Monasticism in North-Western Europe, 800 – 1200*. s. 144, Ashgate, 2000

⁸⁴ Immo Eberl, *Die Zisterzienser*, s. 229, Stuttgart 2002.

⁸⁵ "The Cistercian adventure", Janet Burton, s.20, *The Cistercian abbeys of Britain*, ved David Robinson, B T Batsford, London 2002.

muligheten bli virkelighet. Norge fikk en erkebiskop allerede få år senere, erkebiskop Reidar som døde på hjemvei fra sin palliereise. Dette ga kurien en ny mulighet til å styre opprettelsen av et erkebiskopsete.⁸⁶ Kongemakten fant støtte i kirken, men også en kritiker som ville at kongen skulle utvise større vilje til kristne handlinger. Utviklingen av en norsk erkestol ville også være gunstig for kongemakten, den ville få det lettere med å hevde sitt herredømme over de områdene som ble lagt under erkestolen på øyene i vest.

Av munkeordener var det Cistercienserne som på dette tidspunkt ville gi kongen størst prestisje. Det viktigste for kongen var å være klostergrunnlegger, det hadde dratt ut med å få opprettet et mannskloster i Viken. I lys av programmet som kretsen rundt kongen hadde, fremtrer grunnleggelsen av klosteret på Hovedøya som et ledd i en rikspolitisk utvikling. På riksplen hadde kongemakten og kirken klare og i betydelig grad sammenfallende motiver og hensikter for statsbyggingen. Både kirkestat og verdslig stat, samt øvrige aktører hadde sammenfallende motiver. Dette kan tyde på sterk enighet om opprettelsen av Cistercienserklosteret på Hovedøya.

1.4.2 Biskop Viljalm av Oslo.

Vi vet lite om biskop Viljalm av Oslo utenom hans dødsår, han er kun kjent gjennom bispelisten og hans dødsår som står i de Islandske annaler og Flateyjarbok.⁸⁷ Det er ingen notiser i de Islandske annaler om Cisterciensiske klostergrunnleggelser i Norge, trolig på grunn av at det ikke fantes Cistercienserklostre på Island. Biskop Viljalm kom sannsynligvis på bispestolen i Oslo på 1130 tallet. Han kan ha villet skape et geistlig miljø i regionen med opprettelsen av dette klosteret. Det kunne være et religiøst tyngdepunkt som han kunne rekruttere skrivere fra, korsmunkene var som regel skriftkyndige, og han kunne ha en dialog med abbeden og andre utdannete munkar om geistlige spørsmål. Det er også mulig han så en mulighet til å få inntekter fra klosteret, fra før av var Oslo et økonomisk tyngdepunkt i Viken. Biskopene hadde ennå ansvaret for Cistercienserklostrene, disse ble ikke fullt eksempte før i 1184 under pave Lucius III. Domkapitler fantes ikke i Norge før etter 1153, og de var knapt i virksomhet før erkebiskop Øystein kom på erkestolen i 1160. Klosteret var sannsynligvis et velkomment tilskudd til den mer rene religiøse ånd tiden ville ha, Cistercienserne ble regnet som reformerte og hadde en svært streng sedvane. Ideenes kraft var større i middelalderen,

⁸⁶ Gunnes, Erik: s.61, Oslo 1996

⁸⁷ Storm, G.: *Islandske Annaler indtil 1578*, s. 115, 322, 475, Kristiania 1888, *Flateyjarbok*, b III, s 515, Christiania 1868, utgitt efter Offentlig foranstaltning.

religionen satt som en ryggmargsrefleks hos middelalderens mennesker og biskopen kan ha ønsket å få mer regelbundet fromhet inn i sin diocese.

Hvis vi legger Lyses grunnleggingsberetning til grunn, ser det ut til at det var biskopene alene som inviterte konventene til Norge. Dette synet har alle de tidlige forskerne hatt. I dag har vi et litt mer nyansert syn takket være A.O. Johnsens gjennomgang av flere kilder. I *Fundatio Lysensis*, grunnleggingsberetningen til Lyse kloster, står det at biskop Sigurd av Bergen ba om å få et konvent over fra Cistercienserklosteret i Fountains. Opprettelsen av dette klosteret sees som en ren geistlig handling uten kongens medvirkning, muligens tilskyndet av erkebiskopen i Lund.⁸⁸ Biskop Sigurd ga av sin arvejord for å opprette klosteret. Siden denne beretningen er skrevet ned etter kong Sverre og hans sønn Håkons død, kan den være skrevet med biskopen som eneoppretter av klosteret for å vise at det alltid hadde stått på kirkens side.

1.4.3 Kongens kappellan, den senere erkebiskop Øystein.

Vi vet at Kong Inge Krokryggs kapellan og fehirde, Øystein Erlendsson, ble utnevnt til erkebiskop i 1158 eller 1159 på direkte foranledning av kongen. I ”En tale mot biskopene” i Anne Holtsmarks oversettelse står det blant annet:⁸⁹

”Et vitnemål om at kongene ikke ga fra seg noen makt som de var enige om, er at da kong Inge var igjen som enekonge etter at brødrene var døde, og erkebiskop Jon i Nidaros falt fra, da valgte Inge sin kapellan og skattmester Øystein til erkebiskop uten å spørre noen lærd mann i Trondheim om råd, verken korsbrødrene eller noen andre.”

Fra hans innsettelse som erkebiskop til hans død kjenner vi delvis hans historie, men vi vet ikke når Øystein hadde fått stillingene som kapellan og fehirde, denne teksten er den eneste som tar dette temaet opp.

Øystein ble født i Trøndelag i begynnelsen av 1120 årene og var således noen år eldre enn kongen. Øystein fikk sin første utdannelse i Nidaros under biskop Simon som muligens var engelsk.⁹⁰ Øystein studerte i utlandet fra begynnelsen av 1140 årene, det kan ha vært i Lincoln i England, som beviselig hadde forbindelser med Trondheim.⁹¹ Øystein studerte kanskje også

⁸⁸ Biskop Sigurd deltok på erkebiskop Eskils provinsialsynode i 1139 og kan ha blitt påvirket der.

⁸⁹ Holtsmark, Anne: Sverres saga – En tale mot biskopene, s.280, Aschehoug, Oslo 1961.

⁹⁰ Gunnes, Erik: s.30, Oslo 1996.

⁹¹ Gunnes, Erik: s.33, Oslo 1996.

i Paris, i det nylig grunnlagte augustinerklosteret St. Victor. Augustinerne var en nyskapning som kom til etter at Augustins regel var gjenfunnet i siste halvdel av 1000 tallet. De kan oppfattes som et kompromiss mellom Cisterciensernes strenge krav og tidens behov for et mangfoldig tilbud av geistlige tjenester. Øystein var nok påvirket av Augustin, for han tok som sitt latinske navn Augustinus i stedet for den mer vanlige latiniseringen av navnet til Oistanus eller lignende.⁹² Vi vet intet konkret om Øysteins muligheter og liv fra han kom hjem til Norge og frem til innsettelsen som erkebiskop. Med sin bakgrunn som student ved flere kirkelige læresentra, kom han sannsynligvis raskt inn i kretsen av geistlige rundt kong Inge. Han ble antagelig ansett som en lærd mann, og som en av mennene rundt kongen hadde han innflytelse nok til å få kongen til å grunnlegge et kloster og gi det nok jord til at det kunne bli livskraftig. Øystein var selv en reformert geistlig, og ønsket å reformere den norske kirke. Det er mulig at han grunnla Munkeby, et Cistercienserkloster ved Levanger i Trøndelag i begynnelsen av 1160 årene, kirken er meget lik den i Lyse, konventet kan ha kommet derfra. Et Cistercienserkloster som kan være Munkeby er nevnt i *Passio Olavi* skrevet av erkebiskop Øystein.⁹³

Siden Cistercienserne ble unntatt fra biskopenes styring, ville Øystein ikke grunnlegge flere klostre av denne ordenen. Han mente som Bernhard av Clairvaux at biskopene skulle ha noe å si over klostrene. Vi vet han skrev til paven med spørsmål om hvordan han skulle forholde seg til Cistercienserne, og fikk til svar at han kunne styre mer over dem enn det som var vanlig ellers i Europa.⁹⁴ I løpet av sitt virke som erkebiskop vet vi sikkert at han grunnla to klostre for Augustinere, Kastle i Båhuslen og senere Elgseter (Helgeseter) i Trøndelag, disse var ikke eksempte og han kunne styre over disse selv. Han så nok Augustinerne som gunstigere for sin oppbygging av kirkens og sin egen makt i Norge. Ved disse klostrene ble kongskirker som allerede var oppført og vigslet gitt til de nyopprettede klostrene, på Kastle en kirke bygget av Sigurd Jorsalfar, og ved Elgseter ble en kirke bygget av Harald Hårdråde i Nidaros flyttet ut til klosteret. Med disse kirkene fulgte det kirkegods som ble overdratt til klostrene. Dette antar jeg også var tilfellet for St. Edmundskirken på Hovedøya.⁹⁵

⁹² Gunnes, Erik: s.48, Oslo 1996.

⁹³ Erlendsson, Øystein: *Passio et miracula beati Olavi*, Lidelseberetningen og miraklene til hellig Olav, latin, England 1180.

⁹⁴ Vi kjenner også 12 dekretaler fra pave Alexander III som er utstedt etter ca 35 spørsmål fra erkebiskopen. Dette står på katolsk.nos biografi av Øystein, <http://www.katolsk.no/biografi/eystein.htm>, 19.7.2006

⁹⁵ Gunnes, Erik: Oslo 1996

Øystein kan ha vært kong Inges kappelan, rådgiver og fehirde alt fra midten av 1140 tallet, i det minste var han inne i den geistlige kretsen rundt kong Inge.⁹⁶ Denne posisjonen ville ha gitt ham en utmerket anledning til å få kongen til å donere noen øyer til en klostergrunnleggelse. Det kan se ut til at det var en form for rivalisering mellom biskoper og kongemakt om å opprette klostre. Munkeliv som et kongelig opprettet kloster og Lyse som et biskoppelig opprettet kloster kan tyde på dette.⁹⁷ Øystein var på denne tiden i kongens krets og hadde hans beste for øyet. Hvis noe av hans studietid i utlandet hadde vært i Lincoln, kjente han kanskje også til Cistercienserne i Kirkstead og ville ha dem til Viken.

Hvis vi setter opprettelsen inn i et nordisk perspektiv kan pavens ønske om å dele erkebiskopstolen i Lund i tre deler ha hatt noe med grunnleggelsen å gjøre. Dette fordi keiserens mann, erkebiskopen av Hamburg/Bremen, gjerne ville ha igjen makten over Norden. Var kirkeprovinsen delt i tre kom Norge og Sverige ikke så lett inn under keiserens innflytelse, i disse rikene hadde erkebiskopen intet krav, mens den danske kongen var keiserens vasall. Den geistlige kretsen rundt kong Inge kan ha influert ham til å grunnlegge et Cistercienserkloster, og vi ser senere at som erkebiskop grunnlegger Øystein flere klostre. Filosofien om et kongedømme som støtter seg på kirken kan han ha utviklet tidlig og alt hatt i tankene da han satt i kretsen rundt den unge kong Inge Krokrygg og ville ha ham til å opprette et kloster på kongelig grunn. Jeg har den samme oppfatning av Øysteins liv som Gunnes, og er enig i hans konklusjoner.⁹⁸

1.4.4. Hvorfor kom konventet fra Kirkstead?

Til Lyse kloster i Os ved Bergen valgte biskop Sigurd Cisterciensere fordi han ble imponert over deres rene levnet ved sitt besøk i Fountains. Han ville ha munkene som var mest mulig rene og fromme til sitt bispedømme. Å få et konvent av Guds soldater som munkene ble kalt til å kjempe mot kaoskreftene og å gå i bresjen for alle sjelers frelse var svært viktig for de styrende makter på midten av det 12. århundre. Samtidig var Cistercienserne en sterk organisasjon og de var allerede kjent for sin utnyttelse av vanskelig jordbruksland. Slike faktorer kan også ha vært med på å avgjøre valget av orden som ble invitert til å befolke et kloster i Viken. Cistercienserklosteret Lyses opprettelse sees av flere eldre historikere som et forbilde for opprettelsen i Viken. I dag er vi ikke så kategoriske at vi ser Lyse som forbilde for opprettelsen på Hovedøya, vi har et mer variert syn på opprettelsen. Det kan ha vært kirken

⁹⁶ Holtsmark, Anne: Sverres saga – En tale mot biskopene, s.280, Aschehoug, Oslo 1961.

⁹⁷ Nyberg, Tore: Monasticism in North-Western Europe, 800 – 1200. s. 143, Ashgate, 2000

⁹⁸ Gunnes, Erik: *Erkebiskop Øystein : statsmann og kirkebygger*, Aschehoug, Oslo, 1996

eller kongsmakten som eide og donerte Hovedøya med St. Edmunds kirke. Kongen hadde ved opprettelsen fremdeles bestemmelsesrett over kirkens eiendommer og trolig donerte han Hovedøya med kirke.

Det er sannsynlig at det ved hjelp av biskop Viljalm i Oslo ble sendt en forespørsel til Cistercienserklosteret Fountains i England om å få et konvent til å grunnlegge et kloster ved Oslo. Abbeden her har så henvist ham til sitt datterkloster Kirkstead, om det kunne sende et konvent til opprettelse av Hovedøya kloster. Abbed Murdac sa han hadde vært med på å grunnlegge to klostre på norsk jord under generalkapitlet i 1147.⁹⁹ Mariaklosteret på Hovedøya var også det andre og siste klosteret som ble anlagt fra England av engelske Cisterciensermunker utenfor de britiske øyer. Fountains hadde befolket flere nye klostre i de siste årene før forespørselen kom, det var kanskje ikke nok munkere der ved dette tidspunkt til å sende ut et nytt konvent. Abbeden i Fountains har da bedt sendemannen fra Norge henvende seg til et av dets første datterklostre, Kirkested ved Lincoln, grunnlagt i 1139. Fra dette ble et konvent sendt til Viken og Hovedøya.¹⁰⁰

Disse videreførte det engelske system, bl.a. brakte de sannsynligvis med seg kunnskapen og trangen til å skriftfeste alle sine transaksjoner. Vi vet at Cistercienserne var nøye med å skriftfeste sitt klostres grunnleggelse og deres tilhørighet innenfor Cisterciensersystemet med mor og datterklostre.¹⁰¹ I engelske annaler er det funnet innføringer omkring innvielsen av Hovedøya Cistercienserkloster.¹⁰² Det ser ut som om grunnleggerne av slike klostre håpet at disses konventer kunne stå for alle sjelers frelse samtidig som de kunne levere skrivekyndige klerker til administrasjon av området rundt.¹⁰³

1.5. Konklusjon.

Klosteret ble opprettet i 1146. I følge de annalene som har tatt med opprettelsen av Hovedøya kloster er dette opprettet i det samme år som kong Erik Lam av Danmark gikk i kloster og senere døde. I dagens kilder blir hans død fastsatt til 1146. Hovedøya Mariakloster ble ikke

⁹⁹ Johnsen, A. O.: *Omkring grunnleggelsen av klosteret på Hovedøya*, s.40, Oslo 1974

¹⁰⁰ Øystein kan nettopp ha bedt om munkere fra Kirkstead fordi han kjente til dette klosteret etter sitt opphold i Lincoln.

¹⁰¹ Lekai, Louis J.: *The Cistercians: Ideals and reality*, s. Kent State University press, Ohio 1977.

¹⁰² *Early Yorkshire Charters*, vol 3, ed. W. Farrer, Yorkshire Archeological society, Record series, Edinburg 1916.

¹⁰³ Et konvent besto som regel av en abbed og 12 munkere for å minnes Kristus og hans tolv apostler, men kunne være større, Cistercienserne i England sendte ofte 25.

opprettet i 1147 men året før. At det ble Cisterciensere som ble invitert til å opprette det første mannsklosteret i Viken er symptomatisk for tiden.

For resten av min oppgave har det lite å si om det var i 1146 eller 1147 Hovedøya kloster ble opprettet, aktørene som sto for opprettelsen er de samme. Jeg vil her hevde at opprettelsen var en kombinasjon av spillet de geistlige i kretsen rundt kong Inge Krokrygg spilte for å få opprettet Norge som egen kirkeprovins og deres iver etter å vise den ektefødte kongens makt i Viken. Dette kunne de selge inn til samkongene som en måte for kongsmakten å få lettere herredømme over øyene i vest, det ville være lettere å få godtatt kongen av Norge som herre også over disse områdene hvis de lå i den norske kirkeprovins. Samtidig må de ha spilt på lag med biskop Viljalm av Oslo for å få ham til å invitere et konvent fra England. Hans interesse kan ha vært å få opprettet et geistlig miljø innerst i Viken hvor han satt.

Det var blitt opprettet et kloster i Lyse ved Bergen året før, en ren kirkelig opprettelse, og kongemakten ville gjøre det samme i Viken, muligens for at også den skulle ha en direkte linje til England.¹⁰⁴ Cistercienserordenen ble sett som den orden som levde nærmest opp til den renheten man forventet av regulære geistlige på denne tiden. Fra England hadde de direkte kontakt til Clairvaux og derved Cîteaux. Det var kamp om kongsretten på denne tiden, dette kan ha medvirket til opprettelsen ved at den ga kong Inge større prestisje som klostergrunnlegger, og også ved å vise hans herredømme i Viken. Kanskje kan opprettelsen også sees som en del av den langsiktige kampen for å få Norge skilt ut som egen kirkeprovins.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Johnsen, A.O.: ”De norske cistercienserklostre 1146-1264.”, Oslo 1977, Det eksisterer et grunnleggedokument for Lyse koster i Bergen. Dette er gjennomgått i denne avhandlingen. Her trekker han frem at det finnes en mer eksakt og pålitelig beretning om Lyses grunnleggelse.

¹⁰⁵ Holmsen, Andreas: *Norges Historie. Fra de eldste tider til eneveldets innføring i 1660*. Oslo, 1936

Kapittel 2

2 Lekbrødreordningen.

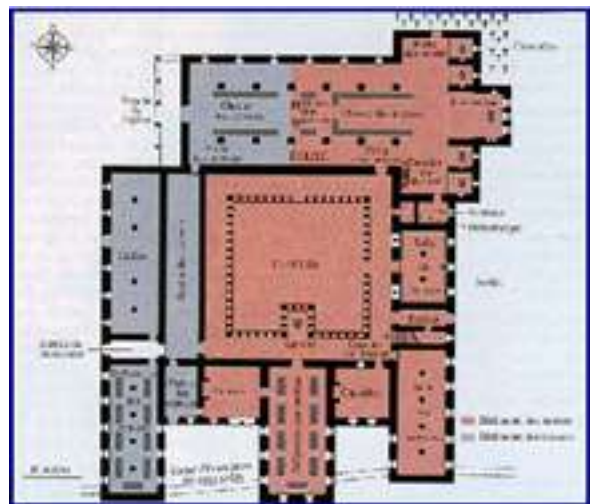

En lekbror kledd i brunt skjærer korn.

2.1 Klosterets utforming.

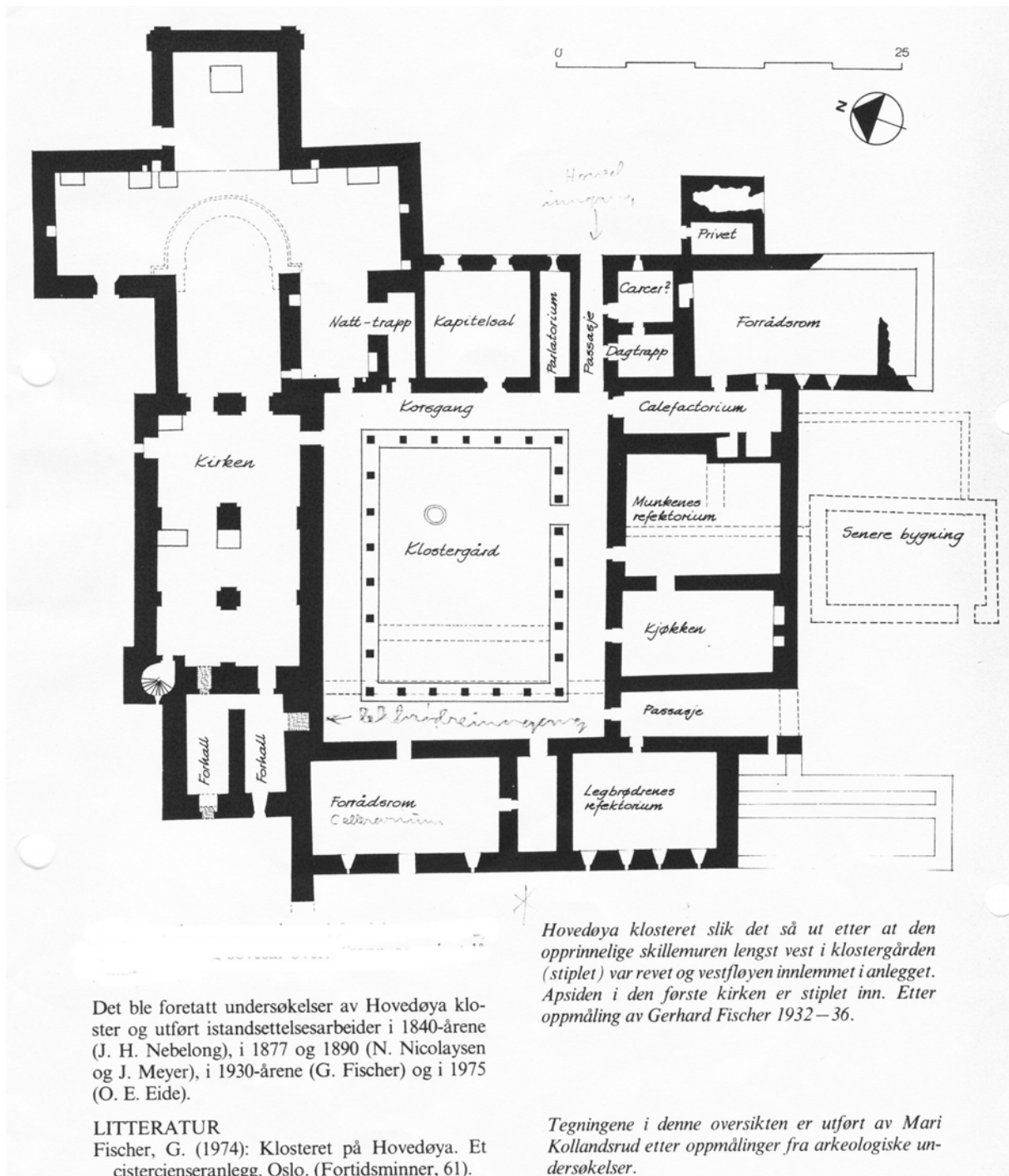
En tegning av klosteret viser det som det så ut etter at den opprinnelige skillemuren mellom lekbrødrenes fløy og klosterfirkanten var revet. Etter at muren ble revet var det sannsynligvis ikke lenger lekbrødre som bodde i klosteret. Skillemuren er stiplet inn for å vise klosterhavens opprinnelige form, nærmest et rektangel på 11x12 meter. Det er også lett å se at Cistercienserne forholdt seg til det opprinnelige koret (stiplet apside) da dormitoriet deres ble reist, det går i rett vinkel ut fra dette og ikke fra det nye koret som trolig ikke sto ferdig før på slutten av det 13. århundre. Kirken som allerede sto der kunne brukes av munkene som den var, så rivingen av apsidene og bygging av det nye koret var trolig det siste som ble foretatt, selv om det ble stukket ut tidlig. Det kan også sees av grunnplanen at lekbrødrene var med fra begynnelsen i planene for klosteret som ble anlagt på Hovedøya.

Hvis vi sammenligner Hovedøyas grunnplan med St. Gallen utopiens, ser vi at likhetene er store, Cistercienserne bestrebet seg på å bygge sine klostre etter den samme grunnplan.

St. Gallenutopien, grunnplan over det perfekte Cistercienserkloster.

De blå partiene på tegningen av St. Gallenutopien var lekbrødrenes del av klosteret.

106

2.1.1 Hvorfor tok Cistercienserne inn lekbrødre?

L. J. Lekai skriver at den opprinnelige Cisterciensiske modell var at munkene skulle leve av sitt eget arbeid i isolasjon i sitt kloster og stå i kirken og synges herrens pris åtte ganger i

¹⁰⁶ Tegningen er hentet fra: Fortidsminneforeningens Årbok, Oslo 1987, Øivind Lunde: Hovedøya Kloster i Oslo. s. 89.

døgnet.¹⁰⁷ Tidebønnene tillot ca tre timer med manuelt arbeid på åkrene hver dag. Dette arbeidet var forventet å brødfø munkene, men tiden strakk ikke til. Arbeidsøkten ble øket til fem timer, men siden ordenen hadde frasagt seg muligheten til å motta tiende fra kirker, jordutleie, møller og annet slik at de ikke kunne spe på med matvarer, strakk heller ikke dette til. Etter at Cistercienserne i ”det nye klosteret” så at de trengte mer tid til å utføre sine religiøse plikter enn det ble tilbake når de fulgte sin modell, innførte de lekbrødreordningen i sin orden, sannsynligvis rundt 1110.¹⁰⁸ Denne ordningen ble ikke oppfunnet av Cistercienserne, men Cistercienserne var de første som satte den i system, etter at den hadde utviklet seg ved andre klostre i løpet av det 11. århundre. Til å begynne med tok Cistercienserne inn lekbrødre for å utføre det manuelle arbeidet på jorden. Det var i den første tiden lett å få folk til å gå inn som lekbrødre, de kom til ordnede forhold, de fikk mat og husly, de ble medlemmer av en respektert orden, de fikk respekt fra samfunnet rundt. På 11 og 12 hundretallet var det befolkningsoverskudd og vanskelig å få arbeid og derved mat. Det var lekbrødre som hugget stein og bygget klostrene, de var smeder, bakere, skomakere, skreddere og kjøkkensveiner etc. ved siden av dem som dyrket jorden.¹⁰⁹ Senere ble de også benyttet som innkjøpere og selgere på markeder, og de hjalp til i bygårdene med utskjenkingen. Det ble tidligere tillatt for lekbrødrene å oppholde seg borte fra klosteret enn for korsbrødrene.

I Exordium Parvum står det oversatt til norsk: ”De bestemte seg derfor til å ta inn, med tillatelse fra deres biskop, skjeggete lekbrødre og behandle dem i livet og døden som sine like, utenom statusen som munk. For de forsto at uten disse ville de være ute av stand til å gjennomføre regelens bestemmelser dag som natt.”¹¹⁰ Lekbrødrene ble altså ansett å stå på like fot med korsbrødrene, de var den delen av klosterfolkene som sørget for at St. Benedikts regel ble overholdt når det gjaldt kapitlet om å dyrke sin egen føde. I 1119 hører vi om ordningen fra generalkapitlet. Selv om inntak av lekbrødre var et avvik fra den opprinnelige regelen, fikk dette stor utbredelse blant Cistercienserne. Dette hjalp dem også å holde sin tilbaketrukkethet i hevd. Korsbrødrene skulle hjelpe til med jorden om ettermiddagen et par timer hver dag, manuelt arbeid ble sett som bra for pieteten.

Det er belagt at lekbrødre eksisterte på Hovedøya på grunnlag av klosterets bygningsmessige historie. Kirken hadde en egen inngang for lekbrødrene, denne ble senere stengt. De hadde

¹⁰⁷ Lekai, Louis J.: *The Cistercians*, Kalamazoo, Mich, 1989.

¹⁰⁸ KLNMBd. 8, sp. 569, Klosterväsen, Kbh 1963

¹⁰⁹ Lekai, Louis J.: *The Cistercians*, Kalamazoo, Mich, 1989.

¹¹⁰ France, James, *The Cistercians in Scandinavia*, s. 144, Kalamazoo 1992

egen inngang til sin del av klosteret og en vegg skilte denne fra klausuren. Kildene kan ikke fortelle oss om lekbrødreordningen i Norge, jeg finner ikke navn i dem på personer vi med sikkerhet kan si var lekbrødre i Norge. France skriver at det er få lekbrødre som er omtalt ved navn i det skandinaviske materialet han har behandlet, i Norge mangler navn totalt.¹¹¹ Vi finner noen skriftlige kilder på at det har vært lekbrødre også i Norge. I en statutt fra generalkapitlet fra 1243 er det omtalt ”conversi” fra Hovedøya.¹¹²

”Monachi et conversi de Honederia qui priorem, sacristam et succentorem ipsius loci ad quasdam maris insulas violenter transtulerunt, ut ibi perirent inedia, qui et abbatem proprium et visitatores suos publice vestibus et rebus aliis cum manu armata spoliaverunt et etiam duos monachos ab eodem abbate illuc transmissos graviter verberaverunt et aliis multis modis enormiter excesserunt, excommunicati denuntientur, et per omnia sententiae conspiratorum subiaceant. De Exoram et de Varneham abbates hoc negotium exequantur et puniant quos in hac parte cupabiles invenerint in plenaria Ordinis potestate. Abbas de Asilo hoc eis denuntiet et abbas de Varnehem quid inde fecerint renuntiet Capitulo generali.”

Oversatt til norsk står det i denne statutten at noen munk og lekbrødre bortførte og satte i land en del klosterfolk på noen øyer i sjøen for å dø av sult. De fratok også abbeden og visitatorene deres klær og andre saker med våpen i hånd, samt pisket to andre munk. For dette ble de ekskommunisert. Når det står conversi betydde det at det var lekbrødre på Hovedøya. Vi ser her at det både var prior, sakristan og subkantor på Hovedøya, noe som sier oss at det var et fult utviklet kloster som lå der. Sannsynligvis ble denne statutten skrevet etter at det hadde vært et internt opprør mot klosterledelsen og denne var satt i land på noen andre øyer i Oslofjorden for å få dem unna. Det kan i alle fall ikke være tale om at det var fare for at de bortførte skulle sulte i hjel.

Det som står igjen å finne ut av, er de mulige lekbrødrene på Hovedøya. Det er som vitner til utferdigelsen av diplomer og i Engelske tollruller vi finner disse navngitte mulige lekbrødrene.¹¹³ Arbeidere som kan ha vært lekbrødre på Hovedøya var navngitt som vitner i et diplom fra 1295. Dette diplom er en grenseoppgang mellom bonden som satt på Mork, og Hovedøy kloster som eide gården Aspar. Han var muligens tertiærbror i klosteret, det kan se

¹¹¹ France, James.: The Cistercians in Scandinavia, Kalamazoo 1992

¹¹² Johnsen 1977, s. 88 – 89, Canivez, Statuta II, 267.

¹¹³ DN 2, nr. 36 og DN 19, nr. 436.

slik ut på noen formuleringer i diplommet. Begge gårdene er beliggende på Follo. Blant vitnene, etter en del geistlige og brødre, ble følgende arbeidere ført opp, disse kan godt ha vært lekbrødre:” *abote klærker Þorstein smidr. Eirikær kerakarfr. Halkiaell smidr. *Oluuær baksuæin. Sæbiorn klærker oc margt annara godra manna.*” Det var fremdeles mange som antagelig var lekbrødre på Hovedøy. Diplommet ble skrevet på her, bonden og hans sønn kom ”til oss” og blant vitnene finner vi blant de gode menn flere munkere og andre som nok hadde sitt tilhold på Hovedøya. Blant vitnene kan det ha vært menn som arbeidet i Oslo og ble fraktet til øya fra Oslo for å bevitne diplommet. Siden det var mange munkere og andre på Hovedøya, og bonden stolte på disse, burde det ikke vært noen grunn til å frakte ut folk fra Oslo som vitner.

I 1304 og 1305 finner vi flere ganger i de engelske tollruller fra Lynn en Osbertus fra Viken og Oslo, han blir for det meste omtalt som frater. Dette kan tyde på at han var en lekbror fra Hovedøya som solgte av klosterets overskuddsvarer og kjøpte inn varer det ikke var så lett å få tak i i Norge.¹¹⁴

2.1.2. Hvorfor ble lekbrødrene borte fra de fleste klostrene i Vesteuropa etter 1300?

I Europa hadde bønder ofte ikke annen mulighet enn å gå inn i klostrene som lekbrødre hvis deres hus eller gårder ble lagt øde eller revet når klostrene fikk jord som de opprettet en grangie på. Slik var det kanskje også i Norge i grangiebyggingsperioden frem til noe før år 1300. Lekbrødrene ble rekruttert fra den analfabete delen av befolkningen. I en tid der det å kunne lese ble sett på som et svakhetstegn hos aristokratiet, falt nok den største delen av befolkningen inn under dette kriteriet.¹¹⁵ Til å begynne med ble det også rekruttert fra de høyere sjikt i samfunnet til lekbrødrestanden, både riddere og aristokrater søkte seg inn blant dem. Problemet var at ettersom lekbrødrene mer og mer ble ansett som underlegne korsbrødre og ble mer eller mindre deres tjenere, passet det seg ikke lenger for en høybåren å bli tatt inn i klosteret som lekbror. Lekbrødrene ble kalt for ”*barbati*” (skjeggete) eller ”*conversi*” (omvendte), og skulle ikke kunne avansere til korsbror, selv om man kjenner enkelttilfeller av dette. En vanlig fordeling av antallet korsbrødre og lekbrødre var i forholdet 1 til 2, ja endog opp mot 1 til 3 i enkelte klostre.¹¹⁶ På Hovedøya hadde klosteret en sovesal for munkere, et dormitorium, i østfløyen. Dette kunne romme ca 50 korsmunkere. Hvis vi

¹¹⁴ Han var i Lynn i mars, august og november 1304, i mai 1305 var han tilbake med bussen Munkered, oppkalt etter en by i Flandern.

¹¹⁵ Lawrence, C.H.: *Medieval Monasticism*, s. 180, Singapore 1989.

¹¹⁶ Williams, David H.: *The Cistercians in the early Middle Ages*, s. 82 Throwbridge 1998.

sammenligner med de europeiske tall for forholdet mellom lekbrødre og korsmunke kan Hovedøya ha hatt mellom 100 til 150 lekbrødre på det meste, men sannsynligvis var antallet mindre enn dette. Tidlig på 1200 tallet regner man med at det var ca 3200 lekbrødre i England.¹¹⁷ De norske klostre er anlagt derfra, og det antas at også i de skandinaviske klostrene vokste lekbrødreantallet frem til midten av det 13. århundre. Ute i Europa var antallet som bodde i Cistercienserkløstrene på sitt høyeste rundt år 1300.¹¹⁸ Det var ikke den store mannedøden som gjorde slutt på lekbrødrene i norske klostre, men sannsynligvis en blanding av kirkens pålegg om at folk skulle stå for sin egen sjels frelse og det forhold at en lekbror ble mer og mer en tjener og ikke en munk på lik linje med korsbrødrene, slik de var da ordningen ble innført. Dette gjorde det mindre attraktivt å gå i kloster for å frelse sin sjel, man ble ikke lenger sett som en Guds soldat i strid med de onde makter, det var redusert prestisje ved å være lekbror. Eiendoms og næringstransaksjoner førte til rettssaker (tretter) mellom Cistercienserne og andre geistlige eller lege folk. Her ble ofte lekbrødre brukt som mellommenn i transaksjoner korsbrødrene sto for. Lekbrødrene ble på denne måten mer uavhengige og det var vanskeligere å få dem til å gå klosterets ærender uten at de følte seg satt i skyggen av korsbrødrene.

Også utflatingen av tilveksten i befolkningen i tiårene før den store mannedøden kan ha medvirket til at det ble vanskeligere å rekruttere de omkringboende bønder til lekbrødreordningen. Tiggerordenenes fremvekst i det 13. århundre gjorde også at prestisjen minsket. Cistercienserne var ikke lenger de sentrale i det religiøse liv, og som over resten av Europa kom tiggerordenene til Osloregionen. Dominikanerne opprettet sitt konvent i 1240 årene og Fransiskanerne eller gråbrødrene i 1290 årene, mens ingen nye Cistercienserkløstre ble opprettet i Norge etter 1206, og denne opprettelsen var sannsynligvis bare en flytting av klosteret fra Munkeby til Tautra.¹¹⁹ Tigger og predikemunkenes omsorg for alminnelige menneskers sjelefreelse gjorde at de ble høyt verdsatt i samtiden. Klosteret på Hovedøya og Cistercienserne kunne derfor ikke forvente den samme oppslutningen om lekbrødreordningen som før. Samfunnet rundt hadde nå fått andre løsninger for frelse og sjelefred. Flere av klosterkirkene som ble bygget ved klostrene i Skandinavia på slutten av det 13. århundre ble

¹¹⁷ Lekai, Louis J.: *The Cistercians*, Kalamazoo, Mich, 1989.

¹¹⁸ Williams, David H., Throwbridge 1998.

¹¹⁹ Syrstad, UiO 1999

bygget uten lekbrødrekor selv om dette var prosjektert, nok en indisie på lekbrødreordningens tilbakegang.¹²⁰

Da Lyse og Hovedøya Cistercienserklostre ble anlagt var lekbrødreordningen allerede veletablert ute i Europa. I Danmark var sannsynligvis hoveddelen av arbeiderne på grangiene lekbrødre på midten av det 13. århundre. I 1188 ble det sendt ut en statutt fra generalkapitlet om at medlemmer av aristokratiet ikke lenger kunne tas opp som lekbrødre, men skulle tas opp som korsbrødre. Samtidig minsket problemene i samfunnet utenfor med å skaffe mat og ly. Fattigdommen ble mindre og sikkerheten man kunne få i et kloster ved å gå inn som lekbror og tjene herren og klosteret gratis resten av livet virket mindre forlokkende.¹²¹ Korsmunkene tok stadig mindre del i jordbruket, det var lekbrødre som drev grangiene. Situasjonen ute i Europa gjorde at det nå var færre insentiver for å søke om lekbrorskap. Siden klostrenes jordbruksøkonomi stort sett avhang av lekbrødre, gikk klostrene på akkord med sine regler for å få tatt opp nye lekbrødre. De senket opptakskravene og tilbød nye lekbrødre materielle goder for å få folk til å søke seg til klostrene som lekbrødre. Utover det 13. århundre gikk moralen og disiplinen blant lekbrødrene tilbake, kanskje fordi de ble alt færre og som følge av de senkete opptakskrav. Dette kan igjen ha medvirket til at antallet lekbrødre i klostrene minket, man var inne i en ond sirkel.

2.1.3 Forsvant grangiene omtrent samtidig med lekbrødrene?

Lekbrødreordningen forsvant gradvis fra Cistercienserklostrene i hele Europa i siste halvdel av det 13. århundre og første halvdel av det 14. århundre. Ordningen ble de fleste steder avvirket før den store døden, kun i enkelte klostre fortsatte den etter denne drepsottens herjinger. Lekbrødrene sto for Cisterciensernes suksess i jordbruksøkonomien, og det ville være naturlig om også grangiene drevet av lekbrødrene forsvant samtidig med disse.

Frem til klosterene gikk over til en landskyldbasett økonomi hadde det bruk for mange lekbrødre som kunne utføre det nødvendige arbeid ved klostrene. I tiden de drev den lekbrødrebaserte økonomien hadde klostrene også bruk for mange lekbrødre som kunne drive grangiene. De spredte gårdene klostrene fikk, bygslet de enten ut eller makeskiftet dem med gårder som lå nærmere kjernegårdene. På slutten av 1200 tallet drev munkene jorden både

¹²⁰ Lekai, Louis J.: *The Cistercians*, s. 342, Kalamazoo, Mich, 1989.

¹²¹ Lekai, Louis J.: *The Cistercians*, Kalamazoo, Mich, 1989.

som grangier og bygsel i en blandingsøkonomi. Senere brukte de lekbrødre som formenn for de innleide arbeidere på jorden på de mange kjernegårdene.

2.2 Konklusjon.

Også i Norge hadde vi en omfattende lekbrødreordning. Lekbrødreordningen forsvant gradvis fra Cistercienserklostrene i hele Europa i siste halvdel av det 13. århundre og første halvdel av det 14. århundre. Den hadde vært med på å hjelpe Cistercienserne til god drift av jorden i de første 150 årene på Hovedøya. Ordningen ble de fleste steder i Europa, så også i Norge, avviklet før den store døden, kun i enkelte klostre fortsatte den etter denne drepsottens herjinger. Lekbrødrene hadde stått for Cisterciensernes suksess i jordbruksøkonomien, og det ville være naturlig om også grangiene drevet av lekbrødrene forsvant samtidig med disse.

Både korsbrødrene og lekbrødrene hadde vært to deler av klostresamfunnet som arbeidet sammen til klosterets beste. På slutten av 1100 tallet og utover på 1200 tallet ble det et stadig større skille mellom korsbrødre og lekbrødre, fra 1188 kunne for eksempel aristokratisk fødte ikke tas opp som lekbrødre lenger. Korsbrødrene brukte mer og mer tid på sine religiøse plikter og lekbrødrene ble mer og mer lik et tjenerskap, en underklasse i klostrene som skulle skjøtte munkenes plikt til å dyrke sin egen mat etter Benedikts regel. Etter hvert arbeidet de gratis på grangiene ved siden av innleide arbeidere, såkalte *mercenarii*, som fikk betalt. Lekbrødrene ble alt færre grunnet liten oppslutning om ordningen i samfunnet rundt klostrene. Det ble også mindre interessant for Cistercienserne å drive sin egen jord, paven hadde gitt dem tiendefrihet på denne, selv om den ble leiet ut, allerede fra 1302.

Tiggerordenene som ble opprettet i begynnelsen av 1200 tallet tok noe av oppmerksomheten bort fra Cistercienserne. Tiggermunkene tok ansvar for folks sjelefrelse, det ga nå ikke lenger den samme status som før å gå inn i et kloster som lekbror for livet. Samfunnet rundt ga folk også mindre insitament til å gå i kloster som lekbror siden mat og husvære var enklere å få tak i. Hovedøy kloster mottok en ødegård så tidlig som i 1260.¹²² Dette kan være med på å fortelle at det var nok jord, slik at lekbrødrene ikke måtte søke til klostrene for å få jord og derved mat. Den mindre søkningen til lekbrødrestanden førte til at opptakskravene for disse ble senket, med påfølgende tap av disiplin. Siden klostrene hadde en lekbrødrebasert økonomi frem mot år 1300 gikk tapet av lekbrødrene ut over grangienes inntjening, og de fleste Cistercienserklostre gikk i følge Lekai over til en landskyldbaset økonomi. Munkene levde

¹²² Akreg 942, Sulffuerud, NG V, s 352 under forsvundne navn.

nå av landskylden som kom inn fra eiendommene de leide ut etter 1300 tallets begynnelse, og trengte ikke lenger så mange lekbrødre.¹²³

¹²³ Lekai, Louis J.: *The Cistercians: Ideals and reality*, s. 342, Kent State University press, Ohio 1977

Kapittel 3. Klosterets gods og grangier.

Cisterciensere som høster.

3.1. Innledning.

Den senere erkebiskop Øystein Erlendsson ville ha reformkirkelige til Norge. Muligens var det ham som kontaktet biskop Viljalm for å få et konvent Cisterciensere til Viken og som fikk kong Inge Krokrygg i samarbeid med biskopen av Oslo til å gi en grunnleggingsdonasjon. Det lå både religiøse og sekulære motiver bak en klostergrunnleggelse, fyrsten ville ofte utnytte dårlig land, samtidig som han fikk et kloster knyttet til sitt navn. Han fikk prestisje og religiøse motgaver, samt gjesting i klosteret ved å gi en grunnleggingsgave. Jeg vil i dette kapitlet undersøke hvor cistercienserklosteret på Hovedøya hadde gods og arronderte dette, det vil være en indikasjon på hvor de bygde godset ut til grangier eller opprettet brytegårder. I klosterets økonomi utgjorde dets jordegods den økonomiske ryggraden. Jeg ser først på den lekbrødbaserte økonomien for så å gå over til landskyldøkonomien som Cistercienserne tok i bruk for å få inntekter da deres tidligere økonomiske modell ikke kunne brukes mer.

3.1.1. Grangiernes betydning.

Grangiene var et sted der lekbrødrene, *conversi* eller *laici barbati* på latin, bodde og arbeidet side om side med innleide arbeidere, *mercenarii*. En grangie er det som på norsk kan kalles en avlsgård eller en ladegård for klosteret. I språklig forstand er ladegård nærmere ordet grangie. Ordet grangie betydde opprinnelig bare låve eller lagerhus for jordbruksprodukter, men Cistersienserne ga dette ordet en videre mening. Det ble en teknisk term som beskrev Cisterciensernes måte å drive jordbruk på i sine første 200 år. Grangiene var sentre for Cisterciensernes jordbruk i et område. En grangie bestod av en større ansamling jord i et distrikt, med en kjernegård som administrativt sentrum, og gjerne et kapell hvor lekbrødrene kunne ivareta sine religiøse plikter. Her ble grøden fra jorden rundt samlet inn. Bestemmelsen i St. Benedikts regel om at klosterfolket selv skulle dyrke sin mat kunne her også oppfylles ved hjelp av lekbrødrene, en praktisk løsning på et praktisk problem.¹²⁴ Lekbrødrene bodde og arbeidet på grangiene hele uken. Til å begynne med var det bare en stor låve på grangiene, senere ble disse ofte bygget ut til et minikloster med alle klosterets bygninger.

J. France skriver at munkene drev en aktiv godspolitikk, de samlet helt bevisst store godsansamlinger som kunne passe for stordrifts jordbruk ved hjelp av lekbrødre, senere innleide arbeidere. Godsansamlingene ble mottatt ved donasjoner og gaver, de ble i noen tilfeller makeskiftet, og i sjeldne tilfeller kjøptes jord. Alt dette ble så omgjort til grangier. Denne godspolitikken ble brukt i England, men France skriver at den også kan sees å ha blitt brukt på samme måte i Skandinavia.¹²⁵ Grangiene var de sentrale enhetene i cistercienserklostrenes jordbruksøkonomi frem til rundt år 1300, også i Norge. Både i Norge og Europa for øvrig ble jorden rundt grangiene arrondert for å få mest mulig lettdrevet jord, et bevis for at Cistercienserne så disse som svært viktige i sin økonomi. Der det ikke var mulig å anlegge en grangie, ble jorden bygslet ut og drevet av bøndene. Mellom opprettelsen og 1250 anla cistercienserklostrene i Danmark og England de fleste av sine grangier. I sin artikkel i boken om Esrum kloster skriver J. Overgaard Jørgensen om dette klosterets godsdrift og opprettelse av grangier. Han skriver at i løpet av de første 100 årene etter opprettelsen omorganiserte klosteret det godset de fikk og omgjorde det til grangier. Flere steder ble landsbyer de hadde fått fjernet, for å kunne drive jorden rasjonelt.¹²⁶

¹²⁴ Lekai, Louis J.: *The Cistercians*, Kalamazoo, Mich, 1989, s 335.

¹²⁵ James France, 1992, s.259

¹²⁶ *Bogen om Esrum kloster*: Esrum klostets Godsdrift, J. Overgaard Jørgensen, Fredriksborg amt, 1997

3.1.2 Hvordan bygde cistercienserklostrene ut sitt jordegods?

Det var et skisma mellom Citeaux og Clairvaux fra 1263 til 1265. Samtidig begynte man å merke tilbakegangen i antallet lekbrødre. Dette gikk ut over den billige arbeidskraften og man fikk nå en overgang til landskyldøkonomi. Lekbrødrene som arbeidet og bodde på grangiene gjennom hele uken skulle fremsi sine bønner morgen og kveld der, siden de da ikke kunne bruke klosterets kirke. De avla kun et besøk på klosteret hver søndag og ved større festdager. Derfor var det på kjernegården i en grangie innrettet et kapell eller oratorie, et bønnerom, til bruk for lekbrødrene som bodde der.¹²⁷ Det kunne være et som Cistercienserne anla, eller det kunne være en egenkirke eller et kapell som allerede var opprettet på gården da klosteret overtok den. Det ble i 1180 helt forbudt å anlegge nye kapell ved grangiene, dette for å unngå at det ble anlagt nye altere. Et oratorium, bønnerom, uten alter var derimot en nødvendighet på klostrenes grangier og skulle fremdeles opprettes. Forbudet mot altere kom som et svar fra generalkapitlet på at det ble lest messer i kapellene og lekfolk ga gaver til altere der, ordenen ville ikke ha noe av dette. Gaver til et alter ble tilhørende helgenen dette var viet til. Der det hadde vært en kirke/kapell fra før på kjernegårdene var det fremdeles tillatt å beholde altrene i disse.¹²⁸ De leke ville gjerne ha messer sunget i kapellene samtidig som de ville at munkene skulle ta det pastorale ansvar for dem. Fra 1205 lettet generalkapitlet på bestemmelsene om altere, og fra 1236 ble det lettet enda mer på forbudet. Fra slutten av det 13. århundre ble det igjen tillatt å bygge kapeller.¹²⁹

Klostrene hadde så mange grangier de kunne håndtere, de fikk inn nok fødevarer fra de grangiene som allerede var anlagt. Man ser også at de sist anlagte klostrene innen ordenen hadde færrest grangier. Det kom en statutt fra generalkapitlet i 1190 som forbød munkene å kjøpe jord, og salg var ikke på tale.¹³⁰ I følge David H. Williams bygget klostre grunnlagt frem til midten av det 12. århundre raskt ut minst fem eller seks grangier og fortsatte å legge til flere og bygge ut de eksisterende frem til midten av det 13. århundre.¹³¹ Hvor Hovedøy Mariakloster opprettet grangier kan vi i dag ikke si sikkert, jeg vil derfor dele dem opp i sikre, sannsynlige og mulige steder.

¹²⁷ Jan Henrik Schumacher: Kirkehistorisk Latinleksikon, Oslo 2002. Her blir Oratorium oversatt med bønnesal, bedehus; betegnelse for rom eller bygning oppført for privat gudstjenestebruk; i Benedikts regel og blant cistercienserne også anvendt om klosterkirken. I følge KLN XII sp. 632 ble oratorium av og til brukt i svenske diplomer for kapell.

¹²⁸ Williams, 1998: s.286

¹²⁹ Williams, 1998: s.286

¹³⁰ Canivez, Statuta 1, 30

¹³¹ Williams, David H. Throwbridge 1998: *The Cistercians in the early middle ages*, s. 279

Hvilke kriterier måtte oppfylles for å opprette en grangie? Et oratorie, et kapell eller en kirke måtte stå eller opprettes på kjernegården, det administrative senter, og det måtte være en god del sammenhengende jord som kunne dyrkes rasjonelt. Jordinngangen måtte komme tidlig etter klosterets velsignelse, den måtte også ha lett atkomst fra klosteret dvs. ligge ved en vannvei eller lignende.

3.1.3 Den første grangien, hjemmegrangien på Bygdøy.

En grangie som er regnet som sikker er den første jordinngangen til klosteret på Hovedøya, Bygdøy, navnet betyr den bebygde øya. Denne inngangen er trolig gitt av kong Inge Krokrygg.¹³² Dette ble klosterets hjemmegrangie, kun en kort rotur unna, den lå så nær klosteret at det ikke var nødvendig med spesielle hus på gården selv om lekbrødrene ikke skulle sove sammen med de innleide arbeiderne på låven.¹³³ Det var lett og fort å ta seg tilbake til Hovedøya kloster. Også korsmunkene, de munkene som hadde ansvaret for å stå i koret i klosterkirken og synges folks sjeler inn i himmelen åtte ganger i døgnet, skulle i følge regelen ha manuelt arbeide noen timer hver dag. Dette kunne korsmunkene gjøre om ettermiddagen. Men manuelt arbeid var ikke bare å hjelpe til på jorden, det kunne også være skriverarbeid og andre sysler i klosteret. Mens de arbeidet på jorden på Bygdøy kunne både korsmunker og lekbrødre bo på Hovedøya og følge messene der, det var derfor ikke nødvendig med et kapell på Bygdøy. Plasseringen av grangien på Bygdøy var også i tråd med Cisterciensernes krav om at grangiene måtte være lett tigjengelige, det var vann på alle kanter av Bygdøy.

Grunnleggingsdonasjonen besto trolig av Hovedøya med St. Edmundskirken og den større øya Bygdøy, på denne tiden var Bygdøy ikke landfast. Bygdøy var klosteret på Hovedøyas første jordeiendom og ble dets hjemmegrangie. På grunn av Håkon 5.s krav om å få Bygdøy tilbake, må vi gå ut fra at øya var i kongelig eie før det nyopprettede klosteret fikk den.¹³⁴ Om denne dommen står det:

”Dom imellem Huodøe closter och Haquin, hertug wdi Norge, om en *insull*, Bygden[n] kaldis, ij Opsloe stigt, som wouligen formeenis at werre kommen fra *cronen*, dog effterdi munckene wdj

¹³² Ak.reg 1345, 1347-1348, DN III, nr.61, II, nr 312

¹³³ En statutt fra 1202 sa at lekbrødrene ikke skulle sove sammen med de innleide arbeiderne på låven. Det var ikke nødvendig å bygge et sovehus til lekbrødrene på Bygdøy, de kunne bo på Hovedøya, det var heller ikke nødvendig med et oratorie, de kunne bruke klosterkirken. Williams, 1998, s. 281, Statuta I, 275(1202/05).

¹³⁴ Ak.reg 1347-48, 1345. Ak.reg 1348 er Kong Magnus stadfestelse av en gave som kan tolkes til at Kong Inge ga klosteret en gård, Bygdøy

Hoffuidtøen beuisslig giordde forskrevne *insull* att haffue fuldt dennem wdj 100 aar, er dend dømbt wnder forskrevne closter och fra hertugen, *anno* 1292.”¹³⁵

Hvis vi tar dommen bokstavelig fører den Bygdøy tilbake i klosterets eie til 1192, men ”wdj 100 aar” betyr trolig i lang tid, 100 år og mer enn det. Det er sannsynlig at Bygdøy ble gitt klosteret av kong Inge Krokrygg og i et hvert fall gitt av kongemakten før 1192. Gjennom å se på vernebrevet for klosteret gitt av ham, samt et stadfestelseskort på den samme gaven gitt av Erling Magnusson blir muligheten for at både Hovedøya og Bygdøy ble gitt av kong Inge større.¹³⁶ Vi kan se av innføringen i Akershusregisteret at underlaget for denne regesten stammer fra 1160 tallet.¹³⁷ ”Kong Inga hans breff om hegnadt paa stadenom, giffuet thill Huodøe closter [c. 1150 – 1161]. Derhøes *Magni* konges stadfesstelse på samme gaffue. Begge uden aar och dag. [c. 1162].”¹³⁸

Med Hovedøya og Bygdøy som grunnleggesdonasjoner kunne munkene ved klosteret greie å brødfø seg med hardt arbeid fra de befolket det, og *Pauperes Christi*, Kristi Fattige, som Cistercienserne gjerne ble kalt i denne første tiden, kunne begynne å bygge ut sitt jordegods. Selv om hertug Håkon tapte i retten, ble Bygdøy sannsynligvis makeskiftet til kronen før 1300 og eiet av ham som konge senest 10.12.1305, vi har et diplom fra denne datoen hvor 16 geistlige og verdslige stormenn lover å respektere kongens disposisjoner. Bygdøy ble gitt, før broren kong Erik døde, av hertug Håkon som morgengave til hertuginne Eufemia ved deres bryllup i 1299.¹³⁹ I Akershusregisteret får vi vite at to menn fikk i oppdrag av kong Magnus Eriksson å gi Hovedøyas konvent betaling i forbindelse med morfarens makeskifte av Bygdøy.¹⁴⁰ De skulle betale munkene 16 øresbol som en siste betaling for skiftet. I tillegg er det trolig at bygårdene som Håkon 5. ga klosteret i 1305 var del av dette skiftet.¹⁴¹ I 1352 (med en vidisse fra 1356) får klosteret på Hovedøya Bygdøy tilbake av hertuginne Ingeborg i et diplom som også viser oss litt om besetningen på en slik gård.¹⁴²

¹³⁵ Ak.reg 1345

¹³⁶ Ak.reg 1345, 1347-1348, DN II, nr. 312, Arnved Nedkvitne og Per G. Norseng: *Middelalderbyen ved Bjørvika*, Oslo 2000, s. 163

¹³⁷ Hakeparantesene med årstall er skrevet til av G. Tank.

¹³⁸ Ak.reg 1347

¹³⁹ DN III, nr.61

¹⁴⁰ Ak.reg 1365

¹⁴¹ Ak.reg 1341- 43

¹⁴² Ak.reg 1177, 1022 og DN 2, nr.312, 4 lester såkorn (en lest er 12 tønner), 26 kyr, dessuten okser, hester, får og svin, og all redskap som hører til gården. Med en slik besetning og denne mengden korn kunne munkene fø seg selv bare fra avlsgården på Bygdøy.

Bygdøy var mindre enn i dag siden dagens Bygdøy består av det som i middelalderen var to øyer, den andre øya het Hengsøy, var mindre enn Bygdøy og besto av det som i dag heter Hengsåsen. Den er beskrevet som en egen øy til ut på 1400 tallet, den lå nærmest Skøyen, delt fra Bygdøy ved et grunt eid der Hengsenga nå ligger.¹⁴³

3.2. Opprettet klosteret flere grangier enn Bygdøy?

Etter grunnleggelsen begynte klosteret på Hovedøya å ekspandere sitt jordområde. Frem til 1190 var det lov for Cistercienserne å kjøpe jord.¹⁴⁴ Ved siden av å spre nye ideer om hvordan jordbruket skulle drives, var cisterciensernes administrasjon av sitt betydelige gods det som antagelig påvirket samfunnet rundt mest, den verdslige del av klosterets liv. Sett i europeisk og nordisk målestokk skulle klosteret på Hovedøya ha flere grangier ved siden av jordbrukslandet på Bygdøy som vi må anse som deres hjemmegrangie. Jeg vil derfor forsøke å vise at Klosteret på Hovedøya hadde flere grangier ved å vise til klosterets arronderinger av sitt jordegods for å få større, mer samlede og lettdrevne godsansamlinger. Disse ble drevet i fellesskap av munkere og lekbrødre på hjemmegrangien på Bygdøy. De fjerntliggende grangiene ble drevet av lekbrødre og innleide arbeidere. På grangiene lot de oppføre eller tok i bruk kapeller eller oratorier slik at lekbrødrene kunne bo og tilbe sin Gud, også på de grangiene som lå for langt unna til at lekbrødrene kunne nå tilbake til klosteret etter dagens arbeid. Lekbrødrene brukte kapellene morgen og kveld på hverdagene og dro bare tilbake til klosteret hver søndag slik statuttene foreskrev. For munkene var det mer praktisk at jorden lå relativt samlet rundt en kjernegård, de prøvde hele tiden å samle klosterets gods ved å makeskifte bort fjerntliggende strøgods.

Jord som kom inn under klosteret etter 1260 var trolig ikke med på å bygge opp nye grangier, men var heller strøgods som var med på å gi lanskyldinntekter i den nye økonomien. Det at klosteret så sent som i 1312 makeskiftet til seg gården Bjerke, beviser at de fremdeles arronderte sitt gods, og forsøkte å samle sin jord.¹⁴⁵ Gården Bjerke lå som en kile mellom Frogn og Huseby gårder. En oversettelse til latin av makeskiftet foretatt av erkebiskopen og de fire andre biskopene i Norge samt kong Håkons bekreftelse på dette, kan tyde på at klosteret ville ha en geistlig vurdering og dom om Mariakirkens krav om å få Bjerke tilbake,

¹⁴³Hansson, Erling Mørch, *Fra Ladegaardsøen til Bygdøy*, Eget forlag, Oslo, 1947

¹⁴⁴Størrelsen på en typisk grangie ved Esrum var på 3 ½ til 5 ¼ mb. Hovedøya kloster samlet også gods frem mot 1250, ved overgang til landskyldøkonomi ble dette godset eventuelt forpaktet bort helt, eller bygslet ut til flere.

Klosteret ville hele tiden ha sin jord så nær klosteret som mulig, og arronderte denne mens det var i virksomhet.

¹⁴⁵ DN 2, 132.

der skiftet ble annullert.¹⁴⁶ De ville ha denne vurderingen selv om de i diplommet godtok dommen da kong Håkon 5. dømte Bjerke tilbake til Mariakirken i 1318.

Fra 1200 fikk klosteret lov til å selge land som lå for langt unna eller var lite tjenelig for det, dette hjalp klosteret i arronderingen av jordegodset. De kunne nå bytte bort/selge jord som lå langt borte eller for seg selv mot jord som lå lagelig til for utbygging av en gård til en grangie. Det er også kjent at klostrene mottok gårder de hadde bedt om i gave. Om noen ga en gård langt unna kunne de be giveren selge den og kjøpe en som lå i nærheten av en av klosterets jordkonsentrasjoner. Det er sannsynlig at klosteret på Hovedøya anla flere grangier ved siden av hjemmegrangien på Bygdøy. De fleste Cistercienserklostre på størrelse med Mariaklosteret på Hovedøya ville naturlig ha 4 til 6 grangier tilsluttet sitt kloster.¹⁴⁷ Det er registrert 126 dokumenter mellom 1146 og 1350 som omhandler eiendommer og klosteret. Disse vil kunne gi oss pekepinner mot hvor klosteret anla sine grangier. Når vi bruker tabellen i vedlegg 1 for å se på innganger til klosterets jordegods i den første tiden, er det noen områder som utpeker seg som viktige for klosteret, hvor det tidlig tilegnet seg store jordeiendommer. Disse jordeiendommene ble slått sammen, og ble sannsynligvis gjort om til grangier for Hovedøya kloster. Ved å se på arronderingen av jorden rundt kjernegårdene får vi et inntrykk av dette. Klosteret på Hovedøya kjøpte gårder før generalkapitlet i 1190 nedla forbud mot jordkjøp. Dette forbudet skulle vare til evig tid, men ble lettet på i to omganger på 1200 tallet. Vi har ikke belegg for at klosteret kjøpte jord igjen før i 1294, men det kan ha vært så tidlig som i 1269 pga. dateringsproblemer ved doble kongsnavn.¹⁴⁸

Tabell III, 1. Oversikt over klosterets jordinnganger mellom 1146 og 1299.

Antall gårder HK skaffet seg	Kjøp	Arv/gave	Makeskifte	Uviss/dok. uten HK
43	6	4/21	5	7

¹⁴⁶ Ak.reg 1329 – 1330, DN 4, 125

¹⁴⁷ Lekai, Louis J.: *The Cistercians*, Kalamazoo, Mich, 1989,

¹⁴⁸ Se problemer ved bruk av Akershusregisteret over.

Som det kan utledes av tabellen overholdt Cistercienserne generalkapitlets forbud mot kjøp av jord til etter at skismaet mellom Citeaux og Clairveaux var over. Av de seks kjøpene kom ett før forbudet og de andre sent i perioden. De fleste av klosterets jordinnganger etter at forbudet mot kjøp av jord kom var ved arv og gaver. De uvisse dokumentene gir oss opplysninger om gårder i klosterets eie.

3.2.1. Frogn

Når det gjelder grangien jeg mener klosteret bygde i Follo med gårdene Frogn og Huseby som kjerne har jeg følgende belegg. Mellom 1170 og 1190 fikk Mariaklosteret gårdene Frogn og Huseby på Follo i Akershus. Klosteret fikk et vernebrev for Frogn gård av Magnus Erlingsson mellom 1170 og 1178, dateringen er gjort på grunn av vitnene.¹⁴⁹ Klosteret fikk en bekreftelse på at de eide Huseby av biskop Helge av Oslo (biskop 1170 – 1190) og mellom 1184 og 1202 fra kong Sverre.¹⁵⁰ Både Frogn og Huseby gårder var fremdeles i klosterets eie ved nedleggelsen i 1532.¹⁵¹ I Akershusregistert blir klosteret gitt et kapell på Frogn i året 1378: ”Biskop H. ij Opsloe og *capittels* sammestedtzt gaffuebreff, givet Huodøe *conuent* paa en *capel* på Frone *daterit anno* 1378.” Året er en sannsynlig feilskrift i regesten for 1178.¹⁵² Nummereringen i den trykte utgaven ble gjort av G. Tank. Det var ingen biskop med forbokstav H. i Oslo i 1378 mens Helge satt som biskop i Oslo i 1178, hans funksjonstid var fra 1170 til 1190. Det var den samme biskop som bekrefter eierskapet av Huseby. Det har vært sognekirke på Frogn gård siden 1400 tallet.

De nærmeste biskoper i tid til 1378 med forbokstav H. i Oslo var Hallvard Bjørnarsson, som døde i 1370 og Herlog Vagleiksson Korning som begynte sin gjerning i 1489. Hvis året er lest feil og satt 200 år for sent, ville kriteriet jeg har satt for opprettelsen av en grangie med mye jord tidlig og et kapell ved gården være oppfylt. Frogn gård hadde prest før 1190. Når det gjelder kirkebygg i Frogn, var det en grenseoppgang mellom 1188 og 1190 mellom gårdene Bjerke og Frogn. Her nevnes *Asbjørn, prest på Frogn*. Og der det var fastboende prest, var det

¹⁴⁹ RN 1, nr. 157, Ak.reg 1188, er dette en gave til kirken på Hovedøya? Kun St. Edmund er nevnt og det står kun Hovedøya, intet om et kloster der. Ak.reg 1168 er en vidisse av 1188, Ak.reg 1344 er Jon Kuflungs gavebrev på Frogn gård samt hans stadfestelse på Bergiort Sixelssdotters gave til klosteret.

¹⁵⁰ RN 1, nr. 200, Akreg. 1340, 1083. Brevet er ikke datert, men må være fra 1170-90, biskop Helges funksjonstid. Gården kan ha kommet inn under klosteret på Hovedøya enda tidligere. Karlsruds bispeliste

¹⁵¹ Regnskapet over klosterlenet fra 1558 viser at begge gårdene var i Hovedøy klosterlens eie da.

¹⁵² Ak.reg 1378, det kan ha stått MOCOLXXVIII i diplommet, Oene kan ha vært slitte og lest som Cer, det har da vært lett å gjøre denne feilen.

også gudshus, et kapell eller en kirke.¹⁵³ I tillegg hadde Frogn gård lett tilgang til vannet innerst i Bunnefjorden, klosteret eide fra før 1428 utskipningsplassen Mien.¹⁵⁴

Det var allerede tidlig tvist om grensen mellom Frogn og Bjerke. Bjerke lå mellom de to gårdene som utgjorde kjernen i klosterets grangie på Follo. Under kong Sverre og hans bror Erik jarl (1188-1190) ble det i følge Akershusregisteret gjort en grenseoppgang mellom Frogn og Bjerke.¹⁵⁵ I et transcript av en befaling fra kongen blir lagmennene i Oslo, Tønsberg og på Romerike bedt om å foreta en grenseoppgang og avgi en kjennelse om denne.¹⁵⁶ Vi kan se av en regist i Akershusregisteret som er feildatert til 1067, at kong Magnus gav en stadfestelse på grensen mellom Bjerke og Frogn.¹⁵⁷ Dette er nesten 100 år før klosteret ble grunnlagt, jeg ser som Tank året som 1267, det passer med Magnus Lagabøter. Akershusregisteret har en stadfestelse fra den samme Magnus Lagabøter på grenseoppgangen datert på samme måte til 1067(1267), i Akershusregisteret blir vidissen av denne datert til 1297.¹⁵⁸ Vi har og en vidisse utført av biskop Øivind av Oslo som satt mellom 1288 og 1303 av Erik jarls stadfestelse av grenseoppgangen.¹⁵⁹

At klosteret så sent som 1312 fikk til et makeskifte med Mariakirken for å få gården Bjerke lagt inn under seg beviser at de fremdeles arronderte sitt gods og forsøkte å samle sin jord. Bjerke som lå mellom Frogn og Huseby gårder i Frogn, ble muligens levert tilbake til Mariakirken i Oslo et par år før 1320. I 1349 eller 50 får klosteret 5 ørebol i Bjerke på Follo, dette rimer ikke med at de da eide hele gården, det var ingen grunn til å gi klosteret en jordpart i en gård det eide fullt ut, makeskiftet måtte være omgjort.¹⁶⁰ Vi kan i et diplom fra 1332 som gjengir en hendelse i 1329 lese om Bjørn bryte på Bjerke i Frogn.¹⁶¹ Han var formann, bestyrer eller lignende på Bjerke. Det at denne bryten var med abbeden på Hovedøya for å samle inn landskyld kan bety at han var en legbror ved eller ansatt av Hovedøya kloster selv om dette ikke står med klare ord. Han kan ha vært ansatt av Mariakirken som bryte og ha ridd sammen med abbeden på Hovedøya for å hente

¹⁵³ RN 1, nr. 206, nr. 207, jfr. Ak.reg 1313

¹⁵⁴ Ak.reg 1527

¹⁵⁵ Ak.reg 1030

¹⁵⁶ Ak.reg 1029

¹⁵⁷ Ak.reg 890. Det kan ha stått 10 hundre og 67 i diplommet, hvis det har blitt brukt storhundre, 120, ville året bli 1267. Storhundre ble mest brukt om soldater, skip og varer.

¹⁵⁸ Ak.reg 1031, 1030

¹⁵⁹ Ak.reg 1028

¹⁶⁰ Ak.reg 1501-03.

¹⁶¹ DN 2, nr. 193, Bjørn Bryte og Gunnar Gaar er med abbed Albrekt for å ta inn landskylden fra Eidsberg.

Mariakirkens landskyld i de samme distrikter. Dette er det sannsynligste siden Mariakirken står oppført som eier av Bjerke også etter reformasjonen.

3.2.2 Smedstad/Borgen

En annen sannsynlig grangie for klosteret, var gårdene Smedstad og Borgen. Vi ser av Akershusregisteret at klosteret kjøpte gårdene Smedstad og Borgen i det nåværende Oslo, trolig av biskop Thorstein av Oslo. I Akershusregisteret står det ”*H. biskop i Opslo, N. og Thurstin, biskopper, deris breff om Smidstadt och Byrgen[n] ij Opsloe herridt, soldt vnder Huodtøen, anno 1225, huilche trej breffue er tilhaabefest.*” Klosteret har kjøpebrev på gårdene beseglet av biskopene H, N og Thurstin. Dette er trolig Thorsteins (biskop 1157/58 til 1170) salgsbrev og de neste biskopene av Oslo, Helge (biskop fra 1170 til 1190) og Nicolas Arnessons (biskop fra 1190 til 1225) stadfestelsesbrev på denne handelen. Det siste ble gitt av biskop Nicolas før han døde i 1225.¹⁶² Dette er de første gårdene klosteret selv kjøpte og trolig drev som en grangie.¹⁶³ Gårdene Smedstad og Borgen hadde et kapell på Smedstad gård, det kan vi se av Jens Nilssøns *Visitatsbøger og reiseoptegnelser* hvor han på side 5 under Aggersherrit skriver ”3. Disligste eth capel vid Smidtzstad aff træ, oc den staar endnu nogit aff, som mand kand see hinder, oc der holtis ocsaa prædiken i hinder, alt men Aggers kircke vor wferdig.” Gårdene Smedstad og Borgen ligger ved siden av hverandre og ble sannsynligvis slått sammen til en grangie. De var store, i lensregnskapet av 1557 betalte Smedstad 2,5 skpd malt i landskyld og Borgen som da var delt i to betalte 3 skpd malt i landskyld til sammen. Dette betyr at kriteriene som skulle til for at gårdene skulle utgjøre en grangie var tilstede, en god del jord og et kapell til bruk for lekbrødre som måtte være borte fra klosteret i mer enn en dag. Dette kapellet ble sannsynligvis bygget før 1150.¹⁶⁴ Det var lett for Hovedøyas munkar å komme til og fra gårdene.

3.2.3 Hov på Hurum.

Gården Hov på Hurum er en god kandidat for nok en sannsynlig grangie knyttet til klosteret. Gården ble gitt til klosteret mellom 1188 og 1190 av Erik jarl.¹⁶⁵ I 1204 ga Erling Steinvegg

¹⁶² Ak.reg 1355-57

¹⁶³ Ak.reg 1355-57, Jens Nilssøns visitatsbok, Aggersherrit, s.5

¹⁶⁴ Biskop Jens Nilssøns visitatsbøker og reiseoptegnelser, s. 5, Kra. 1885: Det står om kapellet i denne visitatsboken. Akers kirke ble bygget på begynnelsen av 1100 tallet så hvis det ble holdt preken i trekapellet/stavkirken før Akers kirke var ferdig må det ha stått der tidligere enn konventet kom til Hovedøya. Biskopen fortalte etter en muntlig overlevering at denne kirken hadde vært i bruk mens Aker kirke fremdeles var uferdig. Kapellet mangler i den Røde bok, en jordebok over kirkens eiendommer i Oslobiskopens diocese, men Cistercienserne var eksempte og deres eiendommer ble derfor ikke ført inn i denne.

¹⁶⁵ RN 1, nr. 204, Ak.reg 1346, 1350

gården igjen til klosteret.¹⁶⁶ Vi finner nok en regest hvor klosteret ble tilgodesett med gården av Erling Steinvegg mellom 1205 og 1207. Muligens var det lettere for ham å gi klosteret gården som en ny gave, enn å bekrefte gaven fra en av baglernes tidligere motstandere. Gården blir beskrevet som en stor gård på ca 7 markebol, og kunne godt være kjernegården i en grangie. Mellom 1204 og 1208 ble fiskeretten på Hoff ved Hurumstrømmen bekreftet av Inge Bårdsson og Håkon jarl. I Akershusregisteret står det følgende om dette:

”3 kongebreffue tilhaabefest, dett ene Haagen jarlss gaffuebreff paa itt laxefischende, kaldis Hoff wedt Hudrumstrøm [Hudrumstrøm]. Dett andet er J: kong och Haagen jarlss stadfestelsse paa samme gaffue. Dett 3die er J: kongens dottersøn Sigurder konges wdi lige maade stadfestelsse paa forne gaffue, alle 3 wden aar og dag.”¹⁶⁷

I følge bygdeboken om Hurum ble Hov innlemmet i klosterets jordegods som den tredje gården i denne bygden, de to første var i følge bygdeboken Ustad og Sem.¹⁶⁸ Det sto også en kirke på gården som kunne tjene som kapell for lekbrødrene som arbeidet på denne. Gården kan ha vært i kirkens eie da den ble gitt til klosteret, de tre domsbrevene om eierskapet som omtaler blant annet en dom fra pave Innocens III tolket av fire biskoper kan tyde på det.¹⁶⁹

3.2.4 Hov på Romerike.

En mulig grangie for klosteret på Hovedøya er Hov gård på Fet på Romerike, i Akershusregisteret kalt Ollgodenhoff. Dette gårdsnavnet er lest som Ålgård i Sørum av Andreas Holmsen. Oluf Rygg i norske gårdsnavn ser her en forvanskning av Olgaton, Aallgaten, allgaten eller hovedveien.¹⁷⁰ Regesten i Akershusregisteret som har Oluff Warger som testamentator er mest sannsynlig 1600 tallets skrivemåte for Åle (Ivarsson) Varg. Han var gift med en datter av Harald Gille. Han var lendmann på Romerike og må ha kommet fra en fremtredende slekt siden han ble måg (svigersønn) til Harald Gille. I så fall er testamentet skrevet på midten av 1100 tallet, i klosterets første tid. Åle Varg var farfar til Olav (Ivarsson) Måk sysselmann på Hedmark, drept i 1224.¹⁷¹ Åle Varg var lendmann på Romerike.¹⁷² Klosteret fikk hele gården, all gården Hoff, Ollgodenhoff. Det lå en kirke på Hov gård,

¹⁶⁶ Ak.reg 1364

¹⁶⁷ Ak.reg 1018 – 20. I 1020 har det sannsynligvis stått S. Konges dattersøn, det er Sverre og Inge Bårdsson.

¹⁶⁸ Jens Storm Munch: Hurums historie, s. 120

¹⁶⁹ Ak.reg 1306, 1332 og 1350.

¹⁷⁰ O. Rygh: Norske Gaardsnavne, b. 2, s.251, Andreas Holmsen: Eidsvoll bygds historie, 1984

¹⁷¹ *Sturla Thordarson, Håkon Håkonssons saga*, oversatt av Anne Holtmark, Oslo 1964, s. 93

¹⁷² Ak.reg 1486 der det står:” Oluff Warger *testamentebreff* anlagendis Olgodenhoff til Hoffuidtøe och saa en part vdi Rossholmen [Roesholmmenn] ij Øyenne *sine dato*.” her har jeg løst opp gårdsnavnet *Olgodenhoff* til all gården Hoff, i dagens språk hele Hov, denne ligger i Fet sogn. Det var en stavkirke på gården som ligger like ved siden av Rossholmen i Øyern. Åle Varg er nevnt i *Soga om Håkon Håkonsson s.108, Oslo 1963*, og han må ha vært lendmann på Romerike i siste halvdel av 1100 tallet.

muligens en egenkirke, bygget før Cistercienserne fikk gården.¹⁷³ Denne kan ha vært brukt som kapell eller oratorium for lekbrødrene som arbeidet her mens disse oppholdt seg på gården. Senere ble denne kirken sognekirke for Hov sogn i Fet på Romerike. Vi har belegg for at den var sognekirke fra 1371, det var den frem til 1889. I 1318 gjorde kong Håkon 5. om på makeskiftet med Mariakirken hvor Hov gård var med, og gården gikk formodentlig da tilbake til klosteret på Hovedøya.¹⁷⁴ Hov gård var bare ute av klosterets eie i seks år, klosteret eide Hov gård ved nedleggelsen, så de må ha fått den tilbake.¹⁷⁵

3.2.5. Godset på Eidsvoll, øvre Romerike.

Nok en mulig grangie eller brytegård var klosterets jordeiendommer på Eidsvoll. Klosteret fikk tidlig en annen gård på Romerike, gården Herning gitt av baglernes kong Inge, også denne var heleid av klosteret.¹⁷⁶ Gården nevnes ikke mer i kildene, muligens lå den på øvre Romerike, klosteret hadde en sterk godskonsentrasjon der. Klosteret fikk også tidlig en gård av biskop Nikolas på Romerike, han var biskop mens Inge var kongsemne, gården Halluerstuedt.¹⁷⁷ Under Håkon IV (1219 – 1263) fikk klosteret bekreftet dets eierforhold til tre gårder på Eidsvoll, gårdene Eeg, Hoell og Borschouff.¹⁷⁸ Disse gårdene lå samlet, og kan ha dannet kjernen i en grangie på øvre Romerike. Landet var flatt og godt egnet til korndyrking. Ved nedleggelsen kom ca. halvparten av klosterets landskyld i malt fra øvre Romerike.¹⁷⁹

3.2.6. Åros i Røyken.

En mulig grangie eller brytegård er gården Åros i Røyken. Denne ble ansett som en storgård. På gården er det en stenkjeller fra middelalderen som ingen i dag kan si hva var.¹⁸⁰ Denne kan ha vært et oratorium for lekbrødre som arbeidet ved gården. Gården hadde fiskerettigheter i Gråå, Åroselven, for å fiske etter laks, dette blir beskrevet flere ganger i Akershusregisteret.¹⁸¹

¹⁷³ Kirken står beskrevet som en stavkirke i 1371, slike ble bygget fra midten av 1000 tallet frem mot 1250.

¹⁷⁴ DN 2, nr. 132, Håkon 5. diplom om at Bjerke lå til Mariakapellet. Skrevet i Tønsberg. Fem av gårdene Mariakirken makeskiftet til seg lå fremdeles til Hovedøya i 1558.

¹⁷⁵ DN 2, nr. 132

¹⁷⁶ Ak.reg 1084, gården lar seg ikke stedfeste i NG.

¹⁷⁷ Ak.reg 1085.

¹⁷⁸ Ak.reg 1077.

¹⁷⁹ Tabell V.1.

¹⁸⁰ Killingstad, A.: Røyken bygd før og nu, s. 64, Halden 1928: Det står rester av et stenshus på Åros, en gård klosteret på Hovedøya eide helt eller delvis.

¹⁸¹ Vi finner tre brev i Akershusregisteret om denne gården og fisket der. (Ak.reg 1571, 1601 og 1616). I Ak.reg 1616 blir abbeden i St. Olavs kloster i Tønsberg betalt for dets part i Åros.

Når jeg ser på kildematerialet jeg har gjennomgått, er det sannsynlig at Hovedøya Mariakloster opprettet fem eller seks grangier i løpet av de første 100 år etter opprettelsen. Disse er Bygdøy, Frogn, Smestad/Borgen, Hov på Romerike, Hov på Hurum og godsansamlingen på Eidsvoll og øvre Romerike. Som brytegård er Åros en mulighet. Når vi sammenligner med Cistercienserklostre i England og Danmark er fem eller seks grangier ikke mange for et kloster, det er mulig at Hovedøya kloster opprettet flere som ikke lar seg påvise i kildene.

3.3 Klosterets ekspansive jordpolitikk.

For å kunne si noe om Cisterciensernes jordegods og hvordan de ekspanderte i de første hundre årene av sitt virke på Hovedøya, må vi se til tabellene over deres jordegods. Dette vil også gi en pekepinn på deres muligheter til påvirkning av samfunnet rundt. Jeg vil også se på administrasjonen av jordegodset og oppbyggingen av dette i Vikenområdet, samt Cisterciensernes utbygning av jord/gårder de eide til grangier/avlsgårder. Jorden de eide kjøpte de til det kom en statutt mot kjøp av jord, deretter økte jordegodset deres ved gaver.¹⁸²

Tabell III, 2, jordinnganger mellom 1300 og 1350.

Antall gårder HK skaffet seg	Kjøp	Arv/gave	Makeskifte	Uviss/dok. uten HK
139	14	8/52	6	24/35

3.3.1 Hvordan bygde klosteret ut sitt jordegods?

På grangiene hadde som regel klostrene flere bygninger, først og fremst et hus til lekbrødrene etter at en statutt i 1202 forbød dem å sove sammen med stallkarene i låven.¹⁸³ Det ble også bygget en som regel substansiell låve med plass til jordbruksproduktene som ble dyrket ved grangien, så vel som uthus og fjøs til dyrene de holdt. Nye altere skulle ikke opprettes etter 1180, og det ble ikke sunget messe på grangiene fordi lekbrødrene skulle tilbake til klosteret ved dager med høy festgrad og søndager. Fra 1205 ble det igjen lettet på disse statuttene.

Også veier ble anlagt for å lette kommunikasjonen med klosteret over land. Er det noe slikt vi ser i regesten som beskriver veibruk i 1622 arkivet? Det står om brohold i Akershusregisteret, dette må være før 1250 - 1300 siden St. Edmund blir nevnt.¹⁸⁴ Som nevnt over forsvinner St.

¹⁸² Lekai, Louis J: The Cistercians, s.

¹⁸³ Canivez, Statuta 1, 275

¹⁸⁴ Ak.reg 873-882

Edmund som vernehelgen for klosteret før år 1300. En 12 manns dom om samme sak blir også gjengitt, den er datert 1434 og viser at klosteret også etter den store mannedøden skulle holde sine broer i orden.¹⁸⁵ Det var plikt til å vedlikeholde veier som gikk over en gård, denne plikten gjaldt også broer. I praksis var det sannsynligvis leilendingene som sto for vedlikeholdet av veier og broer. Dette var en plikt som lå på alle jordeiere, Hovedøya var her ikke i noen særstilling.

Jorden Cistercienserne hadde ble drevet forskjellig. I det meste av høymiddelalderen baserte de seg på lekbrødrenes arbeid med jorden. I senmiddelalderen fikk de inntekter ved å drifte grangiene ved hjelp av munkes, lekbrødre og innleide arbeidere. Etter midten av det 14. århundre delte de opp noe av jorden og leide den ut.¹⁸⁶ Måten klosteret fikk inntekter på forandret seg i løpet av de nesten 400 årene oppgaven spenner over.

Verdien av gaver og forrentningen på utleie av jord ble kanskje for liten til å kunne gjennomføre klosterets funksjoner på 1300 tallet tilfredsstillende. I 1324 søkte de og fikk avlatsprivilegier av pave Johannes XXII.¹⁸⁷ Siden Cistercienserne ikke skulle stå for pastoralt arbeid måtte de angrende syndere som søkte avlat ved klosteret allerede ha gått til skrifte et annet sted. Gavene klosteret mottok fra disse i forbindelse med besøket ga Cistercienserne inntekter.

3.4 Økte klosterets gods fra grunnleggelsen frem til nedleggelsen?

Etter at generalkapitlet forbød Cistercienserne å kjøpe jord, fikk de inn en mengde jord som gaver for sjelemesser, årtidhold og proventbetaling. Den eneste måten klosterets gårder kunne gå ut av dets eie på var ved makeskifte, salg skulle bare forekomme ved overmåte stort behov (nød). Allikevel vet vi at klosteret foretok noen salg av gårder i senmiddelalderen.

Vi ser at det var ett kjøp av eiendom før 1200, men så finner jeg ikke noe kjøpsbrev før i 1294. Dette kan tyde på at klosteret forkledde sine jordtransaksjoner som gaver siden generalkapitlet i 1190 hadde forbudt Cistercienserne å kjøpe jord for all fremtid.¹⁸⁸ Forbudet om å kjøpe jord ble lettet på i 1206, klostre i nød kunne nå både kjøpe og selge jord. Jeg finner ikke at forbudet ble fjernet, men det ser ut til at Cistercienserne på Hovedøen igjen

¹⁸⁵ Ak.reg 883

¹⁸⁶ Bogen om Esrum kloster, s 102, Fredriksborg amt, 1997.

¹⁸⁷ Henriksen, Dag Sverre: Bene vixit qui bene latuit, UiO 2004, s. 157

¹⁸⁸ Lekai, L. J.: The Cistercians, s. 67, Kent, Ohio 1977

begynte å kjøpe jord 100 år etter at forbudet ble gitt, men fremdeles ville de helst ha jord inn som gaver. I Akreg. 963 står det ”*Breff om 7 ørissboel i Solberig[Solberg] i Sillingdall[Sellingdall], giffuet til Huodtøe closter anno 1298.*” Vi ser her at det i Akershusregisteret står at klosteret hadde blitt gitt de 7 øresbol i gården, mens når vi sammenligner med brevet i Diplomatariet ser vi at Styr gjest hadde solgt de 7 øresbolene til klosteret og mottatt full betaling. I Diplomatariet står det bl a. i kjøpsbrevet ”...*Wer gerom kunnikt, at styr gester gek vidr firir oss, at han hafde sælt ok fullæ pæniggæ firir tæikitt herræ H. abbotæ ok munkum i hauudøy VII. aura boll fornt þatt sem han atte i Solbærgom i Sylllyngæ dale,...*” Vi ser når vi sammenligner Akershusregisterets register med bevarte diplomer over de samme transaksjonene at i Akershusregisteret kan transaksjonen stå som gave, mens originalen av det samme dokumentet i Diplomatariet viser seg å være et kjøpsbrev.¹⁸⁹ Det var ikke vanlig å skriftfeste eiendomstransaksjoner i samfunnet før i perioden mellom 1250 og 1300. I Akershusregisteret, i den delen av det hvor Hovedøyas brev er registrert, finnes kjøp av nye eiendommer i stort monn etter denne tiden.

I dette registeret finner jeg 16 kjøpsbrev og et pantebrev som trolig endte med at klosteret overtok gården fra før 1350. Cistercienserne lånte ofte ut penger mot pant i gårder for så å overta dem når låneren ikke kunne betale. På denne måten skaffet de seg mer jord. Siden disse kjøps og pantebrevene er fra perioden 1294 frem til den store mannedøden, viser dette at konventet var aktive på eiendomsmarkedet frem mot 1350.

3.5 Klosterets godsdrift etter 1350.

Enkelte gårder ble etter den store mannedøden fraflyttet, hele bygder ble lagt øde. Lettdrevne gårder ble ledige, de marginale gårdene ble fraflyttet og endte ofte opp som ødegårder, det var mange gårder det ikke var folk til å drive etter den store død. Klosteret mottok ødegårder fra folk som hadde arvet dem, det var lettere å gi noe som var verdiløst for dem. Kirkeretten forbød de kirkelige eiere av jord å selge denne, tanken var at kirkens eiendom skulle økes og ikke minskes.¹⁹⁰ Ved testamenterte gaver var ofte arvingene uvillige til å gi klosteret det det tilkom i testamentet.¹⁹¹

Det vil være av stor betydning for meg å kunne fastslå med sikkerhet hvor det har ligget kapeller eller egenkirker i forbindelse med klosterets eiendomsbesittelser ute i distriktene.

¹⁸⁹ Ak.reg 963 og RN 2, 342, DN21, nr. 3.

¹⁹⁰ KLN 9, sp. 696. Kbh 1964

¹⁹¹ Ak.reg1046-47 (Står oppført som 1446-47 trolig pga. at registene over og under er datert til 1400 tallet.)

Dette for lettere å kunne fastslå hvor det har vært anlagt grangier. Disse kapellene ble som regel etter omleggingen av økonomien gjort om til sognekirker. Kirkene ble benyttet av bøndene som arbeidet på eller leide klosterets jord etter bortfallet av lekbrødre og derved den lekbrødrebaserte økonomien ved klosteret.

Etter at klosteret gikk over til en landskyldbaset økonomi var det muligens noen lekbrødre igjen på klosteret og i verkstedene på Hovedøya, men vi kan se av ombygningen av klostergården fra kvadratisk med en vegg mot lekbrødrefløyen i vest til rektangulær uten skille i vest, at lekbrødrene forsvant helt fra klosteret før nedleggelsen. Det er ikke gjort noen arkeologisk undersøkelse som kan gi meg svar på når dette hendte, ei heller hvilke ombygninger som ble gjort i forbindelse med Birgittinernes opphold ved klosteret.¹⁹²

3.5.1 Ekspansjon av jordegodset ved kjøp, salg og makeskifte i senmiddelalderen.

Klosteret fortsatte å øke sin godsmasse også etter at lekbrødrene var blitt borte fra klosteret i første halvdel av det 14. århundre. Helt frem til nedleggelsen strevde konventet med å få inngang av jord ved gaver, testamenter og kjøp. Akershusregisteret viser at klosteret hadde en betydelig økning i eiendommer i senmiddelalderen. Etter 1350 og frem til klosterbyttet med Birgittinerne har det samme registeret 417 transaksjoner med gårder og gårdsparter, av disse er det over 20 kjøp.

Tabell III, 3, jordinn ganger mellom 1350 og 1461.

Antall transaksjoner i HKs Ak.reg.	Kjøp	Arv/gave	Makeskifte	Uviss/dok. uten HK
417	23	2/133	29	40/145

I 1463 mens Cistercienserne var på Munkeliv i Bergen fikk de skrevet en jordebok over Munkelivs jord og gårder for lettere å kunne se hvilken landskyld de skulle ha, og hva dette klosteret eide.¹⁹³ Jordeboken gir et realistisk bilde av inntektspotensialet for Munkeliv klosters jordegods. Jordeboken av 1463 har ikke dobbeltføringer, og tar ikke med alle gårder Munkeliv kloster hadde eiendomsretten til.¹⁹⁴

¹⁹² Fischer, Gerhard: *Klosteret på Hovedøya, et Cistercienseranlegg*. Oslo 1974. Fortidsminner LXI. s.52

¹⁹³ DN 12, nr. 232. (s.196)

¹⁹⁴ HT bind 87, nr.2, s. 235. Audun Dybdahl, Munkeliv klosters jordegods frem til 1463. Kilder og realiteter.

Birgittinerne oppholdt seg i klosteret på Hovedøya fra 1462 til 1479.¹⁹⁵ De var aktive på eiendomsmarkedet på Østlandet likesom Cistercienserne de hadde byttet med var det i Bergen. De så på klosterets jordegods som sitt eget og solgte og makeskiftet bort noen av klosterets eiendommer i løpet av klosterbyttet. Men det kom også jord inn, det meste ble lagt til klosterets eiendommer og forble der også etter at klosterbyttet med Birgittinerne var over, og disse var tilbake i Bergen.¹⁹⁶ Det var og det letteste at eiendommer i nærområdene ble beholdt av klostrene. Birgittinerne hadde blitt forlenet med Andenes og Sønfjord len på Vestlandet og disse lenene administrerte de mens de var på Hovedøya. I et diplom ser vi at de kvitterer ut inntektene fra disse lenene.¹⁹⁷

Var dette et villet klosterbytte fra myndighetene og Christian 1.s side for å få Birgittinerne nærmere maktsenteret i Oslo? Hans norske rådgiver søkte paven om klosterbytte etter at Hanseatene hadde brent ned Munkeliv i 1455.¹⁹⁸ Da byttet hadde funnet sted kom Birgittinerne nærmere sitt morkloster, samtidig ga dette byttet dem et marginalt rikere kloster å bruke for å få fart på konventet. Aristokratiet bodde for det meste på Østlandet etter den store mannedøden. Det vestnorske aristokrati hadde nærmest dødd ut, og gaver burde ha kommet lettere til ordenen nå når den var lokalisert på Hovedøya. Flyttet de tilbake fordi de fikk for få gaver på Østlandet og det ikke gikk bedre vis a vis de innflytelsesrike slektene? Som vi ser av tabellen under var det liten bevegelse i godsmassen etter Birgittinernes klosterbytte, og hvis vi bryter tabellen ennå lenger ned er det bare 16 innføringer i Akershusregisteret som var fra Birgittinernes tid på øya. Av disse er 5 gaver mens hele 7 er makeskifter.

¹⁹⁵ Ak.reg 848, i denne regesten ser vi at Oslobiskopen bekrefter Hovedøyas lodd i fisket innerst i Bunnefjorden slik at Birgittinerne vet hva de har rett på. Sammenlign med Munkelivs jordebok.

¹⁹⁶ DN 8, s. 419 og DN 4, nr. 988, vi ser av dateringen på disse to diplomene at Birgittinerne var på Hovedøya da det første ble skrevet og tilbake i Bergen da det andre ble til. Birgittinerne byttet tilbake til sitt opprinnelige kloster mellom disse to dateringer.

¹⁹⁷ DN 1, nr. 905

¹⁹⁸ DN 17, nr. 652.

Tabell III, 4, jordinnganger mellom 1462 og 1532.

Antall transaksjoner i HKs Ak.reg.	Kjøp	Arv/gave	Makeskifte	Uviss/dok. uten HK
43	1	1/8	22	4/7

Jeg finner en regist fra 1510 i Akershusregisteret som kan vise oss klosterets styring av hvilke gårder de ville ha som gaver.¹⁹⁹ Denne registen er et eksempel på at klosteret styrte hva de byttet til seg ved jordskifte. Knut Knutsson kjøpte Fiskehol med foss et år før han makeskiftet til seg Vidargård i Oslo, denne var eiet av Hovedøy kloster.²⁰⁰

3.6 Konklusjon.

Klosteret fikk gården Hov på Hurum av Erik jarl mellom 1188 og 1190, gården Hov på Fet av Ole Varg i siste halvdel av det 12. århundre, det kjøpte Smestad / Borgen av Oslobiskopen og fikk eller kjøpte Frogn og Huseby gårder før 1190. Alle disse er tidlige ervervelser og kan ha blitt gjort om til grangier. Jord som kom inn under klosteret etter 1260 var ikke med på å bygge opp grangier, men var heller strøgods som var med på å gi lanskyldinntekter i den nye økonomien.

Når det gjelder grangiene/avlsgårdene jeg mener klosteret bygde ut, ser jeg Bygdøy som *sikkert belagt*, Frogn/Huseby, Smestad/Borgen og Hov på Hurum som *sannsynlige*, Hov på Fet og gårdene på Eidsvoll og øvre Romerike som *mulige*, mens Åros i Røyken må stå som en mulig grangie/brytegård. Trolig betyr den sene inngangen av Åros og fiskerettighetene der at den er *falsifisert* som grangie. Gården er heller opprettet i klosterets eie som en brytegård, dels for å skjøtte fisket og dels som administrativt senter for jorden og saltkjelen klosteret hadde skaffet seg i nærheten.

Klostrene gikk etter hvert over til en landskyldsbasert økonomi, paven hadde fritatt Cistercienserne fra å betale tiende av utleid jord i 1302. Det ble også stadig vanskeligere å få mennesker til å søke til klostrene som lekbrødre, så det var få insentiver igjen for å gjøre jordegaver eller gårder om til grangier for å få inntektene fra disse.

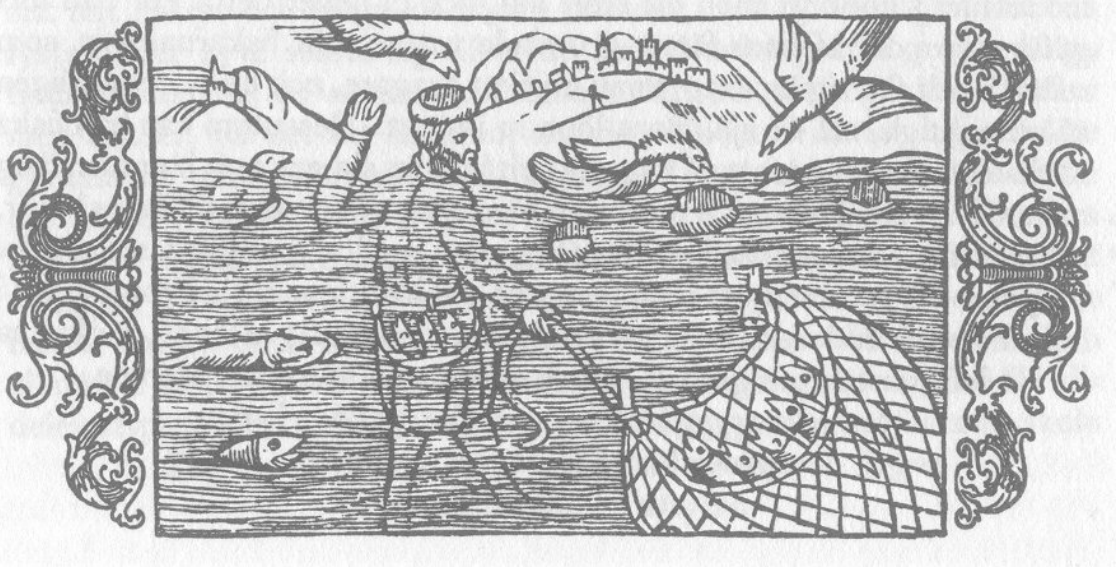
¹⁹⁹ Ak.reg 833/836

²⁰⁰ Vidargård i Kors kirkesogn var en bygård i Oslo klosteret makeskiftet til seg. Ak.reg 1038 og 824.

Cistercienserne i Skandinavia, som sine sydligere ordensbrødre, forsøkte hele tiden å samle seg rikdom ved å skaffe seg ekstra jord etter at lekbrødrene og deres arbeidskraft forsvant.²⁰¹

²⁰¹ Eberl, Immo, Die Zisterzienser, s. 267, Stuttgart, 2002,

Kapittel 4. Hva betydde fiske økonomisk for Hovedøya kloster?

Illustrasjon fra Olaus Magnus, *De nordiska folkens beskrivelse*, 1555, Kungliga biblioteket, Stockholm.

4. Innledning.

Fisk var for klosterets innbyggere tidlig en viktig del av deres mat, senere også en økonomisk tilgang. De engelske munkene som utgjorde det første konventet var vant med fiske hjemmefra. Fiskeplassene klosteret fikk og skaffet seg ble benyttet til fiske til eget forbruk, senere med salg og utleie for øyet.²⁰² Broder Osbertus finnes i de engelske piperolls som fører av Hovedøybussen som la til i Lynn med blant annet sild om bord. Med dette kapitlet vil jeg vise omfanget og den økonomiske betydningen av klosterets fiskerier. Fisk var en viktig økonomisk tilgang spesielt etter den store mannedøden. Domsbrevene om fisket som ble oppbevart i Hovedøy klostres brevkister er en kilde til å vise dette, andre er HKs oppkjøp og tilegnelse av fiskeplasser. Flere av disse fiskeplassene kan i dag påvises gjennom toponymer som Blylaget, Bekkelaget og Verpen.

4.1 Hva var munkene vant med?

Munkene som befolket Maria klosteret på Hovedøya kom fra Kirkstead (Kirkestede) i Lincolnshire i England og hadde blitt vant til fisk i kosten der. Det var en økende tendens blant Cistercienserne til å ta fisk inn i kostholdet i siste halvdel av det 12. århundre. I England kjøpte eller fikk klostrene fiskerettigheter fra midten på 1100 tallet. For de engelske munkene som befolket Hovedøy kloster i dets første år var fiske derfor ikke ukjent. Fisk ble mer og mer brukt som daglig kost i klostrene. Munkene ble skjenket pittanser, dvs. midler til ekstra mat

²⁰² Williams, Davis H.: *The cistercians in the early middle ages*. S. 365, Throwbridge 1998

som ble gitt til klosteret. Pittansen var et minnemåltid spesifisert av giveren med bedre kost enn vanlig en bestemt dag i året. I pittansene gitt av lekfolk for sjelefrelse, årtier og lignende, ble det ofte spesifisert fisk.²⁰³

4.2 Hva kan vi lese av lovgivningen?

De gamle norske lovene tok først og fremst hensyn til laksefisket i elver og innsjøer og fisket etter gytende sild i sjøen. Lovene tok spesielt hensyn til de fiskeriene som var underlagt privat eiendomsrett, i åpen sjø var fisket fritt. I Magnus Lagabøters landslov, landleiebolken, kap. 48 heter det blant annet om fiskerier i A. Tarangers oversettelse fra 1915: "Hver eier vand og veidesteder foran sit land, de som har været fra gammel tid, hvis de ikke er lovlig frakommet."²⁰⁴ Sildefisket, med dette mente man sildefisket i vårhalvåret, det kan vi se av datoene som ble brukt i loven, var så viktig at alle søksmål skulle hvile mens det varte. Torskefisket ble like viktig, og under Håkon 5. ble det sidestilt med sildefisket i lovgivningen.²⁰⁵

Det måtte betales leie for å benytte en fiskerett i ferskvann, grunneier hadde rettigheten til fisket i den delen av vannet som lå ut for hans eiendom (hele vannet når dette lå under en gård). I elver var det også grunneier som eide fiskerettigheten fra elvebredden til midt i elven, han kunne også leie ut disse rettighetene.²⁰⁶ Selv om en grunneier eide landet på begge sider av en elv, fikk han ikke stenge av mer enn halve elven på noe sted, de som eide land lenger opp i elven skulle også nyte godt av fisken.²⁰⁷ Alt fiske i fiskevann som lå i kongsallemninger var i utgangspunktet fritt, men den frie retten kunne minke ved at kongen bygslet bort slike vann. At det ble viktig å sikre seg fiskerettigheter i ferskvann kan Magnus Erikssons gave til Mariakirken i Oslo i 1336 vitne om, fiskeretten i alle Nordmarksvann sør for Sandungen ble da gitt til denne kirken.²⁰⁸

4.3 Avgift til konge, kirke og grunneiere.

Landskylden gikk ned etter pesten rundt 1350 på grunn av den generelle nedgangen i grunnleie og at marginale gårder ble fraflyttet og ble til ødegårder. I beste fall ble slike marginale gårder bygslet ut som ekstra jord. Fisket og salg av fisk fortsatte som før, prisen på fisk gikk opp og klosteret tok nå mer aktivt del i salg av fisk.

²⁰³ Williams, Davis H.: The cistercians in the early middle ages. S. 365, Throwbridge 1998

²⁰⁴ Absalon Taranger: *Kap 48, s. 143, i Magnus Lagabøters Landslov, Landleie*. Oslo 1937. (veidesteder = fiskesteder, fangststeder)

²⁰⁵ RN 1, 143 og NGL 1, 139

²⁰⁶ DN 3, nr 592, VI, 592 II, 5 der HK leier ut til bonden på Verp.

²⁰⁷ DN 8, nr 83, 84 Lyses tvist med Nonneseter i Bergen om stengselet de hadde satt over hele elven.

²⁰⁸ KLNIV, sp 332, DN 1, nr. 241.

Ute i fjorden og på havet var fisket fritt for enhver, men kirken skulle alltid ha sin tiende av fangsten, dette var enkel regning, hver tiende fisk skulle gå til de geistlige. Det landbaserte fisket lå under grunneier, dvs. når man satte garn eller rodde ut not fra land skulle grunneierne ha sin del av fiskets verdi, verdien ble ofte satt til en fast størrelse for å gjøre leien mer forutsigbar for grunneieren når han leide ut rettighetene.²⁰⁹ Det var lov å bruke en strand eiet av andre frem til sommermål, dvs. 14. april, til å føre fisken i land, men det var forbudt å fiske fra andres eiendom og på helligdager. Fattigfolk kunne allikevel fiske sild også på helligdager når silden gikk mot land (utenom noen dager som ble regnet som spesielt hellige) for å skaffe seg mat.

Landvarda var en avgift lagt på fiske i Norge.²¹⁰ Hver mann som rodde på havet skulle legge fem fisker i avgift, hvor han så rodde fra. Denne avgiften føres tilbake til Svein og Alfiva (1030 – 35) og var ikke populær, disse hadde styrt for dansk kongen.²¹¹ *Landvarda* ble fjernet som kongsskatt av Magnussønnene (etter 1103). Etter at *landvarda* falt bort som kongelig inntekt, ble den stående som en grunn(eier)avgift. Etter reformasjonen ser det ut til at *landvarda* på nytt ble kongelig inntekt siden kongen overtok kirke og klostergoods som hadde *landvarda* som en av sine inntektskilder.²¹²

4.4 Hvilke fiskeredskap ble benyttet i Norge i middelalderen?

I middelalderen benyttet fiskerne i hovedsak de samme fiskemetoder som var i bruk etter middelalderen og frem til slutten av 1800 tallet. Det var stikkredskap til lystring, krokredskap, maskeredskap og fiskefeller som ble benyttet.²¹³ Lystring ble mest brukt i grunt ferskvann, fangsten var ål, ørret og laks. Lett krokredskap ble brukt til å dorge med, tyngre krokredskap til sesongbasert dypagnsfiske i åpen sjø som for eksempel torskefiske. Garn og not ble først og fremst brukt til lakse og sildefiske, garn hadde dubber av tre og søkker av kleberstein.

²⁰⁹ DN 4, nr 276, eksempel fra 1349 på avgift betalt for leie av fiskerett.

²¹⁰ KLN M X, sp 298,299: *Landvarda*. Storm tolket *Landvarda* som skatt av land. *Landvarda* ble oversatt av P.A. Munch som landlod, men landslott (landslut) er en avgift til grunneieren der fiskeredskap med fangst blir trukket i land. Vi ser landslott først omtalt ved dette navn etter 1500. *NGL II s. 355, 475* Avgiften styrket også kongens makt over bøndene og var et ledd i utviklingen av kongemakten, alt land som ikke noen satt med eiendomsretten til ble regnet som kongens eiendom. Kongen hadde rett til å pålegge skatt etter at tingene ble svekket som lov og skattleggingsinstans. *NGL III, s. 53* om kongens rett til land, (1302). Selv i dag må f. eks. fiskeren som fisker innerst Bunnfjorden betale 10 % av verdien av fisket til eieren av Frogn gård, denne ble eiet av Hovedøya kloster frem til kronen tok over i 1532 og senere solgte den ut.

²¹¹ Muligens ble denne avgiften tillagt dem selv om det var andre som hadde startet den. Alfiva var Knut den mektiges frille og hadde sønnen Svein med ham. Svein ble hyllet som konge i Viken, og av Knut satt til å styre Norge fra 1030 (I realiteten var det Alfiva som styrte, Svein var født ca. 1025).

²¹² KLN M X, sp. 298, *Landvarda*.

²¹³ KLN M VI, sp 325. fiskeredskap, Norge.

Jeg finner to register i Akershusregisteret som omhandler ”gaardsteder”. Dette er muligens en mistolkning for garnsteder, garnsteder ble brukt til å sette ut landnot eller bunnarn.²¹⁴ Maskeredskaper som not og garn ble mest brukt ved silde og laksefiske.²¹⁵ Garn ble lagt ut i lenker på sjøen eller i ferskvann, og som bunnarn på grunner, der de ble festet i stolper som var slått ned i bunnen. Landnot ble brukt til å sperre av en bukt. Noten var landfast i den ene enden og ble rodd over til den andre siden av bukten når en fiskestim hadde svømt inn. Den kunne også brukes ved en rett strandlinje, det ble rodd fra land i en halvsirkel for å stenge en stim inne. Jeg antar at klosterets fiskerier foregikk med de samme fiskeredskap som var vanlig ellers i landet i middelalderen.

4.5 Hvor hadde klosteret fiskerettigheter?

I 1209 ga pave Innocens III en bekreftelse på klosterets gårder, møller og fiskerier.²¹⁶ Vi ser her en bekreftelse på hva slags økonomiske ben klosteret hadde å stå på. Senere kjøpte klosteret noen fiskelag og gårder med kyststripe for å konsolidere sin stilling som eiere av kyst med tilgang til sjøen i enkelte distrikter. I Akershusregisteret finner vi over 40 mer eller mindre fiskerirelaterte register blant ”Hovedø klosters breve”.²¹⁷ Jeg vil i de følgende underavsnitt behandle hvert fiske i kronologisk orden etter når de ble gitt til eller kjøpt av klosteret.

Klosterets fiskerettigheter økte og minsket i antall gjennom årene, men det synes som om klosteret bestrebet seg på å øke antallet fiskerettigheter, spesielt etter 1350 og den store døden.²¹⁸ Sannsynligvis ble en del av fisken som ble tatt på klosterets fiskeplasser saltet og solgt i distriktet, til opplandet rundt og til andre land som ikke hadde et så rikt fiske.

4.5.1 Klosterets fiske ved Døvik

Klosteret hadde fiskerettigheter i Døvikfisket som har et anselig antall register i Akershusregisteret.²¹⁹ Den eldste fiskerettigheten klosteret hadde brev på i sin brevkiste var et brev om Døvikfisket, det var gitt av kong Harald Gille og bekreftet av kong Inge Krokrygg.

²¹⁴ Ak.reg 1440 og 1625.

²¹⁵ KLNIV, sp. 326, Fiskeredskap

²¹⁶ Ak.reg 1322

²¹⁷ Fisketabellen.

²¹⁸ Ak.reg 836, 909

²¹⁹ Fisketabellen og NG V, s.244, 142,4, Døvik Laksefiskeri.

Kong Håkon Håkonsson opprettholdt dette, klosteret hadde en vidisse av brevet fra ham.²²⁰ Opprinnelig ble sannsynligvis fisket overdratt til kirken før 1136, året da kong Harald Gille ble drept.

Skriverne i 1622 kan ha misforstått teksten i brevet og ikke forstått at det var kirken i Oslo som ble tilgodesett av kong Harald Gille. Regesten sier kirken i Oslo, det er tydelig at fiskeriet er gitt av kong Harald Gille. St. Edmundskirken var bygget (den var i hvert fall påbegynt) og kan ha fått denne fiskerettigheten, Mariaklosteret var ikke bygget før kong Harald døde. Det kan også ha vært domkirken i Oslo, hovedkirken i Oslo bispedømme, som ble begunstiget. Ettersom denne kirken ved biskop Viljalm naturlig har gitt en donasjon i tillegg til kongens i forbindelse med klosterets opprettelse, kan det godt ha vært en del av Døvikfisket som ble gitt klosteret som grunnleggesdonasjon av biskop Viljalm. Gaven ble derpå fornyet av kong Inge Krokrygg som sedvanlig etter et kongsskifte, da kom klosteret med.

Gjennom kong Inge Krokryggs stadfestelse og disse brev ser vi at klosteret på Hovedøya har hatt fiskerett på en del av fisket i Døvik fra sine tidligste år og at retten økte. Mellom 1164 og 1170 fikk klosteret nok en tredjedel av Døvikfisket på Eiker av Magnus Erlingsson. I Akershusregisteret finnes regester over to gavebrev med lik ordlyd på norsk og latin på denne tredjedelen av Døvikfisket. ”Thuende breffue dett ene *latin*, dett andett norsk, som erre begge kong *Magni* dendt førstis gaffuebreff paa tredieparten i Dypuig fischerij, giffuet till Huodøe closter for sin broders, sine forelders, Ormon [Ormenn] konge, Hingons broder, och sin egen siell, *facta donatio in Tunsberg, teste Vrstino episcopo Asloensi, Herlingo & Ormone fratre Hingonis regis &c. absque die et anno.*” [1164 – 1170].²²¹ Døvikfisket er med i et bevart diplom fra kong Håkon Håkonsson, sannsynligvis skrevet i 1224. Det verner biskoper og klosterfolk mot at bøndene skulle hindre dem adgang til fiskeriene.²²² Vidissen av dette i Akershusregisteret er datert til 1324. Laksefisket her foregikk mellom Hellefoss og Døvikfoss rett sør for Åmot i Drammenselven, et fiske som ga flere tonn laks i året.²²³

²²⁰ Ak.reg 1314 og 1384, sannsynligvis en regest av DN 2, nr.5.

²²¹ Ak.reg 1336/37, skrevet mellom 1164 og 1169.

²²² DN 2, nr. 5.

²²³ Lensregnskapet av 1557/8, Akershus slott har ”oppebåret 5 lester 4 tønner lax som det laxefisket ved Buskerud har rentett i dette år.” Gården ligger ved Døvikfossen, så dette er trolig Døvikfisket.

Fiskeretten i Døvik var delt med andre geistlige som også har hatt interesser her, blant annet Nonneseter kloster, biskopen av Oslo og Olavsklosteret i Tønsberg. Vi finner en kontrakt fra 1300 mellom abbed Bård og abbedisse Gro i Nonneseter om størrelsen på den årlige avgift for fiskeriene i Døvik.²²⁴ Dette var en måte Cistercienserne unngikk å havne i klammeri med andre geistlige over fiskerettigheter. I 1334 ble det allikevel avsagt en dom om laksefisket ved Døvik etter en rettssak mellom Hovedøy og Nonneseter klostre.²²⁵ Hovedøy kloster bygslet i 1336 bort halve fisket til bonden på Verp mot å motta halvparten av fisken ved siden av at bonden satte opp en fiskegård over halve elven.²²⁶ Dette må bety at antallet lekbrødre har minnet kraftig siden Hovedøya kloster ikke hadde folk å sende for å fiske i elven over lengre tid. I 1409 bygslet abbed Bjarne ut Verp og Skreipin gårder med fiskerettigheter mot å motta malt og 20 laks i året. Samtidig blir det fremholdt at bygsleren ikke skulle sette garn eller nett så lenge fiskerne fra klosteret fisket i elven. Dette fordi klosteret ville bruke fiskeplassen alene i Døvikfisket (Dypvågfisket) i den tiden klosteret hadde fiskere på plassen.²²⁷

4.5.2 Klosterets fiske ved Hurumstrømmen

På Hurum ble Hovedøy kloster gitt Hov gård med laksefisket ved Hurumstrømmen. Gaven ble først gitt av Erik jarl i 1188-90, så bekreftet av Håkon jarl (Galen) mellom 1205 og 1212.²²⁸ Hov ble i 1212 dømt under Hovedøy kloster av paven og 4 bisper.²²⁹ Dette er fiskerettighetene på den gode laksegrunnen i Dramstad.²³⁰ Hov gård med fiskerettighetene har også senere vært gjenstand for tvister mellom de geistlige, blant annet ble den krevet av biskopen av Oslo. En dom fra 1229 utferdiget av konsilet i Nidaros viser dette, et provinsialkonsil som skulle samle alle kirkeprovinsens ti biskoper. Dette konsilet hadde domsrett i kirkesaker.²³¹ I dommen står det at gården skulle følge klosteret på Hovedøya. Disse rettsakene viser at det var et innbringende og viktig fiske klosteret hadde her. Hov gård kan ha vært eiet av kirken som en prestegård, og kirken ville da ha den tilbake. Konsilet var en kirkelig rettsinstans som ble brukt når det var rettssaker mellom geistlige.

4.5.3 Klosterets fiske i Øyern

Akershusregisteret har en regest hvor Hovedøy kloster får en gård og en del av en holme testamentert til seg. Regesten lyder: "Oluff Warger *testamentebreff* anlangendis Olgodenhoff

²²⁴ Ak.reg 1402-03.

²²⁵ Ak.reg 1333.

²²⁶ DN VI, nr. 148, (Verp, fra gmlnorsk å verpa = å kaste, et sted det ble foretatt garnkast etter fisk).

²²⁷ DN 3, nr. 592.

²²⁸ Ak.reg 1018 – 1020, 1212 er siste år det kan ha blitt gitt pga Akreg. 1306.

²²⁹ Ak.reg 1306.

²³⁰ Killingstad, A.: Røyken bygd før og nu, Halden 1928.

²³¹ Ak.reg 1332

till Houidtøe och saa en part vdi Rossholmen [Roesholmmenn] ij Øyenne sine dato". Jeg velger å lese Olgodenhoff som "all gården Hoff" gården Hov i Fet, som sammen med en part i Rosholmen i Øyern ble gitt av Åle Varg.²³² Testamentet er uten dato men siden Åle Varg står som giver tidfester jeg dette til det 12. århundres siste halvdel. Rosholmen ligger ved Fetsund på Romerike. Det er sannsynlig at det fulgte fiskerettigheter med strandlinjen på Rosholmen og gården Hov, dette åpner for at klosteret har hatt ferskvannsfiske i Øyern. Dessuten er det mulig at gården Hov var omlastingssted fra elvetransport til videre transport over land til Oslo og Hovedøya av fisk og andre varer fra gårdene på øvre Romerike.

Mellom 1209 og 1217 testamenterte kong Phillipus Simonsson hele Bjørnholmen og Hemnes i Lysedal til Hovedøya kloster. Her er det også sannsynlig at fiskerettighetene fulgte med og det ble fisket ferskvannsfisk.²³³ Hemnes ligger ved Øyern i Spydeberg.

4.5.4 Klosterets fiske i Bunnefjorden

I alt finner jeg 12 regester i *Akershusregisteret* om fisket i Bunnefjorden, både innerst og lenger utover.²³⁴ Den første er fra 1349, den siste fra 1462, mellom disse år er det belagt at klosteret hadde fiskerettigheter i Bunnefjorden. Klosteret eide også Frogn gård med fiskerettigheter innerst i Bunnefjorden, så fisket der har de hatt fra like etter opprettelsen.²³⁵ Det ser ut til at klosteret sørget for å kjøpe opp gårder som lå til sjøen og hadde fiskerett fra sine strender i Bunnefjorden for å få fiskerettighetene som lå til gårdene. Dette kan ikke ha vært tilfeldig, de kjøpte opp flere gårder på Nesodden som hadde eiendomsrett til strand med tilhørende fiskerett. Nesodden lå nær klosteret, kyststripen og skogen der var viktig for dem å eie.²³⁶ Ved nedleggelsen i 1532 eide klosteret alle gårdene på Nesoddens nordside. Det vil si at de eide all mark fra spissen av halvøya og inn Bunnefjorden med tilliggende rettigheter. De hadde også kontrollen over Kirkevik saltkokeri.²³⁷

De beste fiskeplassene ved Nesodden må i middelalderen som i dag ha vært grunnene i fjorden på vestsiden av Nesoddlandet, men her hadde klosteret ikke fiskerettigheter. På Bunnefjordsiden var de beste fiskeplassene innerst i fjorden. Der var det langgrunt med bløt

²³² Ak.reg 1486

²³³ Ak.reg 1017

²³⁴ Ak.reg 848, 1267-68, 1269 – 71, 1431, 1469, 1521, 1522, 1529, 1558, 1559, 1591

²³⁵ Frogn gård, NG II, s. 78, nr. 38.

²³⁶ Ak.reg 1269-71, 848, fiskerett på Glennelaget og i bunnen av Bunnefjorden.

²³⁷ Lensregnskapet av 1557/8, står som Kirkewig gruffuer under klosterlenet.

bunn, og det var lett å sette ut landnot eller banke ned fester for bunn garn.²³⁸ Her fikk Hovedøy kloster tidlig fiskerett, den var i indre Bunnefjord der Frogn gård i Follo hadde en slik.²³⁹ Klosteret fikk et beskyrmelsesbrev på gården i 1170, noe som må bety at de allerede da eide den.²⁴⁰ I regesten over et kongebrev til vern om Frogn gård gitt klosteret av kong Magnus Erlingson og erkebiskop Øystein Erlendson, blir de som måtte røre gaven truet med hevn fra Gud og den hellige St. Edmund (Jademund).

Fisket var så stort innerst i Bunnefjorden at det blir omtalt som et fiskelag allerede i 1434.²⁴¹ Fiskebodene som er nevnt som brutt ned i Akershusregisteret, kan meget vel ha vært permanente boder til å oppbevare fangsten i. Sannsynligvis ble fiskeboder satt opp der klosteret hadde permanent fiske for lettere å kunne tørke garn og andre fiskeredskap. Noen av klosterets fiskeboder ble brutt ned her i 1435.²⁴² Også andre steder i Norge ble klostrenes fiskerier utsatt for vandalisme, blant annet fantes i kistene til Nonneseter kloster i Oslo en regest av et brev der abbedisse Groa og klosteret blir tildømt gjenoppbygging av en fiskegård (stengsel) som ble revet ned for dem i 1325.²⁴³

I 1429 overdro abbed Bo en fiskerrett i Bunnefjorden til prost Anders Mus i vår frues kirke i Oslo.²⁴⁴ Jeg tror at fiskeretten som ved jordleie har gått tilbake til klosteret etter 3 år. I 1434 ble fiskeriene i Bunnefjorden (Bonden) omtalt som et fiskelag tilhørende klosteret og abbed Bjørn.²⁴⁵ Det samme år ble fiskeretten overdratt til domkirken i Nidaros. Hovedøya kloster ga i 1434 fra seg retten til fisket innerst i Bunnefjorden som ledd i gjenoppbyggingen av Nidaros domkirke etter at den brant i juli 1432. Dette ble sannsynligvis gjort på oppfordring om deltakelse i gjenoppbyggingen fra erkebiskop Aslak Bolt. Konventet mottok takkbrev fra ham i 1437, og hadde en vidisse fra det samme året av overdragelsen liggende i sine brevkister.²⁴⁶ Det betyr at dette fisket må ha hatt en anselig verdi som kunne overdras til Nidaros domkirke som hjelp til byggearbeidene der. Utbyttet fra den overdratte fiskeretten ble antagelig overført til domkirken etter at fisken var bearbeidet lokalt og/eller solgt (penger er lettere å transportere enn fisk). Hvor lenge denne overførte rettigheten skulle vare etter at den var gitt i

²³⁸ Follominne, årbok 1999, Per G. Norseng, *Kamp om gode fiskeplasser innerst i Oslofjorden!* s.58

²³⁹ Ak.reg 1168, 1188, originalen er trolig skrevet mellom 1170 og 1179 pga medbeseglerne.

²⁴⁰ Ak.reg 1168, 1169 og 1188.

²⁴¹ Ak.reg 1521, Follominne, årbok 1999, Per G. Norseng, s. 49

²⁴² Ak.reg 1469 og 1522. KLNVI VI, sp 309, fiskeläge.

²⁴³ Ak.reg 1719 – 20. Uten stedsangivelse, det står bare at fiskegården var eiet av Nunne kloster

²⁴⁴ Ak.reg 1431

²⁴⁵ Ak.reg 1521, men flere provs og vitnesbyrdsbrev omtaler dette fisket i 1434 – 1435.

²⁴⁶ Gunnar Danbolt: Nidarosdomen, s 207, Andresen & Butenschøn AS, Oslo 2000, Akreg. nr. 1267/1268.

1434 vet vi ikke. Vi hører om St. Olavs (Oluffs) lott i fisket i 1434, dette kan være overdragelsen av det samme fisket ettersom Nidaros domkirke var vigslet til St. Olav.²⁴⁷ Tre år av gangen virker sannsynlig siden de fikk takk fra erkebiskop Aslak Bolt i 1437. Tre år var også den tid man bygslet en gård eller gårdpart for.²⁴⁸

4.5.5 Klosterets fiske i Løkså, Sandvikselven

I Sandvikselven, kalt Lexà i de registene som er relevante for den, hadde Hovedøy kloster også fiskerett. Vi finner to kjøpebrev uten år på fiskeriet i Sandvikselven fra Kroghyll (Krogkulpen) og ned til sjøen, fisket i Fiolangers (Engervannet i Bærum) vann er nevnt i et av dem.²⁴⁹ I et provbrev blir det fastslått hvor stor andel Hovedøy kloster hadde av fisket i Sandvikselven.²⁵⁰ Klosteret oppbevarte flere domsbrev om fisket i Sandvikselven, bl. a. et fra 1348.

Det siste brevet Hovedøy kloster oppbevarte om fiskerettighetene i Sandvikselven er fra 1433, og handlet om Nonneseters fiske der.²⁵¹ I denne dommen ("officialis") fra en geistlig domstol mellom Nonneseter og lagmannen i Oslo, får Nonneseter alene nyte godt av fiskeriene der. Det står intet om Hovedøyas part, det er derfor sannsynlig at det kun var Nonneseters del som ble tatt opp til doms, og at dommen ikke berørte Hovedøy klostets del av Sandvikselvens fiskerier. Også Nonneseter kloster oppbevarte brev om fiskerier ved Døvik og i Sandvikselven.²⁵²

Hovedøy kloster hadde flere tvister om fiske for å kunne disponere en fiskerettighet alene, blant annet med Nonneseter i Oslo om fisket i Sandvikselven og ved Døvik.²⁵³ Av andre ferskvannsfiskerettigheter var det særlig fosser med fossedam eller kulp, hyll på gammelnorsk, som ser ut til å ha vært viktige for klosteret. Når man tenker på at det kun var halve elven som kunne sperres av av en eier, fremtrer det som mer naturlig at klosteret kjøpte og fikk halve fosser og elver de kunne fiske i.²⁵⁴

²⁴⁷ Akreg. nr. 1559. *Slå opp i NGL og KLN*

²⁴⁸ NGL eller KLN II, sp 412 bygsel og KLN VII, sp 676 jordleie.

²⁴⁹ Akreg. 1109, 1594, Martinsen, Liv og Winge, Harald: Asker og Bærum til 1840, s124 (Sandvikselven er i bygdeboken kalt Løxa), Oslo 1983.

²⁵⁰ Akreg. 986, brevet er opprinnelig skrevet i kong Håkons 18 regjeringsår, 1316 eller 1372.

²⁵¹ Akreg. 1106, 1107. Muligens var det bare Nonneseters del av fisket det hadde vært rettssak om.

²⁵² Inntjøre, Hilde: Nonneseter, et middelalderkloster i Oslo. s. 116, Kristiansand 2000.

²⁵³ Akreg. 1266, 1333

²⁵⁴ Akreg. 903-4, 909, 925, 889, 833.

4.5.6 Klosterets fiske i Åroselven

Hovedøy kloster har tatt vare på et brev fra 1375 om Åroselven ved Åros i Røyken og laksefisket i den.²⁵⁵ De oppbevarte også et udatert brev som omhandlet klosterets del av laksefisket ved Øengrå og i Åros(elven). (Øengrå er sannsynligvis Gråøya, Åroselven er Gråå eller Groå, kalt dette i middelalderen siden elven trakk med seg leirmasser og jord og fremsto grå.)²⁵⁶ Klosteret oppbevarte et kjøpebrev fra 1376 på halve Groå, (Grå)Øyene og sjettedelen av Asseskogen. I 1432 fikk abbed Oluf i Olavsklosteret i Tønsberg 14 mark for Åros, dette må være hele gården med fiskerettigheter i Åroselven og ved øyene utenfor.²⁵⁷

Hakeparantesene inneholder en variant av navnene vi finner i det andre bevarte dokumentet av Akershusregisteret. I registeret er det oppført følgende i tre regester: "Gaffuebreff paa en ødegaard Sulffuerudt [Sulffuerud] kaldis, som ligger i Myr[r]ehuarffue i Rockenne [Rockene] sogen, ½ marcheboell i Settinge i Asteskoug [Asteschoeg] i forne Rocken[n] (=Røyken) sogen, iij ørisboell ij Birckasse [Bierckeaaasse] i Skogens[Skoegens] herridt ij Aske sogenn, giffuett thill Huodøe closter, anno 1260".²⁵⁸ "Anlangendis Aross[Aaross] och laxefischett wdi Grou aa, Huodøe closter wedkommende, daterit kong Haagens 21 regimentisaar, med nogle hoesshefftede breffue samme fischerij anrørige."²⁵⁹ "Kiøbebreff om halff Gro, Øyne och Settingen ij Asseskougen, soldt Simen Torgiersenn, paa 22 kong Haagens aar."²⁶⁰ Dette må bety at klosteret fikk en sjettedel i Ass(t)eskogen. Ass(t)eskogen kan bety Stokkeskogen, Åsskogen eller Gudeskogen i dagens språk. Muligens er dette Årosskogen. Halff Gro må bety halve Åroselven og laksefisket der siden Åroselven før het Grou aa. Det første brevet hvor klosteret blir gitt ½ mb i settinge er fra 1260, mens de to siste er fra 1375 og 1376. I den første regesten handler det om jord, hundre år senere er det fiskerettigheter og skog som er viktig.

4.6 Fikk HK fisk som landskyld?

Klosteret har forestått det meste av fisket ved sine fiskerettigheter selv i lekbrødreperioden. Vi har riktignok ingen bevarte regester eller diplomer fra Hovedøy kloster som forteller om slikt fiske, men andre klostre i Cistercienserordenen gjorde det slik. Antallet lekbrødre var avtagende fra 1250 og frem mot den store mandedøden i alle Cistercienserklostre.²⁶¹ Etter at lekbrødrene forsvant fra klosteret er det ikke urimelig å tro at klosteret drev noe av fisket selv

²⁵⁵ Ak.reg 1571.

²⁵⁶ Ak.reg 1601

²⁵⁷ Ak.reg 1616.

²⁵⁸ Ak.reg 942

²⁵⁹ Ak.reg 1571

²⁶⁰ Ak.reg 1252

²⁶¹ Immo Eberl, Die Zisterzienser: s. 298,

med innleid hjelp. Klosteret drev med fiskerier og fiskerettigheter de fikk som gave eller kjøpte i hele sin virkeperiode. Noen av fiskerettene konventet ble gitt eller kjøpte, kan ha blitt leiet ut da lekbrødrene og med dem den billige arbeidskraften forsvant.

I lensregnskapet for klosterlenet i 1558 finner jeg kun en leier som leverer fisk som landskyld, og da dreier det seg om én fersk laks, etter oppføringen står det, ”*kom strax tiill kiøcken*”. I det samme lensregnskapet står det imidlertid at Akershus slott har ”*oppebåret 5 lester 4 tønner lax som det laxefisket ved Buskerud har rentett i dette år.*” I oppføringen står det laksefisket ved Buskerud, en gård som senere ga fylket navn. Gården ligger ved Døvikfossen, så det er trolig Døvikfisket, som kronen hadde overtatt fra Hovedøy og Nonneseter klostre det menes. En lest besto av 12 tønner så i moderne språk blir renten $12 \times 5 + 4$ som gir 64 tønner laks i landskyld av fisket der det året. Denne oppføringen står ikke under klosterlenet, men viser at det ble betalt en anseelig mengde fisk i leie for en fiskeplass og den kan godt ha vært klostrenes ettersom ingen fiskerettigheter er ført opp under lenet. Dette betyr at det var lukrativt også for klosteret å leie ut sine ubenyttede fiskerettigheter. Det er sannsynlig at fisk kun ble brakt til klosteret fra deres egne fiskerier og som oppebåret leie av klosterets fiskerettigheter. Hovedøya kloster fikk fisk i landskyld, og noen len i lensregnskapene fra 1500 tallet har fisk oppført som dette.

4.6.1 Hadde klosteret gårder med fiskerettigheter?

I 1349/50 blir gården Glemmege på Nesodden på Follo med hosliggende fiskerett gitt til Hovedøya kloster. Dette må være en feiltydning eller gammel skrivemåte av navnet på gården Glenne i Frogn, klosteret eide denne gården ved nedleggelsen.²⁶² Fiskerettigheten er Glennelaget i Frogn.²⁶³ Blant annet hadde også gården Krange på Nesodden, oppført som klostergods i 1558, en slik fiskerett.²⁶⁴

I 1392 er det en tomt med bukt, Flodespielslandt, i dag Flesspjeld, som ble forlenet/leiet ut til biskopen i Oslo. Her kunne biskopens menn sette landnot foran bukten og stenge fisken inne.²⁶⁵ Etter vanlige bygslingsvilkår gikk denne forleningen tilbake til Hovedøy kloster etter 3 år eller senest i 1407 da biskopen døde. Denne gården ligger helt innerst i Bunnefjorden, og

²⁶² Glenne, NG II, s. 80, nr. 50.

²⁶³ Ak.reg 1269 – 1271, Follominne, årbok 1999, Per G. Norseng, *Kamp om gode fiskeplasser innerst i Oslofjorden!* s. 51.

²⁶⁴ Schou, Terje: *Nesoddens historie, Nesoddens eldste historie fram til 1500.* s. 297, Nesodden 1979.

²⁶⁵ Ak.reg 1043

bukten er sannsynligvis den innerste delen av Bunnefjorden, innenfor fiskelaget Botnem. Akershusregisteret viser også at klosteret fikk et kjøpebrev på en bukt, Stengaardspolden i Aker sogn i 1390. Her kan klosteret ha drevet fiske med landnot og på samme måte stengt av bukten når fisken hadde seget inn.²⁶⁶

Det ovenstående tyder på at notfiske, fiske med landnot, også kalt vadfiske i Oslofjorden og i Bunnefjorden var viktig for Hovedøya kloster. Slike vadretter ble sett som ”herligheter”, dvs. rettigheter liggende til gården som eide strandlinjen.

I 1341 eller 1351, de to utgavene av Akershusregisteret har forskjellige dateringer, får klosteret en bukt ved Ingedal i Østfold. Bukten er mest sannsynlig Skjebergkilen og vi må også her regne med at fiskerettighetene fulgte med.²⁶⁷ Riktignok står det at gaven er gitt ”*till systreclosterit ij Hoffuidtøe*” i regesten, men ettersom diplommet lå i Hovedøys brevkister regner jeg med at også denne gaven er brukt av munkene på Hovedøya kloster.

Klosteret oppbevarte et gavebrev på Milmerud med foss i Bærum fra 1348/49, en dom om fisket i fossen og for (foran/utenfor) Akersland fra 1350. Det lå også et kjøpebrev på halve fossen Fossum i Gjerdrum på Romerike fra 1374/75, to gavebrev på halve fossen og øvre fossen i Fosseneng på Romerike fra 1388 og 1392, et testamente fra 1504 hvor klosteret blir gitt Krogfoss ved Gjesheim på Romerike og et makeskiftebrev på Fiskehol med Fiskeholfoss i Nes sogn på Romerike fra 1510. Klosteret makeskiftet her bort Vidargård i Oslo.²⁶⁸ Dette åpner for at de hadde fiske i elver med en dam nedenfor fosser hvor fisken sto, og at de her også fisket annen ferskvannsfisk som gjedde og ål i tillegg til laks. Som alt annet fiske ble ferskvannsfiske viktigere etter 1350, landleien gikk ned, mens fiskeprisene steg. Klosterets interesse for fiske tok seg opp etter den store mannedøden i konkurranse med å eie gårder og mark.

4.7 Fiskets betydning for Hovedøya kloster.

I middelalderen var fisk en betydelig del av kostholdet. Folk fra kystnære områder supplerte ofte sin kost med fisk, de fisket i sjøen, såkalt hjemmefiske. Også for Cisterciensermunkene ble fisk en viktig del av kosten i løpet av 1100 tallets siste halvdel. Det ble spist mer og mer

²⁶⁶ Ak.reg 1483. I Akreg. 1483 blir Stengaardtzpolden sett som en gård, men pollr betyr på gammelnorsk liten rund vik eller fjordbunn.

²⁶⁷ Ak.reg 1487

²⁶⁸ Akreg. 925, 1266, 909, 903-4, 889, 833-836.

fisk i klostrene ettersom pittansene som ble gitt ofte besto av fisk.²⁶⁹ Det ble mer og mer vanlig å spise fisk også i langfasten og i adventstiden i klostrene, og det ble servert fisk til viktige gjester.²⁷⁰ Hvis klosteret hadde karper i dammen på Hovedøya, var ikke dammen stor nok til å ha en bestand som var stor nok til å kunne være eneste spisefisk for munkene, disse ville kun være et tillegg til annen fisk. Man kunne også bruke dammen til å oppbevare ferskvannsfisk.²⁷¹ Noen båter var utstyrt med fiskekummer for frakt av levende fisk i middelalderen, disse ble mest brukt i Nederland. I Norge brukte man mest båter som slepte kummer med levende fisk i. Konventet på Hovedøya fikk tidlig overdratt fiskerettigheter fra kronen og kirken. Etter 1217 finner jeg ingen brev om fiske før i 1347, to år før den store mannedøden satte inn for fullt i Norge. Deretter er det mange brev som omhandler fiske frem til 1510.²⁷² Klosterets samling av brev som omhandler vann, halve fosser og elver etter den store mannedøden viser hvor viktig fisk og fiske ble. Det er bevart noen diplomer som angår fisket og Hovedøy Kloster.²⁷³

4.8 Hva brukte Hovedøy Maria kloster fisken til?

Fisk var en verdifull handelsvare også i middelalderen, noe Hanseatene forsto å gjøre seg nytte av da de overtok fiskehandelen fra Nord-Norge i Bergen. De importerte korn fra de nylig kristnede og koloniserte områdene i øst, dvs. Polen og den tyske østersjøkysten, og byttet/solgte dette mot tørrfisk. Tørrfisk kan lagres lenge, den er lett og dermed transportvennlig. Hele det katolske Europa var underlagt kirkens fasteregler, det kunne blant annet ikke spises kjøtt på fredager og heller ikke i langfasten (40 dager før påske). Folk trengte derfor fisk for å overholde kirkens regler.²⁷⁴ I Nordnorge og på Vestlandet foregikk fiskeriene vinterstid og det var lettere å henge fisk til tørking. Det meste av fisket på Østlandet foregikk om sommeren, klimaet med varme og lite vind om sommeren var en hindring for å kunne tørke fisk. Det meste av fisken som ble solgt fra Østlandet var saltet. Overskuddet av tørket, saltet eller røket fisk kunne klosteret selge i nærområdene i Viken, eller utenlands i forbindelse med besøkene i moderklosteret i Lincolnshire. Klosterets busse hadde flere ganger

²⁶⁹ Pittanse – ekstra rasjoner som ble gitt munkene for å huske en velgjører e.l.

²⁷⁰ Williams, Davis H.: *The cistercians in the early middle ages*. S. 365, Throwbridge 1998

²⁷¹ Williams, D. H.: s. 365, Throwbridge 1998.

²⁷² Blant annet Ak.reg 1266 og 848

²⁷³ Blant annet DN 4, nr. 95, DN 2, nr. 5.

²⁷⁴ KLNIV, sp.183-184, 189: De kirkelige fastedager i uken var i tidlig tid onsdag og fredag. Abstentia var avholdt fra kjøttmat og ble mer utbredt enn den regulære faste på vann og brød i middelalderen. Den lange fasten begynte askeonsdag (på latin caput jejunii), man brente da forrige års palmeblader, eller vidjekvister i Norden. De troende skulle fra da av avstå fra kjøttmat i 40 dager. Ved siden av fredagsfasten og langfasten kunne man pålegge seg selv eller få pålagt som pønitenst, kirkestraff, gangfaste (forberedende faste). Denne kunne vare i tre uker før jonsvåka, mikjålmess og jul, eller kun to uker før langfasten. Se også NGL III, s. 293 om pønitenst og faste på vid fisk.

med seg salt sild i lasten.²⁷⁵ Det er kjent at mager fisk (fisk av torskefamilien) ble hengt til tørk både i Danmark og Båhuslen som råskjær vinterstid i middelalderen for å lage tørrfisk, her var det mer vind.²⁷⁶ Hanseatene begynte også med tørrfiskproduksjon i de baltiske stater, det Europeiske markedet kjøpte all tørrfisk de kunne selge.

4.8.1 Fisket klosteret i åpen sjø?

På Røyken ved Drammensfjorden har det vært satt bunn garn for å fiske laks, såkalte laksestikk, for fiske fra land. Det ble brukt not eller drivgarn der det ikke var grunner.²⁷⁷ Saltvannsfiske har foregått i Oslofjorden. Det gikk en torskestamme og en sildestamme i denne fjorden som kunne beskattes. Fiskeriene her omfattet sild, makrell, torsk og annen saltvannsfisk som kunne tas ved klosterets fiskeplasser rundt øyene og ved Nesoddens nordre del. I følge Per Norsengs artikkel om fiske i Follominner, ble det fisket på østsiden av fjorden ved de mange øyene og på fjordens vestsida ved Åros, i Bestonbukten og i Sandspollen. I fjordområdene ved Åros gård i Røyken er det blitt drevet landnotfiske etter makrell, sild og brisling, og et betydelig torskefiske. Laks og sjøørret er blitt fanget i sjøen utenfor Åros eller i Åroselven.²⁷⁸

4.8.2 Hvem utførte klosterets fiske?

Så lenge klosteret hadde lekbrødre, regner jeg med at disse foresto fisket for klosteret der dette hadde fiskeplasser, andre klostre i ordenen hadde permanente hus for lekbrødre ved sine fiskerier.²⁷⁹ I England var lekbrødrenes fiskeferdigheter så gode at kong Henrik 3. bad om, og fikk lekbrødre med fiskegarn fra cistercienserklosteret Waverly til å fiske for seg i sine fiskedammer ved Woolmer.²⁸⁰ En fiskedam kunne være for eksempel en oppdemmet elv og flere kilometer lang, så han trengte profesjonell hjelp. Ved andre klostre hadde munkene fått satt opp boder i forbindelse med fiskeplassene for å kunne tørke fiskeredskapen, og nærmere år 1300 ble det sørget for tilgang på salt i disse for å kunne bevare fisken bedre.²⁸¹

²⁷⁵ DN 19, nr. 436

²⁷⁶ Råskjær eller splittfisk: Sløyet og hodekappet fisk som deltes i to og ryggbeinet ble fjernet slik at den bare hang sammen i sporen(haleroten). Den ble ofte spent ut med pinner for at kjøttet skulle tørke.

²⁷⁷ Killingstad, A.: Røyken bygd før og nu, s. 138, "*Laksestikk er benyttet fra sagatiden.*" Halden 1928.

Sagatiden regner jeg frem til 1280 ved Magnus Lagabøters død.

²⁷⁸ Åroselven het Groå eller Gråå i middelalderen.

²⁷⁹ Williams, Davis H.: The cistercians in the early middle ages. s. 365, Throwbridge 1998.

²⁸⁰ Williams, D. H.: s. 365, Throwbridge 1998.

²⁸¹ Williams, D. H.: s. 365, Throwbridge 1998.

I klosteret Himmerod i Tyskland finns det en krypt/grav for en fisker fra Trier. En krypt i et kloster tilsier at fiske var et viktig arbeid for klostrene.²⁸² Etter at lekbrødrestanden minket, hadde munkene på Hovedøya muligens heltidsfiskere i sin tjeneste. I følge lensregnskapet av 1558 ble det betalt ut lønn til minst 2 fiskedrenger som arbeidet på Akershus slott. Dette åpner for at også klosteret hadde fiskere i sitt arbeide etter at lekbrødrene ble borte.

På 1300 tallet ség store sildeforekomster inn til Båhuslenskysten. Det var stort sildefiske der og fiskerne kunne ligge der i månedsvís. Tufter etter fiskeboder og telthus fra de store sildefiskeriene på 1300 tallet finner vi i det nordre Båhuslen. Klosteret hadde flere gårder i nordre Båhuslen / søndre Østfold, og tok derfor sannsynligvis del i de store sildefiskeriene i Båhuslen på 1200 og 1300 tallet. Det var ikke nødvendig å eie gårder der, fiske i åpen sjø var fritt. Kanskje har broder Osbert kjøpt fersk sild og saltet den eller kjøpt den ferdig saltet før han la ut på sine Englandsferder. Klosteret kan også ha hatt en eller flere fiskeboder satt opp ved kysten. Vi kan se at klostre i andre land som deltok i slike fiskerier hadde det.²⁸³ Klosteret hadde minst en saltpanne de kokte ut salt i før den store mannedøden, det kunne bruke av dette saltet til å bevare silden.²⁸⁴ I Båhuslen var som regel bare første etasje av boden reist i stein, en duk ble dratt over som tak i den tiden fisket varte.

4.9 Kan toponymer hjelpe oss til å finne Hovedøyas gamle fiskeplasser?

Toponymer er stedsbeskrivende navn, i dag er ofte navnene forvansket. Benevnelsen -lag kommer av ligge fra gammelnorsk, man lå der og ventet på fisken. Varp kommer fra verpa på gammelnorsk, å kaste, man kastet noten. Både lag og varp ble i eldre tid brukt om steder der fiskeretten var privat, tilhørte en gård eller var skilt ut som en egen rett i matrikkelen.²⁸⁵ Noen av lagene hadde egne navn, men de fleste bar navnet til gårdene de hørte under. Sammen med et beskrivende navn/stedsnavn ble lag brukt som navn på en fiskeplass, det ble brukt om steder hvor man satte garn eller not fra land for å fange stimfisk.²⁸⁶ Navnesammensetninger med lag i slutten er en betegnelse som har holdt seg gjennom århundrene, de viste til private

²⁸² Williams, D. H.: s. 365, Throwbridge 1998.

²⁸³ Williams, Davis H.: The cistercians in the early middle ages. S. 366, Throwbridge 1998.

²⁸⁴ Sild er en fet fisk og egner seg best til salting og eventuelt røyking i tillegg.

²⁸⁵ Noen fiskerier, dvs fiskeplasser, retter, var så verdifulle at de ble handlet med som et eget objekt, hadde eget navn og tilhørte ingen spesifikk gård, men var et salgsobjekt i seg selv og er nevnt i flere salgsbrev. Jeg mener det er svært tvilsomt at det ble ført noen matrikkel i middelalderen, den første matrikkelen vi har er skattematrikkelen av 1647.

²⁸⁶ Norrøn ordbok, side 257, Det norske samlaget, Oslo 1997.

fiskeplasser der fiskeretten tilhørte en gård eller var særskilt matrikulert.²⁸⁷ Den innerste delen av Bunnefjorden ble allerede under klosterets eie omtalt som et fiskelag. Lagsbetegnelsen er også kjent fra Oslofjordens vestsida, bla. ved Røyken, Hurum, og i Sandspollen finner vi navn som slutter på lag. På Oslofjordens østside, Follosiden, og på begge sider av Bunnefjorden er det også registrert mange fiskelag.²⁸⁸ Fiskeboder ble oppført ved faste fiskerier, fiskelag, hvor mannskapet kunne ligge og vente på at fisken skulle sige inn, redskapen kunne tørkes her, og salt og tønner oppbevares i disse. I 1435 blir noen av klosterets fiskeboder innerst i Bunnefjorden ved Bonnelaget revet ned.²⁸⁹ Det er skrevet to register om dette, det står nedbrutte i den ene og nederkast i den andre, men ingen skyldige er nevnt. Bodene ble formentlig revet ned av bønder eller andre som mente at fisket skulle være fritt i fjorden.

I forbindelse med hertuginne Ingeborgs sjelegavebrev ved overdragelsen av Bygdøy, ga hun også Bekkelagets fiske til Mariaklosteret på Hovedøya.²⁹⁰ Vi ser her at lagsbetegnelsen allerede er i bruk for Bekkelaget i 1352, her ble det fisket makrell og sild.²⁹¹ Kun en regest i Akershusregisteret som berører fiske skriver seg fra Birgittinernes tid på Hovedøya, en regest over et brev fra 1462 hvor Biskop Gunnar av Oslo stadfester Hovedøy klostets lott i fisket i Bunnefjorden.²⁹²

4.10 Konklusjon

Konventet på Hovedøya fisket til eget behov men kunne selge av et eventuelt overskudd frem til den store mannedøden. Det meste av fisken fra klosterets fiskerettigheter og fiske ble sannsynligvis benyttet av klosteret i høymiddelalderen. I senmiddelalderen ble fisket en viktigere del av deres økonomi og de sørget nå for å få et overskudd av fisk de kunne selge. Hvis klosteret hadde karper i dammen på Hovedøya, kunne ikke bestanden være stor nok til å kunne tjene som eneste spisefisk for munkene, så eventuelt var dette bare et tillegg til annen fisk. Dammen kunne også brukes til å oppbevare annen ferskvannsfisk.²⁹³ Det er kjent at båter var utstyrt med fiskekummer for frakt av levende fisk i middelalderen, men disse ble mest brukt i Nederland, i Norge brukte man mest slepte kummer. Klosteret fikk mengder av fisk fra sine fiskerier, både ferskvanns og saltvannsfisk, det har da vært viktig å kunne bevare overskuddet slik at dette kunne spises hele året. Fisk ble en del av munkenes kost på slutten

²⁸⁷ Follominne, årbok 1999, Per G. Norseng, *Kamp om gode fiskeplasser innerst i Oslofjorden!* s. 48.

²⁸⁸ Follominne, årbok 1999, P. G. Norseng, s. 49.

²⁸⁹ Ak.reg 1469, 1521-22.

²⁹⁰ Regesta Norvegica VI, nr 124.

²⁹¹ Follominne, årbok 1999, Per G. Norseng, *Kamp om gode fiskeplasser innerst i Oslofjorden!* s. 47/52.

²⁹² Ak.reg 848.

²⁹³ Williams, D. H.: s. 365, Throwbridge 1998.

av 1100 tallet, og i løpet av 1200 tallet ble den en stadig viktigere del av deres kosthold.²⁹⁴ Fisk var viktig, og jeg finner det ikke urimelig å tro at munkene opparbeidet betydelig rikdommer som følge av sine disposisjoner i fiskerettigheter og fiske ved å leie ut fiskeretter og selge sitt overskudd.

Klosteret på Hovedøya ble tilgodesett av kongelige/høyættede så tidlig som på 1170 tallet med gårder som hadde fiskerett og også rene fiskerettigheter i elver og vann. Det ser ut til at de tok godt i mot slike gaver, de gikk rettens vei for å beholde disse flere ganger. Geografisk ser det ut til at klosteret fikk/kjøpte opp alle gårdene på Nesoddens nordside for å ha fiskerettighetene der, de hadde Verpen gård ved Døviksfossen samt minst en gård langs Åroselven og gården Hov ved Hurumstrømmen.

²⁹⁴ Williams, D. H.: s. 365, Throwbridge 1998

Kapittel 5.

Saltkoking, salt som landskyld og bruk av salt.

”Saltkoking i Norge”, Illustrasjon fra Olaus Magnus, *De nordiska folkens beskrivelse*, 1555, Kungliga biblioteket, Stockholm.

5.1. Innledning

Salt var viktig for Hovedøy kloster i dets virketid, både til å bevare mat med og som inntekt. Saltet som ble brukt i Norge i høy- og senmiddelalderen ble for det meste produsert her i landet. Mineralsalt fra Tyskland eller havsalt fra Biscayabukten var for dyrt. Vi vet at salt ble produsert i Norge fra vikingtiden og var handelsvare i Norge fra siste halvdel av 1200 tallet, mens det ikke ble importert salt til Norge i noen betydning før i siste halvdel av 1400 tallet.²⁹⁵ Frem mot reformasjonen ser det ut til at klosteret fikk inn blant annet store mengder salt i landskyld. Salt var en del av munkenes daglige kost, det var behov for salt til å bevare mat med, både mat til eget bruk og mat for salg.²⁹⁶

5.2 Kildebruk

Jeg har brukt Mark Kurlanskis: ”Salt – A world history” for å få et bedre grunnlag om salt i sin alminnelighet. Jeg har brukt lensregnskapene fra 1557/58 retrospektivt. Lensregnskapene fra 1577/78 og 1578/79 er jordebøker tatt inn i regnskapene. Disse regnskapene er brukt med forsiktighet. I 1557/58 er lensregnskapet et faktisk regnskap over varer som kom inn i

²⁹⁵ KLNLM, bind XIV: salthandel sp. 712, København 1957

²⁹⁶ Williams, Davis H.: *The cistercians in the early middle ages*. s. 375, Throwbridge 1998

landskyld fra klosterlenet. Det kan være kommet inn større verdier i landskyld fra enkelte gårder fordi de sto med restanser og derfor betalte for flere år.

5.3 Hva gjorde andre klostre i ordenen for å få inn salt?

Esrum og Sorø klostre i Danmark eide jordeiendommer i Halland der man bl.a. fremstilte salt ved å øke saltinnholdet i dammer ved naturlig fordampning før man kokte ut saltet i saltkjeler.²⁹⁷ Også på Samsø hadde danske klostre saltutvinning. Ved Kirkstead i Lincolnshire, England, Hovedøyas morkloster, utvant man salt fra saltgjennomtrukket sand. Munkene som kom til HK var derfor vant til saltutvinning.²⁹⁸ Også i andre klostre ble det tidlig utvunnet salt, og klostre som lå i nærheten av saltminer hadde som regel del i slike. Det ble utvunnet bergsalt, bl.a. i Polen og i Tyskland. Ved saltminene i Lüneburg hadde 12 Cistercienserklostre betalt for rettigheter til å få salt. Noen klostre i Europa hadde sågar egne grangier som tok seg av saltkoking, dette sier noe om hvor viktig salt var for klostrenes økonomi.²⁹⁹

5.4 Hvorledes foregikk klosterets saltutvinning?

I middelalderen var det forskjellige måter å utvinne salt på. I sydligere strøk som i Biscayabukten og i Middelhavet samlet de saltvann i dammer og lot solen gjøre jobben med å tørke ut vannet. I Tyskland og Polen var det miner med mineralsalt man utvant salt fra. I middelalderens Norge foregikk utvinning av salt ved det som ble kalt saltbrenning, dvs. koking av sjøvann, syding og brenning av salt tang. Oftest ble saltbrenning brukt som benevnelse på saltutvinning, bare unntaksvis syding. En saltkjele man utvant salt i var en stor jerngryte man sydet vann i for å få saltet til å krystallisere seg. Sjøsalt krystalliserer seg ved 86 grader Celsius.³⁰⁰ Det ble spart ved når vannet bare ble varmet opp, sydet i stedet for kokt. De som eide saltkjeler i Norge måtte etter sættargjerdens i Tønsberg i 1277 svare tiende av dem til kirken. Kronen og kirken ble enige om fordelingen av skatter seg imellom. Saltkjeler var dyre og kunne også brukes som varepenger, betalingsmiddel, i handel. En saltkjele representerte en høy verdi. Det var derfor ikke vanlig at en enkelt gård kunne finansiere en saltkjele alene.³⁰¹ Vi vet at en bonde mottok $\frac{3}{4}$ av en saltkjele som den kontante delen av

²⁹⁷ KLNLM, bind XIV, sp. 692, København 1957

²⁹⁸ Williams, Davis H.: The cistercians in the early middle ages. s. 380, Throwbridge 1998

²⁹⁹ Williams, Davis H.: The cistercians in the early middle ages. s. 379, Throwbridge 1998

³⁰⁰ Kurlanski, Mark: Salt – A world history. New York 2002

³⁰¹ Steinar Imsen og Harald Winge: Norsk Historisk Leksikon, NHL, s. 360, Oslo 1999

nedbetalingen av 12 månedsmatbol jord i 1356. Verdien av $\frac{3}{4}$ av kjelen ble satt til 10,5 kyrslag.³⁰²

5.4.1 Ulike fremstillingsmetoder

Det vanlige i Norge var å hente opp vannet fra 5 – 10 meters dyp, saltkonsentrasjonen var som regel høyere og mer stabil på det dypet. Man brukte uthulte trestokker til å lage rør som man pumpet opp det mer saltholdige vannet fra dypet gjennom. Noen steder tok man opp vannet i bøtter og helte vannet i kjelene for så å koke det ut. Denne metoden krevde mye ved, og saltet ble derfor dyrere. Den bratte kysten i Norge, blant annet i Båhuslen innbød ikke til å bruke saltdammer for å avdunste vann og derved få saltkonsentrasjonen høyere. Andre steder i Norge brukte man såkalte gruver for å få et høyere saltinnhold i sjøvannet før man hadde det i saltkjelen. Gruver var sjakter gravet ved stranden, de var kledd med treplanker langs kantene. Gropene ble fylt med sjøvann, om vinteren lot man det fryse til og tok så vekk isen.³⁰³ Ved å gjenta dette flere ganger kunne man øke saltkonsentrasjonen i vannet og greie seg med mindre ved til å koke ut saltet, man fikk slik større avkastning av den samme vedmengden.

På sommeren lot man vannet fordampe naturlig i gruvene og i saltdammer for på den måten å øke saltkonsentrasjonen. For ikke å få regn eller sne i det konsentrerte saltvannet eller risikere at nedbøren skulle slukke ilden under saltkjelen var det vanlig at man reiste tak over gruvene og saltkjelen. Disse takene ble kalt saltbuer, og har gitt opphav til flere stedsnavn.³⁰⁴ Stedsnavn som *Saltbua* i Frogn (NG II, 84), *Saltbutangen* i Røyken (NG V, 345) og *Saltnes* (NG XIV, 5) vitner om saltkokingen.³⁰⁵

Virkelig brenning, i motsetning til koking av salt, foregikk ved at man samlet tang, tørket den og så brente den for å få aske. Dette ble mest gjort på Jæren. Den saltholdige asken kunne brukes direkte til å konservere mat. Man kunne også røre asken ut i vann og deretter koke ut saltet. Dette ble et grått salt. Alt det norskutvunnede (kalt Norst salt i lensregnskapene) saltet var grovere og ofte farget grått av aske eller brunt av rust fra jernkjelene og ble regnet som mindre fint enn baie (salt fra Bisciaibukten) eller lønborgsalt (salt fra minene ved Lüneburg).

³⁰² DN 1, nr. 348.

³⁰³ Når vann fryser blir saltet igjen i det flytende vannet.

³⁰⁴ Steinar Imsen og Harald Winge: Norsk Historisk Leksikon, NHL, s. 360, Oslo 1999

³⁰⁵ Ak.reg 1617-18 provsbrev om Søndre Saltnes 1408. *Se også Kap. 52 i landleiebolken.*

Man kunne oppnå en litt finere krystallisering av det norske saltet ved å tilsette en liten del utenlandsk salt i sjøvannet før man sydet det.

I Hardanger på det norske Vestlandet brant de ut så meget salt at de fikk et overskudd de kunne utføre og selge i utlandet.³⁰⁶ Saltkjelene ble for det meste lagt på steder der det var lett tilgang på ved, og saltkjeleieren eide ofte også skogen ved saltkjelesåten, stedet saltkjelen sto på.³⁰⁷ På den måten slapp han å kjøpe trevirke, det skulle mye ved til for å syde ut salt, det var derfor viktig å ha lett tilgang til skog man kunne utvirke.³⁰⁸ Det å brenne eller syde salt var et vanlig arbeid for strandsittere.³⁰⁹ Trevirke var billig, det lønte seg å brenne ut salt i Norge, fremfor å kjøpe det fra utlandet. Dette førte til at skogen som var lett å komme til ved saltkjelene først ble hugget ned og forsvant.

5.4.2 Hvordan fikk Hovedøya kloster inn salt?

Her var det tre metoder som ble benyttet. Klosteret kunne ha drevet egen saltproduksjon i de saltpannene de eide, men jeg finner ikke belegg for at dette skjedde. De belegg jeg finner for at klosteret var aktivt i saltfremstillingen er alle fra etter 1300. Egen saltproduksjon er sannsynlig, men dette ble i så fall gjort i den tidlige perioden frem til ca. 1280 da tilgangen på arbeidskraft og lekbrødre fremdeles var god.

Klosteret kunne skille ut saltkjelene som egne leieobjekter og eventuelt skog som kunne brukes som ved i saltproduksjonen kunne bygsles med. Det ble da betalt leie i form av salt som betaling for leien av saltkjeler, saltbuer samt gruver.³¹⁰ På denne måten utviste klosteret stor egeninnsats for å få inn salt. Etter den store mannedøden forsøkte konventet på alle måter å kompensere for fallende landskyldinntekter, samt at flere av deres gårder ble liggende øde. Saltkjelen med tilliggende gruver og buer kunne fremdeles leies ut som eget leieobjekt.

Klosteret krevde inn landskyld fra noen av sine leilendinger i salt, spesielt i kystnære strøk hvor gårdene enten hadde saltrett, det vil si rett til å brenne salt i en kjele ved kysten, eller det

³⁰⁶ KLN M XIV, sp. 692

³⁰⁷ Fritjof den frøknes saga fra omkring 1300. Helten i denne sagaen er saltbrenner fra Angr i Sande. Folk som levde av å koke salt blir nevnt. Som regel var de fattige arbeidere, nevnt nesten som en egen klasse, dette viser hvor viktig saltbrenningen var. Enkelte av dem slo seg opp og ble velstående.

³⁰⁸ Steinar Imsen og Harald Winge: Norsk Historisk Leksikon, NHL, s. 359, Oslo 1999

³⁰⁹ DN 1, nr. 292, DN 6, nr. 167, Det første diplommet viser at navnet saltkarl henger ved selv om han har blitt ridder, det annet er et diplom over veihold hvor en saltrett blir nevnt..

³¹⁰ DN 4, nr. 278, LR 1577/78 Kirkewig gruffuer, under klosterlenet. Den første kilden er et dilom fra 1348 som viser at kongen fikk inn salt som leie, den annen viser retrospektivt at klosteret hadde en saltkjele på Nesodden som betalte sin leie i salt.

var lett for bygslerne å få tak i eller kjøpe salt av de som eide eller leide saltkjelene. Klosteret krevde inn salt som eneste landskyld av mange gårder. De fikk på denne måten inn mer salt enn de ville fått ved egen innsats eller ved å leie ut saltkjelene sine.

Jeg ser ingen grunn til at Hovedøya kloster i sin virketid skulle ha fått inn mindre salt enn det vi ser i 1500 tallets lensregnskap, jeg bruker dette retrospektivt. Klosteret fikk derfor i sin virketid inn store deler av landskylden i salt fra områdene hvor det foregikk saltkoking (gårder lenger inn i landet kunne ha saltrett dvs. rett til å brenne ut en viss mengde salt i en saltpanne ved kysten. De gårder jeg finner som betalte med salt i landskyld til klosteret ligger alle i kystnære strøk om ikke ved kysten. Noen av dem kan ha hatt saltrett). Jeg mener det var en av klosterets preferanser å få inn landskylden fra områdene med saltkoking i salt, de forlangte og fikk salt i landskyld fra nesten alle gårder som lå i slike strøk. I et diplom fra så sent som 1529 kan vi se at klosteret byttet til seg en gård på Røyken som ga 15 lispund (dvs nesten 140 kg) salt i landskyld.³¹¹

5.4.3 Hvor eide klosteret saltkjeler?

Saltkjelene kunne også eies av klosteret og utskilles som egne leieobjekter. I bygdeboken om Nesodden skrives det at saltkjelen og gruvene i Kirkeviken i Bunnefjorden har tilhørt klosteret på Hovedøya.³¹² Klosteret eide Kirkeviken ved nedleggelsen.³¹³ Vikens beliggenhet gjorde det også lett å skipe ut salt herfra. Skogen lå tett på stranden og var lett tilgjengelig for utvirke av brenne. ”*Kirchewig Gruffuer, Leige aff en Saltkjædel 1 skp. Salt*”, heter det om dette saltutvinningsstedet i lensregnskapet fra 1577/78 for klosterlenet som da lå under Akershus len. Dette må bety at stedet var utskilt som eget leieobjekt. I lensregnskapet står det gruver, et ord man benyttet for å vise at det her ble utvunnet noe. Selve ordet gruffuer betegner vel her groper gravd ned i stranden og kledd med tre på veggene. Disse ble brukt til å øke saltgehalten i vannet som ble benyttet ved saltbrenningen.

På Hurumlandet eide klosteret minst én saltkjele. I kjøpebrevet står det at klosteret i kong Håkons 3 regjeringsår kjøpte en gård, Torerud, med en saltkjele i Hurum. Kjøpebrevet er innført i Akershusregisteret:³¹⁴ ”*Kiøbebreff på Thorerudt [Thorerud] och wnderliggendis seltkedell på Hurrum, tilhörige Munckene paa Hoffuidtøe, daterit kong Haagens 3.*

³¹¹ DN 8, nr. 602., lispund har jeg funnet i KLN M X, sp. 605.

³¹² Kirkeviken lå rett nord for Nesodden Kirke, sognets folk kunne legge til her ved kirkegang.

³¹³ Berner, H. J., Nesodden Herred, s. 140, og Akershus lensregnskaper for 1577/78 hvor det i en av postene for det tidligere klostergods heter : ”*Kirchewig Gruffuer, Leige aff en Saltkjædel 1 skp. Salt*”.

³¹⁴ Akreg 1438-39

regimentis aar[1301-02 eller 1357-58], med itt Hoesfested breff om samme gaard." ³¹⁵ Det andre brevet kjenner vi ikke innholdet av, men det kan være separat status for saltkjelen som eget leieobjekt. I klosterets virketid var det 5 konger som het Håkon. Håkon Herdebrei var konge samtidig med Inge Krokrygg og Håkon Sverresson var bare konge i to år så disse to tas ut. Den neste er kong Håkon Håkonsson, her er det to muligheter, 1226 og 1250, henholdsvis hans 3. regjeringsår og hans 3. år etter kroningen i 1247. Det var ennå ikke lovfestet at man skulle skriftfeste eiendomsoverdragelser i hans tid som konge. Jeg blir da sittende igjen med kong Håkon 5. og kong Håkon 6. og årene 1301/2 eller 1357/8 som det 3. regjeringsår for disse to. Etter den store døden i 1349 var det vanskeligere å få tak i arbeidere, så av disse står kong Håkon 5.s 3. regjeringsår som mest sannsynlig.

Torerud er i Akershusregisteret oppført som liggende på Hurum, men det er ingen Torerud på Hurum, så gården må være Torgerrud på Hurum.³¹⁶ Det står også at saltkjelen lå på Hurum. Det står ikke oppført noen Torerud eller Torgerrud i lensregnskapet av 1558 eller senere hverken på Hurum eller i Røyken, denne gården er derfor mest sannsynlig lagt øde i de 200 årene mellom den store død og regnskapet, og lagt under Storsand.³¹⁷

I 1400 under Hofs kirke på Hurum står det to ganger i Rødeboken under prestebølet, presten ville ha inn skyld fra disse.³¹⁸: "*J Thorgardz rudi h. øyris bool.*" Den første innføring kan være gården, mens den andre kan være saltkjelen. Dette er lite trolig, antagelig var det to små gaver for bønnehold eller lignende som ble gitt til presten ved to forskjellige anledninger. Den første var med i 1400, den andre er sannsynligvis skrevet til senere. I regnskapene av 1557/58, skrevet 150 år senere, står Storsand oppført med 0,25 skpd salt, det gjør den også i 1577/78 og 1578/79, dette kan bety at Torgerrud nå er lagt inn under Storsand og at skylden som svares derfra er Torgerruds gamle skyld.

I et diplom fra 1368 hvor Thorgils Ogmundsson gir halve gården Sande til sitt frendebarn Thora Aunsdatter til giftemål, hører en saltkjele og skog med.³¹⁹ Det går tydelig frem at han ikke selv bor der. Diplomet sier at frendedatteren skal ha inntektene fra gaven til klær før hun blir gift hvis han selv skulle falle fra. Gården Sande fikk senere navnet Storsand for å kunne

³¹⁵ Ak.reg 1438 – 1439, året mener jeg er 1301/2 under Håkon 5.

³¹⁶ Det er sannsynlig at det er NG V, s.364, nr 53 Ødegården det menes.

³¹⁷ DN 4, nr 469

³¹⁸ Biskop Eysteins jordebog (Den røde bog) s. 106 og 107, Christiania 1879, Faksimile Oslo 1958.

³¹⁹ DN 4, nr 469

skille den fra Lille Sand som ligger like ved. Dette er den samme Storsand som tidligere omtalt.

Det ser også ut til at klosteret eide en saltkjele på den andre siden av halvøya. I Bygdeboken for Hurum skriver J. S. Munch: *"I Kirkebygda på Hurum har vi fra 1500 tallet et eksempel på samarbeide mellom bøndene og grunneieren. Bøndene leide en saltkjele av Hov og trevirke til kjelen fra Hovs skog. Avgiften for utvirke av skogen var et pund salt, og dertil skulle brukerne gi et pund "av groben". Da kunne de hugge all slags skog, unntatt bjelkeskog. Kjelen sto på Dramstad, altså innenfor Svelvikstrømmen."*³²⁰ Sitatet viser at klosteret kunne leie ut både kjele og brenne på et sted. Med groben menes gruver, det kunne være gropene man gravde for å øke saltinnholdet i sjøvannet før det ble øst opp i kjelen, eller det kan ha vært selve saltsåten, stedet man leide for å utvinne salt. Med et pund salt menes her et skippund, salt ble stort sett regnet i denne vektenheten. Noen ganger er salt regnet i lispund, men siden et skippund deles i 20 lispund, er et lispund for lite som leie for en saltkjele. På Nesodden ved Kirkevik gruver var leien også et skippund salt for kjelen (over). Hov gård på Hurum tilhørte Hovedøy kloster fra 1100 tallet frem til nedleggelsen i 1532, kjelen har derfor tilhørt klosteret. Her hadde saltkarlene en avtale med Hov gård, de kunne ta ved i skogen innenfor til å koke ut salt i saltkjelen som de leide av klosterets gård.

I tillegg til salt i landskyld kom saltet klosteret fikk i leie for utleie av sine egne saltkjeler til saltkoking, ofte 2 skippund pr kjele når vi regner inn betaling for trevirket saltkarlene kunne utvirke i klosterets skog og bruke til saltbrenningen. Kronen eide flere saltsåter, plassen der saltkjelen og gruvene lå, bl. a. i Båhuslen. Disse ble vanligvis leid ut for 1 til 2 skippund salt om året.³²¹ Hovedøy kloster eide også saltkjeler som det leide ut i områdene rundt Oslofjorden, og i hvert fall i et tilfelle i samband med skogen rundt. Leien fikk de inn i salt. Jeg har også funnet et testamente hvor HK er tilgodesett med 4 ½ pund salt samt en halv mark peninger.³²²

³²⁰ Hurums historie, redaktør: Sigfred L. Eier, artikkel av Jens Storm Munch, s. 130, Hurum 1963. Jeg kan ikke finne sitatet i kildene og forfatteren sier ikke når på 1500 tallet dette var, så det må ha vært etter at klosterets gods var konfiskert av kronen.

³²¹ Bugge, Alexander: Den norske trælshandels historie, s. 16, Skien 1925

³²² DN 3, nr. 433.

5.4.4 Salt som landskyld.

Salt ble betalt som landskyld til klosteret av gårdbyggslerne på 113 gårder i til sammen 13 sogn. Disse gårdene lå alle i strøk med saltutvinning om enn ikke ved kysten. Lenger inne i landet fantes det også gårder med saltrett, dvs de hadde rett til å utvinne en viss mengde salt ved kysten.³²³ På denne måten fikk klosteret inn meget mer salt enn det saltet de fikk i leie fra sine egne kjeler. Blant annet viser lensregnskapene for Akershus av 1558 over det tidligere klostergodset at alle gårder som lå under klosterlenet på Røyken, Hurum og i Strømmen sogn (i dag Sande i Vestfold), landet på begge sider av Drammensfjorden ved Hurumstrømmen, betalte sin landskyld i salt.³²⁴ Primært ser det ut til at de gårdene som svarte sin landskyld i salt lå i kystnære strøk.³²⁵ Det vanligste for gårder i saltproduserende områder var at de eide en part i en saltpanne eller hadde saltrett.

Noen gårder som ikke lå til kysten hadde saltrett. Saltutvinneren måtte ha med egen brensel, og eide eller leiet en del av en saltkjele og brant ut salt i denne. De gårder som ikke hadde saltrett kunne kjøpe eller bytte til seg salt i distriktet, og betale med salt i landskyld hvis dette var kravet. Tabell V-1 viser hvor mange gårder som sto oppført under klosterlenet i regnskapet i 1558 i et aktuelt sogn, hvor mange av disse som ga klosteret salt som landskyld, og hvor mange prosent av gårdene i et distrikt som betalte salt. Jeg har tatt med jordebøkene av 1578 og 1579 for å se utviklingen og nederst har jeg summert alle de tre års regnskap/jordebøker for å kunne utviklingen av saltinntekten til klosterlenet. Vi ser at det blir en stadig økende mengde og prosent av klosterets gårder i løpet av denne tiden som svarer salt.

Tabell V-1. Gårder og sogn som betalte salt i landskyld i 1558, 1578 og 1579.

Betaling i salt pr område	eid av HK i alt 1558	Betalte salt som landskyld 1558	I % av klosterets gårder 1558	Skippund salt i 1558	Salt i skpd 1578	Salt som landskyld i 1578 % av gårder	Salt i skpd 1579	Salt som landskyld i 1579 % av gårder
Aker	43	3	7	1,3	1,3	5	1,3	6
Bærum	9	5	55	3,1	6,0	50	5,0	44
Asker	7	7	100	8,2	8,3	100	8,3	100
Nesodden	6	6	100	8,2	8,2	100	8,2	100
Aas	9	8	78	5,0	4,5	89	4,5	89

³²³ *Saltrétt*, DN 6, nr. 167

³²⁴ Norske lensrekneskapsbøker 1548 – 1567, i rekneskap for Akershus len 1557-1558, s. 128, Oslo 1937

³²⁵ Se tabell over klostergoods og salt i landskyld under.

Betaling i salt pr område	eid av HK i alt 1558	Betalte salt som landskyld 1558	I % av klosterets gårder 1558	Skippund salt i 1558	Salt i skpd 1578	Salt som landskyld i 1578 % av gårder	Salt i skpd 1579	Salt som landskyld i 1579 % av gårder
Nordby	3	2	67	2,5	2,7	50	2,7	50
Son	6	5	83	3,4	3,9	86	3,9	86
Frogn	26	17	65	12,2	13,3	71	9,8	68
Røyken	4	4	100	3,7	5,5	100	5,0	100
Hurum	8	8	100	7,4	15,0	91	10,0	90
Strømmen (Sande)	11	11	100	12,0	23,0	100	23,0	100
Løvøy/Borre	7	4	57	3,1	3,9	86	4,1	86
Moss fogderi	12	2	17	1,3	0	0	0	0
Sum	151	82	54	71,4	95,6	56	85,8	60

Som tabellen viser fikk klosterlenet inn flere tonn salt i skyld. Det dreide seg i regnskapet av 1558 om rundt 70 skippund, omgjort til moderne vekt tilsvarer dette ca 13 tonn salt. I jordeboken for 1578 var mengden enda større, over 90 skippund, dvs. over 17 tonn og i 1579 85,5 skpd. ca 16 tonn.³²⁶ Vi ser at mengden salt og prosent av gårdene som betalte salt i landskyld i klosterlenet økte, dette er en utvikling jeg mener er en videreføring av klosterets strategi overfor sine byglere om å få inn landskyld i salt. Regnskapet for 1558 er et reelt regnskap og viser hva klosterlenet fikk inn da, mens i de to neste, 1578 og 1579 regnskapene, er jordebøker tatt inn hvor eierens ønske om bygsel er skrevet inn. I alt var det 82 gårder i 13 sogn og herreder som svarte salt i landskyld til Hovedøy klosterlen i 1558. Dette utgjør 52 prosent av gårdene som lå til klosterlenet i 1558 i de 13 distriktene hvor det ble svart salt.

Lensregnskapet av 1557/58 viser at Akershus slott fikk inn 146,5 skippund og 1 lispund norsk salt, over 27 tonn, hvorav nesten halvparten kom fra klosterlenet. Av dette regnskapet kan vi også lese at Akershus Slott hadde et skip kalt Saltholken som gikk til Danmark. Dette skipet førte sannsynligvis deler av klosterlenets og Akershus slotts saltoverskudd med seg dit.

Av de gårdene som var i klosterets eie i Moss fogderi, var det bare to gårder som svarte salt i landskyld i løpet av de første 50 årene klosterlenet lå under kronen. I Frogn på Follo og Strømmen sogn i Vestfold hadde klosteret det største antall gårder som svarte salt, 19 gårder på det meste i hvert av sognene. I Hurum var det en gård eid av klosteret som i følge

³²⁶ Lensregnskapene av 1557, 1577 og 1578

jordbøkene fra 1578 og 1579 svarte humle i landskyld, mens resten bare svarte salt i følge alle tre regnskap/jordbøker. Alle gårdene som var i klosterets eie i Asker, på Røyken og på Nesodden svarte salt i landskyld, i disse tre områdene lå alle gårdene i områder med enkel tilgang til salt. Jeg har ikke funnet noen gårder med saltrett blant dem som svarte salt i landskyld i kildematerialet for Hovedøya kloster.

5.5 Hva ble saltet brukt til?

Salt var en del av munkenes kosthold, etter å ha rensset kniven på brød eller en serviett skulle de ta salt på knivodden og spise dette.³²⁷ Viktigere var saltets egenskap som matpreserverer. Salting var hovedmetoden for å bevare mat i middelalderen ved siden av røking og tørking.³²⁸ Cistercienserne på Hovedøyas tilgang på salt og deres fiske hørte sammen, I klosterets virketid ble ofte et menneskes saltbehov dekket gjennom å spise saltet mat. Fet fisk som sild og laks egnet seg dårlig til tørking og ble derfor røkt eller bevart med salt. Kjøtt og fisk kunne lakesaltes eller tørrsaltes. Saltets store betydning for Cistercienserne kan sees ved at Innocent 4. i 1244 ga dem eksempsjon fra tienden for salt, møller, ull, melk og sauer. Cisterciensernes salt ble nå ikke lenger beskattet med tiende.³²⁹

I dag bruker man ca 60 g salt pr. kilo kjøtt eller fisk ved tørrsalting. Denne metoden ble sannsynligvis mest brukt til kjøtt, fisk holder seg ikke så lenge når den bare blir tørrsaltet. Ved lakesalting i tønner lager man en lake med mer enn 200 g salt pr liter vann for skarpsaltet vare.³³⁰ Norsk salt ble av og til omtalt som dårligere enn utenlandsk, mindre konsentrert, og det behøvdes da mer av dette for å konservere mat. Sannsynligvis ble det brukt omtrent den samme oppløsningen av salt i laken i middelalderen som i dag til salting i tønner, en lake med ca 30 % salt. Tønnene som Hovedøya kloster brukte har sannsynligvis vært produsert av bøkkere i Oslo.

En av de fremste bruksområdene for salt i høy- og senmiddelalderen var salting av fisk. En fisk som ble meget brukt under langfasten før påske var salt sild (den viktigste fisken i kristenheten etter torsk). Klosteret kunne fiske av sildestammen som holdt til i Oslofjorden for så å bevare fisken med salt. Saltet, fet fisk kan spises rå, i Norge ble det lagt ned spekesild og

³²⁷ Williams, Davis H.: The cistercians in the early middle ages. s. 369, Throwbridge 1998

³²⁸ Williams, D. H.: s. 375, Throwbridge 1998

³²⁹ Lekai, L. J.: s. 67, Ohio 1977

³³⁰ <http://home.no.net/kjelgil/salting.htm>, 7/6-2006.

spekelaks. Hvis vi tar dagens skarpsaltete sild som mal, ville klosterets saltforråd være nok til å legge ned over 500 tønner, tønnes rominnhold var ca. 112 til 115 liter.

I en tid da det var vanskelig å holde dyr levende over vinteren ble det slaktet og saltet en mengde dyr hver høst. Bacon var blant de kjøttvarer som ble laget av svinekjøtt konservert med salt og røyk. Også kål ble saltet ned og spist slik. Smør ble saltet i forholdet 10 deler smør til en del salt for at det ikke skulle harskne, og også ost ble laget og konservert med salt.³³¹ Det kunne bli for meget salt, og menneskene lærte seg metoder for å redusere saltinnholdet i f. eks. smør, ved å koke det opp og sile smøret fra saltet, dette felte seg ut i bunnen av kokekaret.

Klosterets salt hadde verdi, det var en vare som kunne selges ikke bare til fiskere for å legge ned fisk i salt, men også til bønder for å salte ned kjøtt og salte smør så det ikke harsknet, til garverier etc. Til hvitgarving av skinn brukte skinneren (skinnmakeren) salt til å konservere ullen når han lot denne sitte igjen på skinnet.³³²

5.6 Konklusjon

Salt var viktig både som betalings og konserveringsmiddel for menneskene i middelalderen. Munkene hadde salt som en del av kosten, de begynte tidlig å utvinne salt også i Norge. Klosteret avtalte med sine leietagere av gårder og jord i områder med lett tilgang på salt at de måtte betale sin landskyld i denne varen. Mengden salt klosteret fikk inn var mye større enn det kunne nyttiggjøre seg til eget forbruk. Noe av saltoverskuddet må ha blitt brukt til å salte ned fisk og annen mat fra klosterets grangier. I senmiddelalderen saltet de ned matvarer de fikk inn i landskyld for salg. Det resterende saltoverskuddet ble trolig solgt på det åpne marked i nærområdene for å få inn kontanter eller det ble brukt for å bytte til seg varer klosteret trengte.

³³¹ A.R. Bridbury: England and the salt trade, Westport, Conn. 1973

³³² Steinar Imsen og Harald Winge: NHL, s.135, Oslo 1999.

Kapittel 6. Malt og andre varer i landskyld til Hovedøy kloster.

”Ølbrygging”, Illustrasjon fra Olaus Magnus, *De nordiska folkens beskrivelse*, 1555, Kungliga biblioteket, Stockholm.

6.1 Innledning

Malt som kom inn som landskyld var en viktig inntektskilde for Hovedøy kloster. Siden jeg ikke fant noen kilder som omtalte ølbrygging i middelalderen, har jeg brukt moderne beskrivelser av ølbryggingens kunst for å få en ide om hvor meget malt det gikk med til å brygge øl. Pors ble tidlig brukt til smaksetting av øl i Norge. Ved siden av malt ble humle en viktig ingrediens i ølbryggingen. Humle var kjent i Norge fra 1200 tallet.³³³ Hunblomsten ble brukt til å smaksette øl, og selv om humledyrking var svært utbredt i senmiddelalderens Norge var den norske produksjonen for liten til å dekke etterspørselen og tysk humle ble importert.

6.2 Øl til eget forbruk

Vann var uaktuelt som drikke i middelalderen i og i nærheten av byer. Vann fra elver eller brønner ble ansett som farlig, og var det mange ganger også. Til hverdags ble det for kostbart å importere øl selv eller kjøpe øl, mungåt eller vin fra byen. Klosterbrygget øl, mungåt, et svakere øl brygget på norsk malt var derfor en nødvendighet. Malten som ble brukt i ølbryggingen i klosteret ble antagelig produsert her i landet. Det var i Gulatings og Frostatingslovene tatt med lover om at alle gårder måtte brygge øl før julehøytiden. Da klosteret ble innviet var trolig disse lovene passé.³³⁴

³³³ KLNMBd. 7, sp. 52 Humle. Kbh. 1962

³³⁴ KLNMBd.8, sp. 7 Jul, Kbh. 1963

Tidlig i middelalderen ble det brukt pors til å smaksette ølet, det er funnet pollen fra pors i karpedammen på Hovedøya. Porsen ble ikke dyrket på øya, det er en vannkjær plante som bare finnes i myr og våtområder. For det meste ble ølet brygget ved klosteret smaksatt med pors, det var såkalt ”*possmungát*”, på moderne norsk porsmungát. Fra pors brukte man kvistene til smaksetting, men porskvister kunne også bruke i medisinsk sammenheng og til å fjerne lopper fra sengene.³³⁵ Vi vet at malt ble produsert i Norge fra vikingtiden av, og malt var handelsvare her.³³⁶ Fra England var munkene vant med å brygge øl på malt. Når konventet på Hovedøya selv begynte med ølbrygging i egne kar er usikkert, men det begynte sannsynligvis med brygging av øl i Norge alt fra det kom til Hovedøya. Malt var en kostbar vare i middelalderen. Det ser vi av at den engelske kongen flere ganger på 1200 tallet sendte den norske kongen malt som gave.³³⁷ Malt var nest etter tøy/stoff og hvete (*triticum/frumentium*) den varen som hyppigst ble utført fra England til Norge tidlig på 1300-tallet.³³⁸

Det ble ikke dyrket nok korn i Norge til å kunne brødfø landet. Gjennom hele 1300 tallet innførte Norge en god del maltet korn til ølbrygging ved siden av vanlig korn til å male mel av.³³⁹ Det er sannsynlig at munkene på Hovedøya hadde minst et bryggekar, en lagget stamp man kunne tappe av i bunnen.³⁴⁰ I dette ble malt og varmt vann blandet til meske. Vørteren fra mesken ble tappet av gjennom en sil av einerkvister og tilsatt gjær som var tatt til side forrige gang det ble brygget. I middelalderen var alt øl og mungát overgjæret, gjæren fløt opp og dannet et skum på toppen stampen. Øl ble drukket til alle måltider i ordenens klostre i Norden, det ble også servert til dem som hadde provent, betalt opphold i klosteret. En brygging ga ca. 20 tønner øl når bryggingen foregikk ved bygårder, mindre gods eller klostre. Klostrene førte regnskap over hvor mye korn som gikk med til brødbaking og ølbrygging, og kunne derfor selge av overskuddet neste år.³⁴¹ Vin ble benyttet i klostrene lenger sør i Europa.³⁴²

³³⁵ Samtale med og e-post fra botaniker Kristina Bjureke, NHM ved UiO.

³³⁶ KLNMBd.11, sp. 306, Malt och malthandel. Kbh. 1966

³³⁷ KLNMBd.11, sp. 306, Malt och malthandel. Kbh. 1966

³³⁸ KLNMBd.11, sp. 306, Malt och malthandel. Kbh. 1966

³³⁹ KLNMBd. 7, sp. 172, Korn, Kbh. 1962

³⁴⁰ KLNMBd. 2, sp.280, brygning, En bryggepanne eller kjele hadde stor verdi og eiendomsretten til slike ble ofte delt i et arveskifte. Kbh. 1957

³⁴¹ Eberl, Immo, Die Zisterzienser, Stuttgart, 2002, s. 238

³⁴² Williams, Davis H.: The cistercians in the early middle ages. s. 245, Throwbridge 1998

I følge G. Fischer som har foretatt den største utgravingen av klosterruinene på Hovedøya, var det bygget et eget hus like ved kjøkkenet, men som ikke var bygget sammen med dette. Han så dette som et bakste- og bryggerhus.³⁴³ At det ikke var bygget sammen med resten av klosteret forteller oss at det ble brukt ild der inne. Det ble bygget for seg selv for å minske faren for at en brann skulle spre seg til resten av klosteret hvis ilden skulle komme ut av kontroll. Når dette bakste- og bryggerhuset på Hovedøya ble reist har jeg ikke belegg for, men det var trolig senest ferdig i 1295 siden vi finner en bakstesvein blant vitnene i et markskillediplom skrevet på Hovedøya dette året: ”...*dan Audun prior. dan Gils ælæce. dan Bardr. brodr Askiæll. brodr Arnfinner. brodr Haluardr. Thiostoluær bonde Aslacs sun. abote klærker Þorstein smidr. Eirikær kerakarfr. Halkiæll smidr. *Oluuær baksuæin. Sæbiorn klærker oc margt annara godra manna. actum anno domini mo cco xco vto die quo supra.*” Min understrekning. Dette vitnet var sannsynligvis en lekbror som var sjef for bakingen. En bakstesvein kunne da hatt flere mann og lærlinger under seg.³⁴⁴

6.2.1 Hvor hadde HK malt i landskyld?

”Ingen mann skal kjøpe korn til maltning, verken utlendinger eller innfødte, men om de malter, bøte en mark til kongen.” heter det i Magnus Lagabøters bylov av 1276, kapittel VI 14. Årsaken til denne loven var at det var for lite korn i Norge. Bøndene kunne imidlertid malte sitt egenproduserte korn fremdeles, og klosteret brøt ikke byloven ved at munkene spesifiserte og fikk inn malt som landskyld. Malt ble levert fra mange av klosterets gårder som lå i innlandet. Vi kan se en dreining over til malt som landskyld fra lensregnskapet av 1557/58 til lensregnskapene i 1578 og 1579. I tabell VI. 1 viser jeg hvor meget malt klosteret fikk inn.

Tabell VI. 1, Hva Hovedøya klosterlen fikk inn i malt.

Betaling malt område	i pr av klosterlenet i 1558	Gårder eid i 1558	Gårder som leverte malt i landskyld i 1558	I prosent av klosterlenets gårder 1558	Skippund malt levert i 1558	% av gårder som leverte malt i 1578	Ønsket i skippund 1578	% av gårder som leverte malt i 1579	Ønsket i skippund 1579
Aker	63	11	17	10,5	32	49,2	22	36,5	
Bærum	16	2	13	1,8	19	2,8	19	2,8	
Ullensaker	9	8	89	7,3	100	8,3	100	8,3	

³⁴³ Fischer, Gerhard: Klosteret på Hovedøya, s.36og 47, Oslo 1974

³⁴⁴ DN2, nr 36

Betaling i malt område	i pr av klosterlenet i 1558	Gårder eid av klosterlenet i 1558	Gårder som leverte malt i landskyld i 1558	I prosent av klosterlenets gårder 1558	Skippund malt levert i 1558	% av gårder som leverte malt i 1578	Ønsket skyld i skippund 1578	% av gårder som leverte malt i 1579	Ønsket skyld i skippund 1579
Gjerdrum	18	16	89	24,2	94	25,4	94	25,4	
Nannestad	9	8	89	4,5	100	5,5	100	5,5	
Eidsvoll	24	22	92	23,8	100	27,8	100	27,8	
Nes	11	9	82	8,3	73	7,5	73	7,5	
Odalen	4	3	75	2,8	75	2,8	75	2,8	
Sørum	4	3	75	4,8	50	4,0	50	4,0	
Aurskog	1	1	100	1,0	100	1,0	100	1,0	
Fet	5	2	40	3,5	100	6,3	100	6,3	
Skedsmo	9	5	56	4,2	89	5,8	89	5,8	
Nordby	6	2	33	2,3	50	3,3	50	3,3	
Ski	7	4	57	3,5	71	4,0	71	4,0	
Krogstad	7	3	43	2,3	43	3,3	43	3,3	
Vestby	7	1	14	2,0	15	2,0	15	2,0	
Frogn	29	8	28	10,5	31	10,8	24	7,8	
Eiker	2	1	50	1,0	50	1,0	50	1,0	
Lier	10	2	20	1,0	30	1,1	30	1,1	
Toten	10	1	10	0,8	50	4,5	50	4,5	
Viken	4	4	100	7,5	100	7,5	100	7,5	
S.Land	1	1	100	0,5	0	0	0	0	
Eidsberg	1	1	100	1,0	100	1,0	100	1,0	
Tune	4	0	0	0	25	0,5	25	0,5	
Spydeberg	6	4	67	3,4	0	0	0	0	
Sum	267	123	68	% av alle sogn i kl.len	132,5	65	185,4	65	169,7
							skpd		skpd

Jeg bruker regnskapene retrospektivt. Regnskapet av 1558 viser at det ble betalt malt i landskyld fra 25 av 37 sogn der klosteret hadde gårder. Dette utgjør 67 % av sognene. Det ble levert mest malt fra klosterets gårder i kjerneområdet på øvre Romerike ved Eidsvoll. I flere

sogn som ligger inne i landet betalte alle gårdene malt. Vi kan lese av tabellen at cirka halvparten av maltet kom fra Hovedøy klostres kjerneområde på øvre Romerike. Til sammen ble det betalt inn 132,5 skpd malt i 1557/58. Det tilsvarer ca 25 tonn i våre dagers vektsystem og ville være nok til å brygge over 150 000 liter porsmungåt. 185,4 skpd var nominell bygselsavgift i 1577/78, det tilsvarer ca 34 tonn og i 1578/79 var nominell bygselsavgift 169,7 skpd, det tilsvarer ca 31 tonn. I 1579 var bygselsavgiften i malt nesten 3 tonn mindre enn året før. Dette kan ha sammenheng med at jordeboken nå ble mer realistisk og ødegårdene det ikke kom inn noen landskyld fra ble lukket ut.

Øl var næringsrikt, og en del av kaloribehovet kunne dekkes gjennom å drikke øl. Vi vet at enkelte proventholdere hadde spesifisert bedre øl enn norsk mungåt i inngivelsesdokumentet.³⁴⁵ Den lille humlen man fikk inn brukte man antakelig her, eller det ble kjøpt importert malt og humle som det ble brygget av for å få et bedre øl, eller klosteret importerte sterkøl til disse.³⁴⁶ Dette ølet ble kalt biorr eller prydsing.³⁴⁷ Pryssing ble det betalt sise av, sise var en avgift på øl og vin som ble importert til byene.³⁴⁸

6.2.2 Hva kunne malt brukes til?

Malt ble i Norge sett som grovmalt spiret og brent bygg, men også annet korn kan brukes til malting.³⁴⁹ Malt kunne ved siden av å brygge øl av brukes til å koke velling og grøt eller til å bake brød. Brød og velling laget av delvis maltet bygg smaker søtt, og enkelte steder ble brødvelling av maltet bygg brukt til ølbrygging. Siden klosteret fikk inn en god del mel hvert år, brukte det trolig all malten det fikk inn til å brygge øl med selv, eller malten ble solgt til andre. I Tyskland ble ofte maltet rug benyttet i ølbryggingen.³⁵⁰ Av maltet hvete og havre som er varmet opp for å stoppe spiringen men ikke brent, lager man hvitøl (Weissbier). Tysk øl ble importert til Norge fra senest 1180 årene, det ble kalt biorr (bør på mellomnederntysk, i dag bier) og var sterkere enn det norske ølet.³⁵¹ Også humle til smaksetting av øl ble til å begynne med importert fra Tyskland.

³⁴⁵ Proventholderne betalte mer når de spesifiserte at de skulle ha bedre øl hver dag eller en gang i uken, dette ble skrevet inn i proventkontrakten deres.

³⁴⁶ Ak.reg 1448

³⁴⁷ Pryssing – Et sterkt, tykt prøysisk øl, importert fra Danzig. Dette ølet ble brukt som medisin av folk som hadde forløftet seg og spyttet blod.

³⁴⁸ Imsen Steinar og Harald Winge: NHL, s. 12 og s.335,

Kalker, Otto: Ordbog til det danske sprog, Odense 1976

³⁴⁹ Malting av korn er å tilføre korn vann for å starte spiringen, når spirene er 1 – 2 mm lange stopper man spiringen ved å varme opp kornet. På denne måten får man frem stivelsen i kornet, og det egner seg til brygging.

³⁵⁰ Brent malt er når kornet får en mørk farge under varmebehandlingen, som regel kom kornet opp i 90 grader C. Ubrent malt er varmebehandlet til ca. 70 grader C.

³⁵¹ KLNMBd.2, sp. 280, Bjor, Kbh 1957

6.2.3 Metoder for malting og ølbrygging.

I Norge var det for det meste bygg som ble brukt til malting, kornet ble lagt i vann og fikk spire til det var 1 til 2 millimeter lange spirer på det. Deretter ble det varmebehandlet i badstuen eller et eget hus for å stoppe spiringen. Spiringen ble gjort for å få mest mulig stivelse i kornet, det egnet seg da best til ølbrygging. Etter at kornet hadde spiret og spiringen var stoppet ble det grovmalt, malten var nå klar til bruk. For å få mørkt øl ble kornet brent for å gi det og ølet en mørkere farge.

I tillegg til de 25 tonn malt som kom inn i landskyld fra mange av dem som bygslet gårder av klosteret, fikk det også inn noe humle. Enkelte gårder svarte humle som kunne brukes i ølbryggingen, men i 1558 regnskapet finner jeg ikke mer enn én gård i Lier som leverte ett bismerpund humle.³⁵² Denne humlen ble brukt til å smaksette øl, humlen ga ølet den bitre smaken, blomsten fra humle ble tilsatt i brygget for smakens skyld to ganger, først når man kokte ut vørteren, deretter like før ølet var ferdig og ble satt til gjæring. I tidligere tider benyttet man pors i Norge for å smaksette ølet, pors vokser vilt i Norge. På Hovedøya er det i følge botaniker Kristina Bjureke ved Naturhistorisk museum (NHM) funnet pollen av pors i karpedammen.³⁵³ Når mesken var tappet for vørter ble restene etter ølbryggingen ofte brukt som dyrefor, småfe kunne få denne føden vinterstid når sneen var for dyp til at de kunne finne nok føde ute. Man finner ofte disse restene i forbindelse med møddinger ved uthus, intet gikk til spille. Geiter var et vanlig dyr å holde i bygårdene i Oslo, det er da rimelig å tenke seg geitehold også på Hovedøya. Geitene kunne brukes til melkeproduksjon for å lage ost med, og kjøttet kunne selges på markedet i Oslo. Både sauer og geiter gir godt skinn til å lage pergament av, dette kunne brukes i klosterets scriptorium eller det kunne selges. Begge arter beiter hardt og ville beitet ned vegetasjonen på Hovedøya og på denne måten holdt den nede. Man kunne da, som beskrevet i Håkon Håkonssons saga, se fra Oslo over Hovedøya og til Nesodden.³⁵⁴

Det var dyrere å brygge øl på importert malt fra Tyskland, malten kunne ofte koste det dobbelte av den norskproduserte, men man fikk et sterkere øl. Det ølet som ble brygget på norsk malt var svakere og ble ofte kalt for porsmungåt, og da er det nærliggende å regne med at ølet var smaksatt med pors.³⁵⁵ I følge en udatert rettarbot fra kong Håkon 5. eller kong

³⁵² Se Tabell over klosterlenet og hva de enkelte gårder betalte i landskyld.

³⁵³ Samtale med Kristina Bjureke på Hovedøya mai 2006.

³⁵⁴ Norrøne bokverk nr.22, Soga om Håkon Håkonsson, s.62, Oslo 1963

³⁵⁵ KLNMBd. 11, sp. 307, Malt och malthandel. Kbh. 1966, NGL 3, s. 143.

Håkon 6. kunne en ølkone ta dobbelt så høy pris for en bolle mungåt brygget på tysk malt og smaksatt med humle som for øl brygget på norsk malt og smaksatt med pors.

Vi har belegg for at Lyse Cistercienserkloster kunne skjenke ut øl og vin i Bergen. Klosteret hadde fått bevilling av kongen i 1344 til å skjenke ut i en av sine gårder der, Saltøyduhus.³⁵⁶ Det er trolig at også klosteret på Hovedøya hadde utskjenking i en av sine bygårder, for eksempel i Munkegården som vi hører om i et diplom fra 1295. Det var også en forutsetning for klosteret å kunne drive utskjenkning i Oslo at det eide en bygård, ofte ble det skjenket i bygårdens skytningsstue. I følge Immo Eberl anla/kjøpte klostrene bygårder fra midten av det 12. århundre og frem mot 1200. Fra 1180 var det tillatt for lekbrødrene å ha tilhold i bygårdene, og korsmunkene fikk lov fra 1202.³⁵⁷ Munkegården i Oslo ble sannsynligvis bygget av klosteret før ca. 1200, derav navnet. Gården ble trolig brukt på samme måte som Lyse klostres bygård Saltøyduhus i Bergen, et utskjenkningsted for klosterbrygget øl eller mungåt, samt importert vin.

6.3 Malt og andre landskyldvarer.

Noen av gårdene klosteret hadde i innlandet, leverte mel eller smør i tillegg til malt i landskyld. Eidsvoll sogn er et område som utmerker seg ved at ca. halvparten av gårdene betalte både malt og smør i landskyld. Enkelte gårder betalte landskylden i smør eller mel alene. Det var flest av gårder som leverte smør i Østfold. Råde og Rygge sogn skiller seg ut som store leverandører av smør. Korn ble ikke importert til de små byene på Østlandet før i senmiddelalderen, Østlandets flatbygder hadde for det meste til og med nok korn til at noe ble eksportert.³⁵⁸ Mel ble levert av enkelte gårder i landskyld i alle sogn der klosteret var representert. Mel var en vare klosteret hadde behov for, og det ville ha inn nok av dette til å dekke sitt daglige kaloribehov. Med kaloribehovet dekket av andre varer, kunne malten de fikk inn til klosteret brukes uavkortet til brygging av øl eller den kunne selges.

6.4. Konklusjon

Klosteret fikk inn malt fra mange av sine gårder som landskyld. Denne malten kunne de bruke til å brygge øl i Munkegården og skjenke det ut der. Det kunne også brygges øl på Hovedøya som munkene og legfolk med provent der kunne drikke til maten, som kjent drakk man lite

³⁵⁶ DN XXI, nr. 71

³⁵⁷ Eberl, Immo: *Die Zisterzienser* s. 251, Stuttgart 2002.

³⁵⁸ KLNMBd. 9, sp. 155, kornhandel, Kbh. 1964

vann i middelalderen. Det var heller ingen naturlige bekker eller elver på Hovedøya de kunne ta vann fra. Hvis det ble malt til overs etter at klosteret hadde brygget det øl det trengte, var malt en lett omsettelig vare i middelalderen. Som vi så over ble korn beskyttet med lov mot å bli maltet i byene i Norge på Magnus Lagabøters tid. Av pors, som vokste vilt i Norge i fuktige strøk, kunne man bruke kvistene til å smaksette ølet som ble brygget. Restene fra bryggeprosessen, mesken med smakstilsetningen, kunne brukes som fôr til dyrene de holdt på øya.

Kapittel 7. Klosterets andre inntekter.

”Fiske”, Illustrasjon fra Olaus Magnus, De nordiska folkens beskrivelse, 1555, Kungliga biblioteket, Stockholm. Hvis vi ser på illustrasjonen med litt fantasi kan vi tenke oss at dette forestiler St. Edmundskirken på Hovedøya, Alnaelven, Tøyenbekken, Akerselven og Frognerkilen, Mariakirken på byneset etc.

7.1 Innledning

Fiske, salt, malt, smør og andre landbruksvarer var viktige for klosteret som inntektskilde fra dets tidligste tider. Til å begynne med var det viktigste med landbruksvarene som kom inn at konventet kunne brødfø seg selv og de fattige som ba om almisser ved klosterets porter. Konventet skulle også ha nok mat til å bespise sine gjester i rikelig monn, senere også de lekfolk som hadde provent. De hadde gitt seg inn for resten av sine levedager i klosteret, mot å gi det en gave, penger eller jord, i bytte for kost og losji og noen ganger klær. I forbindelse med proventordningen økte klosteret sin godsmasse, de fikk inn penger på leie og utlån mot pant og bygsel.

7.2 Landbruksvarer betalt i landskyld.

Som vist i tabellen under ble det betalt andre varer enn salt og malt i landskyld. Disse kunne bli betalt i tillegg til malt, eller stå for hele landskylden alene.

Tabell VII. 1. Landskyld betalt til Hovedøy klosterlen utenom salt og malt:³⁵⁹

Sogn/Herred	Lensregnskapet 1558	Lensregnskapet 1578	Lensregnskapet 1579
Aker	8,8 skpd mel, 6,5 skpd korn	7,8 skpd. mel, 1 lest kull	7,8 skpd. mel, 1 lest kull
Bærum	2,6 skpd. mel,	2,0 skpd. mel	0 andre varer
Gjerdrum	14 bspd 7 bsmrk smør, 1 hud.	12 bspd smør 1 hud	12 bspd smør 1 hud
Nannestad	1 bspd. smør 6 kalveskinn	1 bspd. smør 6 kalveskinn	1 bspd. smør 6 kalveskinn
Eidsvoll	44,5 bspd 6 bsmrk smør, 3,3 skpd. mel	34,5 bspd. smør	34,5 bspd. smør
Nes	6 bspd. smør	4 bspd. smør	4 bspd. smør
Sørum	3 høns	0 andre varer	0 andre varer
Fet	1 bspd smør	1 bspd smør 1 remål erter	1 bspd smør 1 remål erter
Skedsmo	1,5 bspd. smør 6 huggenbord	1,5 bspd. smør 1 tylft huggenbord	1,5 bspd. smør 1 tylft huggenbord
Nordby	0 andre varer	4 huggenbord	4 huggenbord

³⁵⁹ Jeg tar med noen verdier for å lette lesingen av tabellen: 1 album er den latinske betegnelsen på 1 hvide, en mynt utmyntet av kongen og erkebiskopen. Dens verdi var 1/3 skilling eller 4 penninger. 1 remål er 2,315 kg. 1 bismerpund er 5.97 kg, alt i siste halvdel av 1500 tallet.

Sogn/Herred	Lensregnskapet 1558	Lensregnskapet 1578	Lensregnskapet 1579
Ski/Krogstad	1 tylft bord	1/4 skpd. never 2 tylfter bord	1/4 skpd. never 2 tylfter bord
Frogn	2,5 bspd. smør 2 høns 4 tylfter sagdeler	2,5 bspd. smør 2 høns 1 tylft sagdeler	2,5 bspd. smør 2 høns 1 tylft sagdeler
Eiker	1 fersk laks	0 andre varer	0 andre varer
Lier	3,0 bspd. humle	3,5 bspd. humle 2,0 skpd. mel	3,5 bspd. humle 2,0 skpd. mel
Hurum	0 andre varer	1,0 bspd. humle	1,0 bspd. humle
Løvøy-Borre	10 skilling, 2 album	0 andre varer	0 andre varer
Vardal	0 andre varer	1 hud	1 hud
Toten	2,3 skpd. mel 6 kalveskinn	3,5 skpd. mel 6 kalveskinn	3,5 skpd. mel 6 kalveskinn
Hadeland	9,5 skpd. mel	8,3 skpd. mel	8,3 skpd. mel
Rygge	8,0 bspd. smør	11,0 bspd. smør	11,0 bspd. smør
Råde	84,5 bspd. smør	94,0 bspd. smør 1 hud	83,5 bspd. smør 1 hud
Våler	0 andre varer	1 hud	0 andre varer
Tune	1 hud	2 huder 6 kalveskinn	2 huder 6 kalveskinn
Spydeberg	1,0 skpd. mel	0 andre varer	0 andre varer
Valdres/Skrautvål	1 hud 6 kalveskinn	0 andre varer	0 andre varer
Sum	i 3 huder	6 huder	5 huder
landskyldvarer	18 kalveskinn 1,5 tylfter huggenbord 4 tylfter sagdeler 5 høns 6,4 skpd. korn 27,4 skpd. mel 163,6 bspd. smør	18 kalveskinn 3 tylfter huggenbord 1 tylft sagdeler 0,25 skpd. never 2 høns 23,6 skpd. mel 157,5 bspd. smør 1 remål erter	18 kalveskinn 3 tylfter huggenbord 1 tylft sagdeler 0,25 skpd. never 2 høns 21,6 skpd. mel 147,0 bspd. smør 1 remål erter

Sogn/Herred	Lensregnskapet 1558	Lensregnskapet 1578	Lensregnskapet 1579
		1 lest kull	1 lest kull

I 25 sogn, 67,6 % av de sogn klosterlenet var representert i, leverte noen av gårdene andre varer enn salt og malt. Ved siden av salt og malt som er diskutert over, fikk klosterlenet i 1558 inn mange forskjellige varer i landskyld, blant annet fikk det inn 163,6 bspd. smør. Vi kan se av tabellen at inngangen av smør ble mindre i de neste regnskapene til fordel for salt og malt. Smøret kunne klosteret selge eller det kunne brukes av kjøkkenet. Vekten av smøret tilsvarer nesten et tonn etter dagens mål, mengden de fikk inn var så stor at det ville være naturlig å selge en del av dette. Som vi ser av tabellen forsvant ubehandlet korn fra landskylden i de 20 årene som gikk mellom 1558 og 1578. I 1579 var det kun små forandringer fra 1578 regnskapet, den viktigste er at antallet gårder er gått ned og derved også verdien av landskylden. Det er nedgang i vekten og derved verdien av smør, mel, salt og malt. Regnskapet for 1579 var fremdeles satt opp som en jordebok, men nøkternt.

Noe av overskuddet fra landskylden kunne selges på markedet i Oslo. Kornet og melet klosteret fikk inn, over 1 tonn korn og 5 tonn mel i 1558, gikk til eget forbruk, samt til å dekke noe av byens behov. Det som kunne dyrkes i byens takmarker var ikke nok. Det er i det hele usikkert om det ble dyrket korn der.³⁶⁰ Oslos takmarker var med bare 200 mål ikke store nok til å dekke kaloribehovet til byborgernes daglige kost, for det meste ble nok disse brukt til beite for husdyr. Det er funnet skomakerkniver på Hovedøya, et belegg for at det ble sydd sko på Hovedøya, muligens var det skomakere blant lekbrødrene.³⁶¹ I følge Cisterciensernes sedvane skulle deres sko sys av kuskinn. I følge Immo Eberl utøvde Cistercienserne eller fikk utøvet mange håndverk med stor dyktighet i sine klostre, for også på det håndverksmessige feltet skulle de være uavhengige av verden utenfor.

7.3 Eiendommer i Oslo by.

Mange klostre hadde mer enn en bygård, de mindre bygårdene de eide ble leiet ut for å få inn penger. Gårdene kunne også bli makeskiftet med en gård på landet, men etter at den nye bygsleren av bygården døde, skulle også bygården falle tilbake i klosterets eie. Det var en fordel for konventet å eie gårder på landet som produserte landbruksvarer og bygårder der de kunne selge disse.³⁶² Det var også en forutsetning for å kunne skjenke ut i byen at de eide en

³⁶⁰ Det område med utmark som ble dekket av byens forordninger og lover og således hørte til byen.

³⁶¹ Schia, Erik: Oslo innerst i Viken, Oslo 1991,

³⁶² Schia, Erik: Oslo innerst i Viken, Oslo 1991

bygård der. Munkegård i Oslo ble som navnet tilsier trolig bygget opp og i hvert fall eiet av munkene på Hovedøya. I 1295 stadfestet hertug Håkon at en tomt ved Munkegården var gitt under klosteret, det eide sannsynligvis Munkegården fra før 1295.³⁶³ Vi har også en regest i Akershusregisteret fra 1412 som belegger at klosteret eide gården da.³⁶⁴ Bygårder ble av generalkapitlet tillatt anlagt/kjøpt inn av Cistercienserne fra midten av det 12. århundre. Det ble vanlig for klostre å få seg slike frem mot 1200.³⁶⁵ Fra 1180 ga generalkapitlet ordenens lekbrødre lov til å oppholde seg i bygårdene klostrene eide, men de måtte vende tilbake til klosteret eller en grangie om natten. Generalkapitlet var generelt pragmatiske og tillot tildragelser som munkene eller lekbrødrene allerede gjorde. Generalkapitlet tillot lekbrødrene å overnatte i bygårdene fra 1188, mens munkene ikke fikk generalkapitlets velsignelse for dette før i 1202 samtidig med at de fikk oppholde seg der.³⁶⁶ Det ble anlagt kapell i noen av ordenens bygårder, disse egnet seg da bedre som oppholdssted for munk og lekbrødre over lengre tid. I 1182 fikk ordenen lov av generalkapitlet til å skjenke ut vin i sine bygårder. Var dette en tidlig forretning med omsetning av varer laget på klosteret munkene drev?

Cisterciensernes bygårder besto tidlig av flere bygninger som stall og låve, kjeller, handels og sjenkestue. Cistercienserne kunne takke sitt skriftlige regnskap og sin utdanning for sin suksess med handelen. Munk og lekbrødre ble lært opp som handelsmenn og dette gjorde at ordenen lyktes også på dette området.³⁶⁷ Klosteret eide sannsynligvis Munkegården fra før 1200. I 1305 ble Hovedøya kloster tilgodesett av Håkon 5. med 3 bygårder, Moldagård, Thoffter, og Myklagård.³⁶⁸ Myklagård lå like ved St. Halvardskirken, det var trolig navnet på området skomakerne holdt til ved.³⁶⁹ Disse gårdene kan være en del av betalingen for Bygdøy som Håkon 5. skiftet til seg mellom 1292 og 1302, ettersom så mange gårder utgjorde en verdifull gave.³⁷⁰ Moldagård, Thoffter, og Myklagård var i klosterets eie i hvert fall frem til 1388. Det er tre brev som er sammenfestet om disse gårdene i Akershusregisteret, de to siste er stadfestelser på gaven, Håkon 6. i 1357 og dronning Margretes i 1388. Klosteret på Hovedøya eide da flere bygårder, å eie disse betydde mer for klosteret enn bare å få inn leieinntekter fra dem.

³⁶³ Ak.reg 1358 - 60

³⁶⁴ Ak.reg 1358 – 60, 1509.

³⁶⁵ Eberl, Immo, Die Zisterzienser, Stuttgart, 2002, s. 251

³⁶⁶ Eberl, Immo, Die Zisterzienser, Stuttgart, 2002, s. 251

³⁶⁷ Eberl, Immo, Die Zisterzienser, Stuttgart, 2002, s. 252

³⁶⁸ Ak.reg 1341 - 43

³⁶⁹ Schia, Erik: Oslo innerst i Viken, Oslo 1991

³⁷⁰ En bygård var verdt mer enn en gård på landet, man kunne drive handel fra den og skjenke i skytningsstuen. Ak.reg 824, 1012

Bygårder ble til å begynne med brukt som en relativt fleksibel handelsinstitusjon i klostrenes handels og forvaltningssystem. Et kloster hadde bruk for å eie minst en bygård på grunn av sin markedsrettede økonomi.³⁷¹ Konventet skulle selge sine egenproduserte varer, det trengte derfor en bygård til å selge eller bytte bort varer fra sin landbruksproduksjon og sitt fiske. En bygård var også et egnet sted å oppbevare innkjøpte varer konventet trengte før de ble transportert til klosteret, samt å selge ut varer det hadde i overskudd. Bygårdene var blitt avsetningssted for produkter dyrket på grangiene.³⁷² Var dette et brudd mellom ideal og virkelighet? I 1314 fikk konventet halve Steinbjørnsgård i gave sammen med 4 eiendommer på Romerike, også dette en verdifull gave.³⁷³

Gården Skanken kom i klosterets eie i 1385. I klosterets brevkister lå det et kjøpebrev fra 1383 på en tomt og et byggested i Oslo kalt Skanken, trolig et følgebrev til gaven. Fra 1385 er det et brev hvor klosteret blir gitt Skanken med hus og tomt, og fra 1389 er det igjen et kjøpebrev på Skanken.³⁷⁴ Hvor lenge Skanken var i klosterets eie finner jeg ikke belegg for.

For Hestesko fant jeg det skriverne i 1622 kaller et skjøte fra 1335 hvor Hovedøya kloster ikke er nevnt. Gården ble kjøpt av H. Erland Olufssenn som ga den til klosteret som sjelehjelp for seg, foreldre og velgjørere i 1397. Jeg fant også et gavebrev fra 1429 hvor klosteret blir gitt gården Hestesko i Oslo samt en gård på Romerike, og en dom fra samme år hvor en tomt i Yttre Hestesko skal følge klosteret.³⁷⁵ Dette må bety at klosteret eide gården i alle fall fra 1397 til 1429. For øvrig gjelder det samme for denne gården som for Skanken, jeg finner den ikke igjen i senere skrifter. Etersom navnet er skrevet yttre Hesteskoug i domsbrevet fra 1429 kan det ha vært en skogstomt som lå til gården som skulle følge klosteret.

Etter den store mannedøden fikk klosteret ytterligere noen tomter i Oslo. I 1427 ser vi at klosteret skifter til seg vestre Vidarsgård i Oslo mot øvre og nedre Ris, som igjen skulle komme inn under klosteret ved skifteren/giverens død. Her ser vi at samtidig som konventet økte sin godsmasse kunne de ved utleie av gården de skiftet til seg i Oslo få inn penger som de trengte til å kjøpe varer de ikke laget selv, og til å betale skatter både til

³⁷¹ Eberl, Immo: Die Zisterzienser, s. 251

³⁷² Schia, Erik: Oslo innerst i Viken, Oslo 1991

³⁷³ Ak.reg 861, sannsynligvis skjenket klosteret mot årtidhold og/eller sjelemesser for giveren og hans familie.

³⁷⁴ Ak.reg 921-22, 1515

³⁷⁵ Ak.reg 1274, 1297, 1300, DN 6, nr. 351

cistercienserordenen, Vatikanet og Norge.³⁷⁶ Klosteret drev utleie og makeskifter med disse gårdene, for å få inn penger eller øke sin godsmasse. I Akershusregisteret kan vi lese at abbed Bjarne hadde et bevillingsbrev på noen våning i Munkegården datert 1412.³⁷⁷ Av det ovenstående ser vi at klosteret eide minst fire og en halv bygård i Oslo i det 14. århundre, og utvidet eierskapet sitt de siste 20 år av århundret og de første 30 av det neste med to heleide og en halv gård, slik at de eide minst fem hele og en halv gård på en gang.

Klosteret eide også sannsynligvis en brygge og minst en sjøbod til enhver tid. Vi hører om en brygge kalt munkebryggen i Oslo, en indisie på hvem som eide den.³⁷⁸ Munkegården må ha vært kjent som munkenes gård.³⁷⁹ Det nevnes to sjøboder i Akershusregisteret, dette er det minste antall de hadde i sin virketid. Den ene ble solgt i 1435, den andre som lå ved nordre allmenningen i St. Elmiss (Clemens) sogn blir nevnt som solgt i en regist fra 1486.³⁸⁰

Ved klosterets sjøboder som lå ved bryggene i Oslo kunne klosterets folk selge overskuddet av varene de produserte selv på sine grangier eller som de fikk inn i landskyld.³⁸¹ Varene fra grangiene ble som regel transportert sjøveien inn til byen eller når de skulle selges på andre markeder. Sjøbodene var antagelig i bruk til klosteret ble nedlagt. Håkon 5. hadde skrevet rettarbøter som spesifiserte hvilke varer som kunne selges fra sjøboder og hvilke varer som kunne selges fra bygårder. I lensregnskapene fra 1500 tallet er det ikke ført opp noen sjøboder, hvorfor disse er utelatt vet jeg ikke, men de kan som bygårdene ha blitt tatt ut av klosterlenet.

I senmiddelalderen fikk klosteret et Kålgårdsted i Osloherred.³⁸² I 1437 tok abbeden opp et vitnesbyrd for å belegge klosterets kålgårdsted, et sted de kunne dyrke kål.³⁸³ ”*Witnessbiurdt, abbeden i Huodøe haffuer tagit om itt Kaalgaardstedt i Opsloe, som ligger nest opp till Skammerck[Skammerch], anno 1437.*” At abbeden tok seg bryet med å få bevitnet at klosteret eide en kålåker må bety at dette var en viktig grønnsak brukt som ernæring for munkene og menneskene i middelalderen. Dette var trolig en kålhage i Oslo klosteret hadde fått ved siden av en kort mark eller liten åker. Hovedøy kloster hadde også fått

³⁷⁶ Ak.reg 824, 1012

³⁷⁷ Ak.reg 1509. Hva dette bevillingsbrevet er til vet vi ikke, men abbeden kan ha fått rett til utskjenking.

³⁷⁸ Ak.reg 1596

³⁷⁹ Ak.reg 1358-60

³⁸⁰ Ak.reg 1278.

³⁸¹ Ak.reg 856, 1596.

³⁸² Ak.reg 1412-13, 828, 1059

³⁸³ Norrøn ordbok s. 232, Ak.reg 828

en tomt i Osloherred. I Akershusregisteret blir denne kalt Hagegjerde.³⁸⁴ Hagi kan bety hamnehage, inngjerdet jordstykke. Dette kan ha vært en innhegnet hage hvor det kan ha blitt dyrket frukt eller grønnsaker på samme måte som i kålåkeren i Akershusregisteret. Jordsmonnet og arealet på Hovedøya gjorde at de ikke kunne dyrke grønnsaker til bruk for et helt år av gangen der. Dessuten hadde de sannsynligvis geiter og sauer på øya som ville ha beitet ned alle grønnsaker. Foruten å salte kålen for å gjøre den holdbar fantes det flere måter i Europa for øvrig til å bevare kålen på, tyskernes sauerkraut, den nordfranske choucroute og vår egen surkål er noen eksempler.

7.4. Tømmerhandel

Det ble også handlet med tømmer fra Hovedøy klostres side. Det eide skoger i forbindelse med sine grangier, og fikk også inn noe huggenbord i landskyld fra enkelte av sine leilendinger. Oppgangssager kom i bruk på slutten av 1400 tallet, og noen av klosterets fosser har sannsynligvis drevet slike. Klosteret hadde fått skog på Hurum i Asseskogen, de eide et halvt markebol der fra 1260.³⁸⁵ I Akershusregisteret skrives navnene forskjellig, det er gitt et halvt markebol i settinge i Ass[t]eskougen og solgt settingen i Asseskougen i 1377.³⁸⁶ Muligens er det en sjettedel av Årosskogen som menes.³⁸⁷

Som skrevet i forrige kapittel eide klosteret skog også i forbindelse med gårdene sine. Sperrer var en vare som tidlig var lett å selge både i England og Nederlandene. Skog som produserte slik trelast sto høyt i kurs. Som jeg skrev i kapitlet om salt fikk saltbrennerne ved Hov hugge all slags skog så nær som bjelkeskog for et skippund salt i året. Hovedøy klostres busse hadde mer enn en gang sperrer med til England tidlig på 1300 tallet. At klosterets busse hadde med seg sperrer flere ganger til England kan bety at klosteret hugget og eksporterte bjelker av skogen de eide for å få inn penger på skogen etterat inntjeningen fra jorden var gått ned. Dette betyr at klosteret drev tømmerhandel før dette ble en vanlig inntektskilde i Norge. De drev eksport til England av ca 1,5 meter lange sperrer med sin busse.

På 1300 tallet kjøpte klosteret skog i Strøm sogn.³⁸⁸ Byborgerne trengte tømmer, både til å bygge opp byen igjen etter de forholdsvis hyppige bybrannene og til å bygge nytt ettersom byen ekspanderte. Kongene grep to ganger inn på 1300 tallet for at klosterets rett til alene å

³⁸⁴ Ak.reg 1059

³⁸⁵ Ak.reg 1252

³⁸⁶ Ak.reg 942 og 1252

³⁸⁷ Norrøn ordbok s. 363

³⁸⁸ Ak.reg 1587

hugge tømmer i sine skoger skulle overholdes.³⁸⁹ Skog ble også nevnt når konventet fikk eller kjøpte en fullgård, det lå i formularet for salget.³⁹⁰ I flere diplomer fremgår det at klosteret hadde en rettssak gående med herr Ivar, prost i Mariakirken og kongens kansler om 30 sperrer han hadde latt hugge. Abbeden i Hovedøy mente det var klosterets treverk og bemektiget seg dem. Dette førte til en rettssak der de menn som på abbedens befaling hadde tatt sperrene måtte svare 4 mark i bøter samt at sperrene skulle legges tilbake der de var tatt eller i herr Ivars gård.³⁹¹

7.5 Provent.

En annen måte kirkelige institusjoner kunne få inn penger eller jord på var å la lekfolk få provent i sin institusjon. Hovedøya kloster hadde også denne ordningen, og jeg finner minst 5 brev i Akershusregisteret som bekrefter dette. Det første er en regest av et inngivelsesbrev fra Ragnhild, enke etter Holtebjørn. ”*Ragnilde, Holtebjørns epterleffuerske, hinds indgiffuelssebreff wdi Hoffuidtøe closter med alt, huis hun aatte, daterit 1296.*”³⁹² Denne enken var trolig mor til prioren i klosteret på den tiden, herr Audun. Han kjøpte jord til klosteret med penger faren, Holtebjørn, hadde eid og overlatt ham.³⁹³ Deretter følger tre regester fra 1378, 1408 og 1427 som kan være proventkontrakter. I den første fra 1378 står det: ”*Contract annlagendis Holm paa Rommerige, daterit kong Haagens 24 reg. aar, med trej hoesshefftede breffue om samme gaard.*” Kontrakt ser ut til kun å bli brukt om provent og er det samme ord som blir brukt i regesten om Wiglich Arnessen, under. Jeg velger å tolke den som provent, det står intet navn i regesten, så denne forblir blant de mulige, det kan selvsagt være noe annet som ligger bak. Den annen fra 1408 sier: ”*Indgiffuelssebreff wdi Hoffuidtøe med Thueden i Agers sogen och Wester Hassle paa Nessoddenn &c, daterit kong Erichs 20 regimendtis aar, med ett hoessfestet brev om Hæsle.*” Heller ikke her blir det gitt noe navn eller flere detaljer om proventkontrakten, men her brukes inngivelsebrev, og dette belegger at det er tale om provent. I den tredje fra 1427 skrives: ”*Broder Boo, abbed ij Hoffuidtøe closter, hans beuillningsbreff Thorer Asslachsen giffuet for hans gaffuer och welgierninger imodt closterit, att handt motte sidde wedt abedens egit bord nest hoes prestbrødrene till lige madt och dricke, sampt forsørgis medt kleder och skoe &c. daterit 1427.*” Her har vi en proventkontrakt som gir oss opplysninger om hva proventholderen kan forvente av

³⁸⁹ Ak.reg 1054 og 1193

³⁹⁰ For eksempel DN 2, nr. 731,

³⁹¹ DN 4, nr. 148.

³⁹² Ak.reg 1489, RN 2, 849

³⁹³ Ak.reg 963, RN 2, 907

forpleiningen i klosteret, men den gir oss ingen opplysninger om hva som er gitt for å få denne behandlingen.

Jeg finner også en kontrakt datert 1476: ”*Contract anlangendis Wiglich Arnesen efterlatte arffuepartt, som haffde seg wdi Hoffuidtøe closter medt indgiffuet, som erre tuende sammenhefftede breffue, dett enne daterit 1476.*”³⁹⁴ Denne regesten viser at proventholderen er død, og klosteret skal nå ha arven etter ham som betaling. Hvor lenge han hadde nytt godt av klosteret som aldershjem vet vi ikke, og derfor heller ikke om det var Cistercienserne som hadde tatt ham inn før klosterbyttet, det ble muligens tvist om arven siden det var en annen orden som befolket Hovedøya på denne tiden. Proventinstitusjonen var som en alderspensjon i middelalderen. Lekfolk ga jord eller penger mot å få opphold og mat, noen ganger også klær og sko i kirkelige institusjoner så lenge de levde. I England var dette i følge Lekai et stort problem siden klostrene tok inn flere proventholdere enn økonomien tilsa. Munkene visste ikke hvor lenge de var nødt til å fø proventholderne. Gaven ga ofte ikke avkastning før lenge etter at proventholderen var død.³⁹⁵ Det finns også et diplom fra 1317 som vitner om livrente, klosteret lover å betale 12 spann smør årlig ut giverens levedager, samt sjelehjelp og evig bønnehold for henne som motgave for jorden hun ga klosteret.³⁹⁶

7.6 Sjelesorg.

Flere danske og svenske Cistercienserklostre eide kirker og drev på grunn av prestemangelen pastoralt arbeid i det 14. og 15. århundre. Vi kan ikke påvise at Cistercienserne i Norge hadde sognekirker og drev slikt arbeid, men Hovedøy kloster fikk tienden fra Nesodden. De hadde byttet den til seg fra biskopen i Oslo for store og lille Oksenøy.³⁹⁷

Le Goff mener at tanken om en skjærsild som et fysisk sted kommer inn i den katolske lære mellom 1170 og 1200.³⁹⁸ Skjærsilden var et sted for gode menneskers sjeler på deres vei til himmelrike, og ingen avlegger av helvete. Man så for seg en renselse ved ild, all synd skulle brennes bort. Dogmet om skjærsilden ble videre beskrevet på det 1. Lyonkonsil i 1245 og vedtatt på det andre i 1274.³⁹⁹ Etter denne tid kunne legfolk minske sin tid i renselsesprosessen, skjærsilden, før de kom til himmelen ved å gi gaver til sin egen og sin

³⁹⁴ Ak.reg 1504-07, 1459-60, 1448, 1394-95, RN er foreløpig ikke utgitt lenger enn til 1404, alle innførslene i Akershusregisteret er ikke tatt med i RN.

³⁹⁵ Lekai, Louis J.: *The Cistercians*, Kent 1989

³⁹⁶ DN 2, nr 151, RN 4, 246

³⁹⁷ France, James, *The Cistercians in Scandinavia*, s. 218, Kalamazoo 1992, og Akreg. 1061

³⁹⁸ Le Goff, Jaques: *The Birth of Purgatory*, s. 55, University of Chicago Press, 1984.

³⁹⁹ KLNMBd 16, sp 109, *Skærseld*. Kbh 1971

families sjelers hjelp eller ved å få lest sjelemesser. Ved å gi kirken en materiell gave, ofte i form av jord, kunne giveren forkorte oppholdet i skjærsilden for seg selv og de andre han måtte ha ført opp i gavebrevet eller testamentet. Den første manifesteringen av dette ser vi i 1217 da en aristokrat ga kirken jord for sjelehjelp. Den første ikkearistokratiske gaven for hjelp gjennom skjærsilden det er belegg for kom i 1286, det ble etter hvert mange slike.⁴⁰⁰

7.7 Inntekt av avlat.

Hovedøya kloster fikk avlatsprivilegier i 1324. Lekfolk kunne da få 100 dagers eller et års avlat ved å besøke klosterets kirke på spesielle dager. Avlat, indulgens, var ved siden av bot, pøniten, en måte å gjøre den timelige, jordiske, straffen for syndige handlinger mindre, når man utførte handlinger som ga avlat. De skulle da holde klosterets Mariakirke høytidelig (dvs. gi kirken gaver) og ofre ved altrene.⁴⁰¹ Dette ga klosteret ekstra inntekt. Cistercienserne skulle allikevel ikke ha pastorale oppgaver i forbindelse med dette, skrifte fikk folk gjøre annensteds. Det var pålagt alle å gå til skrifte en gang i året etter det fjerde Laterankonsil i 1215.⁴⁰² Dette viser at Cistercienserne fortsatt ville at legfolk skulle gi klosteret gaver, men gaver til Cistercienserne var i ferd med å marginaliseres, særlig på grunn av tiggerordenene og sogneprestene som nå tok større ansvar for legfolks sjelefrelse.⁴⁰³

7.8 Mølle drift.

De mangfoldige klosterbedriftene fordret delvis råstoff til produksjon som ikke landbruket lett kunne frembringe, f.eks stein og takskifer til husene. De opprettet derfor steinbrudd i nærheten for å dekke behovet for byggematerialer. Møller var også viktig for klostrene.⁴⁰⁴ Allerede i 1208/9 fikk munkene på Hovedøya et generelt pavelig privilegiebrev som omhandlet fiske, møller og gårdsdrift av Innocens III.⁴⁰⁵ Generelt var det gitt et forbud fra Generalkapitlet i Citeaux, cisterciensernes øverste styrende organ, om å eie møller som malte for andre, det vil si tjene penger på malingen.⁴⁰⁶ Likevel hadde klosteret flere møller som de fikk inn penger eller mel fra ved å male korn for de omkringliggende gårder i tillegg til sitt eget korn fra grangiene og senere korn i landskyld. Det er flere register i Akershusregisteret

⁴⁰⁰ Nedkvitne, Arnved: *Møte med døden i Norrøn middelalder*, s. 69, Oslo 1997

⁴⁰¹ Mariakirkenavnet kan føre til sammenblanding, det kongelige kapell i Oslo het også Mariakirken, derfor bruker jeg klosterets Mariakirke.

⁴⁰² KLNMBd 2, sp 181 Botsakramet, Kbh 1957. Skrifte ble trolig ofte gjort ved Fransiskanerklosteret ved veien syd fra inn til Oslo, da slapp folk å skrifte for sin hjemlige prest.

⁴⁰³ I forbindelse med oppkomsten av tigger og predikemunker ble gavene til klosteret færre.

⁴⁰⁴ Hadde klosteret møller på fastlandet? Ja, se bl.a Ak.reg 852-55, 1094-99, 1224, 1263.

⁴⁰⁵ RN 1, 336, Ak.reg nr 1322

⁴⁰⁶ Forbud fra generalkapitlet mot å tjene penger på å male korn for andre.

som omtaler møller/kverner. Fem av dem er fra tiden etter den store mannedøden.⁴⁰⁷ To av regestene omtaler møller, tre kverner, mens to bare omtaler en foss, de to siste kan derfor også sees som fiskeplasser.⁴⁰⁸

7.9 Handel med utlandet, klosterets skip, en busse.

Hovedøy kloster måtte i følge cistercienserordenens statutter besøke sitt moderkloster en gang i året. Munkene seilte til Lynn i Lincolnshire for så å ta veien over land til Kirkstead (på norrønt kalt Kirkested) kloster, deres morkloster. De seilte til Lynn i sin egen busse, en større utgave av en knarr, bred og med god lasteevne. En knarr, senere busse var ment for seiling og hadde kun årer i hver ende. Bryggeskipet kan ha vært restene av en busse bygget før 1258, det ble funnet på bryggen i Bergen. Nedkvitne skriver i sin avhandling om en nordisk handelsskipstype som ble kalt knarr før 1250 og busse fra ca 1250.⁴⁰⁹ Klosterets busse hadde med seg varer fra klosterets overskudd på reisen, og de kunne også ha med seg handelsfolk som leide plass i båten for seg selv og sine varer. Dette kan vi se av engelske tollregistreringer der vi kan finne igjen Hovedøybussen. I diplomatariet finner jeg en mann som kan ha vært skipsfører som vitne i et diplom fra 1295. ”... *dan Gils ælæce. dan Bardr. brodr Askiaell. brodr Arnfinner. brodr Haluardr. Thiostoluær bonde Aslacs sun. abote klærker Þorstein smidr. Eirikær kerakarfr. Halkiael smidr. *Oluuær baksuæin. Sæbiorn klærker oc margt annara godra manna. actum anno domini mo cco xco vto die quo supra.*” Min understrekning. Min oversettelse av tilnavnet kerakarfr til moderne norsk, befalingsmann på karve, skipssjef, gjør at jeg finner en skipsfører blant klosterets folk.⁴¹⁰ Det kan hende vi finner ham igjen i de Engelske piperolls i 1304 hvor en Eirik er skipssjef på Isaksbussen som tilhører Munkeliv kloster i Bergen.⁴¹¹

Av tollregistreringene kan vi se at munkene som dro på besøk til moderklosteret hadde med seg trevarer og sild på sine Englandsreiser, ved siden av varer klosteret hadde fått inn i

⁴⁰⁷ Ak.reg nr 852-55, 1224, 1263, 1514, 1407-11, 1476.

⁴⁰⁸ KLNMBd 9, sp 539, betegnelsen mølle kunne brukes om steder som malte korn, saget tømmer, valket etc., på hånd, vind og vannkverner ble det som regel kun malt mel. Regestene blir det skrevet mølle på 1300 tallet, mens kvern synes å ha erstattet dette fra ca. år 1400.

⁴⁰⁹ Arnved Nedkvitne: Utenrikshandelen fra det vestafjeldske Norge 1100 – 1600. s. 564, Bergen 1983,

⁴¹⁰ DN 2, nr. 36. Kerakarfr kan være avledet av det 2. ledd av Gjaldker, ker, som kommer fra oldfrisisk Kêre, kyri. Dette betegner den myndighet som ivaretar rettens håndhevelse. 1. ledd ”ker” i kerakarfr tar denne betydningen. ”à” betyr *pá* på norrønt og 2. ledd ”karfr” fra fartøytypen karfi. I min oversettelse vil ordet bety skipper, ker à karfi dvs. sjef på karven, skipet.

⁴¹⁰ KLNMBd V, sp 674.

⁴¹¹ DN 19, nr 436. ”*De Eirico de Monasterio Sancti Michaelis de Norvagia pro braseo valoris .xx. li. xj s. exeundo in Isacesbusce . . .*”

landskyld. Varene de hadde med seg fra klosteret på Hovedøya ble solgt eller byttet mot varer de ikke selv laget eller kunne lage nok av i Norge, så som ulltøy til draktene, hvetekorn og honning. Til England hadde de med seg salt sild i tønner og tørrfisk som kunne brukes i Hovedøy klostets moderkloster Kirksteads kjøkken til bespising av munkar og lekbrødre der, hvis varene ikke ble solgt annesteds i England.

Vi kan se av de engelske piperolls at Hovedøyas busse var i Lynn i Linconshire med abbeden i juni 1224.⁴¹² Den gikk også inn til Lynn i 1232. Da fikk broder Laurentius, kong Håkon Håkonssons sendemann, 40 shilling av den engelske kongen til å dekke sine utgifter til hjemfarten. Vi ser av et diplom fra 1237 at flere norske skip fra Bergen og Viken ble tatt i arrest i Lynn havn, og munken Johannes får frigitt de varer han kan bevise tilhører abbeden av Hovedøya. Abbeden er ikke med på denne ferden siden det er broder Johannes som blir bedt om bevis.⁴¹³ Dette var neppe bussens eneste besøk der, i 1244 seilte de med sperrer, bukkeskinn og smør til England. Det finnes i de engelske tollruller en frater Osbertus flere ganger mellom 1304 og 1306, en mann som kan ha vært en munk eller lekbror på Hovedøya. Han kan ha vært klosterets kaptein på bussen.⁴¹⁴ Her ser vi at ledig plass på bussen ble leid ut til Martin fra Gotland. Dette viser at klosteret leide ut ledig kapasitet på sitt skip i forbindelse med Englandsferder. De seilte heller ikke i ballast tilbake, 2. april 1306 gikk Hovedøyas busse ut fra Lynn og førte med seg hveten og tøy.⁴¹⁵ Den 3. juli 1307 heter klosterets skip Hovedøybussen i de same kilder.⁴¹⁶ De leide på denne turen ut plass til Gunnar Bratt som fraktet skinn. Han var med båten uten at han var i felag med klosteret. Bussen ble utnyttet utenom seilingssesongen i Norge.

Hovedøybussen ble trolig brukt til å hente inn landbruksprodukter fra grangiene mens disse var i drift. Senere hentet den landskyldvarer som ble samlet sammen fra gårdene og lagret på en klostergård ved sjøen. Varene ble deretter samlet inn og fraktet til Oslo på skipet som da kunne losse landskyldvarene ved munkebyggen og munkenes sjøbod. Fordi skipene ennå var

⁴¹² DN 19, nr. 159, RN

⁴¹³ DN 19, nr. 230, RN 1, nr. 675

⁴¹⁴ DN 19, nr. 422, RN 3, 159: Skipet Monchereth, fra Oslo, på Monkereth innførte skipperen Osbert fra Norge sild, geiteskinn og huder; Martin fra Gotland innførte voks til Lynn. Skipets fører er nok den same som i DN 19, nr. 436 kalles Osbertus del Vike (fra Viken) frater Osbertus og frater Osbertus de Auxele (fra Oslo). I 1305 kalles bussen for Munkered.

⁴¹⁵ DN 19, nr. 422, RN 3, 159.

⁴¹⁶ DN 19, nr. 436, RN 3, 405: Regnskap over toll på fremmede kjøpmenns varer: 3 juli 1307 på Hovedøybussen innførte Sigurd spyd, bukkeskinn og smør; Gunnar Bratt (Breter) innførte bukke-, geite-, saue-, og ekornskinn og utførte tøy.

lite egnet til seilas i dårlig vær, varte sesongen man kunne seile til England bare fra korsmesse om våren til korsmesse om høsten, dvs. fra 3. mai til 14. september. Dette ble ansett som den beste seilingstiden, men i virkeligheten strakk seilingssesongen seg fra april til ut i oktober. Skipsfart utover dette ble forbundet med risiko.⁴¹⁷

7.10 Konklusjon

Klosterets grangier produserte varer ikke bare til klosteret. Klosteret var markedsrettet i sin produksjon og senere ser vi den samme tendensen ved inngangen av landskyld. De hadde fra slutten av 1100 tallet et marked for overskuddsproduktene fra sine grangier, både i det hjemlige marked rundt Oslo og på sine besøks- og handelsferder til England.

Tømmer var en vare klosteret satset på. Ved besøkene i sitt morkloster, fraktet skipet deres tømmer med seg og de solgte dette i utlandet. Samtidig kunne det selges i nærområdet etter branner og for å bygge opp gårder.

Lekfolk kunne få provent i klosteret på Hovedøya som i mange andre kirkelige institusjoner. Dette tjente klosteret på i det lange løp. Gaven eller betalingen ga ofte ikke avkastning før proventholderen var død.

Klosteret hadde mange gårder og gårdparter de bygslet bort etter at de var gått over til en landskyldøkonomi. Det ser for meg ut til at Hovedøya kloster drev en handelsrettet økonomi på samme måte som deres ordensfeller ute i Europa. Klosteret la om landskyldspolitikken til å omfatte mer av lett omsettelige varer frem mot nedleggelsen.

I Oslo hadde klosteret flere bygårder. Fra disse kunne konventet drive handel, utskjenking og leie ut rom, samtidig som de leide ut halve og hele gårder. Enkelte av bygårdene ble makeskiftet mot en gård på landet. Begge gårdene skulle tilfalle klosteret etter skifterens død, en måte å øke sin jordeiendom på.

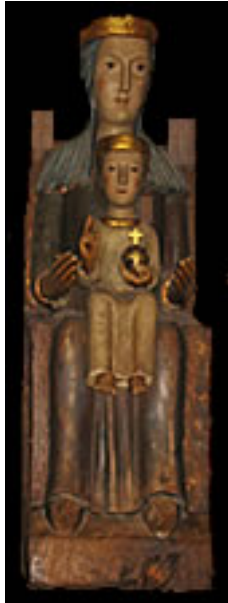
I 1324 fikk konventet i tillegg til sitt salg av landbruksprodukter lov til å gi avlat av paven. Dette trolig for å tjene penger. Dette gjorde de ved å ta imot materielle gaver fra legfolk og gi dem avlat, en immateriell gave tilbake. De holdt også bønner for folks sjelefrelse etter 1215,

⁴¹⁷ Ole J. Benedictow, Svartedauen, Oslo 2002

mot en gave fra den som ville ha sin eller en slektnings sjel gjennom skjærsilden raskere. Slik manifesterte det norrøne gavesamfunnet seg i kirkelige institusjoners favør.

Klosteret hadde en busse, et halvdekket handelsskip. Abbeden eller en annen fra klosteret skulle besøke moderklosteret i England en gang i året i følge Cisterciensernes statutter. Konventet på Hovedøya hadde derfor nær kontakt med sitt moderkloster i Kirkested i Lincolnshire i høymiddelalderen, det er trolig at munkene kombinerte sine reiser til England med handelsferder. Bussen var også et viktig redskap i godsforvaltningen og handelen i Norge.

Kapittel 8. Konklusjon.

Cisterciensernes skytshelgen, jomfru Maria, her med Jesusbarnet.

I. Sammendrag

Temaet for undersøkelsen har vært grunnleggelsesåret og virksomheten ved Maria kloster på Hovedøya med fokus på grangieutbygging, godsdrift, samhandlingen med samfunnet rundt og de økonomiske sidene ved dette. Cistercienserne kom til Hovedøya på slutten av 1140 tallet og var da ønsket av både kongsmakt og biskop. Etter at konventet hadde sørget for å dekke sine daglige behov for mat og bosted satte de straks i gang med å bygge ut et lekbrødrebasert grangiegods. Som sine sydligere ordensfrender hadde de helt fra starten av en markedsrettet økonomi, og de satte mye inn på å få inn mest mulig varer for å ha en solid økonomisk base for virksomheten.

Cistercienserne ble på denne tiden regnet som de beste og reneste munkene og det at Cisterciensere ble invitert til å opprette et mannskloster i Viken er symptomatisk for tiden. Jeg vil hevde at opprettelsen var en kombinasjon av spillet de geistlige i kretsen rundt kong Inge Krokrygg spilte for å få opprettet Norge som egen kirkeprovins, og deres iver etter å vise den ektefødte kongens makt i Viken. Utviklingen av en norsk erkestol ville også være gunstig for kongemakten, den ville få det lettere med å hevde sitt herredømme over de områdene som ble lagt under erkestolen på øyene i vest. En kirkeprovins kunne selges inn til samkongene.

Lekbrødreordningen ble innført av Cistercienserne for å kunne oppfylle avsnittet i Benedikts regel som sa at munkene skulle dyrke sin egen mat. Denne ordningen forsvant gradvis fra

Hovedøya som ute i Europa ellers fra slutten av 1200 tallet og utover i første halvdel av 1300 tallet. Den hadde vært med og hjulpet Cistercienserne til god drift av jorden frem mot år 1300. Ordningen ble avvirket før den store døden. Kun i enkelte klostre lenger syd i Europa fortsatte den etter den store mannedøden. Lekbrødrene hadde stått for Cisterciensernes suksess i jordbruksøkonomien, og grangiene som hadde vært drevet av dem forsvant trolig også til fordel for bygsel samtidig med at lekbrødrene ble borte fra klosterfelleskapet. Det er mange grunner til at lekbrødrene forsvant. En fellesnevner i store deler av Europa var fremveksten av tiggerordnene.

Tiggerordnene tok oppmerksomheten bort fra de regulære Cistercienserne. Fransiskanere og Dominikanere tok ansvar for folks sjelefredelse, det ga ikke lenger så stor status som før å gå i et kloster som lekbror for livet. Samfunnsutviklingen ga folk mindre insitament til å bli lekbrødre, mat og husvær var utover 1200 tallet enklere å få tak i. Dette førte til senkede opptakskrav for lekbrødrene med påfølgende tap av disiplin, det var en ond spiral. Siden klostrene hadde en grangiebasert økonomi hvor lekbrødrenes arbeidskraft ble benyttet i den tidlige tiden, gikk tapet av lekbrødrene ut over grangiens inntjening. Klostrene gikk i stedet over til en landskyldbaseret økonomi.⁴¹⁸

Klosteret samlet store mengder gods, til å begynne med som gaver. Klosteret på Hovedøya ble tidlig tilgodesett av kongemakt og aristokrati med flere gårder. De første vi har belegg for er Hov på Hurum som de fikk av Erik jarl mellom 1188 og 1190 og Hov på Fet gitt av Ole Varg i siste halvdel av det 12. århundre. Munkene kjøpte Smestad / Borgen av Oslobiskopen og fikk eller kjøpte Frogn og Huseby gårder før 1190. Alle disse tidlige ervervelsene ble sannsynligvis gjort om til grangier. Jord som kom inn under klosteret etter 1260 ble sannsynligvis leid ut som strøgods. Dette var med på å gi klosteret inntekter i den landskyldbasererte økonomien det nå bygde opp.⁴¹⁹

Av grangiene klosteret bygde ut, ser jeg Bygdøy som *sikkert belagt*, Frogn/Huseby, Smestad/Borgen og begge Hov gårdene i Fet og på Hurum som *sannsynlige*, gårdansamlingen på øvre Romerike og Åros i Røyken som *mulige*. Trolig betyr den sene inngangen av hele gården Åros og fiskerettighetene der at den er *falsifisert* som grangie.⁴²⁰ Gården er sannsynligvis opprettet av klosteret som en brytegård, dels for å kunne ha fiskeboder ved

⁴¹⁸ Lekai, Louis J.: *The Cistercians: Ideals and reality*, Kent State University press, Ohio 1977

⁴¹⁹ Eberl, Immo, *Die Zisterzienser*, s. 267, Stuttgart, 2002,

⁴²⁰ Akreg. 1571 fra 1375, 1601 uten dato og 1616 fra 1432.

fisket i nærheten, dels som administrativt senter for jorden og saltkjelen det står om i Akershusregisteret. Etter at klosteret gikk over til en landskyldsbasert økonomi, var det få insentiver igjen for Cistercienserne til å gjøre jordegaver eller gårder om til grangier. Paven hadde fritatt Cistercienserne fra å betale tiende av utleid jord i 1302 og det ble stadig vanskeligere å få menn til å gå i kloster som lekbrødre.

Klosteret på Hovedøya fisket stort sett til eget forbruk frem til senmiddelalderen, men kunne også selge av et eventuelt overskudd. Det meste av fisken fra klosterets fiskerettigheter og fiske ble brukt som tilskudd til og etter hvert vanlig kost av konventet før den store mannedøden. Etter denne ble fisket viktigere for deres økonomi, overskuddet av fisk kunne selges eller byttes i varer de trengte. En eventuell bestand av karper i klosterdammen kunne ikke være stor nok til at det var nok som spisefisk for munkene, eventuelt bare et tillegg til annen føde. Dammen kunne også brukes til å oppbevare annen ferskvannsfisk.⁴²¹ Klosteret fikk i senmiddelalderen mengder av fisk fra sine fiskerier, både ferskvanns og saltvannsfisk. Det har da vært viktig å kunne bevare denne slik at den kunne spises hele året. Fisk ble en del av munkenes kost på slutten av 1100 tallet, og i løpet av de neste hundre år ble fisken en stadig viktigere del i deres kosthold.⁴²² Fisk var viktig for hele den katolske kirke. Jeg finner det rimelig at munkene opparbeidet betydelig rikdommer som følge av sine disposisjoner i fiskerettigheter og fiske, dette ved å leie ut fiskeretter og selge sitt overskudd.

Klosteret på Hovedøya ble tidlig tilgodesett av kongelige/høyåttede med gårder som hadde fiskerett og også rene fiskerettigheter i elver og vann. De tok godt i mot slike gaver, de gikk rettens vei for å beholde disse. De fikk/kjøpte opp alle gårdene på Nesoddens nordside for å ha fiskerettighetene der, de hadde også Verpen gård ved Døviksfossen samt minst en gård langs Åroselven og gården Hov ved Hurumstrømmen som alle hadde fiskerettigheter.

Salt var viktig for å bevare fisken de fikk inn, og også som byttemiddel, betalingsmiddel og konserveringsmiddel for andre varer i middelalderen. Munkene hadde salt som en del av sin kost. De begynte tidlig å utvinne salt også i Norge. Klosteret avtalte med sine leietagere av gårder og jord i områder med lett tilgang på salt at landskylden deres måtte betales i denne varen. Mengden salt klosteret fikk inn var mye større enn det kunne nyttiggjøre seg til eget forbruk. Noe av saltoverskuddet må ha blitt brukt til å salte ned fisk og annen mat fra

⁴²¹ Williams, D. H.: s. 365, Throwbridge 1998.

⁴²² Williams, D. H.: s. 365, Throwbridge 1998

klosterets grangier, i senmiddelalderen matvarer de fikk inn som landskyld for jorden de bygslet ut. Det resterende saltoverskuddet ble trolig solgt på det åpne marked for å få inn kontanter eller det ble brukt for å bytte til seg varer klosteret trengte.

Klosteret fikk inn malt som landskyld fra mange av sine gårder. Denne malten kunne de bruke til å brygge øl i Munkegården og skjenke ut der. Det kunne også brygges øl på Hovedøya som munkene og legfolk med provent der kunne drikke til maten, som kjent drakk man lite vann i middelalderen, og det var heller ingen naturlige bekker eller elver på Hovedøya de kunne ta vann fra. Hvis det ble malt til overs etter at klosteret hadde brygget det øl det trengte, var også malt en lett omsettelig vare i middelalderen. Korn ble beskyttet med lov mot å bli maltet i byene i Norge på Magnus Lagabøters tid. Av pors, som vokste vilt i Norge, kunne man bruke kvistene til å smaksette ølet som ble brygget, det kaltes porsmungåt, importert øl var gjevvere og ble kalt bjor. Restene fra bryggeprosessen, mesken med smakstilsetningen, kunne brukes som vinterfôr til dyrene de holdt på øya.

Klosterets grangier produserte varer det kunne selge eller bytte bort. Klosteret hadde en markedsrettet produksjon ved sine grangier. Senere ser vi den samme tendensen ved spesifiseringen av varer klosterlenet ville ha inn i landskyld. Konventet hadde fra slutten av 1100 tallet et marked for overskuddsproduktene både i Norge og på sine besøks og handelsferder til morklosteret i England. Klosteret hadde en busse, et halvdekket handelsskip som hentet inn varer fra grangiene i den tidlige tiden, senere landskyld som var samlet sammen på utskipningsplasser. Abbeden eller en han hadde bemyndiget skulle besøke morklosteret i England årlig i følge Cisterciensernes sedvane/statutter. Konventet på Hovedøya hadde derfor nær kontakt med sitt morkloster i Kirkested i Lincolnshire i høymiddelalderen, og det er trolig at munkene kombinerte besøkene der med handelsferder.

Klosteret hadde mange gårder og gårdparter de bygslet bort etter at de var gått over til en landskyldøkonomi. Frem til ca. 1400 var det vanlig å avtale bygselsavgift og landskyld i pengeverdi. Senere ble bygselsavgift og landskyld avtalt i varer, disse hadde en fast verdi. Pengene ble mindre verdt på grunn av det dårlige metallet i myntene som ble utmyntet. Etter den store mannedøden ble det nesten ikke myntet ut penger i Norge, og målt i sølv var det en deflasjon på 1400 tallet. Målt i mynt ble varene stadig dyrere fordi sølvinnholdet i myntene stadig sank. Det viktigste var allikevel varenes innbyrdes verdi. Som en følge av at det var lite mynt i omløp ble varebytte stadig vanligere. På 1500 tallet ble det igjen inflasjon.

I Oslo hadde klosteret flere gårder. Fra noen av disse kunne munkene drive handel, samtidig som de leide ut andre. De makeskiftet bort enkelte av bygårdene mot en gård på landet mot at begge skulle tilfalle klosteret etter skifterens død.

Provent i en kirkelig institusjon var middelalderens aldershjem. På Hovedøya kunne lekfolk få provent i klosteret. Dette tjente klosteret på i det lange løp. På kort sikt var inngivelsesgaven mange ganger for liten til å gi stor nok avkastning til at kravene proventholderen hadde forhandlet seg til kunne oppfylles av inntekten. Gaven eller betalingen ga derfor ofte ikke avkastning for klosteret før proventholderen var død og klosteret kunne bruke hele inntekten fra gaven.

I 1323 fikk konventet i tillegg til sitt salg av landbruksprodukter lov av paven til å gi lekfolk avlat ved et besøk i deres kirke, trolig for å spe på inntekten. Dette gjorde de ved å ta imot materielle gaver fra legfolk og gi dem avlat, en immateriell gave, tilbake. De holdt også bønner for folks sjelefrelse etter 1215, mot en gave fra den som ville ha sin eller en slektnings sjel gjennom skjærsilden raskere. Slik manifesterte det norrøne gavesamfunnet seg i kirkelige institusjoners favør.

II. Cistercienserne i Norge og Europa.

Eldre forskning har sett Cistercienserne som en nyrydningsorden. Nyere forskning har derimot kommet frem til at deres del i utbyggingen av bondegårder og rydning var svært liten. Dagens forskere betoner igjen at Cisterciensernes del av nyrydningen av ubrukte landområder allikevel ikke var så liten. Ordenen har i alle fall anlagt mark i utkanten av de gamle dyrkede landområdene, og således opparbeidet lite egnet land og våtmark til dyrket mark.

I den grad historikerne nevner økonomien i de norske klostrene ser det ut til at de underforstått ser de norske klostrene som en særegen gruppe blant de europeiske klostrene. Mine undersøkelser viser at Cistercienserne i Norge drev en handelsøkonomi på samme måte som klostrene lenger syd i Europa, denne politikken økte over tid. Klosteret la om landskyldspolitikken til å omfatte mer av lett omsettelige varer fra midt på 1300 tallet og frem mot nedleggelsen. Også Immo Eberl har beskrevet at klostrene lenger sør i Europa skaffet seg

flere bygårder. At Hovedøya hadde flere slike støtter opp under det felles europeiske mønsteret med handelsøkonomi.

Historikerne har i mange år vært klar over Hovedøya og Lyses handel i England. At både Lysebussen og Hovedøybussen besøkte havner i England har vært kjent, også at den ekstra plassen om bord ble leiet ut til kjøpmenn som ikke var i felag med munkene. Historikerne har gjerne fokusert på samhandelen med England, men har ikke sett at det også i Norge var et stort marked for klostrenes varer. Mine undersøkelser har vist at cistercienserne ikke bare handlet med sine landskyldvarer i England, men også må ha hatt en betydelig omsetning i Norge.

Munkene konsentrerte seg om å få inn landskyldvarer som var lett omsettelige. Klostrene var dypere involvert i markedshandel enn hva historikerne hittil har kjent til. Vi kan se overgangen til å betale landskyld i fisk på Vestlandet og i Nordnorge som en parallell til dette.

Lenger sør i Europa har cisterciensernes spesialiserte produksjon for markedene vært et sentralt emne i forskningen rundt ordenen. Dette er spesielt belyst i England. Der drev klostrene sauehold i stor stil. Dette bidro til fremstilling av ull og pergament. I Tyskland alet klostrene opp hester til ride, last og trekkdyr i tillegg til storfe og svin. I Frankrike drev enkelte klostre med metallforedling.

I Norge kan det se ut som om denne spesialiseringen foregikk på en annen måte enn lenger sør. I Norge ser det ut som om de spesialiserte landskylden. Samtidig var Cistercienserne orientert mot handel på samme måte som sine ordensbrødre lenger sør på kontinentet.

Cisterciensernes regler forlangte at klostrene skulle være selvbergende og eie tilstrekkelig med husdyr og jord til å kunne brødfø seg selv, sine gjester og de fattige i området som kom til klosteret for å få mat. Cistercienserne i Norge drev korndyrking og hagebruk for å få frem grønnsaker, de skaffet seg fiskerettigheter og skogseiendommer, og drev flere møller hvor de malte korn for gårdene rundt. Dette trakk gråmunkene tilbake mot det samfunnet de hadde gitt avkall på og de samhandlet mer med samfunnet rundt enn det sto i deres regler.

Appendix:

1. Bibliografi.

Utrykte kilder.

Riksarkivet: Akershus lensregnskaper for 1577/78, 1578/79, på fiche.

Trykte kilder.

Akershusregisteret af 1622. Fortegnelse optaget af Gregers Krabbe og Mogens Høeg paa Akershus slot over de derværende breve. (Ak.reg) utgitt av G. Tank, Kristiania 1916

Annales danici medii ævi, utgitt av Ellen Jørgensen, København 1920

Annales Suecici medii ævi, utgitt av G. Paulsson, Gleerup bokförlag, Lund 1974

Benedikts regel, oversatt av Erik Gunnes, Thorleif Dahls Kulturbibliotek, Oslo 1986

Biskop Eysteins jordebog (Den røde bog), Kristiania 1879, Faksimile Oslo 1958

Diplomatarium Norvegicum, bind I - XXII, (DN) utgitt av C. C. A. Lange med flere, Christiania - Oslo, 1847 – 1995

Danmarks middelalderlige annaler, utgitt av Erik Kroman, København 1980

Early Yorkshire Charters, vol 3, ed. W. Farrer, Yorkshire Archeological society, Record series, Edinburg 1916

Flateyjarbok, utgitt efter Offentlig foranstaltning, Christiania 1868

Fundatio Lysensis Monasterii – Lyse klosters grunnleggelse, "Monumenta historica Norvegiæ. Latinske kildekrifter til Norges historie i middelalderen.", utgitt av G. Storm, Kristiania 1880

Islandske Annaler indtil 1578, utgitt av G. Storm, Kristiania 1888

Monasticon Anglicanum, utgitt av William Dugdale, Westmead, 1970

Nils Stubs optegnelsesbøger fra Oslo Lagthing 1572 – 1580. Utgitt ved H.J. Huitfeldt – Kaas. Kristiania 1895

Magnus Lagabøters Landslov, utgitt av Absalon Taranger, Oslo 1937

Norske lensrekneskapsbøker 1548 – 1567, rekneskap for Akershus len 1557-1558, Oslo 1937

Norske middelalderdokumenter, utgitt av Sverre Bagge, Bergen Oslo, Tromsø 1973

Norske rigsregistranter, utgitt ved Otto Gr. Lundh og I. E. Sars. Christiania 1865

Regestae Norvegica, (RN) bind 1 – 8, utgitt av Riksarkivet

Saga om Håkon Håkonsson, utgitt av Kr. Audne, K. Helle, Oslo 1963

Sverres saga, en tale mot biskopene, utgitt av Anne Holtmark, Oslo 1986

Litteratur.

Aschehougs og Gyldendals ”Store norske leksikon”, 2. utgave, Oslo 1987

Bagge, Sverre: *Salvo semper regio iure*, Historisk tidsskrift nummer 87, bind 2, 1987

Benedictow, Ole J.: *Svartedauen*, Oslo 2002

Bjørkvik, Halvard: *Klostergods og klosterdrift i Noreg i mellomalderen*. Collegium Medievale 1995/2

Bridbury, A.R.: *England and the salt trade*, Westport, Conn. 1973

Bugge, Alexander: *Den norske trøelasthandels historie*, Skien 1925

Burton, Janet: “The Cistercian adventure”, *The Cistercian abbeys of Britain*, utgitt ved David Robinson, B T Batsford, London 2002

Coldstream, Nicola: “The mark of Eternity; The Cistercians as Builders”, *The Cistercian abbeys of Britain*, utgitt ved David Robinson, B T Batsford, London 2002

Constable, Giles: *The reformation of the Twelfth century*, Cambridge, 1996

Danbolt, Gunnar: *Nidarosdomen*, Andresen & Butenschøn AS, Oslo 2000

Duby, Georges: *Guerriers et Paysans*, Gallimard 1974

Eberl, Immo: *Die Zisterzienser – Geschichte eines Europäischen Ordens*, Stuttgart 2002

Eide, O. E.: *Hovedøya kloster, bidrag til bygningshistorien*, innberetning til riksantikvaren 1975

Fischer, Gerhard, 1974: *Klosteret på Hovedøya, et Cistercienseranlegg*, Foreningen til norske fortidsminnemerker bevaring, årbok 1974, Oslo

France, James: *The Cistercians in Scandinavia*, Kalamazoo, Michigan, 1992

Garstein, Oskar: *Mariu-Klaustr i Höfudey*, Oslo 1990

Gervin, Karl: *Klostrene ved verdens ende*. Oslo 2007

Gjerland, Leif: *Oslos øyrike: før og nå*, Oslo 2006

Gunnes, Erik: *Klosterlivet i Norge, tilblivelse – økonomi – avvikling*, Foreningen til norske fortidsminnemerker bevaring, årbok 1987

Gunnes, Erik: *Klosteranlegg i Norge, en oversikt*, særtrykk av Fortidsminner 1987, nr. 68

- Gunnes, Erik: *Ordre og klostre i norsk samfunnsliv*, Collegium Mediaevale 1995/2
- Gunnes, Erik: *Erkebiskop Øystein: statsmann og kirkebygger*, Aschehoug, Oslo, 1996
- Hansson, Erling Mørch, *Fra Ladegaardsøen til Bygdøy*, Eget forlag, Oslo, 1947
- Hearn, Thomas: *Joannis Lelandi, Antiquarii De Rebus Britannicis Collectanea*, Editio Altera, Londini 1774
- Henriksen, Dag Sverre: *Bene vixit qui bene latuit*, UiO 2004
- Holmsen, Andreas: *Norges Historie. Fra de eldste tider til eneveldets innføring i 1660*. Oslo, 1936
- Holtmark, Anne: *Sverres saga – En tale mot biskopene*, Aschehoug, Oslo 1961
- Imsen, Steinar og Winge, Harald: *Norsk Historisk Leksikon*, (NHL), Oslo 1999
- Inntjore, Hilde: *Nonneseter – et middelalderkloster i Oslo*. HiA 2000
- Janaushek, P. L.: *Originum Cisterciensium*, Wien 1877
- Johnsen, Arne Odd: *Omkring grunnleggingen av klosteret på Hovedøya*, s.39, Oslo bispedømme 900 år, historiske studier. Universitetsforlaget 1974
- Johnsen, Arne Odd: *De norske Cistercienserkløstre 1146 – 1264: sett i europeisk sammenheng*, Artikkel utgitt i Det norske vitenskapsakademi: Hist-filos, klasse avhandlinger, Ny serie nr. 15 s 37, Oslo 1977
- Jørgensen, J. Overgaard: "Esrum klostets Godsdrift", *Bogen om Esrum kloster*, Fredriksborg amt, 1997
- Kulturhistorisk Leksikon over Norrøn Middelalder, bind 1 – 24 (KLNLM) København 1957 – 1973
- Kurlanski, Mark: *Salt – A world history*. New York 2002
- Lange, Christian C. A.: *De norske klostres historie i middelalderen*, Christiania 1847–56
- Lawrence, C. H.: *Medieval Monasticism*, Singapore 1989
- Le Goff, Jaques: *The Birth of Purgatory*, s. 55, University of Chicago Press, 1984
- Lekai, Lovis J.: *The Cistercians: Ideals and reality*, Kent State University press, Ohio 1977
- Lunde, Øivind: *Fortidsminneforeningens årbok* 1987, Oslo 1987
- Manrique, Angelo: *Cisterciensium seu verius ecclesiarum annalium a condito Cistercio tomi IV*, Lugduni 1642 – 59
- McGuire, Brian Patrick: *The Cistercians in Denmark*, Kalamazoo, Michigan, 1982

- Morris, Colin: *The papal Monarchy*, Oxford, 1989
- Nedkvitne, Arnved: *Utenrikshandelen fra det vestafjeldske Norge 1100 – 1600*, Bergen 1983
- Nedkvitne, Arnved: *Møte med døden i Norrøn middelalder*, Oslo 1997
- Nedkvitne, Arnved og Norseng, Per G.: *Middelalderbyen ved Bjørvika*, Oslo 2000
- Nilsen, Askild H.: *Hovedøya før reformasjonen*, St. Halvard nr 3, 2003
- Norseng, Per G.: *Kamp om gode fiskeplasser innerst i Oslofjorden!* Follominne, årbok 1999
- Nyberg, Tore: *Monasticism in North-Western Europe, 800 – 1200*, Ashgate, 2000
- Rosenwein, Barbara H.: *To be the neighbor of Saint Peter*, Cornell University Press 1989
- Schia, Erik: *Oslo innerst i Viken*, Oslo 1991
- Steen, Sverre: *Ferd og fest*, s. 292, Oslo, 1942
- Williams, David H.: *The Cistercians in the early middle Ages*, Throwbridge 1998

2. Abbedsliste

Liste over kjente Cistercienserabbeder på Hovedøya. Deres abbedperiode er ofte ukjent og det vil da kun stå det eller de år, med komma mellom, vi påtreffer dem i kildene. Jeg oppgir kildene vi kjenner navnene fra. Det er dessverre flere hull i listen.

1.	1146 – 1153	Philippus, engelsk, abbed de 7 første årene, hadde vært prior i Kirkstead, vendte tilbake til denne stillingen, så 2. abbed i Meaux.
2.	1153 – 11??	William, abbate de Houedeia, engelsk, finnes som vitne på to diplomer fra Rivaulx før 1160, gave godkjent av pave Alexander III i 1160.
3.	ukjent	ukjent, her er det kanskje flere mellom
4.	1219, 1223	Askatin, engelsk?, senere kongens kansler. ccal
5.	ukjent	ukjent, som over
6.	1246 – 12??	Laurentius, engelsk?, overtok senere i Kirkstead, DN I, 30.
7.	1249 – 12??	Sven, Akreg. 1317
8.	ukjent	ukjent, som over
9.	1281?	Halvard? ccal
10.	ukjent	ukjent, som over
11.	1295 – 1299	Halle DN2,36, DN21,3
12.	1299 – 1305	Bård DN4,40, DN1, 105
13.	ukjent	ukjent
14.	1311, 1312,1318	Albert, DN4,95, 1318 kan være feiltolket for Audun?
15.	1315	Sigurd? I Ccal blir han kalt dan, prior.
16.	1318, 1323	Audun (fra Tautra?) DN2,121, DN2,151

17.	1321	Jon DN5, 60, DN4, 148, DN5, 66, broder Olav cellarius
18.	1329, 1332	Albert (samme som over?) DN2,193
19.	1336	Anders DN5, 113
20.	1342	Arnulf?
21.	1347	Andor?
22.	1351 – 1354	Arnulf Steinarsson (gikk av) DN2,312
23.	1354	Paul SRD4, 417
24.	1358	Johannes, DN8,168, Alf prior i 1359, DN2,352
25.	1387, 1397	Haavard, DN6,341, død før eller i 1397.
26.	1408, 1412	Bjarne DN3,592
27.	1423	Jon (fra Lyse?) Akreg. 1404
28.	1427 – 1432	Bo Ak.reg 824,828,1123,1396,1431,1448,1527,1529,1598
29.	1434	Bjørn Ak.reg 1521, feilskrift for Bo?
30.	1438, 1460	Bo DN2, 731(samme som over, eller to forskjellige?)
31.	1470?	Thorgeir, abbed mens konventet var i Bergen, Munkeliv.
32.	1488, 1497	Paul DN1, 956, Ak.reg 1746
33.	1508, 1509	Claus DN3, 1043
34.	1511	Niklas Ak.reg
35.	1525	Mathias Henriksen, dansk, kom fra Tautra i 1512?,
muligens også Sorø, avsatt av Oslobiskopen grunnet økonomiske misligheter.
36.	1525 – 1532	Hans Andersen, dansk, siste abbed, DN8,602 grepet og ført
til Akershus etter å ha tatt C.2s parti. Bekreftet som abbed av Frederik 1.

3. Kilder

Det er få kilder til klosterdriften i Norge. Noe som gjør kildesituasjonen for Hovedøya vanskeligere, er i tillegg til at de bevarte kildene er få at Cistercienserne var eksempte, deres jordegods vises ikke i Oslobiskopens jordebok. Derfor vil det alltid være forbundet med usikkerhet å trekke konklusjoner fra det beskjedne kildematerialet vi har til rådighet. Det er derfor viktig å være bevisst kildekritisk og gjøre vurderinger i forbindelse med kildene som blir brukt. Ved å bruke de norske kildene og trekke paralleller til Ordenens klostre i det øvrige Europa, spesielt England og Danmark, er det mulig å tegne et mer nyansert bilde av ordenens norske klostre, dens samfunnsmessige og økonomiske betydning.

For å komme frem til en så god konklusjon som mulig med dette beskjedne kildematerialet, har jeg brukt både norske og utenlandske kilder for å sette klosteret jeg undersøker inn i en Europeisk sammenheng. Jeg har benyttet diplomaterialet der dette har vært mulig, lokalhistorie som bygdebøker og bøker over distrikter der jeg tror klosteret hadde grangier eller større jordansamlinger, og der det eller gårder i dets eie er

omtalt. Jeg har også benyttet Akershusregisteret, en samling register skrevet av kongelige skrivere i 1622 på Akershus slott, dette er det nærmeste vi kommer en dynamisk kilde. Regestene er skrevet inn etter diplomer som befant seg i klosterets brevkister da disse ble ført til Akershus etter at klosteret ble nedlagt og dets verdier overført til kronen i 1532. For å få et annet syn på dateringene enn det som er gjort av G. Tank som transkriberte og utga regestene i 1916 har jeg brukt Regesta Norvegica.

4. Generelt om tabellene.

Om tabellene: I vedleggene er det i forbindelse med noen av gårdene usikkert om klosteret eide disse. I de tilfellene dette gjelder er klosterets navn ikke nevnt i dokumentet (Dok. Uten HK), og der det nevnes flere gårder. Hvis bare en av gårdene er å finne i klosterets eie i 1532, er det en mulighet for at den andre gården ikke var i klosterts eie, men kun part i en sak der klosterets gård var innblandet. I de dokumentene der klosteret ikke er nevnt og ingen av gårdene var i klosterets eie i 1532, regnes begge som eid av klosteret på det tidspunkt de blir nevnt. Dette er imidlertid usikkert, og gårdsantallet må derfor regnes som et maksimumstall. Når det i vedleggene står at gårdene var i klosterets eie i 1532 ved nedleggelsen, betyr det at de finnes i et eller flere av lensregnskapene av 1557/58, 1577/78 eller 1578/79.

Når det gjelder kolonnen under type, skilles det mellom kategoriene kjøp, makeskifte, gave og dokumenter fra klosterets brevkiste uten at klosteret er navngitt, det vil si (dok. uten HK).

2. Avklaring om datoer.

Flesteparten av menneskene som levde i Europa i middelalderen hadde en syklisk forståelse av tiden. De anvendte årstidenes stadige tilbakevending til tidfesting og refererte til naturkatastrofer og andre hendelser i naturen for å henvise til et tidligere år. Årene kunne også bli tidfestet til en herskers/fyrstes regjeringstid. Den kristne æra ga minst et halvt dusin forskjellige tidspunkt for årets start i middelalderen. Den julianske kalender begynte året som i dag den 1. januar, men dette ble av kirken sett som en hedensk skikk. Kirken betegnet 1. januar som Kristi omskjæringsfest, en høytid den forsøkte å få folk til å feire, kirken ville begynne året med en av sine høytidsdager. Det

var ikke enighet om et bestemt starttidspunkt. Året kunne ha en angivelse av årstallet et år etter den tidsregning vi bruker i dag, år 1147 ville da tilsvare 1146 etter vår kalender.¹

Det i dag brukte årsskiftet, innført i år 153 før vår tidsregning i Roma, har vi fra den julianske kalender som begynner året den 1. januar og avslutter det den 31. desember. Fra 1582 i katolske land, i Danmark/Norge 1700, ble den gregorianske eller den vestlige/kristne kalender innført. Denne har året ordnet på den samme måten, både den julianske og den gregorianske kalender begynner året den 1. januar. I dag går de fleste kalendere ut fra 1. januar som årets begynnelse, og AD 1 som startpunkt for årstallene. AD 1 ble fastsatt av munken Dionysius Exiguus i 525 e.kr. AD 1 tilsvarte år 4714 i den Julianske kalender, og år 753/4 AUC og er starttidspunkt for årene i den Kristne æra.² Paven hadde pålagt ham å lage en tabell over påsken den neste påskesyklusen.³ Han likte ikke å begynne med en kristenforfølgers æra som starttidspunkt for sin utregning, og konstruerte i stedet sin utregning ut fra år 1, i stedet for å bruke år 1 i Diocletians æra som starttidspunkt. Han brukte istedet AD 1, det herrens år 1, som begynnelse på den kristne æra etter å ha regnet seg tilbake til dette.⁴

2.1 Når ble Mariaklosteret på Hovedøya opprettet?

Det er to store hendelser i det samme århundre klosteret ble opprettet der man ikke har kommet til en konklusjon om det eksakte årstall, opprettelsen av erkesetet i 1152/53 og tronfølgeaven ved kroningen av Magnus Erlingsson i 1163/64. Ingen av dem som tidligere har skrevet om opprettelsen av klosteret har brukt alle tilgjengelige kilder for å fastlegge klosterets opprettelsestidspunkt. Vi har begrenset med primærkilder om opprettelsen av klosteret på Hovedøya. Annalene, årbøkene, som nevner Hovedøya, sier kun at et konvent kom eller ble sendt dit i 1147.

Dateringen og derved årstallet i ulike områder avhang av når myndighetene i det området annalførerne satt brukte som startår for tidsregningen, eventuelt hvilken klosterorden de

¹ R.W. Bauer, Calender for Aarene fra 601 til 2200 efter Christi Fødsel. s. 103. Viborg 1961

² AUC = Ad Urba Condita, fra byens grunnleggelse, d. e. Roma.

³ Påskesyklusen som gikk fra vårt år 532 frem til år 626.

⁴ Diocletians Æra (også kalt martyrenes æra) begynner i året 284 e.kr (Diocletian styrte fra 284 til 305 og innførte 4-keiserdømmet).

tilhørte. Dette må det tas hensyn til når man skal datere kildene.⁵ Klosteret på Hovedøya ble ifølge kildene opprettet i det samme år som Erik Lam i Danmark abdiserte og gikk inn i klosteret i Odense som munk og døde der i august 1146. Konklusjon: Klosteret på Hovedøya ble opprettet i 1146.

⁵ P. L. Jauschek, *Origines Cistercienses*, tome I, Wien 1877. Datoen XV.Cal.Jun 1147 som vi finner her er tatt fra A. Manrique.

Tabell 1

Alle gårder i høymiddelalderen

Gård	henv. NG	Kilde	Datering	Type	Innhold	Kommentar
Bygdøy	NG II, s. 96, nr 1-2	Akreg. 1347 - 48	1147, ?	gave	Et vernebrev fra Kong Inge Krokrygg, samt en stadfestelse fra Kong Magnus Erlingsson på gaven fra Inge.	Dette er Kong Magnus stadfestelse av en gave som kan tolkes til at Kong Inge ga HK en gård, Bygdøy.
Bygdøy	NG II, s. 96, nr 1-2	Akreg. 1365	1292 - 10.12.1305	makes kifte	Brevet sier at to menn skal gjøre HK fyldest med 16 ø.bol jord for Bygdøy som Håkon V skiftet til seg	Dateringen av makeskiftet må være melom 1292 da hertug Håkon prøvde å få seg tilkjent gården (Akreg 1345), og Håkons giftemål med Eufemia 10.12.1305 da han ga henne Bygdøy i morgengave (DN III, 61).
Bygdøy	NG II, s. 96, nr 1-2	Akreg. 1177	1341, 26/8 - 1342, 25/08	gave	Gjelder Bygdøy som klosteret har fått av hertuginne Ingeborg.	Dateringen må være feil da HK fikk gården av hertuginne Ingeborg i 1352/56 (DN II, nr. 312, Akreg. 1022). Bygdøy nevnes en del i de resterende kildene.
Borgen	NG II, s. 100, nr 36	Akreg. 1355 - 57	1157 - sommer 1169	kjøp	Klosteret kjøpte Borgen sammen med Smestad, det kan virke som om den blir kjøpt fra Oslobiskopen (Se kilde fra H. Tapte arkiv)	Reg. består av 3 brev fra biskopene H, N og T. Det første må være kjøpsbrevet fra Torsteins tidsom biskop, dvs. 1157 - 69. De to andre må være stadfestinger fra de to påfølgende biskopene. Akreg. 1355 bekrefter HKs eiendom på Borgen.
Smestad	NG II, s. 99, nr. 32	Akreg. 1355 - 57	1157 - sommer 1169	kjøp	Klosteret kjøper Smestad sammen med Borgen, det kan virke som den blir kjøpt fra Oslobiskopen.	Reg. Består av 3 brev fra biskopene H, N og T. Det første må være kjøpsbrevet fra Torsteins tidsom biskop, dvs. 1157 - 69. De to andre må være stadfestinger fra de to påfølgende biskopene. Akreg. 1355 bekrefter HKs eiendom på Smestad.
Manglerud	NG II, s.114, nr. 148	Akreg. 939	1190 - 1226	dok.ut en HK	Biskop Nikolas Arnessons brev gitt til Asbjørn Rud	HK eide gården i 1532.
Bestum Øver og Nedre	NG II, s. 97, nr. 5-6	Akreg. 1583	1277	testament ent	Klosteret får en part i begge Bestumgårdene sammen med 1/3 av gården Rakkestad	HK eide gårdene i 1532 (lensregnskapene). Et gavebrev fra 1277 er identisk med testamentet (Akreg. 1264) på Bestumgårdene.
Bestum Øver og Nedre	NG II, s. 97, nr. 5-6	Akreg. 1579	1296	kjøp	Bevis på at 1/3 av vestre Bestum er solgt til klosteret.	Kan dette være en stadfesting av Akreg. 1583?
Bestum Øver og Nedre	NG II, s. 97, nr. 5-6	Akreg. 1257	1342, 26/8 - 1343, 25/08	makes kifte	Klosteret bytter til seg 3 ø.bol i Bestum ø. mot 10 ø.bol i Mo på Hadeland	
Munkegården	Bytomt ved Munkegården i Oslo	Akreg. 1358-60	1295, før	gave	Brev fra hertug Håkon Magnusson om at en tomt i Oslo er gitt under klosteret	Sammen med dette brevet var det to provsbrev på at HK eide tomten. Det kan se ut som om hertug Håkon stadfester eiendommen på bakgrunn av provsbrevene. Da må disse være eldre enn hertugens brev, og følgelig må tomten ha kommet i HKs eie før 1295.
Moldagård	Bygård i Oslo? Uidentifisert	Akreg. 1341 - 1343	1304, 10.08 - 1305, 09.08	gave	Moldagård gis til HK av Håkon V sammen med 2 andre bygårder.	Moldagård er sannsynligvis en bygård i Oslo ut fra den sammenhengen den står i. Sammen med brevet følger stadfestelser av gaven fra Håkon VI og Margrete.
Thoffter	Bygård i Oslo? Uidentifisert	Akreg. 1341 - 1343	1304, 10.08 - 1305, 09.08	gave	Thoffter gis til klosteret av Håkon V sammen med 2 andre bygårder.	Thoffter er sannsynligvis en bygård i Oslo ut fra den sammenhengen den står i. Sammen med brevet følger stadfestelser av gaven fra Håkon VI og Margrete.
Myklagården	Bygård i Oslo.	Akreg. 1341 - 1343	1304, 10.08 - 1305, 09.08	gave	Myklagård gis til klosteret av Håkon V sammen med 2 andre bygårder.	Myklagård er en bygård i Oslo. Sammen med brevet følger stadfestelser av gaven fra Håkon VI og Margrete.
Grefsen	NG II, s. 104, nr. 73,75	Akreg. 1334	1310	gave	Klosteret får to ø.bol i Grefsen sammen med jord i Aurstad på Nes.	HK eide gården i 1532. Gaven blir stadfestet av Håkon V i 1310 - 1311 (Akreg. 1335).
Grefsen	NG II, s. 104, nr. 73,75	Akreg. 1072	1333, 26/08 - 1334, 25/08	dok. uten HK	Alv på Bjølsen kjøper 1 ø.bol i østre Grefsen.	HK eide gården i 1532. Her ser vi at klosteret har oppbevart brev der en annen har kjøpt part i en gård de også eier part av. Alv kjøper parter i gården to ganger.

	NG II, s. 104, nr. 73,75	Akreg. 1066	1334, 26/08 · uten 1335, 25/08 HK	dok. Alv på Bjølsen kjøper 3 ø.bol i østre Grefsen.	HK eide gården i 1532. Her ser vi at klosteret har oppbevart brev der en annen har kjøpt part i en gård de også eier part av. Alv kjøper parter i gården to ganger.HK har antagelig fått flere parter etter dette.
Grefsen	Bygård i Oslo	Akreg. 861	1314 gave	Klosteret fikk halve Steinbjørsgård samt andre eiendommer. Giver er ukjent	
Lindern	NG II, s. 102, nr. 55	Akreg. 1041	1315 ent	testam Klosteret mottar Lindern av faren til Olav Arnesson.	Dok. er et forlik mellom HK og Øystein Arnesson. Klosteret skal ha Lindern som hans far hadde testamentert til det.
O	NG II, s. 104, nr. 76,77	Akreg. 1227	1315, 10/08 · 1317, 31/12 kjøp	HK kjøper 2 m.bol i O.	Dateringen må være mellom disse datoene da det står "Anno 1317 på 17. kongh Haagens aar." Dette blir feil da det 17 kong Håkons år var 1315-1316.
Tonsen	NG II, s. 106, nr. 85	Akreg. 893 - 896	1325 gave	Halve Tonsen gitt til HK. Giver er ukjent.	Det er fire brev om denne gaven, men det er usikkert om alle skriver seg fra 1325.
Ris	NG II, s. 100, nr 41	Akreg. 871	1325, 26/08 · 1326, 25/08 uviss	Grenseoppgang mellom Ris og Enger. Med et vitnesbyrd om Ris.	HK eide gården i 1532. Vitnesbyrdet som fantes sammen med grenseoppgangen må bety at det var HK som eide Ris. Vi vet det eide Ris i 1344/45 (Akreg. 872). Enger ble senere lagt under Ris.
Ris	NG II, s. 100, nr 41	Akreg. 872	1343, 26/08 · 1344, 25/08 gave	HK får nedre Ris. Giver er ukjent.	HK eide gården i 1532 (Lr. 1577 - 1578).
Jordal	Uidentifisert	Akreg. 1262	1327, 26/08 · 1328, 25/08 gave	1 m.bol i Jordal gitt til HK. Giver er ukjent.	
Åsen	NG II, s. 105, nr. 79	Akreg. 1223	1330, 26/08 · 1331, 25/08 gave	HK får 9 ø.bol i Åsen. Giver er ukjent.	HK eide gården i 1532.
Teisen	NG II, s. 112, nr. 132	Akreg. 1458	1334, 26/08 · 1335, 25/08 uviss	Et brev angående Teisen.	
Nederste gården	Uidentifisert	Akreg. 1259	1339, 26/08 · uten 1340, 25/08 HK	dok. Kjøpebrev på 1 m.bol i "nederste gården" i Asker sogn, solgt til Eirik Halvardsson.	
Bjørkaas	NG II, s.160, nr. 68	Akreg. 942	1260 gave	HK får 3 ø.bol i Bjørkaas sammen med Sulffuerud og Asteskoug i Røyken.	
Drengsrud	NG II, s. 151, nr.7	Akreg. 1223, samme nr. som Åsen i Aker	1330, 26/08 · 1331, 25/08 gave	HK får 3 ø.bol i Drengsrud. Giver er ukjent	
Berg	NG II, s. 153, nr. 16	Akreg. 1145 - 1147	1333, 26/08 · 1334, 25/08 kjøp	Tre brev om at Berg er solgt under HK	HK eide gården i 1532.
Berg nordre	NG II, s. 153, nr. 17	Akreg. 1517	1347, 26/08 · 1348, 25/08 kjøp	HK kjøper nordre Berg	HK eide gården i 1532. Uvisst om HK eide begge Berggårdene, eller bare en av dem.
Rud	NG I, s. 40 nr. 42, s. 48 nr. 88 og 90.	Akreg. xxxx	1146 - 1349		
Mork	NG II, s. 175, nr. 56 - 57	Akreg. 1011	1322 - 1323 HK	dok. uten Elin Guttormsen kjøper 2 ø.bol i Mork.	Året må være 1322/23 og ikke 1266/67 fordi Elin nevnes i 1318/19 i Akreg. 1093.

Gunnbjørn Drotning gir Alneros, Vegger, Lycke, Bierulrad og Hallem til HK med kardinalbiskop Vilhelm av Sabina m.fl. Som vitner. I september 1247, tidspunktet da Vilhelm av Sabina var i Oslo.

I følge RN I, nr. 792, så ligger alt godset antagelig i Bohuslen. Vilhelm av Sabina stadfester denne gaven i Akreg. 1380.

Alneros	Uidentifisert	Akreg. 1379	1247 gave		
Vegger	Uidentifisert	Akreg. 1379	1247 gave	som over	som over
Lycke	Uidentifisert	Akreg. 1379	1247 gave	som over	som over
Bierulrad	Uidentifisert	Akreg. 1379	1247 gave	som over	som over
Hallem	Uidentifisert	Akreg. 1379	1247 gave	som over	som over
Haugeland	Skee sogn, uidentifisert	Akreg. 969	1338, 26/08 · 1339, 25/08 gave		HK får 1 ø.bol i Haugeland. Giver er ukjent.
Gunnerød	NG VI, s. 72, nr. 63	Akreg. 1057	1322, 26/08 ·uten 1323, 25/08 HK		Kjøpebrev der Simon prest i Botne kjøper 2 ø.bol i Gunnerød. Gården var ikke i HKs eie i 1532.
Dønski i v. Bærum	NG II, s. 141, nr. 80	DN II, nr. 121	1295 - 1299 gave		Vitnebrev fra 1315 som forteller at HK mottok 1.bol i Dønski under abbed Halle, dvs. 1295 - 1299. Denne kilden forteller muligens noe om gilde el. provent ved HK. Det er også interessant å se betydningen av gode vitner.
Dønski i v. Bærum	NG II, s. 141, nr. 80	Akreg. 960	1343, 26/08 · 1344, 25/08 gave		HK mottar 2 ø.bol i Dønski. Giver er ukjent
Holo i v. Bærum	NG II, s. 133, nr. 28	Akreg. 1272	1323 gave		HK får Holo i gave sammen med to andre eiendommer. Giver er ukjent
Nordby	NG II, s. 133, nr.28	Akreg. 1202	1325, 26/08 ·(pante 1326, 25/08 kjøp brev)		Nordby er pantsatt til HK HK eide gården i 1532.
Voll i v. Bærum	NG II, s. 134, nr. 36 - 37	Akreg. 847	1340, 26/08 · 1341, 25/08 gave		HK får 2 ø.bol i Voll. Giver er ukjent
Furuset i v. Bærum	NG II, s. 138, nr.57. Usikker identitet, det står "Foureskore ij Thonne" i kilden. Kanskje	Akreg. 1546	1342, 26/08 ·uten 1343, 25/08 HK	dok.	Kjøpebrev på 5 ørtogbol i Furuset. Gården var ikke i HKs eie i 1532
Solberg	NG II, s. 130, nr. 5	Akreg. 1289	1347, 26/08 · 1348, 25/08 gave		HK får 1/2 m.bol i Solberg. Giver er ukjent

Milmerud og fossen ved Fåbru i ø. Bærum

1348, 26/08 ·

HK får Mimerud med en foss over Lysakerelven

RN V, nr. 1180 spekulerer i om dette kan være den forsvundne Hellerud i NG II, s. 146 under forsvundne navn.

Eidsberg	NG I, s. 142, DN II, nr. nr. 89	193	1329, 12/03	uviss	Abbed Albrekt var på Eidsberg hvor han krevde å få betalt resten av landskylden bonden skylder HK.	I 1321 i en sak mellom Ivar Olavsson prost i Mariakirken i Oslo og HK ser vi at Arnulv på Eidsberg opptrer som Ivars ombudsmann i saken. Det må bety at HK ikke kan ha eid Eidsberg på dette tidspunktet (DN IV, 148). I 1401 eide HK gården sammen med presten på Eidsberg. (DN III, 557).
Berger/T eig	NG I, s. 133/145, nr. 103/106.3	Akreg. 1194	1339, 26/08 - 1340, 25/08	uviss	Grensegangsbrev som omhandler gårdene Berger og Teig. Det står i regesten "imellem Theige och Biergens som Huodøe brøder eyer", dette kan bety at de eier en eller begge.	Vet ikke om det er en eller begge gårdene som er i HKs eie, teller bare med en gård på grunnlag av dette dok.
Habbarst ad	NG II, s. 384, nr. 174 - 176. Usikker identitet, det står "Halffuerstu edr" i kilden.	Akreg. 1085	1190, 1226, 07/11(N. A.s funksjonstid)	gave	Nikolas Arnesson gir HK Habbarstad.	Hk eide gården i 1532. Klosteret eide Habbarstad i Eidsvoll i 1532. (I.r. 1577/78).
Egger	NG II, s. 375, nr. 59.	Akreg. 1077	1219 - 1263	uviss	Håkon IV stadfester at HK eide Egger.	HK eide gården i 1532. Akreg 1370 er en vidisse av Akreg. 1077.
Hol	NG II, s. 374, nr. 58	Akreg. 1077	1219 - 1263	uviss	Håkon IV stadfester at HK eide Hol.	HK eide gården i 1532. Akreg 1370 er en vidisse av Akreg. 1077.
Botshaug	NG II, s. 374, nr. 57	Akreg. 1077	1219 - 1263	uviss	Håkon IV stadfester at HK eide Botshaug.	HK eide gården i 1532. Akreg 1370 er en vidisse av Akreg. 1077. Om Botshaug se også Akreg. 1303.
Mork	NG II, s. 381, nr. 147	Akreg. 1370	1219 - 1263	uviss	Vidisse av vernebrev fra Håkon IV om tre gårder, blant disse Mork.	Dette er vidisse av Akreg. 1077, men der har ikke Mork kommet med, sannsynligvis pga. feil i avskrift i Akreg.
Trandum	NG II, s. 387, nr. 206.	Akreg. DN IV, nr. 95	1312, før dette år.	uviss	Trandum opptrer som del av et makeskifte, der HK gir fra seg gården.	Dette betyr at HK eide Trandum forut for 1312.
Vestre Dønnum	NG II, s. 381, nr. 143 - 144	Akreg. 1371 - 1372	1312, før dette år.	uviss	Vestre Dønnum opptrer som del av et makeskifte, der HK gir fra seg gården.	Dette betyr at HK eide Vestre Dønnum forut for 1312.
Botshaug tungen	Uidentifisert (hører til Botshaug?)	Akreg. 1371 - 1372	1333, 26/08 - 1334, 25/08	uviss	Lagmannen i Oslo har dømt Botshaugtungen under HK.	I tillegg er det med en stadfestelse på samme dom fra Kong Magnus Eiriksson.
Hov	NG II, s. 233, nr. 42.	Akreg. og DN IV, nr. 95	1312, før dette år, trolig mellom 1150 og 1200.	uviss(t estam ent)	Som del av et makeskifte gir HK fra seg Hov på Fet.	HK eide gården i 1532. Makeskiftet betyr at HK eide Hov på Fet forut for 1312. I Akreg. 1486 står det at HK fikk all gården Hoff (Hov) og en del i Rossholmen i Øyern i Fet testamentert til seg fra Oluff Warger, uten datering, dette må være før makeskiftet, Åle Varg var lendmann på Romerike på 1100 tallet. Det var en høgendekirke på Hov, som senere ble brukt som sognekirke i Fet.
Uller	NG II, s. 238, nr. 80.	Akreg. 998	1348, 26/08 - 1349, 25/08	testam ent	HK får 2 1/2 ø.bol i Uller. Giver er ukjent	
Frogn	NG II, s. 78, nr. 38.	Akreg. 1168 og 1188	1170 - 1178	gave	Vernebrev fra Kong Magnus Erligsson, erkebiskop Øystein m.fl. Frogn er gitt ti HK. (Se også RN I, nr. 157)	Hk eide gården i 1532. Gården går igjen en rekke steder utover i ma. NB! Kapellet som blir gitt klosteret i 1178 (sannsynlig feildatering i Akreg. 1378, år og dok. har samme tall). (NLB I, s. 130).
Huseby	NG II, s. 77, nr. 31 - 32	Akreg. 1340	1170 - 1190	uviss	Et brev fra biskop Helge i Oslo som gjelder Huseby som ligger under HK.	Brevet er ikke datert, men må være fra 1170-90, biskop Helges funksjonstid.Gården kan ha kommet inn under HK enda tidligere.

Bjerke	NG II, s. 77, nr. 33	Akreg. 1470 - 1471	1311 gave	Brev fra Håkon V om at Bjerke er gitt til HK.	Dette brevet er i følge Akreg. Skrevet i 1311. Dateringen er sannsynligvis feil da brevet må hense på makeskiftet med Mariakirken hvor HK får Bjerke i 1312. Kongen stadfester skiftet.
Bjerke	NG II, s. 77, nr. 33	Akreg. 1373-76, DN IV, nr. 95	1312, 29/06	makes kifte Klosteret skifter til seg Bjerke fra Mariakirken i Oslo mot en rekke gårder.	Med Bjerke følger skog, fiskeretter og vann. (den vanlige ordlyden i eiendomsbrev.) Akreg. 1329-30, DN IV, nr. 125 er vidisser av dette makeskiftet.
Bjerke	NG II, s.77, nr. 33	Akreg. 1178	1316 kifte	makes Makeskifte mellom HK og biskop Asmund i Bergen, HK fikk Bjerke mot Bygdøy.	Det synes rart at HK kan gjøre dette makeskiftet da det ikke eide Bygdøy mellom senest 1305 og 1353/56. Til gjengjeld eide HK Bjerke fra 1312 til 1318. Det ser i tillegg ut til at HK får hele gården av Bergensbiskopen, det synes rart at han skulle eie en hel gård på Østlandet. Kan det være brukt/skrevet av feil navn på gårdene, er det eventuelt andre gårder med samme navn, eller er det en feildatering for 1416 eller 1516?
Bjerke	NG II, s.77, nr. 33	Akreg. 1501 - 1503	1349, 26/08 · 1350, 25/08	gave Klosteret mottar 5 ø.bol i Bjerke.	To andre brev var festet til dette. (Var det mer å hente når HK eide hele gården? Eller gjorde de ikke det lenger?)
Knardal	NG II, s. 79, nr. 43	Akreg. 1456	1337, 26/08 · 1338, 25/08	kjøp HK kjøper Knardal.	Dette er et kjøpsbrev hvor det står at gården tilhører HK. Dette må bety at HK kjøper Knardal.
Glenne	NG II, s. 80, nr. 50	Akreg. 1269	1349, 26/08 · 1350, 25/08	gave HK mottar Glenne med dertil liggende fiskerett på Nesodden.	I Akreg. Står det at gården ligger på Nesodden i Follo, det må være feil, den ligger i Frogn på Follo. (Annen oppdeling av herredene før?)
Løberg på Hovund	NG VII, s. 127, nr. 112.	Akreg. 1170	1207 - 1217	makes kifte Makeskifte mellom kong Phillipus og HK. Kongen får Bjerke i Ski (Kråkstad), og HK får Løberg på Hovund.	
Løvstad	NG II, s. 295, nr. 1	Akreg. 1203	1297	gave En part i Løvstad gitt til HK.	
Gauterud	NG II, s. 298, nr. 31	Akreg. 1195	1310	gave 2 m.bol i Gauterud gitt til HK.	
Torshov	NG II, s. 296, nr. 9 - 10	Akreg. 1495	1323	kjøp Kjøpebrev som viser at HK har kjøpt Torshov.	Dateringen er usikker da kjøpebrevet er udatert, men hosheftet brev er datert 1323, Akreg. 1494. Gården må antagelig ha kommet under HK før 1323.
Smestad	NG II, s. 297, nr. 14 - 15	Akreg. 1102 - 1105	1341, 26/08 · 1342, 25/08	kjøp (etter pantsetelse). Fire brev som omhandler pantsettelsen og kjøpet av Smestad.	
Veum	NG I, s. 306, nr. 14, 19	Akreg. 966 - 967	1327, 26/08 · 1328, 25/08	uten HK To brev om salg av Veum til Oluf Grimsen	Gården var ikke i HKs eie i 1532.
Hval	NG IV, I, s. 151, nr. 246 · 247	Akreg. 1354	1219 - 1263	gave HK mottar Hval på Hadeland av Håkon IV	I Akreg. står det "Tholl på Loiken", må være feilavskrift for Huoll (RN I, nr. 1038)
Voll	NG III, s. 251, nr. 22	Akreg. 1553, DN I, nr. 7	(se RN I, nr. 514)	gave Uddard gir HK 1/2 m.bol i Voll. (sammen med 1/2 m.bol i Skipping på Jeløya).	Dok. er et stadfestingsbrev fra biskop Nikolas A. Vitner føres opp.
Krok	NG I, s. 384, nr. 49 - 50	Akreg. 866	1324, 26/08 · 1325, 25/08	uviss Domsavsigelse om at Krok tilhører HK.	

Krok	NG I, s. 384, nr. 49 - 50	Akreg. 865	1338, 26/08 · 1339, 25/08	kjøp	HK kjøper 6 ørtogbol i Krok.	
Krok	NG I, s. 384, nr. 49 - 50	Akreg. 864	1341, 26/08 · 1342, 25/08	uviss	Grensegangsbrev som omhandler gårdene søndre og nordre Krok. Dette kan bety at HK eier en eller begge gårder.	
Mo	NG V, s. 2 el. 6, nr. 1 el. 23	Akreg. 1243	1346, 26/08 · 1347, 25/08	testam ent	HK får 3 hefseldebol i Mo samt en annen eiendom. Giver er ukjent.	
Hov	NG V, s. 356, nr. 9	Akreg. 1346	1188 - 1190 (se RN I, nr. 204)	gave	Gavebrev fra Eirik Sigurdsson Jarl .	Gården nevnes flere ganger i Akreg. Det er også tilhørende fiskerettigheter med gården (Akreg. 1018 - 1020).
Haga	NG V, s. 360, nr. 33.	Akreg. 1414		1317 gave	HK får Haga. Giver er ukjent.	
Arnerud	NG V, s. 366, forsvundne navn.	Akreg. 944	1328, 26/08 · 1329, 25/08	dok. uten HK	Karl Torkildsen kjøper 1 1/2 m.bol på Arnerud.	Gården var ikke i HKs eie i 1532.
Inglingstad	NG V, s. 356, nr. 7	Akreg. 1537	1330, 26/08 · 1331, 25/08	uten HK	Angående 3 ø.bol i Inglingstad.	HK eide gården i 1532. Det var et knippe i Akreg. om samme gård.
Mo	NG IV,2, s. 122, nr. 148 (usikkert, kan være Mo i Hole)	Akreg. 1257.	1342 - 1343, før dette.	uviss	HK makeskifter bort Mo.	HK må ha eid gården før makeskiftet, Mo i Hole kom først inn under klosteret i 1346/47. (Dette kan ha vært del av en avtale mellom testamentator og klosteret, der en bedre gård stilles til disp for giveren mot at begge gårder tilfaller klosteret ved hans død.)
Asper	NG II, s. 32, nr. 33 - 34	DN I, nr. 3	1204 - 1217, april	gave	Et brev hvor Filippus tilkjenner HK Asper ved ordskurd. I dok. står det at det var Kong Inge som hadde gitt gården til HK, dette må ha vært Kong Inge Bårdsson (1204 - 1217)	HK eide gården i 1532. (NLB I, s. 131). Det går frem av dok. at HK hadde hatt problemer med lokalbefolkningen i Mossedal før ordskurden. Gården kan ha kommet i Hks eie før 1207.
Asper	NG II, s. 32, nr. 33 - 34	Akreg. 1421, DN II, nr. 36.	1295, 10.08	uviss	Stadfesting på et grenseskille mellom Asper og Mørk.	
Bjørke	NG II, s. 40, nr. 87	Akreg. 1170, RN 209, 401	1217, før	uviss	HK makeskifter bort Bjørke til Kong Fillipus Simonsson mot Ladeberg på Hoffuedt	HK eide gården i 1532. At HK skifter bort gården, betyr at HK eide gården forut for makeskiftet.
Bjørke	NG II, s. 40, nr. 87	Akreg. 1171 - 1172		makes 1298 kifte	Et makeskifte mellom HK og biskop Øyvind av Oslo om Bjørke.	
Skogmess	Uidentifisert	Akreg. 1237	1328, 26/08 · 1329, 25/08	dok. uten HK	Vidisse av et makeskifte om Skogmess samt pantsettelse av 2 gårder.	Gården var ikke i HKs eie i 1532. Siden dette sto i en regest sammen med pantsettelsen av 2 andre gårder, er det uvisst om HK har hatt eierinteresser i Skogmess.
Gryteland	NG II, s. 29, nr. 8 - 9	Akreg. 1237	1328, 26/08 · 1329, 25/08	dok. uten HK	To m.bol blir pantsatt i Gryteland. Regesten inneholder også makeskifte av en gård samt pantsettelse av en annen.	Gården var ikke i HKs eie i 1532. Siden dette sto i en regest sammen med 2 andre gårder, er det uvisst om HK har hatt eierinteresser i Gryteland.
Krakestad	NG II, s. 44, nr. 114	Akreg. 1609	1331, 26/08 · 1332, 25/08	gave	Klosteret får Krakestad.	
Roholt	NG VII, s. 351, nr. 14.	Akreg. 912	1272	uviss	Kontrakt mellom HK og Ottar Øysteinsson om at de som eiere av Roholt bare kunne selge sin halvdel til hverandre.	Plasseringen av gården er ikke helt sikker.

Solberg østre	NG V, s. 329, nr. 164/166	Akreg. 963, DN XXI, nr. 3	1298 kjøp	Klosteret kjøper 3 ø.bol i Solberg ø.	HK eide gården i 1532. I DN står det at transaksjonen er et kjøp, mens det i Akreg. er oppført som gave.
Solberg vestre	NG V, s. 329, nr. 164/166				HK eide gården i 1532.
Grøstad og Grøstad marken	NG V, s. 327, nr. 149	DN II, nr. 85	1307, 08.05	testament med sjelehjelp og avlat HK får 2 ø.bol i Grøstad og Grøstadmarken med det hun eier der av Gjertrud, enke etter herr Guttorm Gydasson.	
Thiodast adum (?) (norrøn TH)	NG V, s. 333, under forsvundne navn.	Akreg. 1457	1332, 26/08 1333, 25/08	dok. uten HK Innløsningsbrev på Thiodastad som tilhører Torbjørn Slap.	Gården var ikke i HKs eie i 1532. Ble ødegård etter mandedøden?
Gullaug (?)	NG V, s. 321, nr. 113 - 115	Akreg. 1381 - 1382	1349, 26/08 1350, 25/08	dok. uten HK Kong Magnus gavebrev på Gullaug samt en annen gård gitt til Rollaug Sveinungsson.	Gården var ikke i HKs eie i 1532. Det er usikkert om HK hadde interesser i denne gården da den sto oppført sammen med en annen. Gaven stadfestes av Håkon VI i 1368/69.
Oren	NG IV.2, s. 126, nr. 1	Akreg. 834 - 835	1294 kjøp	HK kjøper 3 hefselder og 3 m.bol i Oren.	Dette er det første kjøpet vi finner i kildene som HK gjør etter kjøpet av Smestad/Borgen på 1100 tallet.
Haga	NG IV.2, s. 130, nr. 31.	Akreg. 940.	1340, 26/08 1341, 25/08	gave HK får 2 ørtugbol i Haga.	Brevet er et avhendelsesbrev.
Skippping	NG I, s. 355, nr. 23	Akreg. 1553, DN I, nr. 7	1225, mars (se RN I, nr. 514)	gave Uddard gir HK 1/2 m.bol i Skippping. (sammen med 1/2 m.bol i Voll i Grue).	Dok. er et stadfestingsbrev fra biskop Nikolas A. Vitner føres opp.
Stanger V.	NG II, s. 409, nr. 149.2	Akreg. 911	1295 kjøp	HK kjøper 1/2 fjerding skyld i Stanger.	
Engelstad	NG II, s. 397, nr. 42.	Akreg. 1373, DN IV, nr. 95	1312, før dette år.	uvisst HK skifter bort V. Engelstad.	HK eide gården i 1532, HK må også ha eid gården før 1312.
Døli	NG II, s. 401, nr. 74.	Akreg. 1272.	1323 gave	HK får 12 ø.bol i Døli sammen med andre eiendommer. Giver er ukjent.	HK eide gården i 1532
Beckeby	Uidentifisert, kun Vesttorp som er Nannestad.	Akreg. 1225	1324, 26/08 1325, 25/08	gave HK får 2 hefseldebol i Beckeby. Giver er ukjent. HK makeskifter 3 gårder, deriblant Hundstad mot Roberberg, Nederlundsens, Sigridrudt og Thømmergaardt med Gunnar klerk.	Merk at Akreg. 1226 er biskop Nikolas Arnessons kjøpsbrev på de samme gårdene.
Hundstad	NG II, s. 351, nr. 134.	Akreg. 1265	1299 kifte	makeskifte	
Vansum	NG II, s. 344, nr. 78	Akreg. 1373, DN IV, nr. 95	1312, før dette år.	uvisst HK skifter bort Vansum som del av et større makeskifte.	Gården må ha vært i Hks eie før 1312.
Tomter	NG II, s. 362, nr. 20	Akreg. 977, DN II, nr. 151	1323, 17/10	gave Enke Ingrid Ormsdatter gir HK 10 ø.bol i Tomter.	Dok er et vitnebrev utstedt av Pål Einarsson lagmann i Oslo. Det viser mange interessante detaljer ved slike donasjoner, motydelser, nevner en munk ved navn, Øystein, og en mulig kjellermester.

	NG II, s. 342, nr. 49 - 50, eller s. 349, nr. 111 · Akreg. 112. 1437		1323, 26/08 · uten 1324, 25/08	dok. HK	Greni. Kjøpebrev på Greni.	Gården var ikke i HKs eie i 1532.
Willestad	Uidentifisert NG II, s. 358, nr. 177 · Akreg. 1275		1338, 26/08 · uten 1339, 25/08	dok. HK	6 ø.bol i Willestad solgt til sira Pål Styrkarsson.	Gården var ikke i HKs eie i 1532. Gården nevnes ikke andre steder i kildematerialet.
Bodding	179	1175	1339, 26/08 · 1340, 25/08	gave	HK får 3 m.bol i midtgården i Bodding. Giver er ukjent.	
Stene	Uidentifisert 1497	Akreg. 1497	1339, 26/08 · uten 1340, 25/08	dok. HK	Kjøpebrev på 6 ø.bol i Stene. Eier/kjøper (?) Mariakirken i Oslo.	
Hielmins aas	Uidentifisert, kan være NG II, s. 365, under forsvundne navn.	Akreg. 959	1344, 26/08 · 1345, 25/08	gave	HK får 3 ø.bol i Hielminsaa. Giver er ukjent.	
Glemmege	Uidentifisert 1269-71	Akreg. 1269-71	1349 - 1350	gave	HK får hele gården Glemmege samt de hosliggende fiskerettigheter.	
Ukjent gård	Uidentifisert	Akreg. 935	1318	gave	HK får 6 ø.bol i en ikke navngitt gård på Nesodden.	
Ramstad	NG II, s. 289, nr. 32,33	Akreg. 861	1314	gave	HK får 6 m.bol(?) i Ramstad samt annen eiendom. Giver er ukjent.	I regesten står det bare at gården ligger på Romerike, det er sannsynligvis gården i Nittedal det er snakk om. I 1402 ser vi i et provsbrev at Ramstad i Nittedal ligger under HK.
Nordåker	NG IV.2, s. 268, nr. 87.	Akreg. 1243	1346, 26/08 · testam 1347, 25/08	ent	HK får 2 laupsland i Nordåker.	
Elgestad	NG VI, s. 246, nr. 126 · 1550 - 127 1551	Akreg. 1550 - 1551	1338, 26/08 · uten 1339, 25/08	dok. HK	Kjøpebrev på Elgestad.	Gården var ikke i HKs eie i 1532.
Oterbekk	NG VI, s. 239, nr. 46 - 47 1551	Akreg. 1550 - 1551	1338, 26/08 · uten 1339, 25/08	dok. HK	brev om Oterbekk.	Gården var ikke i HKs eie i 1532.
Berger	NG I, s. 321, nr. 120 1253 - 1254	Akreg. 1253 - 1254	1336, 26/08 · uten 1337, 25/08	dok. HK	To brev om salg av Berger til Oluf Gjermundsen	Gården var ikke i HKs eie i 1532.
Glørud	NG I, s. 95, nr. 18	Akreg. 957	1318	kjøp	HK kjøper to hefseldebol i Glørud samt parter i 4 andre uidentifiserte gårder.	I samme kjøpsbrev nevnes 4 andre gårder som klosteret kjøper. Sannsynligvis ligger også disse i Østfold. (Se disk LP 2.3.3)
Bystad	NG IV.1, s. 148, nr. 98	Akreg. 949	1347, 26/08 · 1348, 25/08	gave	HK får 5 ø.bol i Bystad samt en annen eiendom.	
Smidesa ng	NG IV.1, s. 155, nr. 149	Akreg. 949	1347, 26/08 · 1348, 25/08	gave	HK får 1 ø.bol i Smidesang samt en annen eiendom.	
Herning	Uidentifisert 1084	Akreg. 1084	1196	gave	Kong Erling Magnusson stadfester gave på Herning gitt av hans bror Kong Inge.	Broren må være Inge Magnusson, kongsemne i 1196.
Hauffue	Uidentifisert 1040	Akreg. 1039 - 1040	1349, 26/08 · 1350, 25/08	gave	HK får gården Hauffue.	

	NG V, s. 352 under forsvundne navn. Kan også være gården Skafftor som					
Sulffuerud	står i NBL I, s. 128	Akreg. 942	1260	gave	HK får ødegården Sulffuerud i gave sammen med to andre gårder.	
Asteskoug	NG V, s. 352 under forsvundne gårdsnavn.	Akreg. 942	1260	gave	HK får 1/2 m.bol og 1 setting (en sjettedel eller et kornmål) i Asteskoug sammen med Sulffuerud og Bjørkås.	
Nærnes	NG V, s. 344, nr. 42	Akreg. 978	1303	gave	HK får 1/3 av gården Nærnes. Giver er ukjent.	HK eide gården i 1532.
Nærnes	NG V, s. 344, nr. 42 - 43	Akreg. 1221	1384 - 1385	dok. uten HK	En Lagmannsdom om at Nærnes er ulovlig bygslet av Jørgen Josefsson	
Liverud	NG V, s. 348, nr. 66	Akreg. 1005	1346, 26/08 - 1347, 25/08	uten HK	Skjøte på 3 ø.bol i Liverud gitt til Rolf Svendsen	Gården var ikke i HKs eie i 1532.
Frøtvet	NG V, s. 346, nr. 54	Akreg. 1289	1347, 26/08 - 1348, 25/08	gave	HK får 2 ø.bol i Frøtvet. Giver er ukjent.	
Langstedt	NG V, s. 351 under forsvundne gårdsnavn.	Akreg. 857	1348, 26/08 - 1349, 25/08	gave	HK overtar 5 ø.bol i Langsted. Giver er ukjent.	
Åsåker	NG V, s. 349, nr. 82	Akreg. 1381 - 1382	1349, 26/08 - 1350, 25/08	dok. uten HK	Kong Magnus gavebrev på Åsåker samt en annen gård gitt til Rollaug Sveiungsson.	Gården var ikke i HKs eie i 1532. Det er usikkert om HK hadde interesser i denne gården da den sto oppført sammen med en annen gård. Gaven stadfestes av Håkon VI i 1368/69.
Kjus	NG II, s. 266, nr. 16 - 18	Akreg. 861	1314	gave	HK mottar 14 ø.bol i Kjus. Giver er ukjent.	I regesten står det bare at gården ligger på Romerike, det er flere Kjusgårder i dette området, HK eide bare den på Skedsmo i 1532. Dette kan være en annen, fordi HK mottok hele Kjus gården i gave 1377 (akreg. 1580).
Brotte	NG I, s. 257, under forsvundne gårdsnavn.	Akreg. 1574 - 1575	1339, 26/08 - 1340, 25/08	dok. uten HK	Kjøpebrev på 1 ø. bol i Brotte.	Gården var ikke i HKs eie i 1532. Flere hosheftede brev om samme gård.
Rød	NG I, s. 249, nr.111	Akreg. 1219	1343, 26/08 - 1344, 25/08	uten HK	Brev om 2 ø.bol i Rød nordre gården, avhendet til Eivind Olufsen.	Gården var ikke i HKs eie i 1532.
Hauger	Det finnes 3 gårder i Skoger med dette navnet.	Akreg. 1548	1320	gave	HK får gården Hauger.	
Hemnes	NG I, s. 62, nr. 70	Akreg. 1017	1207 - 1217, juli (RN I, nr. 401)	testam ent	Kong Filippus Simonsson testamenterer hele Hemnes til HK.	HK eide gården i 1532. Vi ser at kongen her krever en motytelse (gjengave) han gir gården som testamentarisk gave for "sjelebot for seg og sine foreldre". (NLR I, s. 133 - Heffnes.)

Bjørneholmene	Uidentifisert i NG, men må ligge i Spydeberg.	Akreg. 1017	1207 - 1217, juli (RN I, nr. 401)	testamentent	Kong Filippus Simonsson testamenterer hele Bjørneholmene til HK.	Vi ser at kongen her krever en motytelse (gjengave) han gir gården som testamentarisk gave for "sjelebot for seg og sine".
Ingstad med Ingstadfossen	NG I, s. 65, nr. 87	Akreg. 1407 - 1411	1341, 26/08 - 1342, 25/08	· uviss	Brev som omhandler gården Ingstad med fossen som tilhører HK. Fire hosheftede brev om samme gård og foss.	
Sand	NG VI, s. 1, nr. 3	Akreg. 1533	1343, 26/08 - 1344, 25/08	· gave	HK overtar 4 1/2 ø.bol i Sand i Strøm sogn i Drammen. Giver er ukjent.	
Hellum	NG VI, s. 3, nr. 19	Akreg. 1516	1345, 26/8 - 1346, 25/08	· uten HK	Avhendelsesbrev på 1/2 m.bol i Hellum.	HK eide gården i 1532. I regesten er gården kalt Hellinnerudt i Strøm sogn i Drammen, det er imidlertid ingen gård med det navnet i herredet.
Nesseby	Det kan være Næstaby NG VI, s.6 under forsvundne gårdsnavn.	Akreg. 1231 - 1235	1346, 26/08 - 1347, 25/08	· kjøp	Nesseby blir solgt til HK	I alt 5 brev, derav flere provs og adkomstbrev fra før gården kom i HKs eie.
Midlum	Antagelig Medalemj, NG IV.2, s. 194 uder forsvundne gårdsnavn.	Akreg. 1208 - 1209	1336, 26/08 - 1337, 25/08	· uten HK	To kjøpe og adkomstbrev om Midlum	Gården var ikke i HKs eie i 1532.
Sand	NG IV.2, s. 191, nr. 73 - 74	Akreg. 1283	1336, 26/08 - 1337, 25/08	· uten HK	Skjøte på 1 1/2 ø.bol i Sand solgt til Eirik Hallvardsson.	Gården var ikke i HKs eie i 1532.
Medalaas i Strømsogn	Uidentifisert, men det kan være Melgaarden, NG III, s. 180, nr. 27, eller Ting-Os NG III, s. 182, nr. 39	Akreg. 1468	1335, 26/08 - 1336, 25/08	· gave	HK får Medalaass i Strøm sogn i Oudall. Giver er ukjent.	Medalaass kan være en feilavskrift for Ting-Os, som HK eide i 1532.
Skårer	NG III, s. 184, nr. 53	Akreg. 1305	1344, 26/08 - 1345, 25/08	· gave/kjøp	HK overtar 2 ø.bol i Skårer.	En vidisse av denne transaksjonen omtaler den som et salg til HK (Akreg. 838) Jeg velger å se inngangen av Skårer som et kjøp, da den samme forvekslingen er gjort tidligere.
Lunder (?)	NG II, s. 255, nr. 67	Akreg. 1093	1318 - 1319	· uten HK	Et kjøpsbrev der Eline Guttormsdatter kjøper 1/2 m.bol i Lunder.	Gården var ikke i HKs eie i 1532. Dateringen må være 1318/19 siden Eline også nevnes i Akreg. 1011 fra 1322/23.
Sørli	NG II, s. 253, nr. 51	Akreg. 1272	1323	· gave	HK får 5 m.bol i Sørli samt andre eiendommer.	Hk eide gården i 1532. (Liidt)
Kvem	NG IV.2, s. 60 - 61, nr. 71 - 73, 77 - 78	Akreg. 1244	1315, før 31.12	· gave	HK får en part i Kvem. Giver er ukjent.	NB! Denne gården blir makeskiftet bort i 1315 mot Sundby på Jessheim. (Akreg. 1245)

	Uidentifisert, kan være Trostad NG IV.2, s. 52, nr. 16 - 17, eller Bjørnstad NG IV.2, s.					
Thønnest adt	67, nr. 111 - 113	Akreg. 964	1341, 26/08 - 1342, 25/08	gave	HK får 10 ø.bol i Thønnestadt. Giver er ukjent.	Hk eide Trostad i 1532.
Moldstad	NG IV.2, s. 110, nr. 202 - 203	Akreg. 1455	1349, 26/08 - 1350, 25/08	gave	HK får Moldstad. Giver er ukjent.	Det var "et knippe sammenheftede breve."
Skoden	Det kan være Skoge, NG I, s.292, nr. 26 - 27	Akreg. 1009	1337, 26/08 - 1338, 25/08	dok. uten HK	1 ørtogbol og 9 øresbol i øvre Skoden, gitt til Sira Pål Styrkarsson.	Gården var ikke i Hks eie i 1532.
Oppen	NG II, s. 311, nr. 45 - 46	Akreg. 1295	1345, 26/8 - 1346, 25/08	gave	HK får e1 m.boli Oppen. Giver er ukjent.	HK eide gården i 1532.
Skogen	Uidentifisert	Akreg. 1199	1349, 26/08 - 1350, 25/08	gave	Hk får 6 ø.bol i Skogen. Giver er ukjent.	
Frogner Store	NG II, s. 313, nr. 54	Akreg. 987	1269 - 1270, (eller 1325/26)	dok. uten HK	Grenseoppgang mellom Store Frogner og Stokker.	Det står ikke noe om HK i regesten, men de må ha hatt interesser i minst en av gårdene, jeg regner med at det er Frogner siden denne allerede lå under HK.
Frogner Store	NG II, s. 313, nr. 54	Akreg. 1373, DN IV, nr. 95	1312, før dette år.	uviss	HK gir fra seg deler av Store Frogner i et makeskifte.	Dette må bety at HK eide denne parten i Store Frogner før 1312.
Frogner Lille	NG II, s. 313, nr. 55	Akreg. 1373, DN IV, nr. 95	1312, før dette år.	uviss	HK gir fra seg deler av Lille Frogner i et makeskifte.	Dette må bety at HK eide denne parten i Lille Frogner før 1312.
Sundby	NG II, s. 323, nr. 144 (nedre), eller s. 325, nr. 163 (øvre)	Akreg. 1245		makes 1315 kifte	HK skifter til seg Sundby for Kvem på Toten som de tidligere hadde fått. (akreg. 1244)	Andre dok. som omhandler Sundby er Akreg. 1065,1116 - 1117, 1115 og 1081 - 1082.
Sundby	NG II, s. 323, nr. 144 (nedre), eller s. 325, nr. 163 (øvre)	Akreg. 1116 - 1117		1316 uviss	Vitnebrev om HKs rett på Sundby.	
Sundby	NG II, s. 323, nr. 144 (nedre), eller s. 325, nr. 163 (øvre)	Akreg. 1115	1336, 26/08 - 1337, 25/08	uviss	Kong Magnus Eriksson ber lagmannen i Oslo undersøke og dømme i en sak om 2 m.bol i Sundby.	

Sundby	NG II, s. 323, nr. 144 (nedre), eller s. 325, nr. 163 (øvre)	Akreg. 1081 - 1082	1337, 26/08 · 1338, 25/08	· uviss	Domsbrev som dømmer de 2 m.bolene under HK, og et stadfestingsbrev på det samme.	
Brotnu	NG II, s. 308, nr. 20	Akreg. 1225	1324, 26/08 · 1325, 25/08	· ent	HK får Brotnu samt en annen gård. Giver er ukjent.	I regesten er gården kalt Brotethoeg. Merk Akreg. 1226 som er biskop Nikolas Arnessons kjøpebrev på de samme gårdene.
Olstad	NG II, s. 308, nr 14 - 15	Akreg. 1436	1322, 26/08 · 1323, 25/08	· HK	dok. uten Kjøpebrev på Olstad	Hk eide gården i 1532. Olstad kom i HKs eie i 1333/34 (akreg. 1284 - 1287). Dette kan være grunnen til at de oppbevarer Akreg. 1436 i arkivet sitt. De bruker tydeligvis kjøpsbrevet fra 1322/23 som dokumentasjon på retten til gården etter 1333/34.
Olstad	NG II, s. 308, nr 14 - 15	Akreg. 1284 - 1287	1333, 26/08 · 1334, 25/08	· uviss	Diverse brev om hvordan Olstad kom under HK.	Hk eide gården i 1532
Ukuset	NG II, s. 316, nr. 83.	Akreg. 1165	1349, 26/08 · 1350, 25/08	· HK	Provsbrev om 1 ørtogbol og 6 ø.bol i Ukuset, solgt til Pål Grimsen.	Hk eide gården i 1532.
Grønberg	NG II, s. 7, nr. 43	Akreg. 1606	1299 - 1333 (abedisse Groas antatte funksjonstid)	· uviss	Abedisse Groa i Nonneseter bekjenner at hun har lånt Grønberg av HK.	
Haugan	NG VI, s. 86, nr. 21 - 22	Akreg. 1196	1348, 26/08 · 1349, 25/08	· kjøp	HK kjøper Haugan samt Malmø.	
Malmø	NG VI, s. 86, nr. 23	Akreg. 1196	1348, 26/08 · 1349, 25/08	· kjøp	HK kjøper Malmø samt Haugan	
Norderås	NG II, s. 57, nr. 41	Akreg. 1079	1303, 10.08 · 1304, 09.08	· uviss	Munkene fører en sak om 17 ø.bol i Norderås	Hk eide gården i 1532
Moer	NG II, s. 59, nr. 54	Akreg. 1237	1328, 26/08 · 1329, 25/08	· HK	dok. uten Pantsettelse av 8 1/2 ø.bol i Moer samt makeskifte av en annen gård, og pantsettelse av ytterligere en gård.	Det er interessant å se at HK får 3 1/2 ø.bol i Moer i 1343/44. Dette kan være grunnen til at HK oppbevarer pantsettelsesbrevet i arkivet. Det er sannsynlig at gården ble pantsatt til HK. Et kamuflert kjøp?
Moer	NG II, s. 59, nr. 54	Akreg. 1444	1343, 26/08 · 1344, 25/08	· gave	Gave på 4 1/2 ø.bol i Moer gis til HK. Giver er ukjent.	
Rød	NG II, s. 59, nr. 46	Akreg. 1498	1338, 26/08 · 1339, 25/08	· HK	dok. uten Skiftebrev som omhandler en part i østre Rød samt en annen gård.	To gårder nevnes i denne regesten. Ingen av den er i Hks eie i 1532. Det er derfor ikke mulig å vite om HK eide den ene eller den andre gården.
Snererud	Uidentifisert	Akreg. 1122	1209 - 1217, juli	· gave	Kong Filippus Simonsson gir HK gården Snererud	Filippus gir gården som testamentarisk gave til "sjelebot for seg og dronning Kristin (Sverresdatter)"

Jorlin	Uidentifisert	Akreg. 1074	1190 - 1226, 07.11(N.A.s funksjonstid)	gave	Nikolas Arnesson gir 2 ø.bol i Jorlin til HK.	
Rakkesta d	Uidentifisert	Akreg. 1583		testam 1277 ent	HK får 1/3 av gården i Rakkestad. Giver er ukjent.	I det samme testamentet mottar HK også parter i begge Bestumgårdene i Aker.
	Uidentifisert. Det kan være Askjum i Ås NG II, s. 60, nr. 61, eller Askjum på Eidsvoll NG II, s. 373, nr.	Akreg. 44		1265	makes 1299 kifte	HK makeskifter til seg 4 m.bol i den ene Askjumgården og 1/8 m.bol i den andre samt ytterligere en gård med Gunnar klerk mot 4 andre gårder.
Roberber g, Niderlund en, Siggridrud og Thømmer gård	Uidentifisert	Akreg. 1265	1299, før dette år.	makes kifte	HK makeskifter til seg deler av 3 gårder mot disse 4.	HK må ha eid disse gårdene før 1299 da makeskiftet fant sted. Roberberg lå muligens i Sem herred i Vestfold (NG VI, s. 222, nr. 101, 102, 104), det er derfor sannsynlig at de øvrige 3 gårdene lå i samme område.
Tholerudt	Uidentifisert	Akreg. 861		1314 gave	HK fikk 1/2 hefseldebol i Tholerudt samt andre eiendommer. Giver er ukjent.	
Oxen	Uidentifisert, Romerike	Akreg. 861		1314 gave	HK fikk 1 hefseldebol i Oxen samt andre eiendommer. Giver er ukjent.	
Rodne paa Warne ij Kleppe, Randssa as, Skeithon holdt og Litlestang en.	Uidentifisert, (Rodne kan være Ror i Rygge)	Akreg. 957		1318 kjøp	HK kjøper 2 m.bol i Rodne paa Warne ij Kleppe, 2 ø.bol i Randssaas, 7 ø.bol i Skeithonholdt og 1/2 hefseldebol i Litletangen.	Disse gårdene ligger antagelig i Østfold.(LP 2.3.3)
Gata	Uidentifisert (Bærum eller Råde?)	Akreg. 1397	1323, 26/08 1324, 25/08	· makes kifte	HK fikk 1/2 m.bol i Gata mot 1 m.bol i Fuglevik	
Fuglevik	Uidentifisert	Akreg. 1400	1323 - 1324, før dette år	uviss	HK bytter bort Fuglevik i et makeskifte.	HK må ha eid Fuglevik før makeskiftet fant sted.

Orteigstad	Uidentifisert (kan muligens være Ottreckstad en i Akreg. 1582)	Akreg. 1518	dok. uten 1328 HK	Kjøpebrev på Orteigstادت, tilhører Herr Tore, korsbror i Oslo.	Hvis gården er identisk med Ottreckstaden, ser vi at HK fikk den i 1340, mens dette kjøpebrevet er fra 1328. Kjøpebrevet ble da oppbevart som et bevis på at klosteret eide Orteigstادت.
------------	---	-------------	-------------------	--	--

Natstad	Uidentifisert (kan muligens være Nafstad enten i Rygge (NG I, s. 347, nr. 79), eller i Ullensaker (NG II, s. 313, nr. 63 - 64)	Akreg. 1560	dok. uten 1332, 26/08 - 1333, 25/08 HK	Kjøpebrev på gården Natstad.	Gården var ikke i Hks eie i 1532.
Opsal på Hedemark	Uidentifisert	Akreg. 1498	dok. uten 1338, 26/08 - 1339, 25/08 HK	Skiftebrev angående Opsal samt en part i en annen gård.	To gårder nevnes i denne regesten. Ingen av den er i Hks eie i 1532. Det er derfor ikke mulig å vite om Hk eide den ene eller den andre gården.

Ottreckstaden	Uidentifisert, kan være samme gård som i Akreg. 1518	Akreg. 1582	testament 1339, 25/08 ent	Erkeprest Torkjell Gunnarsson testamenterer HK parter i Ottreckstaden.	Den testamentariske gaven er for å bli begravet i klosteret
---------------	--	-------------	---------------------------	--	---

Kietillstad	Uidentifisert. Det kan være Kjelstad i Frogner sogn/Lier (NG V, s. 312, nr. 30) eller Kikulsrud i Frogner på Follo (NGII, s. 81, nr. 15)	Akreg. 1200	1342, 26/08 - 1343, 25/08 gave	HK fikk 3 ø.bol i Kietillstad. Giver er ukjent.
-------------	--	-------------	--------------------------------	---

Uidentifisert.
Det kan
være
Kosrud i
Frogner
sogn/Lier
(NG V, s.
319, nr. 90)
eller
Kopperud i
Frogn på
Follo (NG II, Akreg. 1342, 26/08 ·
Kottelrud s. 75, nr. 15) 1200 1343, 25/08 gave HK fikk 1/2 m.bol i Kottelrud. Giver er ukjent.

Uidentifisert.
Kan være
mange
gårder (RN Akreg. testam
Trøgstad V, nr. 1219). 1500 1349 ent HK fikk 6 ø.bol i Trøgstad.

Myre Uidentifisert Akreg. 1348, 26/08 ·uten
1349, 25/08 HK Kjøpebrev på 2 ø.bol i Myre. Flere brev om samme gård var vedheftet.

Tabell 2

Alle gårder i senmiddelalderen

Alle innganger i senmiddelalderen

Herred	Gård	henv. NG	Kilde	Datering	Type	Innhold	Kommentar	Størrelse	Giver	Grunn
Aker	Bygdøy	NG II, s. 96, nr. 1 - 2	RN VI, nr. 123, (DN II, nr. 312)	1352, 23.04	gave	Klosteret mottar alle driftsmidlene på Bygdøy samt en del penger.	Vi vet intet om gården mellom 1356 og nedleggelsen, men HK eide antagelig gården i 1532. Klosteret eide Bygdøy i perioder i hma, men kan ha blitt skiftet bort. se vedlegg 1. LP2	2 m.bol	Hertuginne Ingeborg	Til sjelehjelp og bønnehald for seg og Gudrun Torgeirsdotter
Aker	Bygdøy	NG II, s. 96, nr. 1 - 2	Akreg. 1022	1356	gave	HK mottar Bygdøy av hertuginne Ingeborg	Akreg. 1022 må være en vidisse av gavebrevet RN VI, nr 124 fra 1352.		Hertuginne Ingeborg	Det har ho gjort til sjelehjelp for seg og til ære for jomfru Maria, sin vernehelgen St Paulus, abbedane St Benedikt og St Bernhard og alle helgenar. Abbed Arnulv skal la byggje eit nytt altar klostret. Der skal det kvar veke lesast ei messe for St Paulus og ei for alle helgenar, og då skal ho og alle hennar komast i hug. Medan ho lever skal ein dag straks etter krossmesse feirast kvart år med offer og vokslys; sidan skal dødsdagen hennar feirast på same vis På denne dagen skal munkane få øl for eit visst beløp. Ved det nye altaret skal òg lesast messe kvar krossmessedag for den heilage krossen, kvar 6 mai for St Johannes [evangelisten]

Aker	Grefsen	NG II, s. 104, nr. 73 - 75	Akreg. 1073	1352, 26/08 - 1353, 25/08	dok uten HK	Et arveskifte mellom søsken om Grefsen og Bjørnstad i Skjeberg sogn.	HK er ikke nevnt her, det er derfor ikke mulig ut fra dette å avgjøre sikkert hvilken gård som HK har hatt eierinteresser i. HK eide imidlertid deler av Grefsen både i hma og ved nedleggelsen, det er derfor trolig at det var Grefsen HK hadde interesser i.	4 m.bol		
Aker	Grefsen	NG II, s. 104, nr. 73 - 75	Akreg. 1236	1358, 09/08 - 1359, 17/08	dok uten HK	Skjøte på 2 m.bol solgt til Bangse Bjørnsson	Dok. Er datert på 4 kong Hågens år, og kan også være fra 1302 - 1303, men andre doks. Forteller om en B.B. i 1353 (DN II, nr. 320 og DN IV, nr. 217), så det er mest sannsynlig at den yngste dateringen er riktig. HK eide gårdene i hma, og 2 Grefsegårder i 1532.	2 m.bol		
Aker	Grefsen	NG II, s. 104, nr. 73 - 75	Akreg. 867	1445	gave	HK mottar 6 ø.bol i østre Grefsen. Giver er ukjent.		6 ø.bol		

Aker	Øraker	NG II, s. 97, nr. 10	Akreg. 1366 - 1369	1352, 26/08 - 1353, 25/08	gave	Klosteret mottar Øraker og Bestum. Giver er ukjent.	HK eide gården i 1532. I Akreg. Står det at disse gårdene ligger i Ås sogn, dette må være feil, det fins ingen gårder på ør eller best i Ås. Med dette testamentet var det festet en nesten samtidig dom fra biskop Sigfred og lagmannen om at eiendommene skulle følge HK. I tillegg var det en stadfestelse på dommen av kong Håkon 6. fra 1374 - 1375.	2 m.bol		
Aker	Øraker	NG II, s. 97, nr. 10	Akreg. 951 - 954	1353, 26/08 - 1354, 25/08	dok uten HK	Regesten inneholder 4 kjøps og provsbrev på Øraker. Vi finner også to diplomer, DN V, nr. 224, og DN II, nr. 339.	Ingen opplysninger om hvem som er aktører, men HK mottok gården i gave året før.			
Aker	Øraker	NG II, s. 97, nr. 10	Akreg. 1566	1370	dok uten HK	Øraker er testamentert til Arnadal kirke.				
Aker	Øraker	NG II, s. 97, nr. 10	Akreg. 1580	1377	gave	HK mottar Øraker sammen med 4 andre gårder.	Regesten sier at HK får Bestun i Oslo, Kaastadt i Wllenshoff, Kioss på Giøledt og Walleim på Hedemarken i tillegg til Øraker som gave med noen hosheftede brev. Vidisse av Akreg. 1366 - 1369?	2 m.bol?		

Aker	Bestum	NG II, s. 97, nr 5-6	Akreg. 1366 1369	1352, 26/08 1353, 25/08	gave	HK mottar Bestum og Øraker. Giver er ukjent	HK eide gården i 1532. I Akreg. Står det at disse gårdene ligger i Ås sogn, dette må være feil, det fins ingen gårder på ør eller best i Ås. Med dette testamentet var det festet en nesten samtidig dom fra biskop Sigfred og lagmannen om at eiendommene skulle følge HK. I tillegg var det en stadfestelse på dommen av kong Håkon 6. fra 1374 1375.	2 m.bol		
Aker	Bestum	NG II, s. 97, nr 5-6	Akreg. 975	1372 - 1373	uviss	provsbrev om at Bestum ligger under HK.				
Aker	Bestum	NG II, s. 97, nr 5-6	Akreg. 1580	1377	gave	HK mottar Bestum sammen med 4 andre gårder.	Regesten sier at HK får Øraker i Oslo, Kaastadt i Wllenshoff, Kioss på Gjøledt og Walleim på Hedemarken i tillegg til Bestum som gave med noen hosheftede brev. Vidisse av 1366 -1369?	2 m.bol		
Aker	Bestum	NG II, s. 97, nr 5-6	Akreg. 1123	1428	makeskifte	HK skifter fra seg søndre Bestum til Asge Torgeirsson mot 12 ø.bol i Ramstad i Nittedalen.	Asge skulle i hele sin levetid ha søndre Bestum, men deretter skulle den gå tilbake til HK.			
Aker	Ullern	NG II, s. 99, nr. 28	Akreg. 1462	1357 - 1358	dok uten HK	Avhendelsesbrev fra abedissen i Nonneseter på Ullern.	Kong Håkons 3 regjeringsår kan være 1301 - 1302, men Nonneseter avhender ikke gods før etter Svartedauden, derav 1357 1358.			
Aker	Ullern	NG II, s. 99, nr. 28	Akreg. 1108	1409 - 1410	dok uten HK	Vidisse av kjøpsbrev på 1 m.bol i østre Ullern, solgt til Bjørn Andersen.		1 m.bol		

Aker	Grimstad	NG II, s. 124, under forsvundne navn	Akreg. 1044	1360 - 1361	dok uten HK	Kjøpebrev på 3 m.bol i Grimstad, kjøper var Gullbrand Helgesen.	HK eide gården i 1532	3 m.bol		
Aker	Frøen	NG II, s. 100, nr. 37 - 38	Akreg. 1433	1363 - 1365	gave/avhendelse	Avhendelsebrev på 1/2 m.bol i i nedre Frøen	HK eide gården i 1532	1/2 m.bol		
Aker	Frogner, nordre, østre	NG II, s. 100, nr. 34	Akreg. 1581	1371 - 1372	gave/avhendelse	HK mottar 1 m.bol i nordre Frogner, og 2 ø.bol i østre Frogner.	HK eide gården i 1532.	1 m.bol og 2 ø.bol	Giver er ukjent	
Aker	Frogner, vestre	NG II, s. 100, nr. 34	DN V, nr. 342	1390, 8/02	makeskifte	HK mottar 3 m.bol i vestre Frogner og 1 ø.bol i Lille Ris samt skog for 1/2 markebols verdi.	Hk eide gården i 1532.	3,5 m.bol og 1 ø.bol		
Aker	Holmen	NG II, s. 99, nr. 33	Akreg. 926	1376 - 1377	gave	Hk mottar 3 m.bol i nordre Holmen. Giver er ukjent.	Hk eide gården i 1532.	3 m.bol		
Aker	Holmen	NG II, s. 99, nr. 33	Akreg. 1611	1423	uviss	Dette er et brev angående Smestad og Holmen om grenseoppgang og utmark (delisgang og wdueige).	HK eide gården i 1532.			
Aker	Borgen, lille (vestre)	NG II, s. 100, nr. 40	Akreg. 1042	1377	kjøp	HK kjøper 1/2 m.bol i vestre Borgen	Klosteret eide Borgen og drev den som grangie sammen med Smestad i hma. Det er derfor sannsynlig at det er Lille Borgen vi har å gjøre med.	1/2 m.bol.		
Aker	Skanken	Bygård i Oslo	Akreg. 1515	1383 - 1384	dok uten HK	Et kjøpebrev på en tomt og et byggested kalt Skanken.				
Aker	Skanken	Bygård i Oslo	Akreg. 921	1385 - 1386	gave	Skanken er gitt klosteret med hus og tufter.				
Aker	Skanken	Bygård i Oslo	Akreg. 922	1389 - 90 (1280 - 1281)	dok uten HK	Kjøpebrev på Skankan				

Aker	Skanken	Bygård i Oslo	DN V, nr. 342	1390, 8/02	makeskifte	HK makeskifter med Jon Kolbeinsson og hustru Skanken med alle rettigheter mot 3 m.bol i vestre Frogner og 1 ø.bol i lille Ris. Skanken skal gå tilbake til klosteret etter etter at alle er døde.				
Aker	Noen tomter	Uidentifisert	Akreg. 1412 1413	1385 - 1386	dok uten HK	Et testamentsbrev angående noen tomter i Oslo samt et pund voks gitt til St. Hallvardskirken i Oslo				
Aker	Gaustad	NG II, s. 100, nr. 42 - 43	Akreg. 1577 1578	1386 - 1387	dok uten HK	En kvittering for midtre Gaustad med et hosfestet brev om samme gård.	HK eide gården i 1532			
Aker	Ris	NG II, s. 100, nr. 41	DN V, nr. 342	1390, 8/02	makeskifte	HK makeskifter med Jon Kolbeinsson og hustru Skanken med alle rettigheter mot 3 m.bol i vestre Frogner og 1 ø.bol i lille Ris. Skanken skal gå tilbake til klosteret etter etter at alle er døde.	HK eide gården i 1532			
Aker	Ris	NG II, s. 100, nr. 41	Akreg. 824 - 1012	1427	makeskifte	HK makeskifter med Alf Arfsson, HK gir Alf øvre og nedre Ris mot vestre Vidargård i Oslo. Etter Alfs død skal igjen Ris tilfalle HK.	Akreg. 824 og 1012 må omtale det samme skifte, i 1012 står all øste Ris mot Vidergården og navnet er her skrevet Alfsen			
Aker	Stengårdspollen	Uidentifisert	Akreg. 1483	1390	dok uten HK	Et kjøpebrev på Stengårdspollen				

Aker	Ljan	NG II, s. 119 - 120, nr. 185 - 194	Akreg. 1163	1308	dok uten HK	Et kjøpebrev der Ljan blir kjøpt av Oslobiskopen.	Gården var ikke i HKs eie i 1532. I 1392 gir Biskop Øystein av Oslo HK 1/2 m. bol i Ljan. Når HK oppbevarer kjøpsbrevet på Ljan må det være for å dokumentere sin eierandel i gården. Akreg. 1162 og 1484			
Aker	Ljan	NG II, s. 119 - 120, nr. 185 - 194	Akreg. 1162	1392	gave	Klosteret mottar 1/2 m.bol i Ljan fra biskop Øystein	Gården var ikke i HKs eie i 1532. Se Akreg. 1162 og 1484	1/2 m.bol		
Aker	Ljan	NG II, s. 119 - 120, nr. 185 - 194	Akreg. 1484	1448	uviss	Et brev angående Ljan	Et brev om Ljan med stedsanvisning som den (Ljan, HK?) før har utstedt og henfestet			
Aker	Hestsko	Bygård i Oslo	Akreg. 1300	1335	dok uten HK	Skjøte til H Erland Olavsson på Hestsko i Oslo	Det står i skjøtet at gården lå vestenfor Klements kirkegården. Skjøtet er et følgebrev, og eiendommen føres opp under smagårdene da vi vet at HK eide gården, se DN VI, nr. 351.			
Aker	Hestsko	Bygård i Oslo	DN VI, nr. 351	1397, 13/02	gave	Sogneprest i Gran H. Erlend Olavsson gir ytre Hestsko til HK	Akreg. 1300 må være et følgebrev med denne gaven. At diplommet om gaven ikke lå i brevkisten må bety at de har mistet det eller at de har solgt gården. Akreg. 1274 kan være en vidisse av dette diplommet.			
Aker	Hestsko	Bygård i Oslo	Akreg. 1274	1429	gave	HK mottar Hestsko som gave.	Gavebrev på Flatestad på Romerike og Hestsko i Oslo gitt til HK i 1429.			

Aker	Hestsko	Bygård i Oslo	Akreg. 1297	1429	uviss	En dom om at en tuft ved ytre Hestsko blir tilkjent HK.	En dom av officialis i Oslo, et geistlig embede som dømte i kirkesaker, dvs en kirkerettslig dom mellom leg og geistlig.			
Aker	Tveiten	NG II, s. 113, nr. 140	Akreg. 1459 1460	1408 - 1409	gave	Inngivelsesbrev på Tveiten og Hasle	HK eide gården i 1532.			
Aker	Hasle	NG II, s. 111, nr. 126 127	Akreg. 1459 1460	1408 - 1409	gave	Inngivelsesbrev på Hasle og Tveiten				
Aker	Munkegården	Bygård i Oslo	Akreg. 1509	1412	uviss	Et bevilningsbrev fra abbed Bjarne i forbindelse med en våning i Munkegården	Klosteret eide denne gården i hma.			
Aker	Øvre Foss lille	NG II, s. 122, under forsvundne navn	Akreg. 1514	1418	dok uten HK	Et kjøpebrev på Lille Foss	HK eide gården i 1532			
Aker	Øvre Foss lille	NG II, s. 122, under forsvundne navn	Akreg. 1246	1426	makeskifte	Skifte mellom HK og Vagleik Einarsson der Vagleik får hele Lille Foss mot Grøtvet i Askim på 3 m.bol.	HK må ha eid Lille Foss før dette, Akreg. 1514 er antagelig HKs kjøpsbrev på gården.			
Aker	Rød nordre (Nørsterud)	NG II, s. 97, nr. 12	Akreg. 1565	1422 - 1423	dok uten HK	Et kjøpebrev på Nørsterud	HK eide gården i 1532			
Aker	Rødtvet	NG II, s. 106, nr. 90	Akreg. 1060	1425	Prov på at ødegården Rødtvet ligger under klosteret	HK eide gården i 1532				
Aker	Vidargården	Bygård i Oslo	Akreg. 1038	1426	makeskifte	HK skifter bort halve Vidargård til Hallvard Berdorsson for hans livstid mot 5 ø.bol i Beck, gården skal så igjen høre inn under HK.	HK må ha eid gården før dette.			

Aker	Vidargården	Bygård i Oslo	Akreg. 824 - 1012	1427	makeskifte	HK skifter til seg vestre Vidarsgård mot øvre og nedre Ris så lenge Alf lever. Ris skal så tilfalle HK igjen.				
Aker	Vidargården	Bygård i Oslo	Akreg. 1151 - 1156	1443	kjøp	6 brev om Vidarsgården i Oslo, solgt under HK				
Aker	Vidargården	Bygård i Oslo	Akreg. 1157	1443, før dette år	uviss	Adkomstbrev på Vidargård	Et gammelt adkomstbrev på Vidargård, følger med Akreg. 1151 - 1156.			
Aker	Vidargården	Bygård i Oslo	Akreg. 836	1510	makeskifte	HK skifter fra seg Vidargård til Knut Knutsson mot Fiskehol og Fiskeholsfoss i Nes herred.				
Aker	Voksen	NG II, s. 99, nr. 27	Akreg. 1420	1337 - 1338	dok uten HK	domsbrev angående vedlikehold av østre Voksen med veier og broer.	HK eide gården i 1532			
Aker	Voksen	NG II, s. 99, nr. 27	Akreg. 1242	1426	makeskifte	HK skifter bort vestre Voksen og 1/2 m.bol i Olstad til Eivind Tjøstolvsson mot halve østre Voksen.	HK eide gården i 1532. Den er ikke oppført med 2 bruk i NG.			
Aker	Voksen	NG II, s. 99, nr. 27	Akreg. 1263	1445	gave	Et testamentsbrev om 12 ø.bol og 1/2 m.bol samt kvernfossen i østre Voksen. Giver er ukjent.	HK eide gården i 1532. Kanskje er giver samme mann som skifter fra seg halve ØV 20 år før.			
Aker	Olstad	NG II, s. 125, under forsvundne navn	Akreg. 1242	1426	makeskifte	HK skifter bort 1/2 m. bol i Olstad til Eivind Tjøstolvsson som del av et større makeskifte.	HK eide gården i 1532.			
Aker	Hagegerde	Uidentifisert (bygård?)	Akreg. 1059	1430	uviss	Vitnebrev om at Hagegerde i Osloherred ligger under HK.	Dette er et provsbrev			

Aker	Kaalgaardsted i Oslo	Uidentifisert, ligger ved bygården Skammerck	Akreg. 828	1437	uviss	Abbeden av Hovedøya har tatt opp et vitnesbyrd om et kaalgaardsted i Oslo. Det ligger opp til Skammerck. Kaalgaardstedt kan være et jorde hvor de dyrket kål, Skammerck kan være den skadde marken, ødelagt av ild eller jordfall.				
Aker	Sjøbod	Uidentifisert, ligger ved Munckebyggen?	Akreg. 856	1435	uviss	Brev om en sjøbod som tilhører HK.				
Aker	Sjøbod	Uidentifisert, ligger ved Munckebyggen?	Akreg. 1596	1435	salg	Avhendelse av en Sjøbod ved Munkebyggen.	Munkebyggen er antagelig også HKs eiendom.			
Aker	Huseby	NG II, s. 99, nr. 33	Akreg. 1002	1438	gave	Et provsbrev om at 1/2 m.bol i Huseby ved Akershus er gitt til HK. Giver er ukjent.	HK eide gården i 1532.			
Aker	Huseby	NG II, s. 99, nr. 29	Akreg. 924	1448	gave	HK mottar 1/2 m. bol i Huseby som gave. Giver er ukjent.				
Aker	Vinderen	NG II, s. 100, nr. 39	Akreg. 1572	1439, før dette år	uviss	Vitnesbyrd om at nordre Vinderen har liggete under klosteret.	HK eide gården i 1532.			
Aker	Skøien	NG II, s. 97, nr. 3 - 4	Akreg. 868 - 870	1444	uviss	tre provsbrev om leie av Vestre Skøien.	HK eide gården i 1532.			
Aker	Sjøbod	Uidentifisert, lå ved nordre almenningen i St. Elmiss kirke sogn.	Akreg. 1278	1486	dok uten HK	Skjøte på en sjøbod solgt til Oluf Pedersen.	St Elmiss kirke sogn kan være St. Klemens i Oslo, men det kan også være det norske navnet på St. Erasmus med festdag 2. juni, skytshelgen for sjøfolk. Må undersøkes.			

Aker	Grimelund	NG II, s. 100, nr. 35	Akreg. 885	1497	makeskifte	HK makeskifter til seg Grimelund fra Nonneseter mot HKs del av Litle (Litte) sogn.	HK eide gården i 1532.			
Aker	Grimelund	NG II, s. 100, nr. 35	Akreg. 1746	1497	makeskifte	HK makeskifter til seg Grimelund fra Nonneseter.	Dette er Nonneseters brev om saken som lå i deres brevkiste på Akershus.			
Aker	Sogn, Lille	NG II, s. 102, under Nordberg nr. 52	Akreg. 885	1497	makeskifte	Nonneseter makeskifter til seg Lille sogn fra HK mot Grimelund.	HK eide gården i 1532.			
Aker	Sogn, Lille	NG II, s. 102, under Nordberg nr. 52	Akreg. 1746	1497	makeskifte	Nonneseter makeskifter til seg Lille sogn fra HK.	Dette er Nonneseters brev om saken som lå i deres brevkiste på Akershus.			
Aker	Kullebund	NG II, s. 107 el. 117, nr. 94.18 el. 175.7	Akreg. 1291	1526	makeskifte	HK skifter fra seg Kullebunden til Oluf Eindridsson mot 6 lispund i nordre Haugbrostad, Kullebunden skal igjen tilfalle HK ved Olufs død.	Hk må ha eid gården fra før.			
Aremark	Li	NG I, s. 188, nr. 86	Akreg. 906 - 907	1380	dok uten HK	Anders Torkildsen kjøper halve Li				
Aremark	Li	NG I, s. 188, nr. 86	Akreg. 931	1477	makeskifte	HK skifter bort Li og Fjellingen til Tore Willemsson mot 2 ødegårder i Suckedal				
Aremark	Fjellingen	NG II, s. 191, nr. 107.2	Akreg. 931	1477	makeskifte	HK skifter bort Fjellingen og Li til Tore Willemsson mot Østeren, Lid, 2 ø.bol i Fossen og 2 ødegårder i Sørkedal	Vi må betrakte det som Fjellingen også kom i HKs eie før 1477.			
Asker	Åstad	NG II, s. 155, nr. 35	Akreg. 1476	1367 - 1368, (1311 - 1312)	kjøp	HK kjøper Åstad med kvernmøller				

Asker	Hval	NG II, s. 156, nr. 44	Akreg. 1186 1187	1419	dok uten HK	Vidisse av en grenseoppgang mellom Hval og Syverstad	Ingen av disse gårdene var i HKs eie i 1532. Det er derfor umulig å si hvilken gård HK eide. I Akreg. 1187 en Toreeng, denne finnes ikke i Asker, kan være Teigen.			
Asker	Syverstad	NG II, s. 156, nr. 42	Akreg. 1186 1187	1419	dok uten HK	som over	som over			
Asker	Toreseng	Uidentifisert, kan være NG II, s. 156, nr. 46	Akreg. 1186 1187	1419	dok uten HK	som over	som over			
Asker	Hval	NG II, s. 156, nr. 44	Akreg. 1220	1446	dok uten HK	Grenseoppgang mellom Toreseng, Hval og Syverstad	som over			
Asker	Syverstad	NG II, s. 156, nr. 42	Akreg. 1220	1446	dok uten HK	som over	som over			
Asker	Toreseng	Uidentifisert, kan være NG II, s. 156, nr. 46	Akreg. 1220	1446	dok uten HK	som over	som over			
Asker	Østenstad	NG II, s. 159, nr. 62 - 63	Akreg. 1249 1250	1422	gave	HK mottar 1 ø.bol i Østenstad og 1/2 m.bol i Grimsrud.				
Asker	Grimsrud	Uidentifisert	Akreg. 1249 1250	1422	gave	Hk mottar 1/2 m.bol i Grimsrud og 1 ø.bol i Østenstad.	Grimsrud ligger sammesteds i følge regesten, og må derfor ligge i Asker.			
Asker	Hvalstad	NG II, s. 154, nr. 30	Akreg. 968	1424	uviss	provsbrev på at Hvalstad ligger under HK.	HK eide gården i 1532.			
Asker	Asker	NG II, s. 150, nr. 2 - 3	Akreg. 1248	1444	uviss	Grenseskille mellom Asker og Høn	HK eide Asker østre og vestre i 1532.			
Askim	Torp	NG I, s. 35, nr. 6 - 7 eller s. 44, nr. 68	Akreg. 1576	1350 - 1351	gave	HK mottar 1/2 m.bol i Torp. Giver er ukjent.				

Askim	Grøttvet nordre, mellom og søndre	NG I, s. 41, nr. 49 - 51	Akreg. 1126	1381 - 1382	dok uten HK	Gjert Rognesson kjøper 7 ø.bol i midtre Grøttvet	HK eier ingen gårder i Askim i 1532.			
Askim	Grøttvet nordre, mellom og søndre	NG I, s. 41, nr. 49 - 51	Akreg. 1129	1419 - 1420	dok uten HK	Et skifte vedrørende 3 m.bol i Grøttvet				
Askim	Grøttvet nordre, mellom og søndre	NG I, s. 41, nr. 49 - 51	Akreg. 1246	1426	makeskifte	HK skifter til seg 3 m. bol i Grøttvet fra Vigleik Einarsson mot Lille Foss i Aker.	Akreg 1129 og 1246 kan være om det samme skiftet.			
Askim	Grøttvet nordre, mellom og søndre	NG I, s. 41, nr. 49 - 51	Akreg. 1625	1457	dok uten HK	Et brev om en gårdstedt(?) mellom midtre Grøttvet og søndre Grøttvet.				
Askim	Smedjeløkken	NG I, s. 48, nr. 90.3	Akreg. 1519	1404 - 1405 (1295 - 1296)	dok uten HK	Et avhendelsesbrev på Smedjeløkken	Noen hosheftede brev om samme gård.			
Aurskog	Krokstad	NG II, s. 179, nr. 81	Akreg. 1210 1211	1379 - 1380	dok uten HK	To provsbrev om at Torgeir Hellefsen har fått Krokstad med en kvernfoss på Romerike.				
Botne	Becke og Gumustadt	Uidentifisert	Akreg. 1528	1423 - 1424	dok uten HK	Et skifte mellom søsken angående Becke og Gumustad	Gårdene er vanskelige å identifisere, Becke kan være enten Brekke, NG VI, s. 77, nr. 105 eller Bakke, NG VI, s. 78, nr. 110. Gumustad kan være Gustu, NG VI, s. 80 under forsvundne navn.			
Brandbu	Midal	Uidentifisert	Akreg. 1261	1372 - 1373	gave	HK mottar 12 hefseldebol østre Midal. Giver er ukjent	Kan ikke identifiseres nærmere.			

Brandbu	Øvre Nes	NG IV.2, s. 166, nr. 56 - 58	Akreg. 1599	1466	gave	Hk mottar Nes som gave. Giver er ukjent.	Hk eide gården i 1532. Det er antagelig øvre Nes det er snakk om og ikke Nes (nr. 59 - 60) selv om Det står Ness i regesten.			
Bærum	Oksenøen, store og lille Østre Bærum herred.	NG II, s. 135, nr. 41.3 - 42	RN VI, nr. 124, (DN II, nr. 312)	1352, 24/03	gave	I forbindelse med hertuginne Ingeborgs donasjon av driftsmidlene på Bygdøy til klosteret, mottar HK også Oksenøen	Gården var ikke i HKs eie i 1532			
Bærum	Oksenøen, store og lille Østre Bærum herred.	NG II, s. 135, nr. 41.3 - 42	Akreg. 1061	1428	uviss/makes kifte	Biskop Jons brev om at klosteret skulle få tienden fra Nesodden mot lile og store Oksenø	HK får her tiende fra kirkene på Nesodden som betaling for jord, men ikke det pastorale ansvar.			
Bærum	Lid, i Østre Bærum herred	NG II, s. 147, under forsvundne gårdsnavn	Akreg. 1215	1358 - 1359	dok uten HK	Bjørn Lanch kjøper 2 ø.bol i Lid	På bakgrunn av Akreg. 1214 må dette være Lid i Bærum			
Bærum	Lid, i Østre Bærum herred	NG II, s. 147, under forsvundne gårdsnavn	Akreg. 1214	1382 - 1383	dok uten HK	Stadfestelse på at Lid er avhendet til Bjørn Lanch	Dette er Lid på Haslum i Bærum			
Bærum	Lid, i Østre Bærum herred	NG II, s. 147, under forsvundne gårdsnavn	Akreg. 1173	1408 - 1409	dok uten HK	Kjøpebrev på 10 ø.bol i Lid solgt til Tore Roersen.				
Bærum	Lid, i Østre Bærum herred	NG II, s. 147, under forsvundne gårdsnavn	Akreg. 931	1477	makeskifte	HK makeskifter til seg Lid og Østeren og 2 ø.bol i Fossen og 2 ødegårder i Sørkedalen fra Tore Willemsson mot Lidt og Fiel i Øygiemarch				
Bærum	Dæli, Vestre B.	NG II, s. 142, nr. 88	Akreg. 1445	1382	makeskifte	HK mottar Dæli	Hva HK gir fra seg er ukjent.			

Bærum	Økern, Vestre B.	NG II, s. 141, nr. 77	Akreg. 1547	1418 - 1419	gave	HK mottar Økern.	HK eide gården i 1532. Et knippe til sammen om samme gård, antagelig følgebrev.		Giver er ukjent.	
Bærum	Økern, Vestre B.	NG II, s. 141, nr. 77	Akreg. 993	1421	makeskifte	Makeskifte med Iver Tostesson der HK får både østre og vestre Økern samt Ramelid mot Tømmerås i Strømmen herred. Ved Ivers død skal gården gå tilbake til HK.	Vestre Økern blir her også kalt Gudbrandtzlyche			
Bærum	Ramelid, V. B.	Uidentifisert	Akreg. 993	1421	makeskifte	Makeskifte med Iver Tostesson der HK får engen Ramelid samt både østre og vestre Økern mot gården Tømmerås i Strømmen herred. Ved Ivers død tilfaller igjen gården HK.				
Bærum	Egeberg, V. B.	NG II, s. 130, nr. 8.2	Akreg. 917	1419 - 1420	dok uten HK	gavebrev på 4 1/2 ø.bol i Egeberg fra Ragnhild Hokolsdatter til sin sønn	, men kan være Orm fra Akreg.			
Bærum	Jar	NG II, s. 134, nr. 38	Akreg. 873 - 882	1434, før	uviss	Ti brev med en rekke vidnesbyrd om Jar og broen der.	Av disse adskillige prov ført av hovedøymunkene og forstandere til St. Edmunds alters prebend som skulle holde broen i stand.			
Bærum	Jar	NG II, s. 134, nr. 38	Akreg. 883	1434	uviss	En tolv manns dom om samme sags avsked.(oppgjør i saken)				
Bærum	Nadderud, Ø.B.	NG II, s. 132, nr. 19	Akreg. 1281	1446	kjøp	HK kjøper hele gården Nadderud.	HK eide gården i 1532.			
Bærum	Nadderud, Ø.B.	NG II, s. 132, nr. 19	Akreg. 1290	1446	dok uten HK	Kjøpebrev på en arv i Nadderud, solgt i 1446.	Dette kan være samme handel som i 1281.			
Bærum	Nordby, Ø.B.	NG II, s. 133, nr. 28	Akreg. 1277	1448	kjøp	HK kjøper 3 ø.bol i Nordby	HK eide gården i 1532			

Bærum	Houff, (Houg) V. B.	Uidentifisert, kan det være Houg?	Akreg. 1447	1449	gave	HK mottar Vestre Houff.		Det kan være en Haug gård.	Giver er ukjent	
Bærum	Berger, V.B.	NG II, s. 140, nr. 76	Akreg. 1628 1629	1452	dok uten HK	Avhendelsesbrev på 1/2 m.bol i Berger	Et brev sammenfestet om samme gård.			
Bærum	Høvik, Ø.B.	NG II, s. 131, nr. 11	Akreg. 1586	1460	gave	Klosteret mottar Høvik ødegård som gave.	Hk eide gården i 1532	Giver er ukjent		
Bærum	Høvik, Ø.B.	NG II, s. 131, nr. 11	Akreg. 1598	1460	gave	Klosteret mottar 2 ø.bol i Høvik som gave	Er det 2 ø.bol til abbeden og resten til klosteret for sjelemesser etc?	Giver er ukjent		
Bærum	Østeren, Ø.B.	NG II, s. 133, nr. 30	Akreg. 931	1477	makeskifte	HK skifter til seg bl.a. Østeren fra Tore Willumsen	HK eide gården i 1532			
Bærum	Fossum	NG II, s. 134, nr. 31	Akreg. 931	1477	makeskifte	HK skifter til seg 2 ø.bol i Fossen og to ødegårder mot Li og Fjellingen i Aremark				
Bærum	Ødegård1, Sørkedalen	Uidentifisert	Akreg. 931	1477	makeskifte	HK skifter til seg bl. a. 2 ødegårder i Sørkedalen fra Tore Willumsen				
Bærum	Ødegård2, Sørkedalen	Uidentifisert	Akreg. 931	1477	makeskifte	HK skifter til seg bl. a. 2 ødegårder i Sørkedalen fra Tore Willumsen				
Båhuslen	Jörlov	Uidentifisert	Akreg. 1016	1368 - 1369	dok uten HK	Kong Håkon 6. gir Jörlov og Hjälmsstad(Jaleff og Hielmsstad) til Ludvig Eivnsson	HK eide gården i 1532. (Jeloff)			
Båhuslen	Jörlov	Uidentifisert	Akreg. 1282	1383 - 1384	gave	HK mottar Jörlov som gave			Giver er ukjent	
Båhuslen	Hjälmsstad	Uidentifisert	Akreg 1016	1368 - 1369 (1312 - 1313)	dok uten HK	Kong Håkon 6. gir Hjälmsstad og Jörlov (Jaleff og Hielmsstad i Skiede sogn i Wigen i Wtte herridt) til Ludvig Eivnsson	Hk eide gården i 1532			

Båhuslen	Hjälmsstad	Uidentifisert	Akreg. 888	1384 - 1385	gave	HK mottar 5 m.bol i Hjälmsstad	I RN VII, nr. 1248 refereres det til P.A. Munch som hevder at dette sannsynligvis er Ingeborg Erlingsdatter, gift med Nikulas Galle.		Fru Ingeborg	
Båhuslen	Hjälmsstad	Uidentifisert	Akreg. 887	1401	uviss	Forlik mellom HK og Torald Sigurdsson, hvor HK beholder de for ne 5 m.bol og Torald får løsøren.				
Båhuslen	Hjälmsstad	Uidentifisert	Akreg. 1008	1401	kjøp	Vidisse av salgsbrev på 5 m.bol kjøpt av HK i Hjälmsstad				
Båhuslen	Hjälmsstad	Uidentifisert	Akreg. 995	1448	gave	HK får 3 m.bol i i Hjälmsstad			Giver er ukjent.	
Båhuslen	Knarrevik	Uidentifisert	Akreg. 913	1375 - 1376	dok uten HK	Knarrevik er solgt til Helge Kolasson				
Båhuslen	Espevik	Uidentifisert	Akreg. 938	1406 - 1407	dok uten HK	Kjøpebrev på 1/2 parten av Espevik, solgt til Orm Torsteinsson				
Båhuslen	Espevik	Uidentifisert	Akreg. 910	1424	gave	HK mottar halve Espevik som gave			Giver er ukjent, men kan være Orm T. fra Akreg. 938.	
Eidsberg	Eidsberg	NG I, s. 142, nr. 89	DN III, nr. 557	1401, 07/07	uviss	Et domsbrev om veiretten gjennom gården	Ingen inngang, men domsbrevet viser at HK eide gården sammen med presten i sma			
Eidsvoll	Stavi	NG II, s. 379, nr. 99	Akreg. 1276	1352 - 1353	gave	HK mottar Stavi som gave.	HK eide gården i 1532		Giver er ukjent	
Eidsvoll	Berger	NG II, s. 378, nr. 96 eller s. 388, nr. 219	Akreg. 827	1367 - 1368	gave	Klosteret mottar Berger som gave	HK eide gården i 1532		Giver er ukjent	

Eidsvoll	Mork	NG II, s. 381, nr. 147	Akreg. 1361 1362	1367 - 1368	dok uten HK	En lagmannsdom omen arv i Mork mellom to menn. En stadfestelse av dommen fra H 6. lå ved, dette gjorde dommen rettskraftig.	HK eide gården i 1532			
Eidsvoll	Rud	NG II, s. 390, under forsvundne navn	Akreg. 841 - 842	1368 - 1369	dok uten HK	To brev om Rud, solgt til Varne kloster				
Eidsvoll	Kommesrud	NG II, s. 374, nr. 56	Akreg. 1585	1368 - 1369	dok uten HK	Brev om Kommesruds utmark i Eidsvoll sogn (Kumner, Krunner)	HK eide gården i 1532. se også Akreg. 1633			
Eidsvoll	Ålborg	NG II, s. 376, nr. 70	Akreg. 908	1382	gave	HK får Ålborg som gave	HK eide gården i 1532		Giver er ukjent	
Eidsvoll	Sandholt	NG II, s. 372, nr. 21	Akreg. 1298	1386 - 1387	dok uten HK	Skjøte på 10 ø.bol i Sandholt solgt til Gudleik Valtjovsson	HK eide gården i 1532			
Eidsvoll	Sandholt	NG II, s. 372, nr. 21	Akreg. 1296	1437	gave	HK mottar Sandholt i gave			Giver er ukjent, men kanskje Gudleik i Akreg. 1298	
Eidsvoll	Sandholt	NG II, s. 372, nr. 21	Akreg. 1299	1449	gave	HK mottar 15 ø.bol i Sandholt i gave			Giver er ukjent	
Eidsvoll	Ås	NG II, s. 382, nr. 158 162	Akreg. 1542	1388	gave	HK mottar 3 m.bol i nedre Ås	HK eide gården i 1532		Giver er ukjent	
Eidsvoll	Dønnum, vestre	NG II, s. 381, nr 143 - 144	Akreg. 1292 1294	1405 - 1406	uviss	Tre brev om 2 ø.bol i V. Dønnum, hvordan den er kommet under HK	HK eide gården i 1532			
Eidsvoll	Blekstad	NG II, s. 381, nr. 148	Akreg. 1301	1435	dok uten HK	Skjøte på 2 ø.bol i Blekstad solgt til Tore Grimsson				
Eidsvoll	Østby	NG II, s. 382, nr. 160	Akreg. 1453 1454	1448	dok uten HK	Grenseskille mellom Østby og Hjera	HK eide gården i 1532			
Eidsvoll	Østby	NG II, s. 382, nr. 160	Akreg. 1602	1448	dok uten HK	Genseoppgang mellom Østby og Hjera	Identisk med 1453 - 1454, en må være en vidisse.			

Eidsvoll	Hjera	NG II, s. 378, nr. 92 - 93	Akreg 1453 - 1454	1448	dok uten HK	Grenseskille mellom Østby og Hjera	HK eide gården i 1532. I regesten står det Gerderne, det er sannsynlig at det dreier seg om Hjera, nedre og øvre.			
Eidsvoll	Hjera	NG II, s. 378, nr. 92 - 93	Akreg. 1602	1448	dok uten HK	Genseoppgang mellom Østby og Hjera	Identisk med 1453 - 1454, en må være en vidisse.			
Eidsvoll	Habbarstad	NG II, s. 384, nr. 176	Akreg. 1291	1526	makeskifte	HK skifter til seg 6 lispd. I nordre Habbarstad fra Oluf Eindridesson mot ødegården Kullebunden i Aker. Begge eiendommer skulle tilhøre HK etter Olufs død.	HK eide gården i 1532.			
Enebakk	Buer	NG II, s. 217, nr. 57 - 58	Akreg. 1487	1350 - 1351	gave	HK mottar Buer som gave ("till systriclosterit ij Hoffuidtoe"?)	De to Akreg. versjonene har forskjellig datering, B har 1341 - 1342			
Fet	Hektner	NG II, s. 239, nr. 92	Akreg. 947	1433	gave	HK mottar Hektner som gave	HK eide gården i 1532		Giver er ukjent	
Fet	Hektner	NG II, s. 239, nr. 92	DN II, nr. 731	1438, 06/03	gave	Tore Jonsson testamenterer halve Hektner dvs. 12 ørebol til HK.	Tore testamenterer, men gir bort jorden med en gang og skal betale landskyld til klosteret resten av livet og hans arvinger etter ham.	12 ø.bol (3 m.bol senere i testamentet)	Tore Jonsson	Tore gir del i gården til sin og sine forfedres sjeler.
Fet	Hektner	NG II, s. 239, nr. 92	Akreg. 948	1438	gave	HK får Hektner som gave	Dette er sannsynligvis DN II, nr. 731		Giver er ukjent	
Frogn	Fuglesang	NG II, s. 79, nr. 44	Akreg. 1218	1355 - 1356	dok uten HK	Skjøte på 1 m.bol i Fuglestad solgt til Sigurd Andersson	HK eide gården i 1532. I regesten heter gården "Fuglestad ij Frone bygdte ij Aass sogen paa Follou", det må være Fuglestad eid i 1532.	1 m.bol		
Frogn	Fuglesang	NG II, s. 79, nr. 44	Akreg. 916	1430	kjøp	Kjøpebrev på gården Fuglesang, solgt til HK.				
Frogn	Dal	NG II, s. 79, nr. 46 - 48	Akreg. 932 - 934	1359 - 1360	gave	HK mottar 3 ø.bol i Arnedal	3 brev sammenheftet om 3 ø.bol	3 ø.bol	Giver er ukjent	

Frogn	Dal	NG II, s. 79, nr. 46 - 48	Akreg. 1247	1430	uviss	Igjenkallelse på 1 ø.bol	1 ø.bol som var gitt til Vor frues kirke i Oslo men siden lagt under HK blir igjenkalt	1 ø.bol	Giver er ukjent
Frogn	Dal	NG II, s. 79, nr. 46 - 48	Akreg. 1449 1452	1460	uviss	Angående nordre Dal som tilhørte HK	4 brev om samme gård		
Frogn	Ermesø	NG II, s. 76, nr. 24	Akreg. 1058	1360 - 1361	dok uten HK	Skjøte på 5 ø.bol i Ermesø, gitt til Evert Reidarsson	Gården er plassert i Ås i regesten, men den ligger i Frogn sogn.		Giver er ukjent
Frogn	Ermesø	NG II, s. 76, nr. 24	Akreg. 1426 1427	1390 - 1391	gave	HK får Ermesø som gave	Gavebrev med et hosfestet brev.		Giver er ukjent
Frogn	Ermesø	NG II, s. 76, nr. 24	Akreg. 1434	1444	makeskifte	Et skiftebrev på 9 ø.bol i Ermesø som tilhørte HK	Det står ikke hva klosteret skifter bort. Sammen med skiftebrevet et knippe brev om samme gård		
Frogn	Skjellerud	NG II, s. 77, nr. 34	Akreg. 1174	1361 - 1362	gave	HK mottar 1 m.bol i Skjellerud som gave	HK eide gården i 1532	1 m.bol	Giver er ukjent
Frogn	Roksrud	NG II, s. 76, nr. 24	Akreg. 1615	1361 - 1362	dok uten HK	Kjøpebrev på Roksrud i Frogn på Follo	Kan muligens være Rolsenn som klosteret eide i 1532.		
Frogn	Roksrud	NG II, s. 76, nr. 24	Akreg. 1480 1482	1430	gave	HK ble forundt Roksrud	To hosheftede brev		Giver er ukjent
Frogn	Haver	NG II, s. 74, nr. 9	Akreg. 1541	1370 - 1371	dok uten HK	Kjøpebrev på 1/2 m.bol i Haver			
Frogn	Haver	NG II, s. 74, nr. 9	Akreg. 1463	1381 - 1382	makeskifte	HK får Haver og Ullerud	Det er ingen opplysninger om hva klosteret skifter fra seg.		
Frogn	Gullerud	NG II, s. 80, nr. 52	Akreg. 1068	1371 - 1372	gave	HK mottar Gullerud som del av en større gave bestående av 7 gårder.	HK eide gården i 1532		Giver er ukjent
Frogn	Gislerud	NG II, s. 75, nr. 17	Akreg. 1605	1372 - 1373	dok uten HK	Kontrakt mellom to slektninger om 3 ø.bol i Gislerud	HK eide gården i 1532. Det er flere gårder med dette navnet, men siden klostert eide en i 1532, det dreier seg sannsynligvis om denne.		

Frogn	Ullerud	NG II, s. 83, nr. 69	Akreg. 1463	1381 - 1382	makeskifte	HK får Ullerud og Haver	Det er ingen opplysninger om hva klosteret skifter fra seg.			
Frogn	Flespjeld	NG II, s.78, nr. 41	Akreg. 1043	1392	uviss	HK forlener tomt i (og) bukten i Flespjeld til biskop Eystein av Oslo	I Akreg. står det "Thumpt ij [och] Boten [Bothenn] i Flodespielslandt[Floedespielslann], Bot er bukt på gno.			
Frogn	Lindebråte	NG II, s. 80, nr. 48.5	Akreg. 1179 1185	1393	dok uten HK	Syv adkomstbrev, deriblant et grenseskille mellom Lindebråte og Bjerke. Også skjøter og gavebrev.	Pga alle brevene regner jeg med at Lindebråte var i HKs eie, og ikke bare Bjerke.			
Frogn	Fjøser	NG II, s. 75, nr. 13	Akreg. 1053	1408 - 1409	dok uten HK	Kjøpebrev på 1/2 m.bol i søndre Fjøser, solgt til Gunnar Bårdsson	HK eide gården i 1532			
Frogn	Fjøser	NG II, s. 75, nr. 13	Akreg. 1532	1429	dok uten HK	Et gavebrev på søndre Fjøser og Rommerud		1/2 m.bol	Giver er ukjent	
Frogn	Kikulsrud	NG II, s. 75, nr. 15	Akreg. 1230	1419 - 1420	dok uten HK	Kjøpebrev på 1 m.bol i Kikulsrud, solgt til Albionn Iversson	HK eide gården i 1532			
Frogn	Glosli	NG II, s. 76, nr. 21 - 23	Akreg. 1003	1424	gave	1/2 m.bol i Glosli gitt til HK	HK eide gården i 1532	1/2 m.bol	Giver er ukjent	
Frogn	Glosli	NG II, s. 76, nr. 21 - 23	Akreg. 1479	1424	gave	1/2 m.bol i vestre Glosli gitt til HK	Dette kan være en vidisse av Akreg. 1003	1/2 m.bol	Giver er ukjent	
Frogn	Mien	NG II, s. 79, nr. 42	Akreg. 1532	1428	uviss	Et bevilgningsbrev til abbeden på HK om at Mien kan besittes uten at det betales landskyld på den.	HK eide gården i 1532			
Frogn	Rommerud	NG II, s. 78, nr. 39	Akreg. 1532	1429	dok uten HK	Et gavebrev på Rommerud og 1/2 m.bol i søndre Fjøser	HK eide gården i 1532		Giver er ukjent	
Frogn	Klunderud	NG II, s. 76, nr. 28	Akreg. 915	1434	dok uten HK	Gavebrev om 2 ø.bol i Klunderud		2 ø.bol	Giver er ukjent	
Frogn	Klunderud	NG II, s. 76, nr. 28	Akreg. 930	1434	gave	Brev om at 2 ø.bol i Klunderud er gitt til HK.	Dette brevet er nesten identisk med 1206, og har sannsynligvis sammenheng med både 1206 og 915	2 ø.bol	Giver er ukjent	

Frogn	Klunderud	NG II, s. 76, nr. 28	Akreg. 1206	1434	gave	Gavebrev om at 2 ø.bol i Klunderud er gitt til HK.	Dette kan være en vidisse av 930	2 ø.bol	Giver er ukjent	
Frogn	Klunderud	NG II, s. 76, nr. 28	Akreg. 915	1434	dok uten HK	Gavebrev på 2 ø.bol i Klunderud	Dette er svært likt 1206, kan være en vidisse.	2 ø.bol	Giver er ukjent	
Frogn	Klunderud	NG II, s. 76, nr. 28	Akreg. 914	1434	uviss	Igjenskallelse. Et brev om en part i Klunderud som er gitt HK og så tilbakekalt.			Giver er ukjent	
Frogn	Berg	NG II, s. 76, nr. 26	DN VI, nr. 462	1436	gave	Helge Håvardsson og hustru Ingrid testamenterer de 7/3-1436 5 1/2 ø.bol i øvre Berg for gravsted ved klosteret(leiested)	Her ser vi et eksempel på kjøp av gravsted og sjelehjelp ved HK	5 1/2 ø.bol	Helge Håvardsson og hustru Ingrid	De testamenterer jord til HK for gravsted og sjelehjelp, få sjelen fortere gjennom skjærsilden.
Frogn	Vassum	NG II, s. 78, nr. 37	Akreg. 1280	1444	gave	HK mottar 2 ø.bol i Vassum	HK eide gården i 1532	2 ø.bol	Giver er ukjent	
Frogn	Vassum	NG II, s. 78, nr. 37	Akreg. 1279	1448	kjøp	Et kjøpebrev hvor HK kjøper 2 ø.bol i Vassum	Brukte man både kjøpebrev og skjøte for å bevise sine eierinteresser?	2 ø.bol		
Frogn	Vassum	NG II, s. 78, nr. 37	Akreg. 1288	1448	kjøp	Et skjøte på 2 ø.bol i Vassum, solgt til HK i 1448	Dette er et skjøte, det andre et kjøpebrev, omhandler samme sak, en vidisse?	2 ø.bol		
Frogn	Vassum	NG II, s. 78, nr. 37	Akreg. 1302	1448	gave	Gavebrev på 2 ørtugbol i Vassum, gitt til HK		2 ørtugbol	Giver er ukjent	
Gjerdrum	Sandum vestre(Oppigaard)	NG II, s. 296, nr. 7	Akreg. 1086, DN II, nr. 352	1359	kjøp	Klosteret kjøper den 24/5-1359 hele Sandum på 5 m.bol av Arne Brynjulfsson	Gården var ikke i HKs eie i 1532	5 m.bol		
Gjerdrum	Eikeberg	NG II, s. 301, nr. 58	Akreg. 1255	1362 - 1363(1306 - 1307)	makeskifte	HK skifter til seg 1 hefseldebol i Eikeberg av Orcker Gunnarsson mot 1 hefseldebol i Gisti i Gjerdrum	HK eide gården i 1532	1 hefseldebol		
Gjerdrum	Gisti	NG II, s. 301, nr. 55	Akreg. 1255	1362 - 1363	makeskifte	HK skifter fra seg 1 hefseldebol i Gisti til Orcker Gunnarsson mot 1 hefseldebol i Eikeberg i Gjerdrum	HK har eid gården før makeskiftet	1 hefseldebol		

Gjerdrum	Fossum med en foss ved gården	NG II, s. 301, nr. 51 - 52	Akreg. 909	1374 - 1375	dok uten HK	Halve fossen selges til Tore Kolbjørnsson	HK eide de 2 Fossumgårdene i 1532			
Gjerdrum	Fossum med en foss ved gården	NG II, s. 301, nr. 51 - 52	Akreg. 904	1388	gave	HK får den øvre fossen	Brevet i Akreg. 909 er sannsynligvis et følgebrev.			
Gjerdrum	Fossum med en foss ved gården	NG II, s. 301, nr. 51 - 52	Akreg. 903	1392	gave	HK får halve fossen og 2 ø.bol i Hexeberg. Giver kan være Thore.			Giver er ukjent	
Gjerdrum	Fossum med en foss ved gården	NG II, s. 301, nr. 51 - 52	Akreg. 830	1429	gave	Stadfestelse på 1/2 m.bol søndre Fossum, gitt til HK		1/2 m.bol	Giver er ukjent	
Gjerdrum	Fossum med en foss ved gården	NG II, s. 301, nr. 51 - 52	Akreg. 974	1485	uviss	Dom mellom HK og Jon i fossen om at Jon skulle følge fossen, og for dette yte 6 lispd. malt årlig.	Den ene Fossumgården betaler nettopp 6 lispd. malt i 1557			
Glemminge	Enhus	NG II, s.307, nr. 25	Akreg. 1128	1405 - 1406	dok uten HK	Gavebrev på 5 1/2 hefseldebol i Enhus og Sotstad på Toten, gitt til hustru Åse		5 1/2 hefseldebol		
Glemminge	Enhus	NG II, s.307, nr. 25	Akreg. 1045	1422 - 1423	dok uten HK	Gavebrev på Enhus gitt til Erik Torsson				
Glemminge	Enhus	NG II, s.307, nr. 25	Akreg. 1050	1435	gave	1 m.bol i Enhus gitt til klosteret.		1 m.bol	Giver er ukjent, men kan være Åse fra Akreg. 1128	

Glemminge	Enhus	NG II, s.307, nr. 25	Akreg. 1142	1435	gave	HK mottar Enhus og Sottestad på Toten i gave.			Giver er ukjent, men kan være Erik Torsson fra Akreg. 1045	
Glemminge	Enhus	NG II, s.307, nr. 25	Akreg. 1051	1435	gave	Et brev om at Enhus er gitt til HK			Giver er ukjent	
Gran	Gjefsen	NG IV, s. 140, nr. 156 157	Akreg. 1592	1425	uviss	En kontrakt om Gjefsen er skrevet på HK	HK eide gårdeni 1532			
Gran	Gjefsen	NG IV, s. 140, nr. 156 157	Akreg. 1133	1431	dok uten HK	Brev om at Gjefsen er avhendet til Hermand Molteke				
Gran	Gjefsen	NG IV, s. 140, nr. 156 157	Akreg. 1131	1444	gave	HK mottar vestre Gjefsen som er på 12 øresbol som gave	12 øresbol		Giver er ukjent	
Gran	Gjefsen	NG IV, s. 140, nr. 156 157	Akreg. 1141	1449	gave	Gavebrev på Gjefsen gitt under HK			Giver er ukjent	
Gran	Gjefsen	NG IV, s. 140, nr. 156 157	Akreg. 1001	1455	gave	Vidisse av flere av HKs brev inklusive et gavebrev på 17 øresbol i vestre Gjefsen.	Antagelig vidisse av Akreg. 1141		Giver er ukjent	
Gran	Gjefsen	NG IV, s. 140, nr. 156 157	Akreg. 1134 1139	1456	uviss	6 brev om prov i en (trette) sak mellom HK og Peder Helgessen				
Gran	Gjefsen	NG IV, s. 140, nr. 156 157	Akreg. 1140	1456	gave	Gavebrev på at Gjefsen er gitt under HK.			Giver er ukjent.	
Gran	Gjefsen	NG IV, s. 140, nr. 156 157	Akreg. 1132	1465	uviss	Bekreftelse på Gjefsen og alle brev som HK har om gården.				
Gran	Hval	NG IV, s. 151, nr. 246 247	Akreg. 846	1435	gave	12 ø.bol i nordre Hval er gitt til HK.	HK eide gården (Hval nedre) i 1532	12 ø.bol	Giver er ukjent	

Gran	Hval	NG IV, s. 151, nr. 246 247	Akreg. 1240	1454	gave	HK mottar 5 ø.bol i vestre Hval	I regesten står det Halle i Berg sogn på Hadeland. Det er ingen gård som heter Halle på Hadeland, og det er ingen sogn som heter Berg. Det er sannsynlig at det er Hval som er ment.	5 ø.bol	Giver er ukjent
Gran	Falang	NG IV, s. 144, nr. 184 185	Akreg. 1125	1438	kjøp	Skjøte på vestre Falang, solgt til HK.	HK eide gården(vestre Falang) i 1532		
Hobøl	Greåker	NG I, s. 391, nr. 110	Akreg. 860	1423	uviss	brev om at Greåker ligger under HK			
Hole	Domholt	NG V, s. 12, nr. 47	Akreg. 1425	1498	gave	HK mottar Domholt ødegård som gave		1 gård	Giver er ukjent
Hole	Stadum	NG V, s. 11, nr. 43	Akreg. 1425	1498	gave	HK mottar 5 ø.bol som gave i Stadum		5 ø.bol	Giver er ukjent
Hurum	Thorerud	Uidentifisert, Muligens NG V, s. 364, nr. 53	Akreg. 1438 1439	1357 - 1358(1301 - 1302)	kjøp	HK kjøper Thorerud med underliggende saltkjele på Hurum	Torerud er oppført under Hurum, men det er ingen nåværende gård Torerud i Hurum, så det må være Torgarsrud i Hurum ved Sandspollen, denne ble ødegård, NG V, s.364, nr.53, det står at saltkjelen lå på Hurum, også den sannsynligvis ved Sandspollen.		
Hurum	Killingstad	NG V, s. 357, nr. 10	Akreg. 1000	1366 - 1367	dok uten HK	Torgild Asgautsson kjøper 1 ørtugbol og 10 ø.bol i Killingstad	HK eide gården i 1532	1 ørtugbol og 10 ø.bol	
Hurum	Killingstad	NG V, s. 357, nr. 10	Akreg. 1015	1450	gave	HK mottar 2 ø.bol som gave.		2 ø.bol	Giver er ukjent

Hurum	Sætre bruk(Mørk med Korsgården, Holtebrekke og Sem)	NG V, s. 354, nr. 1	Akreg. 1251	1369 - 1370	dok uten HK	Et arveskifte mellom brødre om Villingstad og Mørk	Mørk er oppført under Røyken, men det fins ingen Mørk der, så det må være Mørk på Hurum			
Hurum	Sætre bruk(Mørk med Korsgården, Holtebrek og Sem)	NG V, s. 354, nr. 1	Akreg. 994	1390 - 1391	gave	Klosteret mottar 14 ø.bol i Holtebrek	HK eide gården(Sem) i 1532			
Hurum	Berg	NG V, s. 357, nr. 12.1	Akreg. 1475	1393 - 1394	dok uten HK	Et kjøpebrev på Berg med noen hosheftede brev om samme gård.				
Hurum	Ustad Øvre	NG V, s. 355, nr. 5	Akreg. 1419	1417	dok uten HK	En delesgang mellom Ustad og Østeren	HK eide Ustad i 1532, jeg regner derfor med at Ustad var den interessante gård for klosteret i dokumentet			
Id	Eskeviken	NG I, s.199, nr. 19	Akreg. 996	1404 - 1405	dok uten HK	Kjøpebrev på Eskeviken, solgt til Borghild Ormsdatter.				
Kråkstad	Asgjerrud	NG II, s. 39, nr. 83	Akreg. 1568	1387	gave	Abbed Håvard mottar Asgjerrud sm gave	1 gård	Giver er ukjent		
Kråkstad	Bøler	NG II, s. 43, nr. 108	Akreg. 1624	1422 - 1423	dok uten HK	Kjøpebrev på Bøler	HK eide gården i 1532			
Kråkstad	Bøler	NG II, s. 43, nr. 108	Akreg. 1405	1426	gave	Gavebrev på søndre Bøler som er gitt til HK		Giver er ukjent		
Kråkstad	Bøler	NG II, s. 43, nr. 108	Akreg. 1062	1435 - 1436	dok uten HK	Skjøte på 1 1/2 ø.bol i søndre Bøler solgt til Sigvart Elinsson	HK har eid enda en part her.			
Kråkstad	Ramstad	NG II, s. 45, nr. 120	Akreg. 1197	1427	gave	HK får Ramstad og 2 gårder tl på Folo	Det er usikkert om det er Ramstad, regesten skriver Ramschoug		Giver er ukjent	
Kråkstad	Herusti	NG II.1, s. 38, nr. 78	Akreg. 923	1444	dok uten HK	Grenseoppgang mellom Herusti og Årås	HK eide Herusti i 1532, men ikke Aaraas			

Lardal	Flotten	NG VI, s. 384, under forsvundne navn, gått inn under Øvre Skjærum s. 383, nr.99	Akreg. 1526	1399 - 1400	dok uten HK	Et brev om en part i Flotten som Gjerd Gjerdsson kan miste hvis han ikke betaler sin forfaldte landskyld innen en viss tid.			
Lier	Sørum	NG V, s. 321, nr. 107 111	Akreg. 1590	1404 - 1405	dok uten HK	Et grenseoppgangsbrev mellom Sørum og Vikar	HK eide gården (Sørum mellem) i 1532		
Lier	Helgerud	NG V, s. 314, nr. 55	Akreg. 1063	1452	gave	HK mottar 6 ø.bol i Helgerud som gave.	6 ø.bol	Giver er ukjent	
Løiten	Hestvoll	NG III, s. 104, nr. 6	Akreg. 1222	1390	gave	Hamar domkapittel gir HK Hestvoll	1 gård	Hamar domkapittel	
Modum	Hovde	NG V, s. 232, nr. 91	Akreg. 1630	1369 - 1370	dok uten HK	Avhendelsesbrev på Hovde og Urdeteig tilhørende Brynjulf Haraldsson			
Modum	Urdeteig	NG V, s. 248 under forsvundne navn	Akreg. 1630	1369 - 1370	dok uten HK	Avhendelsesbrev på Urdeteig og Hovde tilhørende Brynjulf Haraldsson			
Modum	Natvet	NG V, s. 218	Akreg. 1118	1436	gave	HK mottar 2 ø.bol i Natvet som gave.	2 ø.bol	Giver er ukjent	
Modum	Natvet	NG V, s. 218	Akreg. 1119	1447	gave	HK mottar 2 ø.bol i Natvet og 2 garnstader? i Haukaashyll som gave.		Giver er ukjent	
Modum	Haukaashyll	Uidentifisert	Akreg. 1119	1447	gave	Et testament som gir 2 garnstader i Haukaashyll samt 2 ø.bol i Natvet til HK	Regesten plasserer Haukaashyll i Heggen sogn på Modum, det er ingen gård ved det navnet der, men i Nykirke sogn er det en gård som heter Høgaasen(NG V, s.239, nr. 119.3). Det kan være denne.	Giver er ukjent	
Modum	Haraldsrud	NG V, s. 231, nr. 86	Akreg. 1631	1447	gave	Landskylden av Haraldsrud på Modum er gitt til HK.		Giver er ukjent	

Nannestad	Rustaden	NG II, s. 393, nr. 7	Akreg. 1545	1357 - 1358	gave	HK mottar Rustaden sammen med Borgarrud i Nannestad				
Nannestad	Borgarrud	NG II, s. 411, under forsvundne navn	Akreg. 1545	1357 - 1358	gave	HK mottar Borgarrud sammen med Rustaden i Nannestad				
Nannestad	Slattum	NG II, s. 404, nr. 95	Akreg. 1464	1389	kjøp	Kjøpebrev på Slattum sammenheftet med flere andre brev om samme gård	HK eide gården i 1532			
Nannestad	Domholt	Uidentifisert, kan muligens være Holter (NG II, s. 399, nr. 59 - 60)	Akreg. 979	1447	dok uten HK	Kjøpebrev på 2 ø.bol i Domholt	Kan det dreie seg om Domholt i Hole sogn i Hole herred selv om regesten sier Rommerige?	2 ø.bol		
Nes	Grue	NG II, s. 357, nr. 172	Akreg. 1622	1408 - 1409	landskyld	Lagmannen i Oslo, Harald Kolbeinssons dom om at landskylden fra Grue skulle betales tilHK	HK eide gården i 1532			
Nes	Grue	NG II, s. 357, nr. 172	Akreg. 832	1568 (1368)	gave	testament om 8 m.bol i Grue og hele Rør på 4 m.bol på Nesodden	Dateringen må være feil, HK må ha fått denne gaven før 1408 - 1409, en dom fra det året dømte at landskylden fra Grue skulle betales til HK, sannsynligvis har de skrevet feil for 1368.	8 m.bol	Giver er ukjent	
Nes	Brustad	NG II, s. 346, nr. 92	Akreg. 1466	1414 - 1415	uviss	Et brev om Brustad som tilhører HK	HK eide gården i 1532. Dette brevet var festet sammen med Akreg. 1467			
Nes	Flakstad	NG II, s. 341, nr. 46, eller s. 361, nr. 212	Akreg. 1467	1414 - 1415	uviss	Et brev om Flakstad somtilhører HK	HK eide gården i 1532. Dette brevet var festet sammen med Akreg. 1466			

Nes	Flakstad	NG II, s. 341, nr. 46, eller s. 361, nr. 212	Akreg. 1274	1429	gave	Klosteret mottar Flakstad som gave				
Nes	Henni	NG II, s. 353, nr. 147 eller s. 361, nr. 212	Akreg. 843	1420	dok uten HK	Kjøpebrev på 10 ø.bol i Henni solgt til Helle Rambe.				
Nes	Fenstad	NG II, s. 138, nr. 15 - 16 eller 64 - 65	Akreg. 1523	1473	dok uten HK	Brev om at åbud og forbedring på Fenstad skulle skje	Åbud, leilendingenes plikt til å holde jorda i hevd.			
Nes	Fiskehol	Uidentifisert	Akreg. 833	1509	dok uten HK	Skjøte på "Fischehoell och Fischehoellfaassen i Ness sogn på Rommerige" solgt til Knut Knutsson	Det er mulig dette kan være Finholt i Udnes sogn i Nes herred.			
Nes	Fiskehol	Uidentifisert	Akreg. 836	1510	makeskifte	Et makeskifte mellom HK og Knut Knutsson hvor HK skifter til seg Fiskehol mot Vidargården i Oslo	Er dette e styring fra HK hvor Knut blir bedt om å kjøpe Fiskehol mot at han får Vidarsgård?			
Nesodden	Rør	NG II, s. 88, nr. 9	Akreg. 1010	1350 - 1351	gave	HK mottar 3 m.bol i Rør	HK eide gården i 1532	3 m.bol	Giver er ukjent	
Nesodden	Rør	NG II, s. 88, nr. 9	Akreg. 832	1568	gave	HK mottar hele Rør på 4 m.bol og 8 m.bol i Grue i Nes herred	Dateringen må være feil, HK må ha fått denne gaven før 1408 - 1409, en dom fra det året dømte at landskylden fra Grue skulle betales til HK, sannsynligvis har de skrevet feil for 1368.	4 m.bol	Giver er ukjent	
Nesodden	Agnor	NG II, s. 91, nr. 24	Akreg. 1520	1359 - 1360	dok uten HK	Gavebrev på 3 ø.bol i Agnor	HK eide gården i 1532			
Nesodden	Agnor	NG II, s. 91, nr. 24	Akreg. 1401	1404 - 1405	dok uten HK	Et kjøpebrev på 1 ø.bol og et ørtugbol i Agnor				
Nesodden	Berger	NG II, s. 86, nr. 1	Akreg. 1159	1365 - 1366	dok uten HK	Et kjøpebrev på Berger.	HK eide gården i 1532.			
Nesodden	Berger	NG II, s. 86, nr. 1	Akreg. 1143	1402 - 1403	dok uten HK	Avkald og skifte av arv i Rud og Berger på Nesodden.	Datert ut fra 1159.			

Nesodden	Berger	NG II, s. 86, nr. 1	Akreg. 1158	1430	gave	Gave på 2 ø.bol gitt til HK		2 ø.bol	Giver er ukjent	
Nesodden	Berger	NG II, s. 86, nr. 1	Akreg. 1160	1457	gave	HK mottar gave i Berger på Nesodden	Er dette vidisse av 1158?		Giver er ukjent	
Nesodden	Hasle	NG II, s. 89, nr. 16	Akreg. 1068	1371 - 1372 (1315)	gave	HK mottar Hasle som del av en større gave.	Bemerkningen om Lodvig og hans bror i Akreg. 991 - 992 (1377 - 1380) kan tyde på at det er Lodvig som har gitt Hasle til HK. Han har da sannsynligvis gitt alle gårdene i Akreg. 1068 til HK, Fola på Follo, Hasle Kregum, Gullarudt, Fudingsrud og Kufasse på Nesodden og Neberg på Romerike.		Herr Lodvig	
Nesodden	Hasle	NG II, s. 89, nr. 16	Akreg. 1477, 1478	1420	gave	Et brev angående Hasle som har blitt testamentert til HK. Et hosheftet brev av biskop Jon av Oslo om Herr Lodvics testamente.	Biskop Jons virketid var fra 1373 - 1385, brevet må da være feildatert eller en vidisse.			
Nesodden	Krange	NG II, s. 89, nr. 15	Akreg. 1068	1371 - 1372	gave	HK mottar Krange som del av en større gave.	Se Hasle		Herr Lodvig	
Nesodden	Funningsrud	NG II, s. 90, nr. 19	Akreg. 1068	1371 - 1372	gave	HK mottar Funningsrud som del av en større gave	Se Hasle		Herr Lodvig	
Nesodden	Kuås	NG II, s. 90, nr. 17	Akreg. 1068	1371 - 1372	gave	HK mottar Kuås som del av en større gave.	Se Hasle		Herr Lodvig	
Nesodden	Uspesifiserte eiedommer	Uidentifisert, men antagelig de gitt i 1068	Akreg. 992 - 991	1377 - 1378, 1379 - 1380	gave	Klosteret mottar eiedommer på Nesodden av Lodvig Eivindsson, 992 er Hackon, hans brors stadfestelse på disse.	Akreg. 991 er kong Hákon 6.s stadfestelse på Lodvigs testament.			

Nesodden	Rud	NG II, s. 89, 90, nr. 12 - 25,26	Akreg. 1143	1402 - 1403	dok uten HK	HK har et brev om avkald og skifte om en arv i Rud og Berger på Nesodden			
Nesodden	Rud	NG II, s. 89, 90, nr. 12 - 25,26	Akreg. 1166 1167	1402 -1403	dok uten HK	HK oppbevarer to brev om Rud som er gitt til Gro Tollaksdatter.	Regesten sier "paa 14 kong Erichs aar." og er kun datert med Erik prestehaters 14 år, dvs. 1293 - 1294. Når levde Gro?		
Nesodden	Munkerud	NG II, s. 90, nr. 22	Akreg. 943	1410 - 1411	dok uten HK	Skjøte på 1/2 m.bol i Munkerud, solgt til Hallvard Olufssen			
Nesodden	Baltserrud	NG II, s. 88, nr. 9.7	Akreg. 1004	1425	gave	HK mottar halve Baltserrud som gave		Giver er ukjent	
Nesodden	Hvitebjørn	NG II, s. 94, nr. 48	Akreg. 844, DN VIII, nr. 602	1529, 10.08	makeskifte	HK skifter bort Hvitebjørn til Hartvig Krummedike mot Klemmetsrud i Røyken, begge gårdene er ødegårder.	HK må ha eid Hvitebjørn før dette.	12 skilling penninge	
Nittedal	Ramstad	NG II, s. 289, nr. 32 - 33	Akreg. 955	1402	uviss	Provsbrev om at Ramstad ligger under HK	Det er 2 Ramstadgårder i Nittedal, store og lille som er slått sammen.		
Nittedal	Ramstad	NG II, s. 289, nr. 32 - 33	Akreg. 1088 1092	1419 - 1420	gave	HK oppbevarer 5 brev om Ramstad, gitt til HK i 1419 - 1420			
Nittedal	Ramstad	NG II, s. 289, nr. 32 - 33	Akreg. 1123	1428	makeskifte	HK skifter til seg 12 ø.bol i Ramstad fra Asge Torgeirsson.	Asge får bruksrett på Søndre Bestum i sin levetid, deretter går gården tilbake til HK	12 ø.bol	
Nordre Aurdal	Bratvaal	NG IV.2, s. 253, nr. 7	Akreg. 1569	1391 - 1392	gave	3 laupsbol jord gitt i Bratvaal til HK	HK eide gården i 1532	3 laupsbol	Giver er ukjent
Nordre Aurdal	Bratvaal	NG IV.2, s. 253, nr. 7	Akreg. 1217	1403 - 1404	gave	Gavebrev på 3 laupsbol jord gitt i Bratvaal til HK	Dette er likt med Akreg. 1569, kan det være en vidisse?	3 laupsbol	Giver er ukjent
Onsø	Valle	NG I, s. 311, nr. 16, 18	Akreg. 1256	1370 - 71(1314 - 1315)	dok uten HK	Et kjøpsbrev om 6 ø.bol i nedre Valle, solgt til Gunne Gunnhildssen	Her står det Onsø sogn	6 ø.bol	

Onsø	Valle	NG I, s. 311, nr. 16, 18	Akreg. 989	1401 - 1402	dok uten HK	Et kjøpebrev på 6 ø.bol i Valle solgt til Gunnar Kjeldsson	Her står det Kolberg sogn. Er det same gård, eller 2 forskjellige?	6 ø.bol		
Onsø	Kolberg	NG I, s. 313, nr. 27 - 28	Akreg. 1555	1382 - 1383	dok uten HK	Et avhendelsesbrev på Kolberg				
Onsø	Saltnes, søndre	NG I, s. 322, nr. 125	Akreg. 1617 1618	1408 - 1409	dok uten HK	Et provsbrev om søndre Saltnes	Provsbrev, brev som inneholder prov i en rettsak. I DN VII,nr.128 er p. benyttet om bevisved et jordkjøp			
Romedal	Arneseter	Uidentifisert	Akreg. 1562	1439	dok uten HK	Et kjøpebrev på søndre Arneseter				
Romerike	Holm	Uidentifisert	Akreg. 1504 1507	1378 - 1379	dok uten HK	En kontrakt om Holm med tre hosheftede brev.	Dette er sannsynligvis Holm på Ullensaker (NG II, s.320, nr. 116), men kan være H. i Nittedal (NG II, s. 291, nr. 45)			
Romerike	Smedsrud	Uidentifisert	Akreg. 1623	1391	gave	HK mottat Smedsrud som gave	Dette kan være S. på Fet (NG II, s.231, nr. 28.4) eller S. på Sørumsund (NG II, s. 251, nr. 134)		Giver er ukjent	
Romerike	Hoffstad	Uidentifisert	Akreg. 1071	1433	gave	Et brev om Hoffstad på Romerike med tilliggende gods gitt tilHK	Dette kan være Hafstad på Nannestad (GN II, s. 395, nr. 21) eller Hunstad på Nes (NG II, s. 351, nr. 134)		Giver er ukjent	
Romerike	Sørumsund	Uidentifisert, men jeg tror ikke det er en Sørumsund gård som er gitt, men en gård i	DN II, nr. 731	1438, 6/3	gave	Tore Jonsson testamenterer halve Hektner dvs. 12 ørebol til HK.	Se nærmere og les Dipl nøy. Treding brukes i retts og forvaltningsøyemed, og kan være tredjedelen av et i landskap. Tredingting.	12 ø.bol (3 m.bol senere testamentet)	Tore Jonsson	Tore gir del i gården til sin og sine forfedres sjeler.

Rygge	Otterstad	NG I, s. 344, nr. 43, 45 - 46	Akreg. 945	1428	dok uten HK	Makeskifte mellom Peder Mikkelsson og Giord Laudensson der Peder fikk 3 ø.bol i Otterstad mens Giord fikk 1/2 m.bol i Myre i Råde.	Det er ikke mulig å si hvilkenav disse gårdene HK hadde interesse i da de ikke eide noen av dem i 1532			
Rygge	Ror	NG I, s. 340, nr. 5 - 8	Akreg. 976	1436	gave	HK mottar Ror som gave	HK eide 2 Rorgårder i 1532		Giver er ukjent	
Rygge	Ror	NG I, s. 340, nr. 5 - 8	Akreg. 1429	1458	kjøp	Kjøpebrev på vestre gården i østre Ror	Med "wester gaarden øster Raadne" må østre Ror være delt i 2 bruk.			
Rygge	Rade[Radt]	Uidentifisert	Akreg. 1432	1474	gave	Hartvig Krummedike gir sin del av Rade til HK	Det er ingen gård i Rygge ved dette navn. Det er sannsynligvis Råde prestegård i Råde herred som menes (NG I, s. 330, nr. 61) Det kan være Ror.		Hartvig Krummedike	
Rygge	Rade[Radt]	Uidentifisert	DN X, nr. 704 - 705	1539, 1/3 og 29/7	uviss/tilbake kallelse	H. Krummedike forsøker å få opplysninger om det godset hanga til HK for leiested der.	H.Krummedike forsøker sannsynligvis å få tilbake det gods han ga HK for å få gravsted der. Klosteret er ødelagt og sjelemesser leses ikke lengre.			
Røyken	Villingstad	NG V, s. 347, nr. 64	Akreg. 919 - 920	1361	gave	To brev om Villingstad, gitt til HK	HK eide gården i 1532		Giver er ukjent	
Røyken	Villingstad	NG V, s. 347, nr. 64	Akreg. 1046 - 1047(feilnummerert 1446 - 47)	1367 - 1368	dok uten HK	Forlik om arveskifte i Villingstad. To brev sammenheftet.	HK eide gården i 1532. Da kan dette bety at gaven i 1361 var et testamente og at slektingene forsøkte å få det omstøtt, men inngikk forlik.			
Røyken	Villingstad	NG V, s. 347, nr. 64	Akreg. 1251	1313 - 1314(1369 - 1370)	dok uten HK	Et arveskifte mellom brødre om Villingstad og Mørk	Dette brevet har sannsynligvis vært et følgebrev og skriver seg fra 1313 - 1314.			

Røyken	Amberud	NG V, s. 351, under frosvundne navn	Akreg. 1198	1370 - 1371	dok uten HK	Skjøte på 5 ø.bol i Amberus solgt til Kjetil Einarsson	Vi finner en Kjetil Einarsson igjen i 1376 i DN III, nr. 404, hvis dette er samme mann må dateringen være 1370 - 1371.			
Røyken	Åros og Åroselven	NG V, s. 345-6, nr. 50 og 51.11	Akreg. 1616	1375 - 1376	uviss	Et brev angående Åros og laksefisket i elven som HK hadde.	HK eide gåden i 1532. Flere brev var hosheftet angående fisket.			
Røyken	Åros og Åroselven	NG V, s. 345-6, nr. 50 og 51.11	Akreg. 1616	1432	dok uten HK	Et bevis på at broder Oluf, abbed i Olavsklosteret i Tønsberg, hadde fått 14 mark for Åros.	Er dette en ny part i Åros HK har kjøpt?			
Røyken	Gråøya	Uidentifisert	Akreg. 1252	1376 - 1377	dok uten HK	Simen Torgeirsson kjøper halve "Gro, Øyne och Settungen ij Asseskougen".				
Røyken	Mortensrud	NG V, s. 342, nr. 25	Akreg. 1493	1447	dok uten HK	Et vitnebrev om 12 ø.bol i Mortensrud i Røyken				
Røyken	Mortensrud	NG V, s. 342, nr. 25	Akreg. 1539	1447	uviss	Angående en part i Mortensrud som tilhører HK				
Røyken	Mortensrud	NG V, s. 342, nr. 25	Akreg. 1593	1447	dok uten HK	Provsbrev angående Mortensrud.				
Røyken	Klemetsrud	NG V, s. 343, nr. 29	Akreg. 844, DN VIII, nr. 602	1529, 10/8	makeskifte	HK skifter bort Hvitebjørn til Hartvig Krummedike mot Klemetsrud i Røyken, begge gårdene e ødegårder.	HK eide gården i 1532	x lispund malt		
Råde	Jonsten	NG I, s. 329, nr. 48	Akreg. 898	1390	dok uten HK	Biskop Eysteins stadfestelse på et skifte mellom presten på Våler og Torlak Bjørnsson. Torlak får 2 ø.bol i Jonsten mot 1 1/2 ø.bol i Tronviken på Jeløya.	Det er sannsynlig at det er Jonsten HK hadde interesse av, de eide gården i 1532.	2 ø.bol		
Råde	Jonsten	NG I, s. 329, nr. 48	Akreg. 1597	1392 - 1393	dok uten HK	Kjøpebrev på 2 ø.bol i Jonsten				

Råde	Jonsten	NG I, s. 329, nr. 48	Akreg. 1430	1400 - 1401	dok uten HK	Kjøpebrev på Jonsten	Det var noen sammenheftede brev om samme gård			
Råde	Jonsten	NG I, s. 329, nr. 48	Akreg. 1396	1447	gave	Hustru Angier Torlaksdatter(Thollachsdoter)s brev om Jonsten og Elvestad i Rade som hun gir til HK	Angier gir gårdene til her Boe, abbed ij Hoffuidtøe. Det er et sammenheftet knippe brev		Hustru Angier	
Råde	Haugsten	NG I, s. 325, nr. 1 - 2	Akreg. 1570	1392 - 1393	dok uten HK	Kjøpebrev på Haugsten				
Råde	Myre	NG I, s. 334, nr. 98	Akreg. 945	1428	dok uten HK	Makeskifte mellom Peder Mikkelsøn og Giord Laudensson der Peder fikk 3 ø.bol i Otterstad mens Giord fikk 1/2 m.bol i Myre i Råde.	Det er ikke mulig å si hvilken av disse gårdene HK hadde interesse i da de ikke eide noen av dem i 1532			
Råde	Elvestad	NG I, s. 329, nr. 49 - 50	Akreg. 1396	1447	gave	Hustru Angier Torlaksdatter(Thollachsdoter)s brev om Jonsten og Elvestad i Rade som hun gir til HK	HK eide gården i 1532. Angier gir gårdene til her Boe, abbed ij Hoffuidtøe. Det er et sammenheftet knippe brev		Hustru Angier	
Sem	Narverød	NG VI, s. 228, nr. 150	Akreg. 1007	1357	dok uten HK	Kole Bendiktsson kjøper 1/3 del av Narverød				
Sem	Narverød	NG VI, s. 228, nr. 150	Akreg. 1056 1621	1377 - 1378	dok uten HK	Kjøpebrev på østre Narverød, solgt til Kole Bendiktsson.	1621 er også et kjøpebrev på Narverød, datert samme år. Det kan være en stadfestelse eller vidisse.			
Sem	Narverød	NG VI, s. 228, nr. 150	Akreg. 970	1381 - 1387	dok uten HK	Kole(Carl) Bendiktsson kjøper 1 m.bol i Narverød		1 m.bol		
Sem	Narverød	NG VI, s. 228, nr. 150	Akreg. 988	1441	gave	HK mottar 12 ø.bol i Narverød		12 ø.bol	Giver er ukjent	
Sem	Narverød	NG VI, s. 228, nr. 150	Akreg. 858	1485	makeskifte	HK skifter fra seg 12 ø.bol i Narverød til Halvard Ambjørnsson.	HK fikk 6 ø.bol i Strøm og bygslet jord, Bergen.			

Skedsmo	Nitberg	NG II, s. 268, nr. 33 - 34	Akreg. 1068	1371 - 1372	gave	HK mottar Nitberg som en del av en større gave	Bemerkningen om Lodvig og hans bror i Akreg. 991 - 992 (1377 - 1380) kan tyde på at det er Lodvig som har gitt Nitberg til HK. Han har da sannsynligvis gitt alle gårdene i Akreg. 1068 til HK, Fola på Follo, Hasle Kregum, Gullarudt, Fudingsrud og Kufasse på Nesodden og Neberg på Romerike.		Herr Lodvig	
Skedsmo	Kjus	NG II, s. 266, nr. 16 - 18	Akreg. 1580	1377	gave	HK mottar Kjus sammen med 4 andre gårder	HK eide gården i 1532		Giver er ukjent	
Skedsmo	Finstad	NG II, s. 278, nr. 98	Akreg. 1191 1192	1417	dok uten HK	To kjøpebrev på 12 ø.bol i Finstad, solgt til Gululf Bårdsson	HK eide gården i 1532	12 ø.bol		
Skedsmo	Rasta	NG II, s. 278, nr. 99.6	Akreg. 1465	1442	dok uten HK	Provsbrev om Rasta	I regesten står det Ramstad. Det er ingen gård som heter Ramstad på Skedsmo, det er derimot en Rasta gård, og det er sannsynligvis denne			
Skedsmo	Myrer	NG II, s. 271, nr. 56	Akreg. 1512	1509	makeskifte	Klosteret makeskifter til seg 6 1/2 ørtugbol i Myrer. Vi vet ikke hva HK og Claus abbed måtte gi som motytelse	HK eide gården i 1532			
Skjeberg	Besberg	NG I, s. 249, nr. 116 - 117	Akreg. 958	1358 - 1359(1302 - 1303)	dok uten HK	Et vurderingsbrev om en jord i Betsberg og utlegg for gjeld.				
Skjeberg	Besberg	NG I, s. 249, nr. 116 - 117	Akreg. 1563	1400 - 1401(1291 - 1292)	dok uten HK	Et kjøpebrev på Besberg	Dette nr og 958 kan være tidlig			
Skjeberg	Pilefoss	NG I, s. 239	Akreg. 1094 1098	1370 - 1371, før dette	makeskifte	HK skifter bort Pile mølle mot Lider eng.	Med møllen følger fosen og tilliggende jord			

Skjeberg	Pilefoss	NG I, s. 239	DN V, nr. 512	1415, 21/7	gave	Klosteret mottar halve kvernfossen Pilefoss med jord og alt tilliggende fra Hustru Gunnbjørg			Hustru Gunnbjørg	
Skjeberg	Buer	NG I, s. 244, nr. 69 - 70	Akreg. 1534 1535	1376 - 1377	dok uten HK	Lagmannen i Tønsberg, Berger Tormodssons ordskurd i en sak angående Buer.	Det var et hosfestet brev om samme leilighet, antagelig en stadfestelse			
Skoger	Haneval	NG VI, s. 15, nr. 48 - 50	Akreg. 1229	1391	dok uten HK	Et panebrev på 2 m.bol i Haneval til utstedt til Gudrid Halvorsdatter		2 m.bol		
Skoger	Knive	NG VI, s. 13, nr. 34	DN IV nr. 660	1396, 13/3	gave	Klosteret mottar halve Knive og St. Hallvardskirken den andre.	HK eide gården i 1532		Giver er Ukjent?	
Skoger	Knive	NG VI, s. 13, nr. 34	Akreg. 1417 1418	1397	gave/testament	Klosteret mottar halve Knive og ST. Hallvardskirken den andre.	Dette må være det samme testamentet oppbevart i HK og feil datert			
Skoger	Ingulsåsen	NG VI, s. 14, nr. 40	Akreg. 839	1466	gave/kjøp	HK mottar 1 ø.bol i Ingulsås i gave og kjøper 1 m.bol i samme gård		2 m.bol	Giver er ukjent	
Spydeberg	Skøien	NG I, s. 53, nr. 5	Akreg. 1441	1438	gave	Et testamentbrev på Skøien som blir gitt til HK	HK eide gården i 1532		Giver er ukjent	
Spydeberg	Skøien	NG I, s. 53, nr. 5	Akreg. 1552	1446	gave	Et gavebrev hvor HK mottar Skøien som gave	Er dette en stadfestelse eller vidisse?		Giver er ukjent	
Spydeberg	Skøien	NG I, s. 53, nr. 5	Akreg. 840	1449	uviss	Dom mellom HK og Tore Halvardsson om at gården skulle følge klosteret.	Er dette en sak om den testamentariske gaven over?			
Spydeberg	Skøien	NG I, s. 53, nr. 5	Akreg. 850	1449	kjøp	Kjøpebrev hvor HK kjøper 12 ø.bol i Skøien samt jord i 2 andre gårder.		12 ø.bol		
Spydeberg	Skøien	NG I, s. 53, nr. 5	Akreg. 1510	1449	kjøp	Kjøpebrev på Skøien solgt til HK	Er dette en stadfestelse?			
Spydeberg	Skøien	NG I, s. 53, nr. 5	Akreg. 1557	1449	gave	gavebrev på Skøien	Er dette en vidisse av 1441?		Giver er ukjent	

Spydeberg	Skøien	NG I, s. 53, nr. 5	Akreg. 1620	1449	dok uten HK	Et brev angående Skøien				
Spydeberg	Seklastad	NG I, s. 72, under forsvundne navn	Akreg. 850	1449	kjøp	HK kjøper 7 ø.bol i Seklastad og jord i 2 andre gårder.		7 ø.bol		
Spydeberg	Kokstad	NG I, s. 53, nr. 4	Akreg. 850	1449	kjøp	HK kjøper 6 ø.bol i Kokstad og jord i 2 andre gårder.		6 ø.bol		
Spydeberg	Børen	NG I, s. 68, nr. 111 - 112	Akreg. 1216	1440	gave	HK mottar ved gavebrev Børen og en Galby på Follo			Giver er ukjent	
Stange	Guåker nordre	NG III, s. 160, nr. 95	Akreg. 1536	1385 - 1386	gave	Avhendelsesbrev på Guåker, gitt til HK	Dette kunne vært Guåker i Nes(NG III, s. 55, nr. 59), men der er ingen nordre gård.		Giver er ukjent	
Strømmen	Tømmerås	NG VI, s. 3, nr. 17 - 18	Akreg. 1474	1353 - 1354	dok uten HK	Et kjøpebrev på nordre Tømmerås.	Det fulgte med noen hosheftede brev om samme gård			
Strømmen	Tømmerås	NG VI, s. 3, nr. 17 - 18	Akreg. 993	1421	makeskifte	HK skifter bort Tømmerås til Ivar Torsteinsson mot Økern i Bærum	Tømmerås skulle igjen ligge under HK etter Ivars død.			
Strømmen	Et skogsområde.	Uidentifisert	Akreg. 1587	1354 - 1355	dok uten HK	Et kjøpebrev på skog nord for Hellimsrud i Strøm sogn	Hellimsrud kan være Hellum som HK eide i 1532.			
Strømmen	Kinn	NG VI, s. 2, nr. 9	Akreg. 1048 1049	1448	kjøp	HK kjøper i ø.bol i Kinn, 2 brev om dette	HK eide gården i 1532			
Strømmen	Uidentifisert	Uidentifisert	Akreg. 858	1485	makeskifte	HK skifter til seg 6 ø.bol jord i Strøm sogn i Vestfold.		6 ø.bol		
Strømmen	Berger	NG VI, s. 1, nr. 1	Akreg. 858	1485	makeskifte	Klosteret skifter til seg Berger, en bygt jord kalt Bergen	HK eide gården i 1532			
Søndre Land	Hasval	NG IV, s. 186, nr. 36	Akreg. 1238	1430 - 1431	dok uten HK	Skjøte på 4 Hefseldebol i Hasval solgt til Erik Olavsson		4 hefseldebol		
Søndre Land	Hasval	NG IV, s. 186, nr. 36	Akreg. 999	1432	dok uten HK	Vidisse av et brev om 4 H.bol i Hasval avhendet til Erik Olavsson	Vidisse av Akreg. 1238			

Søndre Land	Hasval	NG IV, s. 186, nr. 36	Akreg. 1239	1484	gave	gavebrev på 1 hefeldebol Hasval		1 hefseldebol	Giver er ukjent	
Søndre Odalen	Vider og Ting-Os	Uidentifisert	Akreg. 1499	1437	gave	Gavebrev på 12 ø.bol i Tingsås	HK eide gården i 1532	12 ø.bol	Giver er ukjent	
Søndre Odalen	Hammer og Børstad	NG III, s. 178, nr. 12 og nr. 13	Akreg. 1461	1439	dok uten HK	En vidisse av et skoggangsbrev mellom Hammer og Børstad	HK eide Hammer i 1532. Børstad var ikke i munkenes eie da, og ser ikke ut til å ha vært det.			
Søndre Odalen	Hammer og Børstad	NG III, s. 178, nr. 12 og nr. 13	Akreg. 831	1441	dok uten HK	grenseskille mellom Hammer og Børstad				
Søndre Odalen	Hammer og Børstad	NG III, s. 178, nr. 12 og nr. 13	Akreg. 901	1442	dok uten HK	grenseskille mellom Hammer og Børstad				
Søndre Odalen	Hammer og Børstad	NG III, s. 178, nr. 12 og nr. 13	Akreg. 973	1442	dok uten HK	Prov om grenseskille mellom Hammer, Børstad og Delingsgård tatt opp i 1442				
Søndre Odalen	Hammer og Børstad	NG III, s. 178, nr. 12 og nr. 13	Akreg. 936	1451	gave	Gavebrev om 2 gårder, Hammer og vestre Kjaberg.			Giver er ukjent	
Søndre Odalen	Hammer og Børstad	NG III, s. 178, nr. 12 og nr. 13	Akreg. 1564	1481	uviss	Det skal betales 1/2 pund malt årlig i landskyld fra Hammer til HK		1/2 pund malt		
Søndre Odalen	Hammer og Børstad	NG III, s. 178, nr. 12 og nr. 13	Akreg. 884	1489	dok uten HK	En vidisse av et grenseskille mellom Hammer og Kjaberg.				
Søndre Odalen	Døli	NG III, s. 159, nr. 24	Akreg. 973	1442	dok uten HK	Prov om grenseskille mellom Hammer, Børstad og Delingsgård tatt opp i 1442	Kan Delingsgård bare bety grenseoppgang, dvs dele gård?			
Søndre Odalen	Kjaberg	NG III, s. 177, nr. 6(under Odals verk)	Akreg. 936	1451	gave	HK får vestre Kjaberg samt Hammer i et gavebrev			Giver er ukjent	
Søndre Odalen	Kjaberg	NG III, s. 177, nr. 6(under Odals verk)	Akreg. 884	1489	dok uten HK	En vidisse av et grenseskille mellom Kjaberg og Hammer.				

Sørum	Sørli	NG II, s. 253, nr. 51	Akreg. 1273	1369 - 1370	dok uten HK	Et pantebrev om 5 ø.bol i Sørli, pantsatt til Sigurd Imbli	HK eide gården i 1532			
Sørum	Hekseberg	NG II, s. 258, nr. 86	Akreg. 905	1379 - 1380	dok uten HK	Kjøpebrev på 2 ø.bol i østre Hekseberg ble kjøpt av Tore Torbjørnsson	HK eide gården i 1532			
Sørum	Hekseberg	NG II, s. 258, nr. 86	Akreg. 903	1392	gave	Et brev hvor HK mottar 2 ø.bol i østre Hekseberg, samt halve fossen i Fosseneng(Fossum)	2 ø.bol	Giver er ukjent, men det kan være forse Tore		
Sørum	Bøler	NG II, s. 249, nr. 18	Akreg. 1530	1384 - 1385	dok uten HK	Et gavebrev hvor HK mottar østre Bøler som gave		Giver er ukjent		
Vestre Toten	Lund	NG IV.2, s. 114, nr. 248 251	Akreg. 918, DN I, nr. 400	1368, 13/7	dok uten HK	Andres Ogmundsson gir sin datter Gyrid 3 m.bol i Lund				
Østre Toten	Hattbøl	NG IV.2, s. 61, nr. 78	DN I, nr. 400	1368, 13/7	dok uten HK	Andres Ogmundsson gir sin datter Gyrid 1 hefeldebol i Hattbøl.				
Østre Toten	Valle	NG IV.2, s. 80, nr. 184	Akreg. 1069	1391 - 1392	dok uten HK	I et makeskifte får Anders Gurdsson 6 hefeldebol i Valle og 2 gårder til i sognet	6 hefeldebol			
Østre Toten	Valle	NG IV.2, s. 80, nr. 184	Akreg. 1164	1447	gave	HK mottar ved gavebrev 1 hefeldebol i Valle og 1/2 m.bol i Lunden	HK eide gården i 1532	1 hefeldebol	Giver er ukjent	

Østre Toten	Hammerstad	NG VI.2, s. 75, nr. 161 - 162	Akreg. 1069	1392 - 1392	dok uten HK	I et makeskifte får Anders Gurdsson Hammerstad og 2 gårder til i sognet	I dette makeskiftet fikk Anders Gurdsson 3 gårder i Hoff sogn, deriblant Hammerstad mot 1 gård og store parter i 4 til skiftet til Gulbrand Ellingsson. Disse er ikke identifiserbare. Jeg velger å anta at det var Anders Gs gårder som angikk HK, og Valler var eid av HK i 1532.			
Østre Toten	Stockuall	Uidentifisert	Akreg. 1069	1391 - 1392	dok uten HK	I et makeskifte får Anders Gurdsson Stockuall og 2 gårder til i sognet	I dette makeskiftet fikk Anders Gurdsson 3 gårder i Hoff sogn, deriblant Slockuorat mot 1 gård og store parter i 4 til skiftet til Gulbrand Ellingsson. Disse er ikke identifiserbare. Jeg velger å anta at det var Anders Gs gårder som angikk HK, og Valler var eid av HK i 1532.			
Østre Toten	Kvem (Kierckehiem)	NG IV.2, s. 60, nr. 71 - 73	Akreg. 928	1404 - 1405	dok uten HK	Et gavebrev på 6 hefseldebol i Kierckehiem gitt til fru Gjertrud Ormsdatter		6 hefseldebol	Giver er ukjent	
Østre Toten	Sotstad vestre	NG IV.2, s. 74, nr. 154	Akreg. 1128	1405 - 1406	dok uten HK	Et gavebrev på 5 hefseldebol i Enhus i Glemminge Herred i Østfold og Sotstad gitt til hustru Åse	HK eide vestre Sotstad i 1532		Giver er ukjent	
Østre Toten	Sotstad vestre	NG IV.2, s. 74, nr. 154	Akreg 1142	1435	gave	Et gavebrev hvor HK motar Sotstad samt Enhus i Glemminge				

Østre Toten	Sotstad vestre	NG IV.2, s. 74, nr. 154	Akreg. 1127	1437	uviss	Dom avsagt av biskopene i Oslo og Hamar at HK skal ha halve vestre Sotstad som de hadde trettet med kirken i Hamar om			
Østre Toten	Sotstad vestre	NG IV.2, s. 74, nr. 154	Akreg. 1161	1437	gave	Et gavebrev som gir munkene i HK 1/2 hefseldebol i Sottestad	1/2 hefseldebol	Giver er ukjent	
Østre Toten	Garder	NG IV.2, s. 81, nr. 189 - 191	Akreg. 956	1431	gave	Et gavebrev på 5 h.bol i Garder samt 1 h.bol i Ørestrand ødemark	5 h.bol	Giver er ukjent	
Østre Toten	Ørestrand	uidentifisert	Akreg. 958	1431	gave	Et gavebrev på 1 h.bol i Ørestrand ødemark samt 5 h.bol i Garder	1 h.bol	Giver er ukjent	
Østre Toten	Lunde	NG IV.2, s. 80, nr. 186	Akreg. 1164	1447	gave	HK mottar ved gavebrev 1 hefseldebol i Valle og 1/2 m.bol i Lunden	1/2 m.bol	Giver er ukjent	
Trøgstad	Rud	NG I, s. 8 og 12, nr 47 - 48 og 70	Akreg. 1508	1409	dok uten HK	Et kjøpebrev på Rud			
Trøgstad	Rud	NG I, s. 8 og 12, nr 47 - 48 og 70	Akreg. 1511	1440	dok uten HK	Et kjøpebrev på Rud og Åmot			
Trøgstad	Åmot	NG I, s. 16, nr. 97 - 99	Akreg. 1511	1440	dok uten HK	Et kjøpebrev på Store Aamod og Rudt i Thrygstad.			
Tune	Greåker vestre og nordre	NG I, s. 297, nr. 75, 78	Akreg. 862 - 863	1428	kjøp	HK kjøper 8 ørtugbol i vestre og nordre Greåker. Akreg. 863 er en stadfestelse på kjøpet.	HK eide 2 Greåkergårder i 1532. I regesten er det skrevet Bredager, dette må være feil for Gredager		
Tune	Lande	NG I, s. 295, nr. 62	Akreg. 1052	1453	gave	Et gavebrev på at Lund er gitt til HK		Giver er ukjent	
Ullensaker	Kåstad	NG II, s. 312, nr. 49	Akreg. 1580	1377	gave	HK mottar Kåstad sammen med 4 andre gårder.	HK eide gården i 1532	Giver er ukjent	

Ullensaker	Olstad	NG II, s. 308, nr. 14 - 15	Akreg. 1037	1389	gave	Biskop Eysteins gir HK 12 ø.bol i Olstad	HK eide gårde i 1532, og i høymiddelalderen	12 ø.bol	Biskop Eystein	
Ullensaker	Ramby	NG II, s. 311, nr. 39 - 40	Akreg. 1204	1390	gave	Brev om at Ramby er gitt til HK	To sammenheftede brev		Giver er ukjent	
Ullensaker	Ile	NG II, s. 309, nr. 25 - 26	Akreg. 1472	1352 - 1353	kjøp	HK kjøper 1 m.bol i Ile	HK eide begge lleggårdene 1532. Regesten opplyser at det var noen hosheftede brev om samme gård.			
Ullensaker	Mølledalen	NG II, s. 324, nr. 149	Akreg. 889	1504	gave	Et testamente hvor HK får Mølledalen(Krogssfoss på Jessem) av Ragnhild Håkonsdatter.	Siden Mølledalen tidligere het Kråkfoss kunne dette også være NG II, s. 323, nr. 148		Ragnhild Håkonsdatter	
Vang	Garstad	NG IV.2, s. 321, nr. 104	Akreg. 1440	1374 - 1375	dok uten HK	Et vitnebrev om Garstad	Det finnes et Gaardstadt til som ligger i Bamble, men det er sannsynligvis det som ligger på Hurum det menes, kan dette være et garnsted?			
Vardal	Trandberg	NG IV.2, s. 42, nr. 76	Akreg. 886	1445	makeskifte	HK skifter til seg 10 ø.bol i Throuberg fra Berdor Tjostolfsson mot 1 m.bol i Jonstad i Vestby, og HKs part i Dal.	Dal er en ødegård som skal gå tilbake til HK ved Berdors død.	10 ø.bol		
Vestby	Nordby	NG II, s. 2, nr. 11	Akreg. 946	1369 - 1370	dok uten HK	Kjøpebrev på 1/2 m.bol i nordre Nordby solgt til Steinar Torgersson				
Vestby	Bexberg	Uidentifisert	Akreg. 1473	1381 - 1382	dok uten HK	Et kjøpebrev på Bexberg i Son sogn				
Vestby	Galby vestre	NG II, s. 6, nr. 40	Akreg. 1538	1425	gave	Et gavebrev som gir HK vestre Galby	HK eide gården i 1532		Giver er ukjent	
Vestby	Galby (østre)	NG II, s. 6, nr. 38	Akreg. 1216	1440	gave	Et gavebrev som gir HK Galby samt Børen i Spydeberg.	HK eide gården i 1532		Giver er ukjent	
Vestby	Toverød	NG II, s. 7, nr. 42	Akreg. 1197	1427	gave	HK får Toverød som en av 3 gårder	HK eide gården i 1532		Giver er ukjent	

Vestby	Toverød	NG II, s. 7, nr. 42	Akreg. 845	1515	makeskifte	HK skifter til seg 12 ø.bol i Toverød og 2 ø.bol i Skog i Vestby mot 12 ø.bol i Ås på Eiker.	Haldor Olufsson skifter til seg hele Ås gård på 12 ø.bol			
Vestby	Gefflingrud	NG II, s. 25, under forsvundne gårdsnavn	Akreg. 1197	1427	gave	HK får Gefflingrud og 2 gårder til			Giver er ukjent	
Vestby	Jonstad	NG II, s. 11, nr. 66	Akreg. 886	1445, før dette	makeskifte	HK skifter bort 1 m.bol i Jonstad og HKs part i ødegården Dal	HK får 12 ø.bol i Trandberg i Vestby			
Vestby	Dal	NG II, s. 11, nr. 71	Akreg. 886	1445, før dette	makeskifte	HK skifter bort 1 m.bol i Jonstad og sin part i ødegården Dal	Hk eide gården i 1532. HK fikk 12 ø.bol i Trandberg i Vestby, HKs part i Dal gikk tilbake til HK etter Berdors død.			
Vestby	Skog	NG II, s. 7, nr. 44	Akreg. 845	1515	makeskifte	HK skifter til seg 2 ø.bol i Skog og 12 ø.bol i Toverød mot hele gården Ås på 12 ø.bol	Ås ligger på Eiker			
Vestby	Tveiter	NG II, s. 4, nr. 23	Akreg. 1070	1531	dok uten HK	Et brev om et skogskille på Bredny, grenseoppgang på Tveiter	HK eide Tveiter i 1532. Bredny kan ikke identifiseres, men siden HK eier Tveiter i 1532 er det nok den gården som var av interesse for HK.			
Øvre Eiker	Lilleås	NG V, s. 264, nr. 73.12	Akreg. 1488	1360 - 1361	gave	Et gavebrev om Lilleås som ble gitt HK.			Giver er ukjent	
Øvre Eiker	Lilleås	NG V, s. 264, nr. 73.12	Akreg. 845	1515	makeskifte	Klosteret skifter fra seg hele Ås gård på 12 ø.bol	Regesten sier Ås, men siden det er en rekke Åsgårder i Øvre Eiker og HK eide Lilleås allerede da makeskiftet fant sted regner jeg med at det er denne som menes.			

Øvre Eiker	Skreipin	Uidentifisert, men kan være NG V, s. 259, nr. 48.40 og 48.42	DN III, nr. 592	1409, 1/10	uviss	Abbeden ved HK bygslet Skreipin og Verp til Agmund Saulesson for 6 år	I Haug sogn var det en Skrei sag og en munkesag. Dette kan ha noe med Skreipin å gjøre, se henvisning NG.			
Øvre Eiker	Verp	NG V, s. 289, nr. 194 195	DN III, nr. 592	1409, 1/10	uviss	Abbeden ved HK bygslet Skreipin og Verp til Agmund Saulesson for 6 år	Landskylden er nøie beskrevet i diplommet			
Ås	Haug østre	NG II, s. 54, nr. 17	Akreg. 1176	1359 - 1360	dok uten HK	Et kjøpebrev på 1 m.bol i østre Haug	HK eide gården i 1532			
Ås	Haug østre	NG II, s. 54, nr. 17	Akreg. 1428	1389	dok uten HK	Et provsbrev angående østre Haug				
Ås	Haug østre	NG II, s. 54, nr. 17	Akreg. 1067	1401 - 1402	dok uten HK	Et gavebrev på 3 ø.bol i Haug, gitt til Tore Halvorsson				
Ås	Sjulerud med Dylterud	NG II, s. 57, nr. 39	Akreg. 927	1363 - 1364	dok uten HK	Et brev om 2 ø.bol, 2 ørtugsbol og 5 penningbol i Skjulerud, gitt til å holde lys ved det hellige kors	HK eide gården oppgitt som Dylterud i 1532. De eide den også som Skjulerud i høymiddelalderen.			
Ås	Sjulerud med Dylterud	NG II, s. 57, nr. 39	Akreg. 825	1469	gave	Et gavebrev om 2 1/2 ø.boli Dylterud gitt til HK		2 1/2 m.bol	Giver er ukjent	
Ås	Fåle nordre	NG II, s. 67, nr. 110	Akreg. 1213	1370 - 1371	dok uten HK	Provsbrev om et m.bol og en eng i nordre Fåle				
Ås	Fåle nordre	NG II, s. 67, nr. 110	Akreg. 1068	1371 - 1372	gave	HK mottar Fåle som del av en større gave.				
Ås	Fåle nordre	NG II, s. 67, nr. 110	Akreg. 837	1382	salg	HK selger 6 ø.bol i Fåle til Eirk Olavsson	Her selger HK en 6 ø.bol i en eidendom. Hvorfor?	6 ø.bol		
Ås	Fåle nordre	NG II, s. 67, nr. 110	Akreg. 1619	1433	uviss	En oppsettelsesdom om Fåle				
Ås	Fåle nordre	NG II, s. 67, nr. 110	Akreg. 1201	1433	kjøp	HK kjøper 6 ø.bol i Fåle	Er dette den samme jord HK solgte i 1382?	6 ø.bol		
Ås	Hønserud	NG II, s. 54, nr. 212	Akreg. 1258	1394 - 1395	dok uten HK	Et makeskifte hvor Jon Asbjørnsson får hele Sørnum på Kråkstad mot at Hallvard Berdorsson får 6 ø.bol i Hønserud i Ås				

Ås	Hønserud	NG II, s. 54, nr. 212	Akreg. 1224	1399	makeskifte	Et makeskifte mellom HK og Hallvard Berdorsson hvor HK skifter til seg 6 ø.bol i Hønserud med kvernestø mot 6 ø.bol i Bæk i Nordby sogn på Ås		6 ø.bol		
Ås	Bæk	NG II, s. 68, nr. 112	Akreg. 1224	1399	makeskifte	Et makeskifte mellom HK og Hallvard Berdorsson hvor HK skifter fra seg 6 ø.bol i Bæk i Nordby sogn på Ås mot 6 ø.bol i Hønserud med kvernestø		6 ø.bol		
Ås	Norderås	NG II, s. 57, nr. 41	Akreg. 1064	1409 - 1410	gave	Et gavebrev hvor HK får 1/2 m.bol i Norderås og 1 m.bol i Sørås	Stedsbestemmelsen kan være usikker.	1/2 m.bol	Giver er ukjent	
Ås	Sørås	NG II, s. 58, nr. 43.2	Akreg. 1064	1409 - 1410	gave	Et gavebrev hvor HK får 1 m.bol i Sørås og 1/2 m.bol i Norderås		1 m.bol	Giver er ukjent	
Ås	Trosterud	NG II, s. 55, nr. 22	Akreg. 829	1429	gave	Biskop Jenses dom i en sak mellom HK og Kolbjørn Bjørnsson der HK blir tilkjent 1/2 m.bol i søndre Trosterud	I dommen heter det at jorden er gitt til klosteret, dette kan bety at det er et testament som er bestridt.	1/2 m.bol	Giver er ukjent	
Ås	Ukjent eiendom	Uidentifisert	Akreg. 902	1433	uviss	Et brev om 6 ø.bol i Nordby sogn på Follo som ligger under HK	Samme år og sted/sogn som Akreg. 941	6 ø.bol		
Ås	Ukjent eiendom	Uidentifisert	Akreg. 941	1433	uviss	En dom om 6 ø.bol i Follo Nordby sogn, dømt under HK	Denne dommen har sannsynligvis sammenheng med Akreg. 8902	6 ø.bol		
Ås	Eikeberg	NG II, s. 52, nr. 7	Akreg. 1241	1445	gave	Et testament om 1 1/2 ø.bol i Eikeberg i Ås	HK eide gården i 1532	1 1/2 ø.bol	Giver er ukjent	
Ås	Hol	NG II, s. 61, nr. 70	Akreg. 1613	1448	kjøp	Et kjøpebrev på 2 m.bol i Hol, som tilhører HK.		2 m.bol		
Berg	Eigelstad	Uidentifisert	Akreg. 950	1352 - 1353	dok uten HK	Forliksbrev angående et arveskifte etter Oluf Grimsson, om gårdene Eigelstad og Bjellesberg	Disse ligger i Berg sogn i Smålenene			

Berg	Bielessberg	Uidentifisert, kan være NG I, s. 215, nr. 1	Akreg. 950	1352 - 1353	dok uten HK	Forliksbrev angående et arveskifte etter Oluf Grimsson, om gårdene Eigelstad og Bjellesberg	Bjellesberg kan være berg prestegård NG I, s. 215, nr. 1			
Uidentifisert, sansynligvis Asker	Uidentifisert, sansynligvis Østeren	Uidentifisert, sansynligvis NG II, s. 160, nr. 71	Akreg. 1148 1150	1352 - 1353	dok uten HK	Tre brev om 11 1/2 ø.bol i østre gården i Aschen sogn. Jorden er solgt til Pouell Hoffuindssen	Regesten sier østre gården i Aschen sogn, det er usikkert hvilket sogn det dreier seg om. Det kan være Askim, Asker og et i Båhuslen, men er sansynligvis Østeren i Asker, NG II, s.160, nr. 71	11 1/2 ø.bol		
Uidentifisert	Toen	Uidentifisert	Akreg. 1013	1355 - 1356	dok uten HK	Et kjøpebrev der Erling Grimkjellsson skaffer seg Toen	Dette kan enten være gården Toen i Haug sogn på Ringerike eller gårdsnavnet er utelatt og det er jord på Østre Toten i Hof sogn.			
Uidentifisert	Lider eng	Uidentifisert	Akreg. 1094 1098	1370 - 1371	makeskifte	HK skifter til seg Lider eng mot Pile mølle med tilligende foss og jord. Lider eng kan være Lilleng vestre/østre i Skjeberg NG I, s. 254, nr. 151 - 152, men kan også være en av de andre 4 gårdene i Smaalenene ved samme navn.	Dateringen er ut fra Akreg. 1099 der Håkon stadfester skiftet.			
Uidentifisert	Brekke	Uidentifisert	Akreg. 1567	1374 - 1375	dok uten HK	Et skifte angående 1/2 m.bol i Brekke.	Brekke kan være i Aker (NG II, s. 102, nr. 59) eller i Bærum (NG II, s. 140, nr. 75)			
Uidentifisert	Doneland	Uidentifisert	Akreg. 1212	1374 - 1375	dok uten HK	Doneland er solgt til Sigvard Sonund	Navnet kan være sammensatt av Dugnad og land, således kan det være Donevolden(NG VII, s. 37, nr. 6.11)?			

Uidentifisert	Settungen	Uidentifisert	Akreg. 1252	1376 - 1377	dok uten HK	Simen Torgeirsson kjøper halve "Gro, Øyne och Settungen ij Asseskougen".	Settungen betyr sjettedelen av en fjerding, sikter til landskylden.			
Uidentifisert, Våler	Våle	Uidentifisert, sannsynligvis NG III, s. 298, nr. 41	Akreg. 1580	1377	gave	HK mottar Våle som del av en større gave	I regesten står det "Walleim paa Hedemarcken" , jeg velger å bruke Våle i Våler som den mest sannsynlige.(Kan være Våle i Stange)			
Uidentifisert	Noen øyer	Uidentifisert	Akreg. 1610	1355 - 1380	uviss	Et vernebrev fra kong Håkon 6. for klosteret med dets underliggende utøyer	Det er mulig det her henspilles på Hovedøya og Bygdøy, samt Oksenøya store og lille.			
Uidentifisert	Løken	Uidentifisert, kan være NG II, s. 376, nr. 75	Akreg. 1612	1388 - 1389	dok uten HK	Gunnvor Amundsdatter får beholde Løken.	Dette kan være Løken på Eidsvoll som HK eide i 1532.			
Uidentifisert	Åsmundsbratt	Uidentifisert	Akreg. 1573	1396 - 1397	dok uten HK	Et provsbrev om et stykke eng som skal ha blitt brukt under Aassmundbratt.	Dette kan være Aasbråten i vestre Bærum NG II, s. 143, nr. 91.9			
Uidentifisert	Sundstedt	Uidentifisert	Akreg. 1124	1401 - 1402	dok uten HK	Avkald og kvittering om arveskifte i Sundsted				
Uidentifisert	Bestehoff	Uidentifisert	Akreg. 971 - 972	1406	gave	To brev om halve Bestehoff som er gitt til HK	Dette kan være Bestum i Aker NG II, s. 97, nr. 5.6, eller Beston i Røyken NG V, s. 346, nr. 53		Giver er ukjent	
Uidentifisert	Oppegård	Uidentifisert	Akreg. 1120 1121	1406 - 1407	gave	To brev om Oppegård som er på 4 1/2 ø.bol på Follo, gitt til HK.	Det er 2 Oppegård gårder i Follo, en i Frogn NG II, s. 75, nr. 19, og en på Nesodden NG II, s. 92, nr. 32 - 33, 36. Men 4 1/2 ø.bol er en liten gård, jeg velger den i Frogn	4 1/2 ø.bol	Giver er ukjent	
Uidentifisert	Loumen	Uidentifisert	Akreg. 1443	1407	gave	HK mottar som gave Loumen på Jederen i Themin(Thennen) sogn	Kan dette dreie seg om et underbruk av Gjettum i Tanum sogn NG II, s. 182, nr. 47?		Giver er ukjent	

Uidentifisert	Husatoft	Uidentifisert	Akreg. 852 - 855	1419 - 1420	gave	Fire brev deriblant et gavebrev og et skiftebrev på Husatoft i Hodall sogn, med kvernfossen, gitt til HK			Giver er ukjent	
Uidentifisert	Kidingstad	Uidentifisert	Akreg. 1006	1441	gave	Et gavebrev på 1 ørtugbol og 6 ø.bol i Kidingstad i Hoff sogn				
Uidentifisert	Rud	Uidentifisert	Akreg. 1112	1444	gave	Et provsbrev om at Hallvard Gudsson er rette odelsmann til Rud i Hoff sogn	Det er ikke mulig å identifisere Rud etter Hoff sogn.			
Uidentifisert	Rud	Uidentifisert	Akreg. 1111	1457	gave	Et testament om at 1 m.bol i Rud i Hoff sogn er gitt til HK.	Det er mange Rud gårder, det er umulig å si hvilken av disse det er.			
Uidentifisert	Rud	Uidentifisert	Akreg. 1113	1457	gave	Et testament om at 1 m.bol i Rud i Hoff sogn er gitt til HK. Antagelig vidisse av 1111	I de aktuelle Hoff sognene er det ingen Rud gårder			
Uidentifisert	Rud	Uidentifisert	Akreg. 1110	1470	gave	Et gavebrev på 1 m.bol Rud i Hoff sogn og 3 enger i tillegg.	Det eneste som synes sansynlig er at det er Rud(NG II, s. 298, nr. 28) i Gjerdrum Sogn. HK eide denne gården i 1532.			
Uidentifisert	Berge	Uidentifisert	Akreg. 1554	1466	dok uten HK	Et kjøpebrev på 8 ørtugbol i Berge	Det er umulig å identifisere gården. Det er mange Bergegårder, og HK eide 5 slike i 1532 på Frogn, Bærum, Eidsvoll, Hurum og Nesodden.	8 ørtugbol		
Uidentifisert	Ramstad	Uidentifisert	Akreg. 1632	1466	uviss	En hest er gitt til HK som landskyld fra Ramstad	HK eide Ramstadgårder på Kråkstad og i Nittedal. Det er ikke mulig å finne hvilken dette er.			

Uidentifisert	En eiendom Danmark	Ikke anvendelig	DN I, nr. 956	1488, 14/9	uviss	HK gir fra seg en gård til ordensbrødre i Esirom på Sjælland i Danmark	HK hadde fått gården som arv og sjelegave av en avdød bror ved klosteret, men de kunne ikke administrere et gods så langt unna.			Sjelegave fra en avdød munk
---------------	-----------------------	--------------------	---------------	------------	-------	--	--	--	--	--------------------------------

Tabell 3

Godsmassen ved nedleggelsen i 1532

Herred	Gård	henv. NG	L.r.1557/58	L.r.1577/78	L.r.1578/79	Kilde/Akreg.
Aker	Kuerud	Uidentifisert	0,5 skpd. Salt	ikke oppført	ikke oppført	
Aker	Frogner	NG II, s 100, nr. 34	1,25 skpd. Malt	1,5 skpd. Malt	1,5 skpd. Malt	
Aker	Frogner 2	NG II, s 100, nr. 34	1,0 skpd. Malt	1,0 skpd. Malt	1,0 skpd. Malt	
Aker	Grimstad	NG II, s. 124, under forsvundne navn	12 skilling	1 gml. Daler	1 gml. Daler	
Aker	Bestum	NG II, s. 97, nr. 56	(Swenndt B.) 1,0 skpd. Malt	1,0 skpd. Malt	1,0 skpd. Malt	
Aker	Bestum 2	NG II, s. 97, nr. 56	(Arne B.) 1,25 skpd. Korn	1,0 skpd. Malt	ikke oppført	
Aker	Bestum, lille	NG II, s. 97, nr. 56	0,5 daler	0,5 gml. Daler	0,5 gml daler	
Aker	Hoff	NG II, s. 99, nr. 31	2,5 skpd. Korn	2,0 skpd. Malt	2,0 skpd. Malt	
Aker	Huseby	NG II, s. 99, nr. 29	(Knut H.) 1 skpd, 3,5 lispd korn	1,5 skpd. Malt	1,5 skpd. Malt	
Aker	Huseby, lille	NG II, s. 99, nr. 29	(Tordtt H.) 0,5 skpd. Malt	0,5 skpd. Malt	0,5 skpd. Malt	
Aker	O (Ow, Oo)	NG II, s. 104, nr. 76 - 77	1,0 skpd malt (2 for 2 år)	1 skpd. Mel	ikke oppført	
Aker	Smestad	NG II, s. 99, nr. 32	2,5 skpd. Malt og mel	2,0 skpd. Mel og 0,5 skpd. Malt	2,0 skpd. Mel og 0,5 skpd. Malt	
Aker	Grimelund	NG II, s. 100, nr. 35	1,25 skpd. Korn	1,0 skpd. Malt	1,0 skpd. Malt	
Aker	Børgen (Børienn)	NG II, s. 100, nr. 36 - 40 (store - lille)	(Guttorm Børienn) 1,0 skpd. malt	2,0 skpd. malt	2,0 skpd. malt	
Aker	Børgen 2	NG II, s. 100, nr. 36 - 40 (store - lille)	(Tommmis Børienn) 1,0 skpd malt (2 for 2 år)	1,0 skpd. Malt	1,0 skpd. Malt	
Aker	Gaustad	NG II, s. 100, nr. 42 - 43	1,0 skpd. Malt	1,0 skpd. Malt	1,0 skpd. Malt	
Aker	Manglerud (Magnilsrud)	NG II, s. 114, nr. 148	Ikke oppført	0,5 skpd salt	0,5 skpd. Salt	
Aker	Ris	NG II, s. 100, nr. 41	Ikke oppført	1,25 skpd. Malt	1,25 skpd. Malt	
Aker	Vinderen (Windrenn)	NG II, s. 100, nr. 39	1,0 skpd. Mel	1,0 skpd. Mel	1,0 skpd. Mel	

Aker	Bjølsen	NG II, s. 102, nr. 56	1,0 skpd. Malt	1,0 skpd. Malt	1,0 skpd. Malt	
Aker	Frøen	NG II, s. 100, nr. 37 - 38(store, lille)	Ikke oppført	13 lispd. Malt	13 lispd. Malt	
Aker	Frøen 2	NG II, s. 100, nr. 37 - 38(store, lille)	1,25 skpd. korn	1,0 skpd. malt	1,0 skpd. malt	
Aker	Sogn	NG II, s. 101, nr. 49 - 50	(Arne Sogenn) 2,0 skpd. Mel	2,0 skpd. Mel	2,0 skpd. Mel	
Aker	Sogn(lille) ødegård = øg.	Antagelig under Nordberg, NG II, s. 102, nr. 52	(Rasmus Sogenn) 8 sk. i ødegårdsleie	1 gml. daler	1 gml. daler	
Aker	Grefsen	NG II, s. 104, nr. 73 - 75	(Aslag Greffsens) 1,0 skpd. mel	1,0 skpd. malt	1,0 skpd. malt	
Aker	Grefsen 2	NG II, s. 104, nr. 73 - 75	(Biørnn Greffsens) 0,5 skpd. Mel	0,5 skpd. Mel	0,5 skpd. Mel	
Aker	Oppegård	Uidentifisert	(under ø. Bærum) 0,25 skpd. Salt	0,25 skpd. Salt	0,25 skpd. Salt	
Aker	Voksen	NG II, s. 99, nr. 27	(under ø. Bærum) 16 lispd. Mel	16 lispd. Mel	16 lispd. Mel	
Aker	Tveiten	NG II, s. 113, nr. 140	Ikke oppført	1,5 skpd. Malt	ikke oppført	
Aker	Rødtvedt	NG II, s. 106, nr. 90	0,5 skpd. Malt	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. Malt	
Aker	Tonsen	NG II, s. 106, nr. 85	2 skpd. Mel	2 skpd. Mel	2 skpd. Mel(malt)	
Aker	Skøyen ø(Skaddenn øster)	NG II, s. 97, nr. 3 - 4(søndre, nordre)	Ikke oppført	2 skpd. Malt (oppført som Skaddenn øster)	ikke oppført	
Aker	Skøyen v(Skaddenn vester)	NG II, s. 97, nr. 3 - 4(søndre, nordre)	Ikke oppført	1 skpd. Malt (oppført som Skaddenn vester)	ikke oppført	
Aker	Foss, nedre	NG II, s. 122, under forsvundne navn	Ikke oppført	2 skpd. Malt	ikke oppført	
Aker	Foss, lille øvre	NG II, s. 122, under forsvundne navn	Ikke oppført	0,5 skpd. Malt	ikke oppført	
Aker	Bogstad øg.	NG II, s. 97, nr. 13	6 skilling	0,25 skpd. Malt	0,25 skpd. Malt	

Aker	Olstad øg.	NG II, s. 125, under forsvundne navn	Ikke oppført	8 skilling	8 skilling	
Aker	Sæter vestre øg.	NG II, s. 118, nr. 182	12 skilling	0,5 skpd. Malt	ikke oppført	
Aker	Høybråten øg.	NG II, s. 109, nr. 106 - 107	Ikke oppført	0,5 skpd. Malt	0,5 skpd. Malt	
Aker	Steeg øg.	Uidentifisert	Ikke oppført	12 skilling	12 skilling	
Aker	Narfuesetter øg.	NG II, s. 125, under forsvundne navn	Ikke oppført	6 skilling	6 skilling	
Aker	Aasen øg.	NG II, s. 105, nr. 79	1 daler	1 gml. Daler	1 gml. Daler	
Aker	Skjerven(Skierffue øg.)	NG II, s. 103, nr. 61	Ikke oppført	0,5 skpd. Malt	0,5 skpd. Malt	
Aker	Haugerud(Huggerudt øg.)	NG II, s. 102, nr. 51	Ikke oppført	1 lest kull	1 lest kull	
Aker	Ellingsrud øg.	NG II, s. 109, nr. 109	8 skilling	12 skilling	12 skilling	
Aker	Ulsholt øg.	NG II, s. 108, nr. 105	8 skilling	0,5 gml. Daler	0,5 gml. Daler	
Aker	Rød, nordre(Nøsterud øg.)	NG II, s. 97, nr. 12	Ikke oppført	4 skilling	4 skilling	
Aker	Øraker øg.	NG II, s. 97, nr. 10	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Aker	Rud wiid Ow øg.	Står under O, store, lille, NG II, s. 104, nr. 76 - 77	Ikke oppført	1 gml. Daler	1 gml. Daler	
Aker	Holmen øg.	NG II, s. 99, nr. 33	Ikke oppført	6 skilling	6 skilling	
Aker	Munkerud øg.	NG II, s. 118, nr. 181	12 skilling	12 skilling	12 skilling	
Aker	Stovner(Stummner øg.)	NG II, s. 108, nr. 102	12 skilling (24 for 2 år)	12 skilling	12 skilling	
Aker	Årnes øg.	NG II, s. 124, under forsvundne navn	4 skilling	4 skilling	ikke oppført	
Aker	Bakaas(Bjørndriidt eller Bagaass øg.)	NG II, s. 109, nr. 108	Ikke oppført	12 skilling	12 skilling	

Aker	Rød søndre, nordre(Sønsterud øg.)	NG II, s. 97, nr. 11 - 12	4 skilling(8 for 2 år)	4 skilling	ikke oppført	
Aker	Romsaas øg.	NG II, s. 107, nr. 96	8 skilling	0,5 skpd. Malt	0,5 skpd. malt	
Aker	Rød søndre, nordre(Middelrud øg.)	NG II, s. 97, nr. 11 - 12	6 skilling(12 for 2 år)	6 skilling	ikke oppført	
Aker	Linderen øg.	NG II, s. 102, nr. 55	1 mark	1 gml. Daler, 1 mark	1 gml. Daler, 1 mark	
Aker	Dall wid Furuset øg.	NG II, s. 122, under forsvundne navn	8 skilling	8 lispd. Malt	8 lispd. Malt	
Aker	Breivold øg.	NG II, s. 110, nr. 119	Ikke oppført	1 gml. Daler	1 gml. Daler	
Aker	Nordtvet øg.	NG II, s. 107, nr. 92	Ikke oppført	0,5 skpd. Malt	0,5 skpd. malt	
Aker	Skar øg.	NG II, s. 103, nr. 66	Ikke oppført	1 mark	1 mark	
Aker	Fundengen øg. Under Bogstad	NG II, s. 97, nr. 13	Ikke oppført	12 skilling	12 skilling	
Bærum, østre	Grav	NG II, s. 132, nr. 20	1 skpd. Salt	1 skpd. malt	1 skpd. Malt	
Bærum, østre	Svineberg	NG II, s. 147, under forsvundne navn	Ikke oppført	1 skpd. Salt	1 skpd. Salt	
Bærum, østre	Lysaker	NG II, s. 134, nr. 40	Ikke oppført	7,5 lispd. Salt	7,5 lispd. Salt	
Bærum, østre	Eik	NG II, s. 134, nr. 34	Ikke oppført	0,5 skpd. salt	ikke oppført	
Bærum, østre	Østeren	NG II, s. 133, nr. 30	15 lispd. Malt	15 lispd. Malt	15 lispd. Malt	
Bærum, østre	Nordbye	NG II, s. 133, nr. 28	Ikke oppført	2 lispd. Salt	2 lispd. Salt	
Bærum, østre	Stabæk, lille	NG II, s. 131, nr. 13 - 17	(Suenndt S.) 0,5 skpd. Salt	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Bærum, østre	Stabæk, andenn	NG II, s. 131, nr. 13 - 17	1 skpd. salt	1 skpd. salt	1 skpd. salt	
Bærum, østre	Stabæk, øster	NG II, s. 131, nr. 13 - 17	Ikke oppført	1,25 skpd. salt	1,25 skpd. salt	
Bærum, østre	Fornebu	NG II, s. 134, nr. 41	2 skpd. Mel	2 skpd. Mel	ikke oppført	

Bærum, østre	Nadderud	NG II, s. 132, nr. 19	12 lispd. Mel	12 lispd. Malt	12 lispd. Malt	
Bærum, østre	Høvik	NG II, s. 131, nr. 11	0,25 skpd. Salt	0,25 skpd. Salt	0,25 skpd. Salt	
Bærum, østre	Fleskum	NG II, s. 130, nr. 4	Ikke oppført	4 album	4 album	
Bærum, østre	Lid	NG II, s. 147, under forsvundne navn				Akreg. 931, HK skifter til seg Liidt
Bærum, vestre	Økeren	NG II, s. 141, nr. 77	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	
Bærum, vestre	Oes	Uidentifisert	6 lispd. Salt	ikke oppført	ikke oppført	
Asker sogn	Fusdal	NG II, s. 157, nr. 50	19 lispd. Salt	1 skpd. Salt	1 skpd. Salt	
Asker sogn	Asker (øster)	NG II, s. 150, nr. 1 - 3	2 skpd. Salt	1 skpd. salt	1 skpd. salt	
Asker sogn	Asker (vester)	NG II, s. 150, nr. 1 - 3	Ikke oppført	1 skpd. Salt	1 skpd. Salt	
Asker sogn	Hvalstad	NG II, s. 154, nr. 30	1,5 skpd. Salt	1,5 skpd. Salt	1,5 skpd. Salt	
Asker sogn	Hallen (Hallø/Hole)	NG II, s. 157, nr. 50.10	0,25 skpd. Salt	0,25 skpd. Salt	0,25 skpd. Salt	
Asker sogn	Berg	NG II, s. 153, nr.16 - 17	(Erick Berger) 2 skpd. salt	2 skpd. Salt	2 skpd. Salt	
Asker sogn	Berg (øster)	NG II, s. 153, nr. 16 - 17	(Lauritz Berger) 1 skpd. Salt(2 for 2 år)	1 skpd. salt	1 skpd. salt	
Asker sogn	Berg	NG II, s. 153, nr. 16 - 17	(Peder Berger) 1 skpd. Salt	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Øvre og nedre Romerike og Solør fogderier						
Ullensaker sogn	Olstad	NG II, s. 308, nr. 14 - 15	1,5 skpd. 6 lispd. Malt	1,5 skpd. 6 lispd. Malt	1,5 skpd. 6 lispd. Malt	
Ullensaker sogn	Olstad 2	NG II, s. 308, nr. 14 - 15	15 lispd. Malt	15 lispd. Malt	15 lispd. Malt	
Ullensaker sogn	Kaastad	NG II, s. 312, nr. 49	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	

Ullensaker sogn	Flindrum (Fløndrenn)	NG II, s. 316, nr. 80	0,5 skpd. Malt	0,5 skpd. Malt	0,5 skpd. Malt	
Ullensaker sogn	Oppen	NG II, s. 311, nr. 45 - 46	0,25 skpd. Malt	0,25 skpd. Malt	0,25 skpd. Malt	
Ullensaker sogn	Romsaas	NG II, s. 313, nr. 56 - 57	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	
Ullensaker sogn	Ile	NG II, s. 309, nr. 25 - 26	(Amundt Ile) 1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	1 skpd. malt	
Ullensaker sogn	Ile 2	NG II, s. 309, nr. 25 - 26	(Gullbrand Ile) 19 lispd. Malt	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	
Ullensaker sogn	Mølledal(Miøndal)	NG II, s. 301, nr. 149	Ikke oppført	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	
Gjerdrum	Eikeberg	NG II, s. 301, nr. 58	0,25 skpd. malt	0,25 skpd. malt	0,25 skpd. malt	
Gjerdrum	Løvstad	NG II, s. 295, nr. 1	15 lispd. Malt	1,5 skpd malt	1,5 skpd malt	
Gjerdrum	Nitteberg	NG II, s. 296, nr. 2	15 lispd. Malt	15 lispd. Malt	15 lispd. Malt	
Gjerdrum	Torshov	NG II, s. 296, nr. 9 - 10	(Benedich Tosog) 1,5 skpd. Malt (oppført under Søndre og Nørdre len)	1,5 skpd malt	1,5 skpd malt	
Gjerdrum	Torshov 2	NG II, s. 296, nr. 9 - 10	(Siuodt Tosog) 1,5 skpd. Malt, 3 bspd. Smør, 1 hud (oppført under Søndre og Nørdre len)	1,5 skpd. Malt, 2 bspd. Smør, 1 hud	1,5 skpd. Malt, 2 bspd. Smør, 1 hud	
Gjerdrum	Smestad	NG II, s. 297, nr. 14 - 15	1,5 skpd. Malt (oppført under Søndre og Nørdre len)	1,5 skpd malt	1,5 skpd malt	
Gjerdrum	Smestad 2	NG II, s. 297, nr. 14 - 15	1,5 skpd. Malt (oppført under Søndre og Nørdre len)	1,5 skpd malt	1,5 skpd malt	
Gjerdrum	Gjerdrum	NG II, s. 297, nr. 12 - 13	4 skpd. Malt (oppført under Søndre og Nørdre len)	4 skpd malt	4 skpd malt	
Gjerdrum	Gjerdrum 2	NG II, s. 297, nr. 12 - 13	4 skpd. Malt (oppført under Søndre og Nørdre len)	4 skpd malt	4 skpd malt	
Gjerdrum	Hønsi (Høsensn)	NG II, s. 300, nr. 39 - 40	2 skpd. Malt, 6 bspd. Smør	2 skpd. Malt, 4 bspd. Smør	2 skpd. Malt, 4 bspd. Smør	
Gjerdrum	Hønsi 2 (Høsensn)	NG II, s. 300, nr. 39 - 40	2 skpd. Malt, 4 bspd. 7 bsmrk. Smør,	2 skpd. Malt, 4 bspd. Smør	2 skpd. Malt, 4 bspd. Smør	
Gjerdrum	Fossum	NG II, s. 301, nr. 51 - 52	(Jonn Fossim) 1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	1 Skpd. Malt	
Gjerdrum	Fossum 2	NG II, s. 301, nr. 51 - 52	Jenns Fossem) 6 lispd. Malt	6 lispd. Malt	6 lispd. Malt	

Gjerdrum	Rud	NG II, s. 298, nr. 28	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	
Gjerdrum	Tori (Tarum)	NG II, s. 303, nr. 70 - 71	2 skpd. Malt	2 skpd. Malt	2 skpd. Malt	
Gjerdrum	Ljøreggen (Løereng)	NG II, s. 302, nr. 63	Ikke oppført	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	
Gjerdrum	Munckelidt (Munckelauten)	NG II, s. 303, under forsvundne navn	12 lispd. Malt	12 lispd. Malt	12 lispd. Malt	
Gjerdrum	Tveit	NG II, s. 297, nr. 18	1 bspd. Smør	1 bspd. Smør	1 bspd. Smør	
Nannestad prestegjel	Slattum	NG II, s. 404, nr. 95	15 lispd. Malt	15 lispd. Malt	15 lispd. Malt	
Nannestad prestegjel	Eset	NG II, s. 400, nr. 64 - 65	0,25 skpd. malt	0,25 skpd. malt	0,25 skpd. malt	
Nannestad prestegjel	Vestby	NG II, s. 294, nr. 25	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	
Nannestad prestegjel	Engelstad	NG II, s. 397, nr. 41 - 43	(Hariiltd I.)0,5 skpd. Malt, 1 bspd. smør	0,5 skpd. Malt, 1 bspd. smør	0,5 skpd. Malt, 1 bspd. smør	
Nannestad prestegjel	Engelstad 2	NG II, s. 397, nr. 41 - 43	(Haluordtt I.)0,25 skpd. Malt	0,25 skpd. Malt	0,25 skpd. Malt	
Nannestad prestegjel	Døli, søndre (Dellin)	NG II, s. 401, nr. 74	15 lispd. Malt, 6 kalveskinn	15 lispd. Malt, 6 kalveskinn	15 lispd. Malt, 6 kalveskinn	
Nannestad prestegjel	Breen	NG II, s. 406, nr. 112	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	
Nannestad prestegjel	Huoll	NG II, s. 410 under forsvundne navn	Ikke oppført	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	
Nannestad prestegjel	Myndall	Uidentifisert	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	
Eidsvoll	Haga	NG II, s. 376, nr. 76	1 skpd. Mel	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	
Eidsvoll	Stavi	NG II, s. 379, nr. 99	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	
Eidsvoll	Egger	NG II, s. 375, nr. 59	1 skpd. Malt, 6 bspd. Smør	1 skpd. Malt, 4 bspd. Smør	1 skpd. Malt, 4 bspd. Smør	
Eidsvoll	Hol	NG II, s. 375, nr. 58, eller s. 384, nr. 169 - 170, det er 3 Holgårder på Eidsvoll	1 skpd. Malt, 4 bspd. Smør	1 skpd. Malt, 4 bspd. Smør	1 skpd. Malt, 4 bspd. Smør	

Eidsvoll	Botshaug (Bosog)	NG II, s. 374, nr. 57	2 skpd. Malt, 4 bspd. Smør	1,5 skpd. Malt, 4 bspd. Smør	2 skpd. Malt, 4 bspd. Smør	
Eidsvoll	Kommersrud(Kopmandtz ruddt)	NG II, s. 374, nr. 56	1 skpd. Malt, 6 bspd. Smør	1 skpd. Malt, 4 bspd. Smør	1 skpd. Malt, 4 bspd. Smør	
Eidsvoll	Trandum	NG II, s. 387, nr. 206	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	
Eidsvoll	Aas	NG II, s. 382, nr. 158 - 162	1 skpd. Malt, 6 bspd. Smør	1,5 skpd. Malt, 4 bspd. Smør	1,5 skpd. Malt, 4 bspd. Smør	
Eidsvoll	Aalborg (Olberre)	NG II, s. 376, nr. 70	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	
Eidsvoll	Enger	NG II, s. 370, nr. 7	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	
Eidsvoll	Fossum	NG II, s. 380, nr. 122	(Daffuidt Fossim)1,25 skpd. Malt	1,25 skpd. Malt	1,25 skpd. Malt	
Eidsvoll	Fossum 2	NG II, s. 380, nr. 122	(Enngelbrett F.)1,5 skpd. Malt, 2 bspd. smør	2 skpd. Malt, 2 bspd. smør	1,5 skpd. Malt, 2 bspd. smør	
Eidsvoll	Sandholt (Sanull)	NG II, s. 372, nr. 21	1 skpd. Malt, 3 bspd. Smør	1 skpd. Malt, 2 bspd. Smør	1 skpd. Malt, 2 bspd. Smør	
Eidsvoll	Løken	NG II, s. 376, nr. 75	2 skpd. Malt, 6 bspd. Smør	2 skpd. Malt, 4 bspd. Smør	2 skpd. Malt, 4 bspd. Smør	
Eidsvoll	Mork	NG II, s. 381, nr. 147	1,5 skpd. Malt, 3,5 bspd. 6 bsmrk. Smør	1,5 skpd. Malt, 2,5 bspd. Smør	1,5 skpd. Malt, 2,5 bspd. Smør	
Eidsvoll	Dønnum	NG II, s. 381, nr. 143 - 145	1 skpd. mel	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	
Eidsvoll	Hjera (Herrit)	NG II, s. 378, nr. 92 - 93	(Torbiørnn Herritt)2 skpd. Malt, 2 bspd. Smør	2 skpd. Malt, 2 bspd. Smør	2 skpd. Malt, 2 bspd. Smør	
Eidsvoll	Hjera 2(Herrit)	NG II, s. 378, nr. 92 - 93	(Jenns Herritt)15 lispd. Malt, 1,25 skpd. Mel, 2 bspd. Smør	2 skpd. Malt, 2 bspd. Smør	2 skpd. Malt, 2 bspd. Smør	
Eidsvoll	Langvegg	NG II, s. 374, nr. 48	15 lispd. Malt	15 lispd. Malt	15 lispd. Malt	
Eidsvoll	Østby (Ousby)	NG II, s. 382, nr. 160	15 lispd. Malt	15 lispd. Malt	15 lispd. Malt	
Eidsvoll	Sneisrud	NG II, s. 376, nr. 71	0,5 skpd. Malt	0,5 skpd. Malt	0,5 skpd. Malt	
Eidsvoll	Berger	NG II, s. 378, nr. 96	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	
Eidsvoll	Habbarstad	NG II, s. 384, nr. 174 - 176	Ikke oppført	0,25 skpd. malt	0,25 skpd. malt	
Eidsvoll	Doknes	NG II, s. 374, nr. 52 - 53	0,25 skpd. malt	0,25 skpd. malt	0,25 skpd. malt	

Nes sogn	Grue	NG II, s. 357, nr. 172	2 skpd. Malt, 6 bspd. Smør	2 skpd. Malt, 4 bspd. Smør	2 skpd. Malt, 4 bspd. Smør	
Nes sogn	Brustad	NG II, s. 346, nr. 92	1,25 skpd. malt	1,25 skpd. malt	1,25 skpd. malt	
Nes sogn	Aurstad (Offuirstadt)	NG II, s. 341, nr. 47	1,25 skpd. malt	1,25 skpd. malt	1,25 skpd. malt	
Nes sogn	Flakstad (Fladstad)	NG II, s. 361, nr. 212	0,5 skpd. Mel	0,5 skpd. Malt	0,5 skpd. Malt	
Nes sogn	Vansum (Wandtzenn)	NG II, s. 344, nr. 78	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	
Nes sogn	Hundstad	NG II, s. 351, nr. 134	15 lispd. Malt	15 lispd. Malt	15 lispd. Malt	
Nes sogn	Aavol (Ouoldt)	NG II, s. 346, nr. 94 - 95	0,5 skpd. Malt	0,5 skpd. Malt	0,5 skpd. Malt	
Nes sogn	Fuglerud	NG II, s. 347, nr. 97	Ikke oppført	0,25 skpd. malt	0,25 skpd. malt	
Nes sogn	Vennevaal	NG II, s. 355, nr. 157	1 skpd. Malt	ikke oppført	ikke oppført	
Nes sogn	Gulli	NG II, s. 344, nr. 73	0,5 skpd. Malt	ikke oppført	ikke oppført	
Nes sogn	Fiskehol	Uidentifisert	Ikke oppført	ikke oppført	ikke oppført	Akreg. 836, Fiskehol er del av makeskifte i 1510
Odalen	Sand	NG III, s. 198, nr. 34 - 35	2,0 skpd. malt	2,0 skpd. malt	2,0 skpd. malt	
Odalen	Vider og Ting-os (Tinxas)	NG III, s. 182, nr. 39	6 lispd. Malt	6 lispd. Malt	6 lispd. Malt	
Odalen	Hammer	NG III, s. 178, nr. 12	0,5 skpd. Malt	0,5 skpd. Malt	0,5 skpd. Malt	
Odalen	Kjoberg (Kedeberg)	NG III, s. 177, nr. 6	Ikke oppført	ikke oppført	ikke oppført	Akreg. 936, Kedeberg er oppført i et gavebrev til HK i 1451
Nedre Romerikes Fogderi						
Sørum	Sørli(Liidt)	NG II, s. 253, nr. 51	2 skpd. Malt	2 skpd. Malt	2 skpd. Malt	
Sørum	Aalgaard(Olgudt)	NG II, s. 251, nr. 33	2 skpd. Malt	2 skpd. Malt	2 skpd. Malt	
Sørum	Hekseberg	NG II, s. 258, nr. 86	15 lispd. Malt	ikke oppført	ikke oppført	

Sørum	Sennerud(Sunalsrudt)	NG II, s. 252, nr. 41	3 høns	ikke oppført	ikke oppført	
Aurskog prestegjel	Jar	NG II, s. 173, nr. 49	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	
Fet	Hov	NG II, s. 233, nr. 42	2 skpd. Malt, 1 bspd. Smør	2 skpd. Malt, 1 bspd. Smør	2 skpd. Malt, 1 bspd. Smør	
Fet	Garder	NG II, s. 230, nr. 18 - 19	Ikke oppført	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	
Fet	Holt	NG II, s. 230, nr. 24	Ikke oppført	0,25 skpd. malt	0,25 skpd. Malt	
Fet	Hektner	NG II, s. 239, nr. 92	1,5 skpd. Malt	1,5 skpd. Malt	1,5 skpd. Malt	
Fet	Ramstad	NG II, s. 239, nr. 89	Ikke oppført	1,5 skpd. Malt, 1 remol erter	1,5 skpd. Malt, 1 remol erter	
Skedsmo	Finstad	NG II, s. 278, nr. 98	Ikke oppført	0,5 skpd. Malt	0,5 skpd. Malt	
Skedsmo	Rasta(Ramstad)	NG II; s. 278, nr. 99.6(Det er mulig at disse Rastagårdene som er oppført under Skedsmo er identiske med Rastagårdene i Nittedal, NG II, s. 289, nr. 32 - 33	Ikke oppført	1,25 skpd. malt	1,25 skpd. Malt	
Skedsmo	Rasta(Ramstad 2)	NG II; s. 278, nr. 99.6(Det er mulig at disse Rastagårdene som er oppført under Skedsmo er identiske med Rastagårdene i Nittedal, NG II, s. 289, nr. 32 - 33	15 lispd. Malt	0,5 skpd. Malt	0,5 skpd. Malt	
Skedsmo	Kjus	NG II; s. 266, nr. 16 - 18	15 lispd. Malt	15 lispd. Malt	15 lispd. Malt	
Skedsmo	Braanaas	NG II, s. 269, nr. 39 - 40	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	

Skedsmo	Myrer	NG II, s. 271, nr. 56	1,75 skpd. Malt, 1 spd. Smør	1 skpd. Malt, 1 spd. Smør	1 skpd. Malt, 1 spd. Smør	
Skedsmo	Holter	NG II, s. 287, nr. 26(under Nittedal)	0,5 tylft huggenbort	1 tylft huggenbord	1 tylft huggenbord	
Skedsmo	Holm	Uidentifisert(Kan være NG II, s. 271, nr. 53	Ikke oppført	15 lispd. Malt	15 lispd. Malt	
Skedsmo	Bøler	NG II, s. 266, nr. 13	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	
Follo fogderi						
Nesodden	Berger	NG II, s. 86, nr. 1	1,2 skpd. Salt	1,2 skpd. Salt	1,2 skpd. Salt	
Nesodden	Sandaaker	NG II, s. 92, nr. 31	1,5 skpd. salt	1,5 skpd. salt	1,5 skpd. salt	
Nesodden	Skoklefeld	NG II, s. 87, nr. 2	1 skpd. salt	1 skpd. salt	1 skpd. salt	
Nesodden	Krange	NG II, s. 89, nr. 15	1 skpd. salt	1 skpd. salt	1 skpd. salt	
Nesodden	Rør(Røne)	NG II, s. 88, nr. 9	2 skpd. salt	2 skpd. salt	2 skpd. salt	
Nesodden	Agnor	NG II, s. 91, nr. 24	1 skpd. 9 lispd. Salt	1,5 skpd. salt	1,5 skpd. salt	
Aas	Haug	NG II, s. 54, nr. 16 - 17	15 lispd. Salt	15 lispd. Salt	15 lispd. Salt	
Aas	Norderaas	NG II, s. 57, nr. 41	1,5 skpd. Malt	1,5 skpd. Malt	1,5 skpd. Malt	
Aas	Hale	NG II, s. 57, nr. 37	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Aas	Fosterud	NG II, s. 55, nr. 23	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Aas	Kaksrud(Kroxrudt)	NG II, s. 63, nr. 81	1 skpd. salt	1 skpd. salt	1 skpd. salt	
Aas	Eikeberg(Egeberrudt)	NG II, s. 52, nr. 7	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Aas	Trosterud	NG II, s. 55, nr. 22	0,25 skpd. salt	0,25 skpd. salt	0,25 skpd. salt	
Aas	Dylterud(Sjulerud med Dylterud)	NG II, s. 57, nr. 39	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Aas	Hønserud	NG II, s. 54, s. 21.2	Ikke oppført	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Aas	Mellebye	NG II, s. 66, nr. 100	1 skpd. Malt	ikke oppført	ikke oppført	

Nordby(del av Aas herred i NG)	Ris	NG II, s. 67, nr. 101.1	1 skpd. 1lispd. Salt, 1,25 skpd. Malt	1,25 skpd. Salt, 1,25 skpd. Malt	1,25 skpd. Salt, 1,25 skpd. Malt	
Nordby(del av Aas herred i NG)	Askehaug	NG II, s. 68, nr. 113	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	
Nordby(del av Aas herred i NG)	Grøterud	NG II, s. 68, nr. 117	Ikke oppført	4 lispd. Salt	4 lispd. Salt	
Nordby(del av Aas herred i NG)	Kaksrud(Kroxrudt)	NG II, s. 68, nr. 116	1 skpd. 4 lispd. Salt	1 skpd. 4 lispd. Salt	1 skpd. 4 lispd. Salt	
Nordby(del av Aas herred i NG)	Nordby (sønder)	NG II, s. 67, nr. 104 - 106	Ikke oppført	4 huggenbord	4 huggenbord	
Nordby(del av Aas herred i NG)	Nordby	NG II, s. 67, nr. 104 - 106	Ikke oppført	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	
Ski(del av Kraakstad herred i NG)	Høyland	NG II, s. 45, nr. 126	15 lispd. Malt	15 lispd. Malt	15 lispd. Malt	
Ski(del av Kraakstad herred i NG)	Sølberg	NG II, s. 40, nr. 89	1,25 skpd. malt	1,25 skpd. malt	1,25 skpd. malt	
Ski(del av Kraakstad herred i NG)	Bjørke	NG II, s. 40, nr. 87	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	
Ski(del av Kraakstad herred i NG)	Eikjol	NG II, s. 43, nr. 111 - 112	Ikke oppført	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	

Ski(del av Kraakstad herred i NG)	Herusti	NG II, s. 38, nr. 78	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	
Ski(del av Kraakstad herred i NG)	Monsrud	NG II, s. 47, nr. 136	Ikke oppført	1 tylt bord	1 tylt bord	
Ski(del av Kraakstad herred i NG)	Bøler	NG II, s. 43, nr. 108	1 tylt bord	1 tylt bord	1 tylt bord	
Krogstad	Asper (sønder)	NG II, s. 32, nr. 33 - 34	1skpd. Malt	1,5 skpd. Malt	1,5 skpd. Malt	
Krogstad	Asper (norder)	NG II, s. 32, nr. 33 - 34	1skpd. Malt	1,5 skpd. Malt	1,5 skpd. Malt	
Krogstad	Hanekrop	NG II, s. 34, nr. 45	0,25 skpd. malt	0,25 skpd. malt	0,25 skpd. malt	
Krogstad	Bjørke(under Bøler)	NG II, s. 43, nr. 108	Ikke oppført	0,25 skpd. Never	0,25 skpd. Never	
Son(del av Vestby herred)	Aamot	NG II, s. 17, nr. 109,110	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Vestby	Toverød	NG II, s. 7, nr. 42	1,75 skpd. Salt	1,75 skpd. Salt	1,75 skpd. Salt	
Vestby	Galby	NG II, s. 6, nr. 38 - 40	(Enngellbrett G.) 1skpd. Salt	1 skpd. salt	1 skpd. salt	
Vestby	Galby	NG II, s. 6, nr. 38 - 40	(Ariilldt G.) 12 lispd. Salt	12 lispd. Salt	12 lispd. Salt	
Vestby	Tveiter	NG II, s. 4, nr. 23	2 skpd. Malt	2 skpd. Malt	2 skpd. Malt	
Vestby	Revaug(Røffue)	NG II, s. 2, nr. 5	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Vestby	Dal	NG II, s. 11, nr. 71	Ikke oppført	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Vestby	Skog	NG II, s. 7, nr. 44	Ikke oppført	ikke oppført	ikke oppført	Akreg. 845, Skog er del av makeskifte i 1515
Frogn	Garder	NG II, s. 80, nr. 49	0,25 skpd. salt	ikke oppført(kan muligens være Sørgård, se denne)	ikke oppført	
Frogn	Haslum	NG II, s. 80, nr. 51	1,5 skpd. salt	1,5 skpd. salt	1,5 skpd. salt	
Frogn	Huseby	NG II, s. 77, nr. 31 - 32	1,5 skpd. Malt	1,5 skpd. Malt	1,5 skpd. Malt	

Frogn	Huseby 2	NG II, s. 77, nr. 31 - 32	1,5 skpd. Malt	1,5 skpd. Malt	1,5 skpd. Malt	
Frogn	Fjøser	NG II, s. 75, nr. 13	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Frogn	Ormestad	Uidentifisert	1,5 skpd. Malt	1,5 skpd. Malt	1,5 skpd. Malt	
Frogn	Rommerud	NG II, s. 78, nr. 39	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Frogn	Rolsenn	Uidentifisert, kan være Roksrud, NG II, s. 76, nr. 24	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Frogn	Sørgård	Uidentifisert, kan være Garder, NG II, s. 80, nr. 49	Ikke oppført	0,25 skpd. malt	0,25 skpd. malt	
Frogn	Frogn	NG II, s. 78, nr. 38	3 skpd. Malt	1,5 skpd. Malt	ikke oppført	
Frogn	Frogn 2	NG II, s. 78, nr. 38	Gården må ha blitt delt i perioden 1558 - 1577	1,5 skpd. Malt	ikke oppført	
Frogn	Bakker	NG II, s. 77, nr. 29	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Frogn	Økeren	NG II, s. 77, nr. 35	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	
Frogn	Stubberud	NG II, s. 78, nr. 40	1 skpd. salt	1 skpd. salt	1 skpd. salt	
Frogn	Horgen(Horrienn)	NG II, s. 77, nr. 36	1 skpd. Malt, 2,5 bspd. smør	1 skpd. Malt, 2,5 bspd. smør	1 skpd. Malt, 2,5 bspd. smør	
Frogn	Flespjeld	NG II, s. 78, nr. 41	19 lispd. salt	1 skpd. Saalt	1 skpd. salt	
Frogn	Dal Søndre(Sønstedal)	NG II, s. 79, nr. 46 - 48	0,25 skpd. salt	0,25 skpd. salt	0,25 skpd. salt	
Frogn	Skjellerud	NG II, s. 77, nr. 34	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Frogn	Hønserud	Uidentifisert(Kan være NG II, s. 54, nr. 21.2, lite trolig)	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	ikke oppført	
Frogn	Mien	NG II, s. 79, nr. 42	Ikke oppført	0,5 skpd. Salt	0,5 skpd. salt	
Frogn	Fuglesang	NG II, s. 79, nr. 44	0,5 skpd.salt	0,5 skpd.salt	0,5 skpd.salt	

Frogn	Khardal	NG II, s. 79, nr. 43	0,5 skpd.salt	0,5 skpd.salt	0,5 skpd.salt	
Frogn	Vassum (Wandtzende)	NG II, s. 78, nr. 37	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	
Frogn	Kikulsrud(Kalsrud)	NG II, s. 75, nr. 15	6 lispd. salt	6 lispd. salt	6 lispd. salt	
Frogn	Gislerud	NG II, s. 75, nr. 17	2 høns	2 høns	2 høns	
Frogn	Gullerud	NG II, s. 80, nr. 52	15 lispd. salt	15 lispd. salt	15 lispd. salt	
Frogn	Gullerud foss	NG II, s. 80, nr. 52	4 tylter sagdeler	15 lispd. Salt eller 1 tylt sagdeler	15 lispd. Salt eller 1 tylt sagdeler.	
Frogn	Kopperud(Kuckerudt)	NG II, s. 81, nr. 56	4 lispd. Salt	4 lispd. Salt	4 lispd. Salt	
Frogn	Glenne	NG II, s. 80, nr. 50	Ikke oppført	15 lispd. Salt	15 lispd. Salt	
Bragenes fogderi						
Eiker	Burud	NG V, s. 289, nr. 193	1 fersk laks(kom strax til kjøkken)	ikke oppført	ikke oppført	
Eiker	Daler	NG V, s. 286, nr. 186(kan også være s. 297, nr. 6 i Nedre Eiker)	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	1 skpd. Malt	
Lier prestegjel	Sørsdal(Sindrenn)	NG V, s. 325, nr. 134	2 bspd. Humle	ikke oppført	ikke oppført	
Lier prestegjel	Sørum mellom	NG V, s. 321, nr. 107	ikke oppført(kan muligens være Sindrenn over)	2 bspd. Humle	2 bspd. Humle	
Lier prestegjel	Kielstad	Uidentifisert, muligens NG V, s 312, nr 30.	ikke oppført	0,5 bspd. Humle	0,5 bspd. Humle	
Lier prestegjel	Stoppen	NG V, s. 312, nr. 31	ikke oppført	1 lispd. Malt	1 lispd. Malt	
Lier prestegjel	Skjeggerud	NG V, s. 329, nr. 167	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	
Lier prestegjel	Solberg vestre	NG V, s. 329, nr. 164	ikke oppført	1 skpd. mel	1 skpd. Mel	
Lier prestegjel	Solberg østre	NG V, s. 329, nr. 166	ikke oppført	1 skpd. mel	1 skpd. mel	
Lier prestegjel	Reistad store(Redenstadt)	NG V, s. 320, nr. 104	1 bspd. Humle	1 bspd. Humle	1 bspd. Humle	

Lier prestegjel	Buttedal	NG V, s. 324, nr. 129	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	0,5 skpd. malt	
Lier prestegjel	Helgerud	NG V, s. 314, nr. 55	ikke oppført	ikke oppført	ikke oppført	Akreg. 1063 gavebrev fra 1452 på 6 ø.bol i H.
Røyken prestegjel	Villingstad	NG V, s. 347, nr. 64	1 skpd. salt	1 skpd. salt	1 skpd. salt	
Røyken prestegjel	Aaros	NG V, s. 345, nr. 50	19 lispd. Salt	1 skpd. salt	1 skpd. salt	
Røyken prestegjel	Klemetsrud	NG V, s. 343, nr. 29	ikke oppført	15 lispd. salt	15 lispd. salt	
Røyken prestegjel	Nærnes	NG V, s. 344, nr. 42	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Røyken prestegjel	Høvik	NG V, s. 345, nr. 46	(Anund H.)19 lispd. Salt	1 skpd. salt	1 skpd. salt	
Røyken prestegjel	Øde Høvik	NG V, s. 345, nr. 46	ikke oppført	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Røyken prestegjel	Hov	NG V, s. 345, nr. 47	ikke oppført	0,5 skpd. salt	ikke oppført	
Røyken prestegjel	Skaterud(Skaffterødt)	NG V, s. 352, under forsvundne navn	0,25 skpd. salt	0,25 skpd. salt	0,25 skpd. salt	
Hurum prestegjel	Ustad (øvre)	NG V, s. 355, nr. 5	ikke oppført	1,5 skpd. salt	1,5 skpd. salt	
Hurum prestegjel	Ustad (nedre)	NG V, s. 356, nr. 6	ikke oppført	1,75 skpd. Salt	1,75 skpd. Salt	
Hurum prestegjel	Storsand	NG V, s. 363, nr. 53	0,25 skpd. salt	0,25 skpd. salt	0,25 skpd. salt	
Hurum prestegjel	Killingstad	NG V, s. 357, nr. 10	1 skpd. salt	1 skpd. salt	1 skpd. salt	
Hurum prestegjel	Haga	NG V, s. 360, nr. 33	15 lispd. salt	1 bspd. humle	1 bspd. humle	
Hurum prestegjel	Teigen(Muncketeigen)	NG V, s. 363, nr. 49	0,25 skpd. salt	0,25 skpd. salt	0,25 skpd. salt	
Hurum prestegjel	Rød østre	NG V, s. 362, nr. 37	15 lispd. salt	15 lispd. salt	15 lispd. salt	
Hurum prestegjel	Inglingstad(Engilingstadt)	NG V, s. 356, nr. 7	2 skpd. 8 lispd. Salt	2,5 skpd. salt	2,5 skpd. salt	
Hurum prestegjel	Bjørnstad	NG V, s. 362, nr. 46	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	

Hurum prestegjel	Sem	NG V, s. 354, nr. 1, ligger under Mork med Korsgården, Holtebrek og Sem, Sætre bruk.	1,5 skpd. salt	1,5 skpd. salt	1,5 skpd. salt	
Hurum prestegjel	Hov(Hoff tuende gaard)	NG V, s. 356, nr. 9	ikke oppført	6 skpd. salt	ikke oppført	
Tønsberg len						
Sanden sogn og (Skoger)skogsbygden	Nordby	NG VI, s. 12, nr. 26, under skoger herred/sogn	ikke oppført	1 skpd. salt	1 skpd. salt	
Sanden sogn og (Skoger)skogsbygden	Knive	NG VI, s. 13, nr. 34, under Skoger herred/sogn	ikke oppført	1 skpd. salt	1 skpd. salt	
Sanden sogn og (Skoger)skogsbygden	Ingulsaasen	NG VI, s. 14, nr. 40	ikke oppført	ikke oppført	ikke oppført	Akreg. 839, 1 ø.bol i Ingussas gitt til HK, 1 ø.bol solgt til HK i 1466
Strømmen herred	Haaøen sønder	NG VI, s. 2, nr. 4	ikke oppført	2 skpd. salt	2 skpd. salt	
Strømmen herred	Haaøen nordre	NG VI, s. 2, nr. 4	ikke oppført	2 skpd. salt	2 skpd. salt	
Strømmen herred	Haaøen mellem(neder)	NG VI, s. 2, nr. 4	ikke oppført	2 skpd. salt	2 skpd. salt	
Strømmen herred	Sand	NG VI, s. 1, nr. 3	ikke oppført	0,25 skpd. salt	0,25 skpd. salt	
Strømmen herred	Nordby	NG VI, s. 5, nr. 32	ikke oppført	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Strømmen herred	Nes sønder	NG VI, s. 5, nr. 29 - 30	19 lispd. salt	1 skpd. salt	1 skpd. salt	
Strømmen herred	Nes middelgaardt	NG VI, s. 5, nr. 29 - 30	ikke oppført	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Strømmen herred	Aadne(Oudenne)	NG VI, s. 2, nr. 7	1,5 skpd. 9 lispd. salt	2 skpd. salt	2 skpd. salt	
Strømmen herred	Solberg	NG VI, s. 2, nr. 8	1,5 skpd. salt	1,5 skpd. salt	1,5 skpd. salt	

Strømmen herred	Tømmeraas vestre	NG VI, s. 3, nr. 17 - 18	1 skpd. salt	1 skpd. salt	1 skpd. salt	
Strømmen herred	Tømmeraas østre	NG VI, s. 3, nr. 17 - 18	15 lispd. salt	15 lispd. salt	15 lispd. salt	
Strømmen herred	Hellum(Hellenn)	NG VI, s. 3, nr. 19	2 skpd. salt	2 skpd. salt	2 skpd. salt	
Strømmen herred	Ebbestad	NG VI, s. 3, nr. 21	2 skpd. salt	2 skpd. salt	2 skpd. salt	
Strømmen herred	Knem (lille)	NG VI, s. 2, nr. 12, 13 - 15	ikke oppført	0,25 skpd. salt	0,25 skpd. salt	
Strømmen herred	Knem (søndre)	NG VI, s. 2, nr. 12, 13 - 15	ikke oppført	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Strømmen herred	Eng	Uidentifisert, muligens Engeland, NG VI, s. 4, nr. 27	ikke oppført	3 skpd. salt	3 skpd. salt	
Strømmen herred	Ullerud	NG VI, s. 6, under forsvundne navn	ikke oppført	0,25 skpd. salt	0,25 skpd. salt	
Strømmen herred	Berger	NG VI, s. 1, nr. 1	0,5 skpd. salt	1 skpd. salt	1 skpd. salt	
Strømmen herred	Auke(Oucke)	NG VI, s. 2, nr. 10	ikke oppført	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Strømmen herred	Kinn	NG VI, s. 2, nr. 9	0,5 skpd. salt	ikke oppført	ikke oppført	
Strømmen herred	Odbjørnerudt	NG VI, s. 6 - 7, kan være Obberød under forsvundne navn	0,25 skpd. salt	ikke oppført	ikke oppført	
Strømmen herred	Gullichsrudt	Uidentifisert, muligens NG VI, s. 14, nr. 39	1 skpd. salt	ikke oppført	ikke oppført	
Løffønn - Borge (Løvøen-Borre) prestee gjel	Vegge	NG VI, s. 123, nr. 108 - 109	15 lispd. salt	15 lispd. salt	15 lispd. salt	
Løffønn - Borge prestee gjel	Vegge 2	NG VI, s. 123, nr. 108 - 109	15 lispd. salt	15 lispd. salt	15 lispd. salt	

Løffønn - Borge presteegjel	Kalhuigk	Uidentifisert, muligens NG VI, s. 226, nr. 132 - 133	1 skpd. salt	1 skpd. salt	1 skpd. salt	
Løffønn - Borge presteegjel	Åsen	NG VI, s. 123, nr. 107	12 lispd. salt	12 lispd. salt	12 lispd. salt	
Løffønn - Borge presteegjel	Haug	NG VI, s. 122, nr. 96,	8 skilling	0,5 skpd. salt	0,5 skpd. salt	
Løffønn - Borge presteegjel	Malmø	Uidentifisert, oppført under Falkensten NG VI, s. 113, nr. 30	2 skilling	6 lispd. salt	0,5 skpd. salt	
Løffønn - Borge presteegjel	Skielle	Uidentifisert	2 album	2 album	2 album	
Hadeland fogderi						
Vardal	Norder Kummin	Uidentifisert	ikke oppført	1 hud	1 hud	
Toten	Trostad øvre	NG VI.2, s. 52, nr. 17	15 lispd. mel	15 lispd. malt	15 lispd. malt	
Toten	Hørland	NG VI.2, s. 53, nr. 24	ikke oppført	1 skpd. malt	1 skpd. malt	
Toten	Eng	NG VI.2, s. 57, nr. 54	ikke oppført	1 hud	ikke oppført	
Toten	Hølstad	NG VI.2, s. 54, nr. 29	ikke oppført	1 skpd. mel, 1 skpd. malt, 6 bspd. smør	1 skpd. mel, 1 skpd. malt, 6 bspd. smør	
Toten	Fossen	NG VI.2, s. 57, nr. 56	ikke oppført	1 skpd. mel	1 skpd. mel	
Toten	Balke vestre	NG VI.2, s. 58, nr. 60	ikke oppført	1,5 skpd. malt	1,5 skpd. malt	
Toten	Sotstad vestre	NG VI.2, s. 74, nr. 154	0,5 skpd. mel	0,5 skpd. mel	0,5 skpd. mel	
Toten	Moldstad nordre	NG VI.2, s. 110, nr. 203	6 kalveskinn	6 kalveskinn	6 kalveskinn	
Toten	Valle	NG VI.2, s. 80, nr. 184	1 skpd. mel	1 skpd. rugmel	1 skpd. mel	
Toten	Hol	NG VI.2, s. 111, nr. 212,213, 215, 216	ikke oppført	0,25 skpd. malt	0,25 skpd. malt	

Hadeland	Øvre-Nes	NG VI.2, s. 166, nr. 56 - 58	15 lispd. mel	15 lispd. rugmel	15 lispd. mel	
Hadeland	Hval nedre	NG VI.2, s. 151, nr. 247	2 skpd. mel	1 skpd. rugmel, 1 skpd. byggmel	1 skpd. rugmel, 1 skpd. byggmel	
Hadeland	Egge (østre)	NG VI.2, s. 165, nr. 47 - 49, 52	3 skpd. mel	1 skpd. rugmel, 2 skpd. byggmel	1 skpd. rugmel, 2 skpd. byggmel	
Hadeland	Gjefsen (vestre)	NG VI.2, s. 140, nr. 156 - 157	1,5 skpd. mel	1 skpd. malt, 0,5 skpd. rugmel	1 skpd. malt, 0,5 skpd. rugmel	
Hadeland	Falang(vestre Falangrudt)	NG VI.2, s. 144, nr. 184 - 185	1 skpd. mel	1 skpd. rugmel	1 skpd. mel	
Hadeland	Munkerud	NG IV.2, s. 133, nr. 65.2	0,25 skpd. mel	ikke oppført	ikke oppført	
Moss fogderi						
Rygge	Gate	NG I, s. 340, nr. 4	1 skpd. salt	1 skpd. salt, 3 bspd. smør	1 skpd. salt, 3 bspd. smør	
Rygge	Roer (vestre)	NG I, s. 340, nr. 5 - 8	(Knut Roer)1,5 bspd. smør, oppført under Råde	1 skpd. salt, 1,5 bspd. smør	1 skpd. salt, 1,5 bspd. smør	
Rygge	Roer (østre)	NG I, s. 340, nr. 5 - 8	(Clemmit Roer)6,5 bspd. smør, oppført under Råde.	5,5 bspd. smør	5,5 bspd. smør	
Rygge	Kalagger	Uidentifisert, muligens NG I, s. 107, nr. 106 oppført under Rakkestad	ikke oppført	1 bspd. smør	1 bspd. smør	
Råde	Aaker (søndre)	NG I, s. 328, nr. 33 - 35	9 bspd. smør	9 bspd. smør	9 bspd. smør	
Råde	Aaker (nordre)	NG I, s. 328, nr. 33 - 35	7,5 bspd. smør	7,5 bspd. smør	7,5 bspd. smør	
Råde	Aaker (vestre)	NG I, s. 328, nr. 33 - 35	7,5 bspd. smør	10,5 bspd. smør	ikke oppført	
Råde	Meum	NG I, s. 328, nr. 36	5 bspd. smør	5 bspd. smør	5 bspd. smør	
Råde	Røstad mellom og lille	NG I, s. 329, nr. 44 - 45	6 bspd. smør	7,5 bspd. smør	7,5 bspd. smør	
Råde	Fuglevik	NG I, s. 327, nr. 20	3 bspd. smør	3 bspd. smør	3 bspd. smør	
Råde	Helgerød	NG I, s. 326, nr. 19	3 bspd. smør	3 bspd. smør	3 bspd. smør	

Råde	Helle	Uidentifisert, muligens NG I, s. 216, nr. 7 under Berg	3 bspd. smør	3 bspd. smør	3 bspd. smør	
Råde	Berg	NG I, s. 328, nr. 37	6 bspd. smør	6 bspd. smør	6 bspd. smør	
Råde	Norum(halffue stuffue)	NG I, s. 328, nr. 38	ikke oppført	3 bspd. smør	3 bspd. smør	
Råde	Haga	NG I, s. 328, nr. 32	6 bspd. smør	6 bspd. smør	6 bspd. smør	
Råde	Kutterud	NG I, s. 336, under forsvundne navn	ikke oppført	1 hud	1 hud	
Råde	Kolbjørnrud	NG I, s. 327, nr. 27	5 bspd. smør	5 bspd. smør	5 bspd. smør	
Råde	Sønsterød	NG I, s. 327, nr. 26	7,5 bspd. smør	7,5 bspd. smør	7,5 bspd. smør	
Råde	Elvestad	NG I, s. 329, nr. 49 - 50	4 bspd. smør	6 bspd. smør	6 bspd. smør	
Råde	Stomner	NG I, s. 325, nr. 9	6 bspd. smør	6 bspd. smør	6 bspd. smør	
Råde	Jonsten	NG I, s. 329, nr. 48	6 bspd. smør	6 bspd. smør	6 bspd. smør	
Råde	Kislegordt	Uidentifisert, muligens NG I, s. 329, nr. 51	0,25 skpd. salt	ikke oppført	ikke oppført	
Råde	Roe	NG I, s. 330, nr. 57 - 59	ikke oppført	ikke oppført	ikke oppført	Akreg. 1429, Raadne oppført i et kjøpebrev fra 1458
Vaaler	Gulli	Uidentifisert	ikke oppført	1 hud	ikke oppført	
Ingedals skibrede(Bo huslen)						
Viken	Jeloff	Ikke inkludert i NG	5 tønner malt	5 tønner malt	5 tønner malt	
Viken	Konngbeck	Ikke inkludert i NG	4 tønner malt	4 tønner malt	4 tønner malt	
Viken	Hielmstadt	Ikke inkludert i NG	3 tønner malt	3 tønner malt	3 tønner malt	
Viken	Husetofft	Ikke inkludert i NG	3 tønner malt	3 tønner malt	3 tønner malt	

Idde Skibrede	Nordby	NG I, s. 202, nr. 50	ikke oppført	3 huder	3 huder	
Idde Skibrede	Berby	NG I, s. 211, nr. 120	ikke oppført	3 huder	3 huder	
Idde Skibrede	Solløsen	NG I, s. 210, nr. 108	ikke oppført	3 huder	3 huder	
Idde Skibrede	Gollen	NG I, s. 209, nr. 105 - 107	ikke oppført	1 hud	1 hud	
Tune	Greaaker vestre	NG I, s. 297, nr. 75	1 hud	1 hud	1 hud	
Tune	Greaaker	NG I, s. 297, nr. 76 - 78	ikke oppført	1 hud, 0,5 skpd. malt	1 hud, 0,5 skpd. malt	
Tune	Hasle	NG I, s. 280, nr. 1, under Varteig	ikke oppført	6 kalveskinn	6 kalveskinn	
Tune	Lande	NG I, s. 295, nr. 62	ikke oppført	ikke oppført	ikke oppført	Akreg. 1052, Landt oppført i et gavebrev fra 1453
Eidsberg	Hol	NG I, s. 139, nr. 70	19 lispd. malt	1 skpd. malt	1 skpd. malt	
Spydeberg	Hemnes(Heffnes)	NG I, s. 62, nr. 70	15 lispd. malt	ikke oppført	ikke oppført	
Spydeberg	Torp nordre	NG I, s. 66, nr. 100	0,5 skpd. malt	ikke oppført	ikke oppført	
Spydeberg	Tonnerud(Thunerudt)	NG I, s. 64, nr. 83	15 lispd. mel	ikke oppført	ikke oppført	
Spydeberg	Skøien(Skodiin)	NG I, s. 53, nr. 5	1 skpd. malt	ikke oppført	ikke oppført	
Spydeberg	Hellerud	NG I, s. 64, nr. 80	0,25 skpd. mel	ikke oppført	ikke oppført	
Spydeberg	Sandum	NG I, s. 63, nr. 74	7,5 lispd. malt	ikke oppført	ikke oppført	
Valdres, Skrautvaal sogn	Rønnenn	Uidentifisert	1 hud	ikke oppført	ikke oppført	
Valdres, Skrautvaal sogn	Bratvaal	NG IV.2, s. 253, nr. 7	6 kalveskinn(for 2 år)	ikke oppført	ikke oppført	
Søndre Land	Hasval	NG IV.2, s. 186, nr. 36	0,5 skpd. malt	ikke oppført	ikke oppført	
Hole	Domholt	NG V, s. 12, nr. 47	ikke oppført	ikke oppført	ikke oppført	Akreg. 1425, Domholt oppført i et gavebrev fra 1498
Hole	Stadum	NG V, s. 11, nr. 43	ikke oppført	ikke oppført	ikke oppført	Akreg. 1425, Stadum oppført i et gavebrev fra 1498

Gårder hvor beliggenhet en ikke kan fastslåes						
Uidentifisert, Hov sogn i Søndre Land?	Rud	Uidentifisert, muligens NG IV, s. 187, nr. 44	ikke oppført	ikke oppført	ikke oppført	Akreg. 1110 - 1113, Rudt i Hoff sogn oppført i gave, provsbrev og testamenter

Tabell 4

Noter i Akerhusregisteret om fiske og handel.

			Akreg. 1303	1333(1277)	Avsoningsbrev for Borschouffsgård som ble brent.		Avlatsbrev?
			Akreg. 1582	1340	Testament om gård gitt for begravelse av Torkilc Gundersen erkeprest i Oslo.		Begravelse i klosteret
			Akreg. 1226	1218	Biskop Nielsses(Nikolas Arnessons) kjøpebrev på samme gårder.(Brothetog og Bekeby)		Biskop kjøper gård til kirken
			Akreg. 1225	1268(1324)	Testament om Brothetog og Bekeby(kanskje gitt av biskopen av Oslo).		Biskop Håkon (av Oslo, erkebisp og død 1268) testamenterer gård til HK?
Bærum, vestre og østre	Jar	NG II, s. 134, nr. 38	Akreg. 873 - 882, 883	1434	Bro på gården Jar som skulle holdes i orden, provsbrev og doms brev om dette.		Brohold
			Akreg. 1114	uten år	Broen Liøderegssbro som skulle holdes i orden doms og provsbrev på dette.		Brohold
			Akreg. 1420	1337	Dom om å holde broer og veier på østre Voksen stand		Brohold
			Akreg. 1515	1383	Kjøpebrev på tomt og byggeplass i Skanken i Oslo		Byggherre?
			Akreg. 1127	1437	Dom om at halve gården Sottetad skal følge HK rettsak mot Kirken i Hamar.		Dom om eiendom.
Røyken	Nærsnes	NG V, s. 344, nr. 42	Akreg. 1221	1384	Dom om ulovlig bruk av Nærsnes i Røyken.(35 år etter svartedauden)		Dom om eiendom.
			Akreg. 1297	1429	Dom om en Thoffte(tomt/gård) som skal følge HK i Hestko (eller Hesteskog?) i Oslo(se 1341-43)		Dom om eiendom.
			Akreg. 1306	1212	Dom av paven og fire biskopers avsikt om at Hof på Hurum skulle forbli under HK.		Dom om eiendom.
			Akreg. 1332	1229	Dom av biskoper og geistlige i consil i Trondhjem på pavens befaling mellom HK og (Orm) biskop i Oslo om at Hoff på Hurum skulle forbli under HK.		Dom om eiendom.
			Akreg. 1345	1292	Dom om Bygdøy som skal følge HK. Eierskapet omtvistet av Håkon 5. som mente Bgdøy urettmessig var kommet fra kronen, belegg for at Bygdøy ble gitt som opprettelsesgave.		Dom om eiendom.
			Akreg. 1366-69	1352	Dom over et testament samt kongens stadfestelse på dommen.		Dom om eiendom.
			Akreg. 1370-72	1333	Dom om Hoffstangen som skulle være klosterets etter en rettsak, med kongens stadfestelse.		Dom om eiendom.
			Akreg. 974	1485	Dom om at Joen skulle følge fossen mot 6 lispunc malt til HK i året.		Dom om eiendom/mølle.

			Akreg. 1177	1341	Gavebrev på Bygdøy, gitt av Ingeborg Håkonsdatter, Magnus Erikssons mor.		Eiendomsgave
			Akreg. 1564	1481	Landskyld betaling fra Hamer i Odal, 1/2 pund mal årlig.		Fastsettelse av landskyld
Frogn	Frogn	NG II, s. 78, nr. 38.	Akreg. 848	1462	Stadfestelse av fiskerett i Bonn, Biskop Gunnar av Oslos brev om HKs lodd i fisket.		Fiske
			Akreg. 986	1316?,1372	Provsbrev om hvor stor andel HK hadde Lexø(laxe)fiskeri. Er dette Sandvikselven som før het Loexa?		Fiske
			Akreg. 1018-1020, RN 1, 370	1205-1214	Gavebrev (3 sammenheftede kongsbrev) om e laksefiske i Hoff ved Hurumstrømmen, Håkon jarl og kong Inge Bårdsson.		Fiske
			Akreg. 1106	1433	Dom om Laxefisket i Lexø som helt skal tilfalle Nonneseter. Lexø = Sandvikselven? Geistlig dom mellom lagmannen og NK, kun Nonneseters del?		Fiske
			Akreg. 1107	1347	Dom om Laxefisket i Lexø. Lexø = Sandvikselven?		Fiske
			Akreg. 1109	uten år	Kjøpebrev på Lexø(laxe)fiskeri fra Kroghyll til sjøer Lexø = Sandvikselven? Krogkulpen?		Fiske
Modum	Haukaasshyll	Uidentifisert	Akreg. 1119	1447	To garnsteder i Haukaasshyll testamentert til HK samt 2 markebol i Natvedt. Haukåskulpen.		Fiske
			Akreg. 1266	1350	Dom om laxefisket i fossen og utenfor Akersland (i Aker sogn?). Trette melom Nonneseter og Hovedøen. Er dette elven Løxa, dvs Sandvikselven?		Fiske
			Akreg. 1267-1268	1437	Overdragelse av fiskerett i Botten til oppbyggelse av Trondhjems kirke. Aslak Bolts svarbrev.		Fiske
			Akreg. 1269-71	1349	Adkomstbrev og fiskerett ved Glemmege(Glennelaget) på Nesodden gitt til HK		Fiske
			Akreg. 1314	1324(før 1150?)	Vidisse av fiskerettigheter gitt av kong Håkon Håkonsson og tidligere Harald Gille og Inge Krokrygg til kirken i Oslo på fisket i Dypvik på Eker		Fiske
			Akreg. 1333	1334	Dom om Dypvikfisket mellom HK og Nonneseter,		Fiske
			Akreg. 1336-37	1164-70	Gavebrev på 1/3 av Dypvikfisket fra Magnus Erlingsson,		Fiske

			Akreg. 1393	1553	Dom angående laxefisket øst, vest og rett nedenfor Huseby gård mellom Christen Eriksson og Guttorm Nilsson.		Fiske
			Akreg. 1402-03	1300	Kontrakt mellom HK og fru abedisse Gro om den årlige avgiften som skulle svares for Dy(p)vikfisket.		Fiske
			Akreg. 1422-24	uten år	Brev fra kong Håkon angående Dyvigfisket, med to sammenheftede brev.(1223-1263, 1299-1319, 1355-1380)		Fiske
			Akreg. 1431	1429	Overdragelse av en fiskerett i Botten fra abbed Bo til prost Anders Mus ved vår frue kirke i Oslo.		Fiske
			Akreg. 1469	1435	Provsbrev om noen fiskeboder som er nedbrutt. (A har fiskebaade, men det skal nok være boder.)		Fiske
			Akreg. 1486	uten år	Testamentbrev om en part i Rossholmen (Rossholmen i Øyern) og Olgodenhoff (all gården Hoff, hele Hov i Fet, her sto kirken i Fet frem til 1890).		Fiske
			Akreg. 1521	1434	Vitnesbyrdsbrev om et fiskelaug i Bunden brukt og gitt av abbed Bjørn		Fiske
			Akreg. 1522	1435	Vitnesbyrdsbrev om noen fiskeboder som er nedbrutt. (Se Akreg. 1469)		Fiske
			Akreg. 1529	1428	Bevilling gitt av abbed Bo om fiskeri i Bunden.		Fiske
			Akreg. 1558	1434	Om fiskeriet i vestre Bunden		Fiske
			Akreg. 1559	1434	Om S. Oluffs lott i fiskeriet i Bunden.		Fiske
			Akreg. 1571	1375	Om Åros og Laxefisket i Grå å som tilkommer HK med noen sammenheftede brev om samme fiske.		Fiske
			Akreg. 1591	1434	Om et fiskeri i Bunden i Follo		Fiske
			Akreg. 1594	uten år	Om fisket i Lexåen og i Fiolangers vann. Uten år og segl. Lexå = Løxa = Sandvikselven?		Fiske
			Akreg. 1601	uten år	Om laksefisket i Øengrå og Åros i Røyken den part som tilkom HK		Fiske
			Akreg. 1017	1209-17	Testament fra Fillipus Simonsson om Bjørnholmene og Hemnes i Lysedal som gis til HK som sjelebot for seg og sine foreldre.		Fiske/gårdsdrift

			Akreg. 1625	1457	Om et gaardsted(garnsted?) mellom midtre Grotvedt og søndre Grotvedt(Graathued).		Fiske/gårdsdrift
Oslo			Akreg. 856	1435	En sjøbod som tilhørte HK, brev (kjøps?)		Fiske/handel
			Akreg. 1596	1435	Om salg av en sjøbod på Munckebyggen. (Se Akreg. 856)		Fiske/handel
Lem(Lenni) i Hemine sogn på Romerike.	Fosseneng		Akreg. 903-4	1388	Gavebrev på halve fossen og øvre fossen i Fosseneng i Hemine sogn i Lem på Romeriket.		Fiske/mølle
Gjerdrum	Fossum m/foss	NG II, s. 301, nr. 51 - 52	Akreg. 909	1253? 1374?	Kjøpebrev på halve fossen ved Fersun i Giermedal		Fiske/mølle
Bærum, vestre og østre	Milmerud m/foss	Uidentifisert	Akreg. 925	1348	Gavebrev på Milmerud m/foss		Fiske/mølle
Gjessheim(Gjessem) på Romerike	Krogsfoss	Uidentifisert	Akreg. 889	1504	Testament fra Ragdidt Hakonsdotter, gir Krogsfoss til klosteret.		Fiske/mølle
Nes	Fiskehol m/foss	Uidentifisert	Akreg. 833, 836	1510	Makeskifte, Fiskehol med foss tilhører HK.		Fiske/mølle/sag.
			Akreg. 1252	1376	Kjøpebrev på halve Gro(Aroselven), Øyne(Gråøyene?)og settungen i Asseschougen(en sjettedel? av skogen)		Fiske/trelast
			Akreg. 1043	1392	Brev om bortleie av tomt og bukten i Flodspillsland til biskopen i Oslo(Øystein Aslaksson)		Fiskerettigheter/utleie
			Akreg. 1583	1277	Testament om eiendom gitt til HK		Gaver for sjelesorg?
			Akreg. 1608	uten år	Gavebrev på adskillige? Utdelt til HK og andre.		Gaver for sjelesorg?
			Akreg. 1631	1447	Landskylden på Modum er gitt til HK		Gaver for sjelesorg?
			Akreg. 1070	1531	Skogskeell, skogteig, grenseoppgang for denne.		Grenseoppgang for skog, trevirkehandel.
			Akreg. 890	1267(1067)sml g 1030, året er 1267	Grenseoppgangsbrev mellom Frogn og Bjerke gitt av kong Magnus Lagabøter.		Grenseoppgang(tvist?)

Frogn	Frogn	NG II, s. 78, nr. 38.	Akreg. 1028-1031	1188-1190	Vidisse av grenseoppgang mellom Frogn og Bjerke under Erik jarl søn Sueris konge, utstedt av biskop Øyvind av Oslo(1288-1303)		Grenseoppgang(tvist?)
			Akreg. 1029	1266	Transcriptum av en befaling til lagmennene i Oslo, Tønsberg og Romerike om å befare samme grenseoppgang som er omtvistet og avgi kjennelse.		Grenseoppgang(tvist?)
Frogn	Bjerke	NG II, s. 77, nr. 33	Akreg. 1030-1031	1263-1280(1297)	Vidisse av grenseoppgang mellom Frogn og Bjerke gitt av Magnus Håkonson lagabøter på grunnlag av brev fra kong Sverre og Erik jarl. Vidisse av dette brev, datert 1297.		Grenseoppgang(tvist?)
			Akreg. 1313	1188-90	Grenseoppgangsbrev (kongebrev) mellom Frogn og Bjerke gitt av Erik jarl, sønn av Sigurd (Munn) konge, bror av kong Sverre.		Grenseoppgang(tvist?)
			Akreg. 1453-54	1448	Grenseoppgangsbrev mellom Gerderne og Oustbye med et sammenfestet brev.		Grenseoppgang(tvist?)
			Akreg. 1461	1439	Vidisse av skoggangsbrev mellom Hamer og Borgelstad.		Grenseoppgang(tvist?)
			Akreg. 1494	1323	Grenseoppgangsbrev mellom Torshov og kongens allmening med et sammenfestet brev.		Grenseoppgang(tvist?)
			Akreg. 1595	uten år	Om utmark og grenseoppgang mellom Frogn og Bjerke gårder.		Grenseoppgang(tvist?)
			Akreg. 1600	1161-1184	Brev fra Elling lagmann på Romerike, Åmund lagmann i Tønsberg og Sigurd lagmann i Oslo, om tvist om Frogn og Bjerke. (Se Akreg. 1028-31)		Grenseoppgang(tvist?)
			Akreg. 1611	1423	Grenseoppgangsbrev mellom Smedstad og Holmen med utmark.		Grenseoppgang(tvist?)
			Akreg. 1633	uten år	Grenseoppgangsbrev mellom Smedstad og Kopmansrud med utmark.		Grenseoppgang(tvist?)
Uidentifisert	Lider Engh	Uidentifisert, men kan være en av de tre Liergårdene Askim, Rødenes eller Trøgstad.	Akreg. 1094-1099	1314-1370	Makeskifte om en mølle med foss og noe jord mot Lider eng(Lilleng?).		Mølle/gårdsdrift
			Akreg. 1278	1486	Skjøte på en sjøbod i nordre allmenningen i St Elmis sogn solgt til Oluff Pedersen.		Handel

			Akreg. 1525	uten år	Vitnesbyrdsbrev om at Mortensrud var leiet av HK		HK leier av gård
			Akreg. 1404	1423	Forlik inngått på HK mellom Guttorm og Herman		HK som megler
			Akreg. 1490-92	1340	Samhandel av to innbyggerne i Oslo om en gård og en våning der. To sammenheftede brev.		HK som utstedelsessted?
			Akreg. 1513	1398	Tilstedelsesbrev fra ridder og fogd på Akershus Aamund Berdorsen om en gård som måtte avhendes.		HK som utstedelsessted?
			Akreg. 1528	1423	Skiftebrev mellom søsken om to gårder.		HK som utstedelsessted?
			Akreg. 1592	1425	En kontrakt gjort på HK om Giffsen		HK som utstedelsessted?
			Akreg. 1605	1372(1316)	Kontrakt mellom to slekninger om 3 øresbol Gislerud		HK som utstedelsessted?
			Akreg. 1612	1388	Forlik om at Gunnor Amundsdatter skal beholde Løken.		HK som utstedelsessted?
			Akreg. 958	1302?1358	Vurderingsbrev av en gård og utlegg for gjeld		Inndrivelse av gjeld
			Akreg. 1604	uten år	Landskyld av wferden(arven) som HK skulle ha ti HK fikk dekket sin fordring		Inndrivelse av gjeld
			Akreg. 1622	1408	Dom av Lagmann Harald Kolbensen om a landskylden for Graff i Dragenes skulle betales til HK.		Inndrivelse av gjeld
			Akreg. 1632	1466	En hest er gitt HK for ubetalt landskyld fra Ramstad(i Birgittinernes tid).		Inndrivelse av gjeld
Gjerdrum	Smestad	NG II, s. 297, nr. 14 - 15	Akreg. 1102-05	1341	Pant i gård, senere kjøp.		Inndrivelse av gjeld, eiendomsovertakelse
			Akreg. 1526	1399(1291)	Landskyld betaling fra Giord Giordsen		Inndrivelse av gjeld, eiendomsovertakelse
			Akreg. 1457	1276-1332	Innløsningsbrev på en gård		Inndrivelse av gjeld?
Herred	Gård hvis omtalt	Henvi sning NG	Kilde	Datering	Type transaksjon		Kategori
			Akreg. 929	uten år	Klagebrev fra konventet om 10 markebol i halv Gossegangen		Klage
			Akreg. 1061	1428	Tienden for Nesodden tilfaller HK mot lille og store Oksenøy. Biskop Jens av Oslo.		Makeskifte?

Kråkstad	Bjørke (Ski sogn)	NG II, s. 40, nr. 87	Akreg. 1170, RN1 400	1207-1217	Jordskifte mellom Phillipus Simonsson og HK som skiftet Bjerke på Folle i Skie mot Ladeberg i Hoffued(Løberg på Hovund). Bjerke på Follo ved Frogn gård?	Makeskifte?
			Akreg. 1171-72	1298	Makeskifte om Bjerke med Biskop Øystein. Hvilker Bjerke, Bjerke på Follo ved Frogn?	Makeskifte?
			Akreg. 1178	1316(1516?)	Makeskifte mellom Biskop Assmund (feiltolket navn for Aslak i 1416 eller Andor i 1516 og ikke Audfinn 1316?) i Bergen og HK om Bjerke i Frogn mot Bygdøy som var gitt klosteret tidligere.	Makeskifte?
			Akreg. 1329-1330	1312	Vidisse av makeskifte mellom Maria kapell i Oslo Domkirke og HK om at HK fikk Bjerke på Follo mot Bygdhop på Romerike. Vidisse av kong Håkons stadfestelse på samme makeskifte datert 1312.	Makeskifte?
			Akreg. 1365	1336	Brev om å gjøre opp for skiftet av Bygdøy til kong Håkon fra kong Magnus. Hva skiftet brødrene til seg for Bygdøy? Bygårder?	Makeskifte?
			Akreg. 1373-76	1312	Makeskifte mellom Maria kirke i Oslo og HK om Bjerke mot Hoff på Romerike og annet gods, festet sammen med provsbrev og kongens stadfestelse på samme skifte.	Makeskifte?
Hodall(Odal?)	Husatoft	Uidentifisert	Akreg. 852-55	1419	Makeskifte og gave på en gård med kvernfoss.	Mølle
Ås	Hønserud	NG II, s. 54, nr. 212	Akreg. 1224	1399	Makeskifte om jord med kvernfoss til HK.	Mølle/gårdsdrift
Aker	Voksen	NG II, s. 99, nr. 27	Akreg. 1263	1445	Testament om 12 øresbol og kvernfoss + 1/2 markebol i Wexeni	Mølle/gårdsdrift
			Akreg. 1514	1418	Kjøpebrev på lille Foss i Aker.	Mølle/sag?
			Akreg. 1407-11	1341	Brev om Ingestad med foss	Mølle?
Asker	Åstad	NG II, s. 155, nr. 35	Akreg. 1476	1367 - 1368, (1311 - 1312)	Kjøpebrev på Åstad med kvernmølle	Mølle/gårdsdrift
			Akreg. 1509	1412	Bevilning fra abbed Bjarne om en våning Munkegård	Provent eller utleie?

			RN III, 914	9.2.1315	Vitnebrev om gave fra Ingrid, Asgauts kone som bekreftet at hun hadde gitt 1/2 mb i Dønsli ved Loexa (Sandvikselven). Asgaut hadde same dag gitt 1/2 mb i samme gård for å kunne bli tatt opp i brødrelaget og kunne bo på Ris gård.		Provent/gilde/tertiærbror?
			Akreg. 1489	1296	Inngivelsesbrev til HK for Ragnhild Holtebjørns enke med alt hun eide.		Provent?
			Akreg. 1504-07	1378	Kontrakt om Holm på Romerike med 3 sammenheftede brev.		Provent?
			Akreg. 1394-95	1476	Kontrakt mellom HK og Wiglich Arnesen om hans etterlatte arvepart han hadde hatt med seg da han ga seg inn i klosteret.		Proveny eller munk?
			Akreg. 1448	1427	Bevillingsbrev til Tore Aslaksen om rett til å sitte ved abbedens bord og forsørges med mat, klær og sko for hans gaver og velgjerninger mot klosteret.		Proveny (eller terciærbror?)
			Akreg. 1459-60	1408(1299)	Inngivelsesbrev til HK med Tveten og vestre Hasle		Proveny?
			Akreg. 1388	1348	Vidisse av brev fra generalabbed Petri om at alle geistlige av samme orden skulle "contribuere" for å HK kunne føre rettsak mot de geistlige i Bergen. Når var Peter gen. abb?		Rettsak, pengeinnsamling
Gran	Gjefsen vestre	NG IV, s. 140, nr. 156 157	Akreg. 1134-39	1456	Provsbrev i forbindelse med rettsak(trette) om Geffsen.		Rettsak, prov
			Akreg. 1531	1437	Innsettelse om Fron for lagmannen i Oslo		Rettsak?
			Akreg. 1534-35	1376	Ordsurd fra lagmann Berger Tormodsson i Tønsberg om Budar i Vedal, et sammenfestet brev.		Rettsak?
			Akreg. 1619	1433	Oppsettelsesdom om Fola på Follo.		Rettsak?
			Akreg. 1339	1254(1349)	Vidisse av Alex 4. pavebrev på latin fra Peterkebiskop i Lund (se 1325)		Ros av munk?
			Akreg. 1438-39	1301(1357)	Kjøpebrev på Thorerud med saltkjele og ei sammenheftet brev om gården.		Saltkoking
			Akreg. 1524	1430	Vitnesbyrdsbrev om at leding(leidang/skatt?) ikke er gitt av Fraun på Follo.		Skatteunndragelse/eksempsjon?
			Akreg. 1627	1430	Provsbrev om at det ikke var gitt leding(leidangsskatt?) av Fron på Follo.		Skatteunndragelse/eksempsjon?

			Akreg. 1587	1354	Kjøpebrev på skogen nord for Hellingrud i Strørr sogn.		Skogsdrift
			Akreg. 1083	1184-1202	Bekreftelse på at HK eide Frogn gård fra kong Sverre		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1168	1170-1178(1331)	Vidisse av beskjemelsesbrev over Frogn gård, kong Magnus Erlingsson, Øystein erkebiskop, biskop Helge, Erling jarl og Orm kongsbroder.		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1169	1188-1190(1331)	Vidisse av bekræftelse på at HK eide Frogn fræ kong Sverre og Erik jarl.		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1188	1170-1178	Beskjemelsesbrev over Frogn gård, kong Magnus Erlingsson, Øystein erkebiskop, biskop Helge, Erling jarl og Orm kongsbroder.		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1189	1266	Stadfestelse av grenseoppgangen mellom Bjerke og Frogn, det trues fremdeles med Jadmund, Magnus Lagabøter.		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1340	1170-90?	Eiendomsbrev fra biskop H. av Oslo om Huseby som lå under HK		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1341-43	1304	Gavebrev på Moldegård, Thoffter og Mykklagård (bygårder) gitt Hovedøen av Kong Håkon 5. Stadfestelse av Magnus(1358) og Margrete(1388).		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1344	1185-88	Gavebrev på Frogn og stadfestelse på Bergjor Sixelsdatters gave, uten år og dag.		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1346	1188-90	Gavebrev på Hoff gitt av Erik jarl til HK		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1347-48	1150-1161	Stadfestelse og vern av jordgaven gitt til HK av kong Inge K(sannsynligvis Hovedøy og Bygdøy). Vedlagt Magnus Erlingssons brev om stadfestelse av samme gave.		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1349	1204	Gavebrev på Hoff på Hurum fra Erling Magnusson		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1350-53	1229-1263	Stadfestelse fra Håkon Håkonsson om at Hoff på Hurum er gitt av Erik jarl til HK og senere dømt fra HK selv om det tilhører klosteret. Sammenheftet med 3 biskopsbrev om samme sak.		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1355-57	1157-1225	Stadfestelse ved tre biskopsbrev, Turstinn, Helge og Nikolas, på at Smedstad og Borgen er solgt til HK.		Stadfestelse av eiendom

			Akreg. 1364	1204	Gavebrev på Hoff ved Hurumstrømmen, gitt Edmund til ære for sin, Sigurd, Magnus og forfedrenes sjeler av Erling Steinvegg Magnusson.		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1377	1181-1202	Stadfestelse fra Sverre Munnsson om HKs gods på Frogn i Follo.		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1378	1378(1170-90)	Gavebrev fra Biskop H(elge) av Oslo og capittelet på et kapell på Frogn. 1378 er det samme som registernummeret, skal sannsynligvis være 1178 da dette er det eneste år en biskop med et navn på H.stemmer med xx78. (Se Akreg. 1340)		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1380	1247	Beskjermelse, Biskop Vilhelm av Sabinas brev om at hans gave på 5 eiendommer i Båhuslen til Hovedøya ikke måtte fjernes under trusel om ekskommunikasjon.		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1384	1224?	Brev om Dypvikfisket, hvorledes det er kommet fra kronen og under HK og Mariakirken, fra Håkon Håkonsson		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1428	1389	Provsbrev fra dr. Margrete om østre Houg gård.Tvist om eierskap?		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1432	1474	Avhendelsesbrev fra ridder Hartvig Krummedike om hans part av Rade i Rygge.		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1462	1357(1302)	Avhendelsesbrev fra abedisser i Nonneseter on Ullern i Aker.		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1465	1442	Provsbrev om Ramstad gård i skedsmo.Tvist om eierskap?		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1470-71	1311	Brev om Bjerke på Follo som var gitt klosteret fra kong Håkon. Uten segl med et sammenheftet brev		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1487	1350(1340)	Gavebrev på Buden i Ignesdal sogn gitt ti søsterklosteret i Hovedø!		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1539	1447	Om en part i Mortensrud i Rygge sogn som tilhører HK		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1566	1370	Vitnesbyrdsbrev om Øraker i Aker gitt til Arnedal kirke		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1593	1447	Provsbrev om Mortensrud i Rygge		Stadfestelse av eiendom
			Akreg.1606-07	uten år	Bekjendelse av søster Gro(abedisse?) om Grønberg som er lånt av HK.		Stadfestelse av eiendom

			Akreg. 1616	1432	Abbed Olufs bevis på å ha fått 14 mark for Aros i Røyken.		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1746	1497	Makeskifte mellom Abedisse Ingri Bjørnsdatter og Abbed Pål i HK hvor hun skifter Grimelund mot Lille Sogn.		Stadfestelse av eiendom
			RN III, 913	før 1315	Brev utstedt av abbed Bård HK om gavebrev på en part i Dønski.		Stadfestelse av eiendom
			Akreg. 1077	1217-63	Bekreftelse på HKs eiendommer på Eide fra Håkon Håkonsson		Stadfestelse av eiendommer
			Akreg. 1080-1082	1337	Dom om 2 markebol på på Sundby som er klosterets, med Magnus bekreftelse		Stadfestelse av eiendommer
			Akreg. 826	1506	Beskjermelsesbrev, Christian 2.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 851	1438	HKs rettigheter, vidisse av jarl Erik Sigurdssons brev til HK om deres friheter (1188 - 1190).		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 891	1480	Beskjermelsesbrev, Christian 1.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 892	1473	Tillatelse fra kongen og riksrådet til å bytte kloster mellom Munkeliv og HK konventer.(Christian 1.)		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 899	uten år	Beskjermelsesbrev, kong Håkon (Håkonsson?).		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 900	1277 el. 1333	Beskjermelsesbrev om noen eiendommer på Romeriket, kong Magnus (lagabøter?).		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 937	uten år, 1217-1240?	Beskjermelsesbrev, Siguard jarl, broder Joen konges, H. Håkon Håkonsson.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 980, 81	1181	Beskjermelsesbrev, kong Sverre.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 981	1214	Beskjermelsesbrev, Tore erkebiskop.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1021	1267	Beskjermelsesbrev, Magnus Lagabøte.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1022-1026	1356	Vidisser av gavebrev på Bygdøy fra Ingeborg pavene Alexander, Lucius, Celestin og Clemens privilegiebrev til HK.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1075	1204-07	Beskjermelsesbrev, Erling Magnusson.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1076	1204-14	Beskjermelsesbrev, Håkon jarl.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1084	1204-07	Beskjermelsesbrev, kong Erling Magnusson, samt stadfestelse av Herning gård gitt av hans bror kong Inge Magnusson(kongsemne 1196-1202.)		Stadfestelse av rettigheter

			Akreg. 1100	1434	Beskjermelsesbrev, Aslak Bolt.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1101	1283	Beskjermelsesbrev, Erik Magnusson.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1144	1333	Beskjermelsesbrev, kong Magnus Eriksson, på konventet, dets brødre, gods og folk..		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1190	1217-1239	Beskjermelsesbrev, gitt som lovet av kong Håkon Håkonsson, det trues med Jadmund.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1193	1217-1263	Beskjermelsesbrev, forbud mot skoghugst på Bygdøy, gjøre munkene forfang, kong Håkon Håkonsson.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1207	1291	Vidisse av beskjermelsesbrev, kong Håkon Håkonsson, biskopen i Hamer(Torstein)..		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1304	1204-1207	Beskjermelsesbrev, kong Erling Magnusson, på brødrene, deres person, klosteret og dets gods.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1307-1312	1208-1484	Diverse pavebrev på latin, et fra 1208 resten fra 1400 tallet.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1315-1328	1184-1325	Diverse pavebrev på latin, fra 1184 til 1325.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1331	1267	Beskjermelsesbrev og befaling til undersåttene om å hjelpe munkene på HK til rette Magnus Lagabøte.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1363	1223-1263	Beskjermelsesbrev, Håkon Håkonsson.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1385	1217-1263	Beskjermelsesbrev og befaling til alle undersåttene om å hjelpe Hovedøs brødre til rette på latin, fra Håkon Håkonsson.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1386-87	1247	Beskjermelse, brev fra biskop Vilhelm av Sabina pavelig legat om at biskopene i Hamar og Oslo skulle "handtheffue" HKs brødre.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1389	1247	Beskjermelse, brev fra biskop Vilhelm av Sabina pavelig legat på latin "protectoriæ monasterio in Huodøe".		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1390	1462	Leide og fredsbrev fra Christian I.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1391	1217-1263	Beskjermelsesbrev og befaling til alle undersåttene om å hjelpe Hovedøs brødre til rette på norsk(se 1385), fra Håkon Håkonsson.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1392	1411(1187-91?)	Beskjermelse fra pave Klemens over Hovedøens munker.]		Stadfestelse av rettigheter

			Akreg. 1406	1386(1336)	Beskjermelse, brev gitt av erkebiskop Pål		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1442	1442	Beskjermelsesbrev, Christoffer.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1588-89	uten år	Beskjermelsesbrev fra to biskoper		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1610	uten år	Beskjermelsesbrev fra kong Håkon over HK med utøyer.		Stadfestelse av rettigheter
			Akreg. 1054	1181?-1338	Vidisse av forbudsbrev mot å hugge skog eller fiske på munkenes grunn, utstedt av kong Magnus i hans 20 år.		Stadfestelse av rettigheter, fiske og trevirke.
			Akreg. 1523	1473	Åbud og forbedring skal skje på Fennestad		Utbedring av gård
			Akreg. 1527	1428	Bevilling fra abbed Bo om Minge gård som kunne besettes uten landskyld.		Utbedring av gård
			Akreg. 1055	1317-1373	Stevning av Mads på Luten om å møte i Oslo		Uten HK, rettsstevning

Noter i Akershusregisteret og DN som omtaler Hovedøyklosterets fiskerier og handel.